

การนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

นางสาวอนอมจิตร เอี่ยมไพโรจน์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2556

Nonviolent Action Concept in Thailand

Miss Thanomjit Iampairoj

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government

School of Political Science

Sukhothai Thammathirat Open University

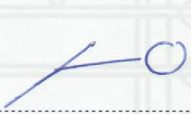
2013

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย
ชื่อและนามสกุล นางสาวนอมจิตร เขี่ยมไพโรจน์
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์ศมี

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 10 มีนาคม 2557

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์ศมี)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

ผู้วิจัย นางสาวณอมจิตร เอี่ยมไพโรจน์ รหัส 2518000340 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

(การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** (1) รองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย

(2) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์ศรี **ปีการศึกษา** 2556

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย (2) ผลการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย (3) ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและสัมภาษณ์ประชากรการวิจัย ได้แก่ (1) นักวิชาการที่เชี่ยวชาญเรื่องแนวคิดสันติวิธี (2) ผู้มีบทบาทในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและคำบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) แนวคิดสันติวิธีในประเทศไทยมีความเป็นมาจากแนวคิดต่าง ๆ ดังนี้ แนวคิดสันติภาพมีในหลักธรรมของพุทธศาสนาอยู่แล้ว แนวคิดความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งมีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนา และรับแนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงโดยมีการศึกษางานของ ชิน ชาร์ป โยฮัน กัลป์ดุง และมหาตมาคานธี แนวคิดสันติวิธีเชิงโครงสร้างเริ่มศึกษาจากเรื่องความเท่าเทียมกันของสังคม และต่อมาได้ศึกษาเรื่องพัฒนาการจัดสรรทรัพยากรท้องถิ่น แนวคิดอหิงสาร์บบมาจากมหาตมาคานธี แนวคิดสันติวิธีเชิงพุทธมีความเป็นมาจากหลักธรรมของพุทธศาสนา โดยเน้นสันติภายใน และแนวคิดสันติวิธีอิสลามมีการให้ความหมายว่าเป็นแนวทางแห่งสันติ การแก้ปัญหาโดยใช้ความอดทนและยอมรับในความแตกต่าง (2) ผลการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย คือ สันติวิธีแบบการประท้วงหรือชก้างโดยไม่ใช้ความรุนแรง สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองมีการใช้วิธีที่หลากหลายเพื่อเรียกร้องให้สังคมเกิดความสนใจเพื่อนำไปสู่การเจรจา สันติวิธีแบบการแทรกแซงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มีการนัดหยุดงาน ใช้อำนาจของรัฐเพื่อยุติความขัดแย้ง สันติวิธีแบบการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นรูปแบบอื่นมีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน โดยการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ให้เป็นการพัฒนาาร่วมกัน สันติวิธีแบบการเจรจาต่อรอง ผลการนำไปใช้พบว่าผู้มีอำนาจพร้อมที่จะใช้ความรุนแรง ถ้าการเจรจาไม่ได้ผล สันติวิธีแบบสานเสวนาพบว่าผลการนำไปใช้ทำให้คู่ขัดแย้งยอมรับฟังเหตุผลของกันและกันมากขึ้น สันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยคนกลางพบว่ามีการนำมาใช้เมื่อความขัดแย้งถึงจุดวิกฤติแล้ว สันติวิธีเชิงพุทธมีการนำขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมในท้องถิ่นตามสันติวิธีเชิงพุทธมาใช้ในการระงับข้อพิพาท สันติตามแนวคิดอิสลาม ผู้นำสอนหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับสันติวิธีเพื่อลดความขัดแย้ง และสันติวิธีแบบอหิงสามีการนำมาใช้แตกต่างไปจากหลักการของอหิงสาที่แท้จริง (3) ปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ คือในด้าน การสนับสนุนแนวคิดสันติวิธีถือว่าสอดคล้องกับพื้นฐานของสังคมไทยที่มีพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลักโดยมีคำสอนที่เชื่อว่าความรุนแรงเป็นความทุกข์ จึงต้องปฏิบัติกับจิตใจของตนเองเพื่อขจัดต้นเหตุของความรุนแรง จึงเห็นได้ว่าแนวคิดนี้มีอยู่ในสังคมไทยอย่างช้านาน ส่วนอุปสรรคต่อการนำแนวคิดสันติวิธีไปใช้ คือ ใช้เวลานานเกินไป ไม่สามารถประกันความสำเร็จได้ ผู้ใช้มีความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธีที่แตกต่างกัน ผู้ใช้สันติวิธีแสดงออกที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน ผู้ใช้สันติวิธีไม่สามารถใช้หลักการและเครื่องมือให้สอดคล้องกับตัวแปรต่าง ๆ คู่กรณีตอบโต้ด้วยความรุนแรง มีการแทรกแซงจากกลุ่มอื่น มีการมุ่งเอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม การสื่อสารและการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือน เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม การไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งของแนวทางสันติวิธี และคู่ขัดแย้งมีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ สันติวิธี สันติภาพ ความขัดแย้งทางการเมือง อหิงสา ประเทศไทย

Thesis title: Nonviolent Action Concept in Thailand

Researcher: Miss Thanomjit Iampairoj; **ID:** 2518000340; **Degree:** Master of Political Science (Politics and Government); **Thesis Advisors:** Yuttaporn Issarachai, Associate Professor; Dr. Pisan Mukdaratsami, Assistant Professor; **Academic year:** 2013

Abstract

The purpose of this research was to study (1) the development of the concept of nonviolent action in Thailand; (2) results of implementing the nonviolent action concept in Thailand; and (3) factors that support and factors that obstruct the implementation of the nonviolent action concept in Thailand.

This was a qualitative research. The methodology used in this study was documentary research and interviews with specialists, consisting of academic experts on the nonviolent action concept and people who played a role in implementing the nonviolent action concept in Thailand. Data were analyzed through content analysis and descriptive analysis.

The research findings could be summarized as 1. The nonviolent action concept in Thailand developed from the concept of peace in Buddhism, the conflict management concept that also originated from Buddhism, and the concepts of violent and nonviolent action from the works of Gene Sharp, Johan Galtung and Mahatma Gandhi. The structural nonviolent action concept originated from studies of social equality, from whence it developed into studies of local resources division. The Ahimsa concept came from Mahatma Gandhi. The principle of Buddhist nonviolent action has its roots in the concepts of internal peace found in Buddhist scriptures. The Islamic nonviolent action concept emphasizes peaceful means to solve problems using patience, forbearance and tolerance. 2. Results of the implementation of the nonviolent action concept in Thailand have been nonviolent protests and inducement movements; many kinds of social, economic and political non-cooperation to induce dialogue; social, economic and political intervention, such as shutdown strikes; use of government power to stop conflicts; conflict conversion through re-allocation of local resources to resolve conflicts between the government and citizens; and negotiations. Those in power are ready to use violence if the negotiations are not effective. The association/discussion approach had the effect of making the opposing sides in a conflict listen to each other's reasons more carefully. The conciliation approach was used only when conflicts had reached a crisis level. The Buddhist nonviolent approach applied local traditions and values to resolve disputes. Islamic nonviolence was implemented by appointing Islamic leaders to reduce controversies. The Ahimsa concept was implemented differently from the genuine original Ahimsa concept. 3. The major supporting factor for the implementation of the nonviolent action concept was Buddhism as the major religion in Thai society. Buddhism teaches that violence is suffering, so each person should try to achieve peace in his or her mind. The main obstructing factor was that nonviolent action takes a long time to have an effect and that success is not insured. In addition, people have different beliefs and understanding about nonviolent action and some groups are hostile to each other. The nonviolent principles and instruments that people have used have been inadequate to meet the variables of the circumstances. Often, the utilizers met with violence in response to their nonviolent actions. Other obstacles included interference and some groups' intentions to win at all costs without regard for the common interests of society. Some groups distorted the news that was broadcast to society. Lastly, there was an atmosphere of mutual distrust and a lack of deep understanding of nonviolent action.

Keywords: nonviolent action, peace, conflict resolution, political conflict, political protest movement, Ahimsa, Thailand

กิตติกรรมประกาศ

การจัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย ฉบับนี้สำเร็จ ลุล่วงไปด้วยดีด้วยความช่วยเหลือ กรุณาให้คำแนะนำจากรองศาสตราจารย์ยุทธพร อิศรชัย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิศาล มุกดาร์สมิ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วมที่ให้ความเมตตาต่อผู้ศึกษาต่อผู้ศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งอาจารย์ทั้งสองท่านนี้ได้กรุณาให้คำแนะนำและคำปรึกษาในการศึกษาวิจัยและการจัดทำวิทยานิพนธ์ด้วยดีเสมอมาตลอดระยะเวลาในการดำเนินการนับตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ รวมตลอดถึงคณะอาจารย์และเจ้าหน้าที่ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความร่วมมือและให้ความช่วยเหลือมาเป็นอย่างดี อันเป็นสิ่งที่ผู้ศึกษาวิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้ศึกษาวิจัยขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งประกอบด้วย พระไพศาล วิสาโล พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส นายโคทม อาริยา พลเอกเอกชัย ศรีวิลาศ ศ.นพ.วันชัย วัฒนศัพท์ ที่ได้ให้ความกรุณาให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในประเด็นที่ทำการศึกษา จนทำให้การศึกษาวิจัยและการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

คุณประโยชน์อันพึงมี พึงเกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาขอขอบให้เป็นกตัญญูเวทิตาแก่บิดา มารดา ผู้เป็นที่เคารพรักร่วมทั้งบูรพาจารย์ที่ได้เพิ่มพูนให้ความรู้แก่ผู้ศึกษาตลอดมา และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชที่ได้ให้โอกาสในการเข้าศึกษาครั้งนี้

ถนอมจิตร เอี่ยมไพโรจน์

ธันวาคม 2556

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
โจทย์วิจัย	4
ขอบเขตของการวิจัย	4
ข้อตกลงเบื้องต้น	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดความขัดแย้ง	6
แนวคิดสันติภาพ	18
แนวคิดสันติวิธี	23
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	52
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	55
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	55
เครื่องมือที่ใช้ในวิจัย	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล	57
การวิเคราะห์ข้อมูล	57

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	58
ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์	58
ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	59
ตอนที่ 1 พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย	59
ตอนที่ 2 ผลการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย	75
ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคต่อการนำแนวคิดสันติวิธีไปใช้	101
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	118
สรุปผลการวิจัย	118
อภิปรายผลการวิจัย	147
ข้อเสนอแนะ	152
บรรณานุกรม	154
ภาคผนวก	161
ก แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ตามกลุ่มตัวอย่าง	162
ข ประวัติผู้ให้สัมภาษณ์	169
ประวัติผู้วิจัย	173

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเปลี่ยนแปลงการเมืองของไทยใน พ.ศ. 2475 เป็นการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย ที่ถือว่าอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทยมีเป้าหมายเพื่อความอยู่ดีกินดีของประชาชน เปลี่ยนจากการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจมาเป็นการให้สิทธิกับประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง แต่ภายหลังจากมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรก ในระยะเวลาไม่นานก็เกิดการแตกแยกขึ้นของคณะราษฎรซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่เป็นผู้เปลี่ยนแปลงการปกครอง ระหว่างกลุ่มที่เป็นพลเรือนและกลุ่มทหาร จนกระทั่งทำให้อำนาจการปกครองตกอยู่กับคณะนายทหารซึ่งปกครองด้วยอำนาจเผด็จการทำให้ประเทศไทยต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองของอำนาจเผด็จการทหารอยู่เป็นเวลานาน หลังจากนั้นตลอดระยะเวลาของการเมืองการปกครองไทย มีการใช้กำลังทหารเข้ายึดอำนาจปฏิวัติ รัฐประหาร เปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญ อยู่ตลอดเวลาซึ่งเป็นรูปแบบของการใช้ความรุนแรงทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้มากขึ้นเกิดความตื่นตัวทางการเมืองทำให้เกิดมีการเดินขบวนต่อต้านอำนาจการปกครองของนักศึกษาปัญญาชน มีการเดินขบวนเรียกร้องประชาธิปไตยจากผู้มีอำนาจในการปกครอง จนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทางการเมืองในกรณี 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 และ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 และ 17 – 18 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นความรุนแรงที่เกิดจากความขัดแย้งกันระหว่างประชาชนกับอำนาจรัฐ เป็นประสบการณ์การเรียนรู้ทางการเมืองที่ต้องแลกมาด้วยความรุนแรง เป็นความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่สมดุลระหว่างรัฐกับประชาชนเป็นความขัดแย้งเชิงอำนาจ ประเด็นการความขัดแย้งคือ เรื่องของสิทธิ เสรีภาพ อำนาจการปกครอง ตลอดเวลาประเทศไทยต้องผ่านการเรียนรู้การเมืองด้วยความรุนแรงมาโดยตลอด

ใน พ.ศ. 2504 ประเทศไทยมีการประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรก มุ่งเน้นการพัฒนาการเติบโตทางเศรษฐกิจ ประเทศไทยเลือกใช้การพัฒนาแบบไม่สมดุลคือ ให้ลำดับความสำคัญแก่ภาคอุตสาหกรรม และกำหนดศูนย์กลางความเจริญเป็นเป้าหมาย โดยหวังว่าจะส่งผลกระทบต่อพื้นที่ยากจนต่อไป แต่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจทำให้ช่องว่างระหว่างรายได้ต่างออกเกิดความเหลื่อมล้ำมากขึ้น (ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว และคณะ

ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและธรรมชาติของความขัดแย้งในสังคมไทย 2534 ,หน้า 24) ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนได้เปลี่ยนประเด็นไปเป็นเรื่องของการจัดสรรแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพัฒนาของรัฐที่ส่งผลกระทบต่อประชาชน ตลอดเวลาที่เกิดความขัดแย้งรัฐเลือกใช้อำนาจรัฐ กฎหมาย และความรุนแรงเข้าจัดการกับประชาชน

ใน พ.ศ. 2548 มีกรณีความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนขึ้นอีก โดยที่ประชาชนกลุ่มหนึ่งรวมตัวต่อต้านรัฐบาลของพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร จนนำไปสู่การรัฐประหารยึดอำนาจโดยคณะทหารในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2549 เพื่อแก้ไขวิกฤติทางการเมืองที่เกิดจากการประท้วงของประชาชน ซึ่งถือว่าเป็นวัฏจักรทางการเมืองของประเทศไทยที่ใช้การปฏิวัติรัฐประหารแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางการเมือง และหลังจากนั้นมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวปี พ.ศ. 2549 และร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2550 เพื่อให้ประชาชนออกเสียงลงประชามติ และประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญปกครองประเทศ มีการจัดให้มีการเลือกตั้งเพื่อเลือกและจัดตั้งรัฐบาล ผลจากการเลือกตั้งนายสมัคร สุนทรเวช ได้รับเลือกเป็นนายกรัฐมนตรี แต่ความวุ่นวายทางการเมืองก็ยังคงดำเนินต่อไป มีกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันทั้งต่อต้านและสนับสนุนรัฐบาล ช่วงเวลาหลังจากการรัฐประหารจนถึงปี พ.ศ. 2553 ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีถึง 3 คน มีความวุ่นวายทางการเมืองที่เป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนและระหว่างประชาชนกับประชาชน ซึ่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองได้ทวีรุนแรงมากยิ่งขึ้น ในช่วงเวลาดังกล่าวนี้ ได้มีกลุ่มนักวิชาการออกมาเรียกร้องให้ทุกฝ่ายใช้ “สันติวิธี” ในการเคลื่อนไหวทางการเมือง และให้รัฐบาลใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหา

แนวคิดเรื่องสันติวิธีเป็นเรื่องใหม่ไม่เป็นที่รู้จักกันกว้างขวางมากนักในประเทศไทย เริ่มมีการศึกษาอย่างจริงจังและเห็นชัดเจนในราว พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นปี สันติภาพสากลของสหประชาชาติ ได้มีนักวิชาการศึกษาวิจัยและผลิตผลงานออกมาเป็นจำนวนมาก ความสนใจเรื่องความขัดแย้งในสังคมไทยในระยะแรกๆ ได้เติบโตมาพร้อมๆ กับแนวคิดเรื่อง “สันติวิธี” ได้มีผู้ที่ให้ความหมายของสันติวิธีไว้มากมาย เช่น วิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต และอีกความหมายหนึ่งหมายถึง วิธีที่กลุ่มบุคคลหรือมวลชนใช้ต่อสู้เพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนปรารถนาในบางอย่างหรือเพื่อให้รัฐ หรือผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เช่น การจัดการชุมนุม หุุดประท้วง หรือคือเพ่ง จะอย่างไรก็ตามเมื่อวิเคราะห์ปรากฏการณ์ในสังคมยุคปัจจุบันจะพบว่า สันติวิธียังเป็นที่ยอมรับในวงจำกัด ทั้งนี้ เพราะมนุษย์ยึดมั่นอยู่ในกรอบแนวคิดหรือฐานคติเดิมๆ ในการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง นั่นคือการใช้ความรุนแรง

สันติวิธี เป็นทฤษฎีและวิธีปฏิบัติที่มักจะได้นำเสนออยู่เสมอ ในขณะที่สังคมเกิดความขัดแย้ง สันติวิธีมีต้นกำเนิดมาอย่างช้านาน อาจจะไม่เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง จะเห็นว่าสันติวิธีมิใช่ความคิดที่ใหม่แต่เป็นแนวคิดที่เก่าแก่พอๆ กับการใช้สติปัญญาของมนุษย์ สาเหตุสำคัญที่ทำให้สันติวิธีถูกกล่าวถึงก็ เพราะว่าแนวคิดและการปฏิบัติของสันติวิธีกลายเป็นทางเลือกที่สำคัญประการหนึ่งในการหาทางออกต่อประเด็นของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นทางการเมืองในประเทศไทยที่ผ่านมา ฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาลได้มีการประกาศใช้วิธีการสันติวิธีในการเรียกร้องทางการเมือง และก็มีเรียกร้องจากกลุ่มในสังคมให้รัฐบาลใช้วิธีสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่าการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในการเคลื่อนไหวทางการเมืองและการแก้ปัญหาทางการเมืองในประเทศไทยในช่วงที่ผ่านมา มีผลกระทบอย่างไรต่อการเมืองและสังคมไทยมีปัญหาและอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้อย่างไรจึงได้ทำการวิจัยเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย มีวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

- 2.1 เพื่อศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาผลการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาเรื่อง การนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยได้แบ่งแนวคิดสันติวิธีออกเป็น ดังนี้

- 3.1 แนวคิดตะวันตก คือ
  - 3.1.1 แนวคิดสันติวิธีของ ยีน ชาร์ป (Gene Sharp)
  - 3.1.2 แนวคิดสันติวิธีของ โยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung)
- 3.2 แนวคิดตะวันออก คือ
  - 3.2.1 แนวคิด อหิงสา ของมหาตมะ คานธี

3.2.2 แนวคิดสันติวิธีแนวพุทธ

3.2.3 แนวคิดสันติวิธีของนักสันติวิธีที่สำคัญของไทย

ผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์ว่าแนวความคิดสันติวิธีมีพัฒนาการความเป็นมาในประเทศไทยอย่างไร มีการนำแนวคิดสันติวิธีใดบ้างมาใช้ในประเทศไทยและเกิดผลของการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้อย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร

4. วัตถุประสงค์

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยมีวัตถุประสงค์ คือ สันติวิธีเป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองและการเรียกร้องทางการเมืองของประเทศไทยที่ลดความรุนแรงทางการเมืองและเป็นการสร้างพัฒนาการทางการเมืองให้เป็นประชาธิปไตย

5. ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยมีขอบเขตการวิจัย ดังนี้

5.1 ศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย

5.2 ศึกษาผลการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

5.3 ศึกษาปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

6. ข้อตกลงเบื้องต้น

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย เป็นการศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย ผลการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยรวมทั้งปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยโดยการศึกษาจากเอกสารและการสัมภาษณ์นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญสันติวิธีและผู้ที่มีบทบาทในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยเพื่อแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองไทย

7. นิยามศัพท์เฉพาะ

7.1 **สันติวิธี** หมายถึง แนวคิดที่เกี่ยวกับวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงหรือวิธีปฏิบัติที่ไม่รุนแรงในการแก้ปัญหาหรือการดำเนินชีวิต

7.2 **แนวคิดสันติวิธี** หมายถึง ทฤษฎี วิธีการ เรื่องสันติ การไม่ใช้ความรุนแรง

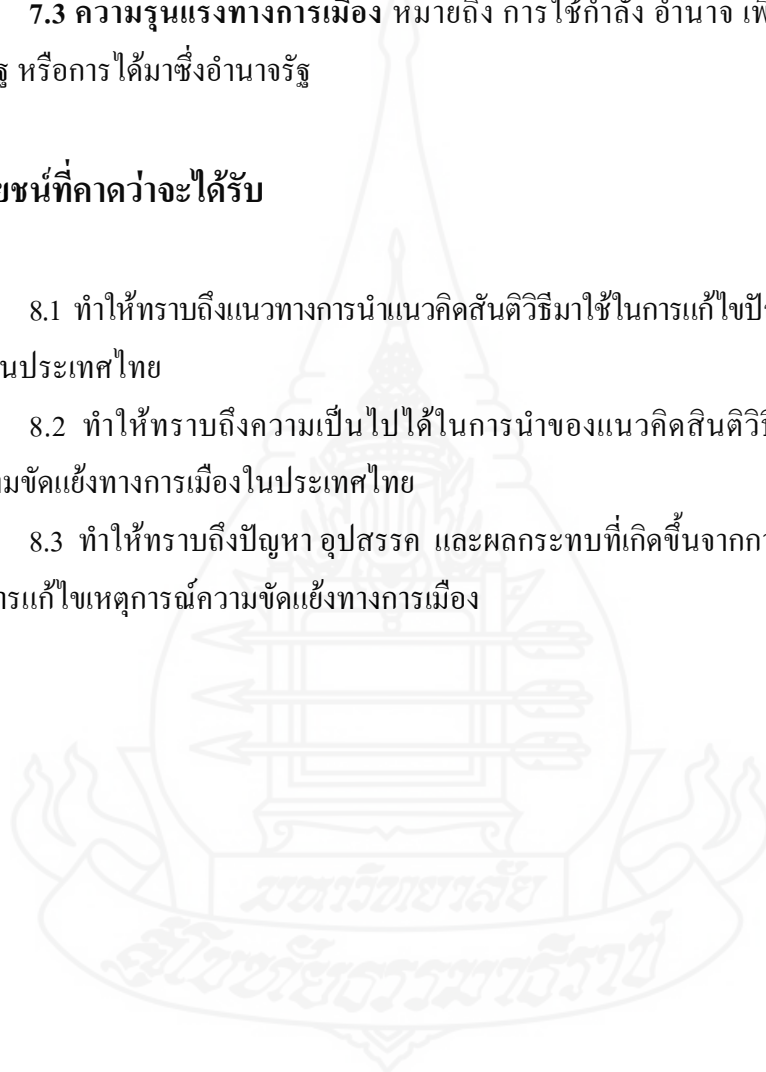
7.3 **ความรุนแรงทางการเมือง** หมายถึง การใช้กำลัง อำนาจ เพื่อการเปลี่ยนแปลงนโยบายรัฐ หรือการได้มาซึ่งอำนาจรัฐ

8. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

8.1 ทำให้ทราบถึงแนวทางการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย

8.2 ทำให้ทราบถึงความเป็นไปได้ในการนำของแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย

8.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรค และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในการแก้ไขเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมือง

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง การนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยจะศึกษาแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้อง
  - 1.1 แนวคิดความขัดแย้ง
  - 1.2 แนวคิดเกี่ยวกับสันติภาพ
  - 1.3 แนวคิดสันติวิธี
2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง
  - 2.1 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดความขัดแย้ง
  - 2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการใช้แนวคิดสันติวิธี

1. ทฤษฎีและแนวคิด

1.1 แนวคิดความขัดแย้ง

1.1.1 ความหมายของความขัดแย้ง

ความขัดแย้ง มาจากภาษาอังกฤษว่า “Conflict” มาจากภาษาละตินว่า “Confligere” แปลว่า การต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอย หรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) การขัดซึ่งกันและกัน หรือการเป็นปรปักษ์ (Opposition) หมายถึง การที่บุคคลสองคน กลุ่มบุคคล มีความเห็น ความเชื่อ ความต้องการไม่เหมือนกัน โต้แย้ง หรือโต้เถียงกัน และคืบร่น ต่อสู้ และแข่งขันกัน

แมกซ์ และ พีซ (Mack and Pease, 1973: 68) ให้ความหมายว่า ความขัดแย้ง คือการเป็นปรปักษ์ต่อกันอย่างเปิดเผยของบุคคล หรือกลุ่มซึ่งมีเป้าหมายที่จะทำลายล้างคู่ต่อสู้ ซึ่งค่อนข้างจะสอดคล้องกับ เจมส์ โค (James Kho) และคณะเห็นว่า ความขัดแย้ง หมายถึง การต่อสู้กันหรือการแข่งขันกันระหว่างความคิด ความเห็น ความสนใจ หรือผลประโยชน์ มุมมอง ทัศนคติ ค่านิยม แนวทาง ความชอบ อำนาจ สถานภาพ ทรัพยากร ซึ่งความขัดแย้งในลักษณะนี้อาจจะเกิดขึ้นในบุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือขัดแย้งกับบุคคลอื่น หรือระหว่างคนใดคนหนึ่งกับกลุ่มใด

กลุ่มหนึ่ง หรือหลายๆ กลุ่ม ของบุคคล หรือนิติบุคคล หรือระหว่างกลุ่มบุคคลหลายคนที่อยู่ในกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง หรือกับอีกหลายๆ กลุ่มของบุคคล (อ้างใน วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ 2545:2)

นักขัดแย้งวิทยา (Conflict Theorists) ที่จัดอยู่ในกลุ่มของนักสังคมวิทยา (Social Theorists) มองว่า มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Social Animals) ที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของผลผลิตจากการคบหาสมาคมซึ่งกันและกันของบุคคลในสังคม ซึ่งการที่มนุษย์จะสามารถดำรงชีวิตอยู่รอดในสังคมได้นั้น ก็จำเป็นที่จะต้องอาศัยปัจจัยทางชีวภาพ และปัจจัยด้านอื่นๆ เพื่อสนอง ความต้องการของตนเอง

จากประเด็นที่ว่าด้วยความต้องการดังกล่าว กัลป์ตุง (พระมหาพรหมชา ธรรมมหาโส (นิธิบุญยากร 2554: 127) ซึ่งชี้ให้เห็นว่ามนุษย์นั้นมีความต้องการขั้นพื้นฐาน 4 ประการ คือ (1) การดำรงชีวิต (Survival) (2) การมีความเป็นอยู่ที่ดี (Welfare) (3) การมีเสรีภาพ (Freedom) และ (4) การมีเอกลักษณ์และความรู้สึกรู้สีกมีความหมายในชีวิต (Identity) แต่การที่มนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการ หรือไม่สามารถที่จะสนองตอบความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าวให้แก่ตัวเองได้อย่างเพียงพอ จึงทำให้มนุษย์เกิดความขัดแย้ง

ในขณะที่ กัลตุง (Johan Galtung) พยายามที่จะชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งเกี่ยวข้องกับพฤติกรรม (การกระทำ) ของบุคคล หมายถึงว่า การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีทัศนคติที่เป็นอริต่อกัน เช่น ที่เกิดขึ้นเมื่อคนๆ หนึ่งเห็นว่าคนอีกคนหนึ่งกำลังขัดขวางเขาในอันที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่เขาต้องการ จากทัศนคติดังกล่าวเป็นอาการอย่างหนึ่งของความขัดแย้ง และอาจจะนำมาซึ่งพฤติกรรมในรูปแบบที่ทำร้าย ทำร้าย หรือก่อให้เกิดความเสียหายต่อกุ่หรือแม้แต่ตนเอง (อ้างใน พระมหาพรหมชา ธรรมมหาโส 2548: 31)

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2539: 36) ให้ความเห็นต่อประวัติศาสตร์ความขัดแย้งว่าประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติไม่เคยว่างเว้นจากความขัดแย้ง ไม่ว่าจะในระดับบุคคล มนุษย์มิได้ถือกำเนิดมาเหมือนกันแต่เป็นความแตกต่างอันเป็นผลมาแต่พันธุกรรมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคม

ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงให้ความหมายของความขัดแย้งบนฐานแนวคิดของนักสังคมวิทยาหลายๆ ท่านว่า ความขัดแย้งดำรงอยู่ทั่วไป เป็นเรื่องธรรมดา และฝังรากลึกอยู่ในสังคม ความขัดแย้งเกิดขึ้นตั้งแต่มีมนุษย์ 2 คนในโลกนี้แล้ว การดำรงอยู่ของมนุษย์อีกคนหนึ่งหมายถึงโอกาสที่มนุษย์คนแรกจะเข้าไปสวมบทบาทหรือครอบครองทรัพย์สิน หรือดำรงตนอยู่ในที่ของอีกคนนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากยิ่ง

โดยได้กล่าวถึงสาเหตุของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งมาจากตัวแปรที่สัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน เช่น ตัวแปรที่เกี่ยวกับความต้องการในการดำรงชีพของคนอื่นทำให้เกิดความขัดแย้งเพื่อแสวงหาการควบคุมความต้องการในการดำรงชีพของคนอื่นทำให้เกิดความขัดแย้งเพื่อแสวงหาการควบคุมภาวะแวดล้อมของมนุษย์ ตัวแปรทางจิตวิทยาอันได้แก่ ความต้องการและการจัดอันดับอำนาจของมนุษย์ ตัวแปรในทางสภาพภูมิศาสตร์อันก่อให้เกิดกรณีพิพาทด้านพรมแดนระหว่างประเทศ ตัวแปรทางสังคม เศรษฐกิจ อันทำให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้น ตลอดจนการช่วงชิงทรัพยากรในระดับชาติด้วยรูปแบบต่างๆ และตัวแปรในทางวัฒนธรรมอันก่อให้เกิดความขัดแย้งทางด้านศาสนา

จันทนา บรรพศิริโชติ (2542: 32) มองความขัดแย้งในมิติที่ผสมผสานกันระหว่างแนวคิดเชิงรัฐศาสตร์ และ สังคมวิทยาไว้อย่างน่าสนใจว่าหมายถึง ภาวะที่กลุ่มต่างๆ เข้ากันไม่ได้หรือแข่งขันกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพยากรที่ขาดแคลน ความเข้ากันไม่ได้มาจากเรื่องผลประโยชน์ หรืออุดมการณ์ พร้อมกันนี้ก็ได้ขยายประเด็นเพิ่มเติมว่า ความขัดแย้งอาจจะมีผลซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากคนกลุ่มนั้นมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร หรืออำนาจในการตัดสินใจที่จะมีผลต่อการยุติข้อขัดแย้งแต่อีกกลุ่มหนึ่งไม่มีอำนาจที่ว่่านั้นหรือมีน้อยกว่า ดังนั้นจึงสรุปว่า จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ความขัดแย้งจะมีประเด็นเรื่องอำนาจเข้าไปเกี่ยวข้องด้วย

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุต.โต) (2538: 22) ได้ชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งและสงครามนั้นเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสิ่งทั้งหลายมีความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวจะก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน แต่ถึงกระนั้น ความแตกต่างจะทำให้เกิดความหลากหลาย และมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น หากจะแปรผลของความแตกต่างนั้นให้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ทำให้เกิดแง่คิดและมุมมองใหม่ๆ ใดๆก็ตามท่านก็ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของความขัดแย้งว่า ความขัดแย้งนั้นควรจะก่อรูปขึ้นมาจากเจตนาที่ดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อความดีงาม และความก้าวหน้า และความร่มเย็นของสังคม แนวคิดเช่นนี้ หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “ความขัดแย้งในเชิงบวก

ประเวศ วะสี มองว่ารากเหง้าแห่งความขัดแย้งในสังคมโลกยุคใหม่นั้น ประกอบไปด้วยประเด็นหลักๆ 3 ประการ กล่าวคือ (ในมหาวิทยาลัยเที่ยงคืน form <<http://www.geocities.com/midnightuniv/newpage77.htm>>)

วิธีคิดเชิงอำนาจ ซึ่งทำให้คนระดับล่างมีความรู้สึกที่ถูกบีบคั้นในขณะที่กฎหมาย ตอบสนองต่อผู้ที่อยู่ระดับบนโดยไม่ได้ใส่ใจกับคนระดับล่าง

ความอ่อนแอเชิงสถาบัน เช่น สถาบันทางการเมือง สถาบันราชการ สถาบันมหาวิทยาลัยหรือสถาบันสงฆ์ และเมื่อสถาบันขาดความเข้มแข็ง สังคมก็ขาดภูมิคุ้มกัน และการพัฒนาประเทศแบบวัตถุนิยม และทุนนิยม ทำให้เกิดการสะสมและความต้องการไม่จำกัดในขณะที่ทรัพยากรมีจำกัด ทำให้เกิดความขัดแย้ง

อย่างไรก็ตาม จากความหมายของความขัดแย้งดังที่ได้นำเสนอแล้วในเบื้องต้นนั้น อาจจะสามารถสรุปออกเป็น 2 ความหมายหลัก กล่าวคือ ความหมายในแง่บวก และความหมายในแง่ลบ

(1) ความหมายของความขัดแย้งในแง่บวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดในเชิงสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเอง องค์กร และสังคมทั้งในแง่ของทัศนคติ และพฤติกรรม ในบางคราวเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว ก็สามารถที่จะหาทางออกในเชิงสมานฉันท์

(2) ความหมายของความขัดแย้งในแง่ลบ หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสียและบรรยากาศที่ไม่ดีต่อตัวเอง องค์กรและสังคม อันเป็นการสะท้อนรูปลักษณะของความขัดแย้งออกมาในมิติของความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นการด่ากัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และทำสงครามประหัตประหารซึ่งกันและกัน

1.1.2 ประเภทของความขัดแย้ง

จอห์น แมคคอนเนล และคริสโตเฟอร์ มัวร์ (อ้างใน จินตนา ยูนิพันธ์ และ ลิลิต ศรีทรัพย์นันต์ 2542: 33-37) ได้แยกความขัดแย้งออกเป็น 5 ประเด็นด้วยกัน คือ

(1) ความขัดแย้งด้านข้อมูล (Data Conflict) ได้แก่ ข้อมูลขัดกัน ขาดข้อมูล เข้าใจผิด ขาดการสื่อสาร หรือสื่อสารไม่ถูกต้อง สับสนเรื่องหน้าที่ มุมมองต่างกันในเรื่องของข้อมูล

(2) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) ได้แก่ ขัดแย้งเกี่ยวกับทรัพยากรทางด้านธรรมชาติ หรือสิ่งต่างๆ ที่ปรารถนาและต้องการ เช่น อำนาจ ตำแหน่งหน้าที่

(3) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ได้แก่ บุคลิกภาพ และพฤติกรรมที่ต่างกัน พฤติกรรมทางลบที่เกิดขึ้นซ้ำซาก และวิธีการในการทำสิ่งต่างๆ แตกต่างกัน เช่น วิธีการทำงานต่างกัน การตัดสินใจต่างกัน

(4) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) ได้แก่ การแก่งแย่งโดยเปลี่ยนแปลงระเบียบกฎเกณฑ์เดิมด้วย ขัดแย้งเกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขัดแย้งเนื่องจากขาดความยุติธรรม

(5) ความขัดแย้งด้านคุณค่าหรือค่านิยม (Value Conflict) ได้แก่ ศาสนา โลกทัศน์ หรือความเชื่อต่างกัน การให้ความสำคัญที่ต่างกัน เกณฑ์ประเมินต่างกัน ภูมิหลังทางวัฒนธรรมต่างกัน ภูมิหลังส่วนบุคคลต่างกัน พื้นฐานทางประวัติศาสตร์ต่างกัน

ถึงกระนั้น นักวิชาการทางด้านจิตวิทยาบางท่านก็ได้แบ่งย่อยความขัดแย้งออกเป็น 4 ประเภทด้วยกัน กล่าวคือ (Henkin, 2000: 142-154)

(1) ความขัดแย้งด้านเป้าหมาย คือความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการที่เป้าหมายที่แตกต่างกัน ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งมีความต้องการต่อสิ่งที่จะได้รับแตกต่างจากอีกบุคคลหนึ่ง

(2) ความขัดแย้งด้านความคิด คือความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการที่แต่ละฝ่ายมีความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน

(3) ความขัดแย้งด้านความรู้สึก คือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมาเมื่อบุคคลหนึ่งมีทัศนคติ หรือความรู้สึกที่ขัดแย้งกับอีกฝ่ายหนึ่ง ตัวอย่างความขัดแย้งแบบนี้สามารถพบเห็นได้จากบุคคล 2 คนที่มีความชอบและรสนิยมไม่เหมือนกัน

(4) ความขัดแย้งด้านพฤติกรรม คือความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการที่บุคคลหนึ่งกระทำบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับของอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น พุดจาหยาบคาย หรือดูหมิ่นเหยียดหยาม

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วจะเห็นว่า ความขัดแย้งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก กล่าวคือ ความขัดแย้งภายใน (Internal Conflict) อันได้แก่ ความขัดแย้งในแง่ความคิด ความรู้สึก คุณค่า และรสนิยมที่แตกต่าง และความขัดแย้งภายนอก (External Conflict) อันได้แก่ ความขัดแย้งที่เกิดจากความสัมพันธ์ ผลประโยชน์ ข้อมูล โครงสร้างทางสังคมที่แตกต่างกัน

เฮนกิน และวันซัย วัฒนศัพท์ มองว่าความขัดแย้งนั้นมีการซ่อนตัว เกิดขึ้นดำรงอยู่ และปรากฏตัวอย่างต่อเนื่องในบุคคล หรือกลุ่มบุคคลนั้น โดยชี้ให้เห็นว่า (อ้างใน พระมหาพรหมชาธรรมมหาโต 2548: 37-38)

(1) ความขัดแย้งที่ซ่อนอยู่ หรือความขัดแย้งแฝง (Latent Conflict) หมายถึง สภาพการณ์ของความขัดแย้งที่มีแนวโน้มที่จะเกิดความขัดแย้ง หรือความขัดแย้งที่ซ่อนตัวและครุกรุ่นอยู่ภายในจิตใจหรือภายนอกของบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งชนิดนี้ไม่มีลักษณะที่ปรากฏอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่ตระหนัก หรือให้ความใส่ใจต่อความขัดแย้งชนิดนี้ สถานการณ์ความขัดแย้งก็จะเริ่มสำแดงและปรากฏออกมาภายนอกให้เราเห็นอย่างชัดเจน

(2) ความขัดแย้งที่ปรากฏขึ้น หรือความขัดแย้งกำลังก่อตัวเกิดขึ้น (Emerging Conflict) หมายถึง สถานการณ์ที่คู่กรณีหรือประเด็นที่คู่กรณีมีส่วนเกี่ยวข้องมองเห็น และรับรู้ร่วมกันแล้วว่า ความขัดแย้งได้เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งคู่กรณีอาจจะมีความตึงเครียดที่เห็นได้อย่างชัดเจน แต่อาจจะยังไม่จำเป็นต้องมีการโต้เถียงกัน การเจรจา หรือการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

(3) ความขัดแย้งที่ปรากฏชัดเจน หรือความขัดแย้งที่ปรากฏออกมาแล้ว (Manifest Conflict) หมายถึง สถานการณ์ที่คู่กรณีต่างก็ได้เข้าไปมีส่วนร่วมรู้เห็นในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอยู่แล้ว จนพบกับสภาพความขัดแย้งที่ไม่มีทางออก บางครั้งความขัดแย้งที่เห็นได้ชัดก็อาจเป็นผลมาจากความขัดแย้งที่ยังแฝงตัวอยู่ไม่ปรากฏขึ้นอย่างชัดเจน เช่น กรณีเพื่อนบ้านใกล้เคียงมีเรื่องขัดแย้งกันโดยมีการโต้เถียงกันในเรื่องที่เกี่ยวกับการใช้ที่ดินหรือนโยบายสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนสำคัญ ตัวคู่กรณีอาจไม่ได้ตระหนักว่า แท้จริงแล้วมีความขัดแย้งที่ซ่อนเร้นด้านนโยบาย แต่เขาไม่ได้คิดถึงคำนึงถึงนโยบาย หรือข้อกฎหมายใดๆ

1.1.3 เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

เมื่อกล่าวถึง เหตุปัจจัยของความขัดแย้งได้มีนักคิดหลายคนที่ได้นำเสนอประเด็นข้อมูลเหล่านี้เอาไว้อย่างมากมาย จัดกลุ่มความคิดออกเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ดังต่อไปนี้ กล่าวคือ กลุ่มที่มองว่า ความขัดแย้งเกิดจากปัจจัยภายใน เมื่อกล่าวถึงกลุ่มนี้ ผู้วิจัยจะจำแนกออกเป็นกลุ่มย่อยๆ 2 กลุ่มด้วยกัน กล่าวคือ กลุ่มนักคิดทางศาสนากับกลุ่มนักคิดเชิงพฤติกรรมศาสตร์

กิเลส: ที่มาของความขัดแย้ง นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา เช่น พระธรรมปิฎก ได้ชี้ให้เห็นว่า ความอยากได้ อยากใหญ่ และใจแคบถือได้ว่าเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้เกิดความหวาดกลัว ระแวง และไม่ไว้ใจกัน

ส่วนพระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จูตญา โณ) (2530: 38) มองว่า ตัวปัญหาของความขัดแย้งอยู่ที่ อวิชชา ซึ่งแตกกิ่งใหญ่ออกมาเป็น ความโลภ ความโกรธ และความหลง

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2532: 17) มีทัศนะที่คล้ายคลึงกับพระเทพดิลก กล่าวคือ โดยมองว่า เกิดจาก 3 ตัวแปรหลัก คือ โลภะ โทสะ และโมหะ

สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2522: 318) มีความเห็นว่า ความโกรธ เป็นสภาวะที่ทำให้เกิดความเกลียดชัง ทำร้าย และฆ่ากันในหมู่มนุษย์

พฤติกรรมศาสตร์ในแง่สัญชาตญาณ และสันดานของมนุษย์ ที่มาของความขัดแย้งนักคิดของกลุ่มนี้มองว่าสาเหตุของการขัดแย้งนั้นเกิดจากสันดานมนุษย์และสัตว์ในทุกสังคม โดยคอนราด ลอเรนซ์ (Konrad Lorenz) ได้อธิบายว่า ความขัดแย้งของมนุษย์ เกิดจากพื้นฐานของแนวความคิดสัญชาตญาณความก้าวร้าว (instinctual theories of aggression)

กอร์เนย์ (Gorney) ซึ่งศึกษาในเรื่อง มนุษย์และสตอร์ (Storr) ซึ่งศึกษาในเรื่องความก้าวร้าวของมนุษย์ ก็ได้ชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่า ความขัดแย้งและการต่อสู้ เป็นกระบวนการเพื่อการทดแทนหรือชดเชย สิ่งที่เป็นสัญชาตญาณก้าวร้าวทำลายล้างมนุษย์ โดยผ่านทางความขัดแย้งหรือการแข่งขัน (อ้างในพระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญจากร) 2554: 35-36)

กลุ่มที่มองว่า ความขัดแย้งเกิดจากความต้องการ นักคิดในกลุ่มนี้ประกอบไปด้วย เทียนฉาย กิระนันท์ ที่เชื่อว่าความต้องการด้านเศรษฐกิจ และสังคมเป็นตัวแปรสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งในสังคม สิ่งที่เขานำมายืนยันข้อสมมติฐานก็คือ คณิตศาสตร์ที่แตกต่างทางเศรษฐกิจก็คือ รายได้ สิทธิพลเมือง และการมีงานทำ เป็นต้น ส่วนตัวแปรตัวความ ต้องการด้านสังคมก็คือ ระดับการศึกษา ความทันสมัย และฐานะทางสังคม ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวจัดได้ว่าเป็นสิ่งกระตุ้นให้คนในสังคมเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน ในขณะที่ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ วิเคราะห์คล้ายกันว่าตัวแปรในด้านสังคม และเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการดำรงชีพทำให้เกิดความขัดแย้งด้านชนชั้น และช่วงชิงทรัพยากรในระดับต่างๆ

กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากอำนาจ นักคิดคนสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมองว่า ความขัดแย้งจากอำนาจ คือ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) โดยเขาได้ชี้ให้เห็นว่า บางครั้งอำนาจมีอยู่น้อย หายาก กลุ่มย่อยๆ ในองค์กรทางสังคมจึงต้องแข่งขันต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจอันน้อยนั้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในกลุ่มของสังคม

ฉันทนา บรรพศิริโชติ ได้นำเสนอหลักการ ไม่สมมาตร (Asymmetric Conflict) ซึ่งเป็นประเด็นที่สอดคล้องกับคริสเบิร์กที่มองว่า ความขัดแย้งระหว่างคู่ที่ไม่เท่าเทียมกันทางอำนาจ โดยพยายามเปรียบเทียบว่า ถ้าเป็นมวยก็เรียกว่าเป็นคู่ต่อสู้คนละรุ่น และมีโปรโมเตอร์คนละระดับ ประเด็นปัญหาที่คือ ทำอย่างไรจึงจะสามารถปรับให้ฐานของอำนาจเท่าเทียมกัน เพื่อไม่ให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอำนาจมากเกินไปจนทำให้การเจรจา ไร้ทางออก

ประเด็นนี้ ปีเตอร์ ที โคลแมน (Coleman 2000: 108-128) ได้ตระหนักเช่นเดียวกัน เพราะเขามองว่าโดยปกติทั่วไปเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วทำให้การเจรจามีปัญหานั้นก็เพราะว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีอำนาจ มักจะใช้ อำนาจเหนือ (Power Over) กับผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า จนทำให้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งเป็นไปด้วยความยากลำบาก แต่สิ่งสำคัญที่เขาพยายามจะนำเสนอก็คือ อำนาจร่วม (Power with) อันเป็นกระบวนการในการใช้การมีส่วนร่วม หรือสร้างความร่วมมือให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับโครงการต่างๆ

กลุ่มที่มองว่า ความขัดแย้งเกิดจากค่านิยม เมื่อกล่าวถึงคำว่า ค่านิยม (Values) ประกอบไปด้วยประเด็นหลักๆ ที่น่าสนใจหลายประการกล่าวคือ ความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ภาษาหรือชาติพันธุ์ เป็นต้น อันเป็นสิ่งที่แสดงออกทางความคิดหรือการกระทำ

โทรสเทน เซลลิน (Throesten Sellin 1938: 41) มองว่า รูปแบบวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของประชากรแต่ละกลุ่มในสังคมทำให้เกิดความขัดแย้ง โดยเขาได้ชี้ให้เห็นว่า สังคมดั้งเดิมมักจะไม่มี ความขัดแย้งเนื่องจากไม่มีประชากรมาจากหลากหลายเผ่าพันธุ์ แต่เมื่อสังคมมีขนาดใหญ่มากยิ่งขึ้น ย่อมประกอบไปด้วยประชากรที่มาจากหลายเผ่าพันธุ์แตกต่างกัน ด้วยเหตุผล

ดังกล่าวเขาจึงแบ่งความขัดแย้งทางวัฒนธรรมออกเป็นสองรูปแบบ กล่าวคือ (1) ความขัดแย้งที่เกิดจากวัฒนธรรมหลักที่แตกต่างกันสองชนิด (Primary Cultural Conflict) (2) ความขัดแย้งที่เกิดจากมีกระแสวัฒนธรรมรอง (Secondary Culture Conflict)

ซามูเอล ฮันติงตัน (Samuel Huntington) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน ได้นำเสนอแนวคิด เรื่อง การปะทะกันของอารยธรรม (The Clash of Civilizations) ใน พ.ศ. 2536 ว่า รากเหง้าของความขัดแย้งในโลกยุคใหม่จะไม่ใช่อุดมการณ์หรือเศรษฐกิจเป็นพื้นฐานอีกแล้ว ความแตกแยกอย่างใหญ่หลวงในมนุษยชาติ และต้นตอความขัดแย้งที่สำคัญที่สุดจะเกิดมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรม สิ่งที่เขาขมายืนยันข้อสมมติฐานก็คือ ความขัดแย้งระหว่างวัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรม อิสลาม และผลจากการทำนายของเขานั้น ได้ทำให้เกิดเหตุการณ์ 11 กันยายนพ.ศ. 2001 และ สงครามอัฟกานิสถานกับสงครามอิรัก

จากผลการศึกษาของฮันติงตันดังกล่าวทำให้ธีรยุทธ บุญมี และสุรชาติ บำรุงสุข ได้ตอกย้ำว่า ความขัดแย้งด้านวัฒนธรรมดังที่ฮันติงตันกล่าวถึงนั้น ได้งอกออกมาจากความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์-ชาตินิยม (Ethno-Nationalism) และได้พัฒนาตัวไปสู่ความขัดแย้งด้านประวัติศาสตร์ มาสู่ความขัดแย้งด้านวัฒนธรรมในที่สุด (พระมหาพรหมยา ฐมมหาโส (นิธิบุญยากร) 2554: 38)

สุมน อมรวิวัฒน์ (2530: 87-91) เห็นว่าการรุกรานและการปะทะกันของกระแสทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดกระแสของความขัดแย้งที่รุนแรงขึ้น

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ รพีพร ปราบมาส ก็มองว่าลัทธิเผ่าพันธุ์ ลัทธิเชื้อชาตินิยม (Ethnocentrism) และการยึดหลักโดยเน้นศาสนาของตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Religion Centric) นั้นเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้เกิดความขัดแย้งในยุคปัจจุบัน

กลุ่มที่มองว่า ความขัดแย้งเกิดจากโครงสร้างสังคม คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) จัดได้ว่าเป็นผู้นำทางความคิดในกลุ่มนี้ โดยเขาได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง Capital Marcuse และ C. Wright Mills ว่า ความขัดแย้งเกิดจากการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น โดยเฉพาะในสังคมทุนนิยม ซึ่งโครงสร้างสังคมมีการแบ่งชนชั้นสูงและเป็นชนชั้นที่กดขี่ขูดรีด ดังนั้น ความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ซึ่งขัดแย้งกันในผลประโยชน์ของชนชั้น เนื่องจากความสำนึกของชนชั้นที่ก่อตัวขึ้นมากลายเป็นความขัดแย้ง ได้ทำการจำแนกตัวแปรพื้นฐานของการขัดแย้งว่าความขัดแย้งไม่ได้เกิดขึ้น โดยบังเอิญแต่เป็นผลพวงจากสังคมทุนนิยมและโครงสร้างทางเศรษฐกิจการกดขี่และการขัดแย้งทางสังคม ซึ่งผู้สนับสนุนแนวความคิดนี้มี เลนิน (Lenin) และเหมาเจ๋อตุง(Mao Tse-Tung) เป็นต้น

ดาห์เรนดอร์ฟ (Dahrendorf 1959: 48) เห็นด้วยว่า ความขัดแย้ง ทางสังคม เกิดจากการกดขี่ระหว่างกลุ่มต่างๆ แต่แตกต่างจากการกดขี่ทางชนชั้นอย่างแนวความคิดของ มาร์ซ (Marx) ตรงที่ดาห์เรนดอร์ฟ เห็นว่าความขัดแย้งเรื่องผลประโยชน์ในสังคมเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็จริง แต่แหล่งกำเนิดอันเป็นที่มาของความขัดแย้งในสังคมนั้น เกิดจากการรวมตัวขึ้นเป็นองค์กรของกลุ่มในสังคม เช่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา มักจะเกิดกลุ่มต่างๆ ที่มีการจัดตั้งเป็น องค์กร เช่น กลุ่มสหภาพแรงงานเพื่อความเสมอภาพ เป็นต้น

กลุ่มที่มองว่าความขัดแย้งเกิดจากข้อมูล ข่าวสาร หรือการสื่อสารที่ไร้ ประสิทธิภาพ นอร์ท (North) และ เคลแมน (Kelman) มองว่า การรับรู้ที่ผิดพลาด ความเข้าใจที่ คลาดเคลื่อน มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความขัดแย้ง โดยเขาได้ย้ำว่า การเกิดของสงครามเป็นผล สืบเนื่องจากความผิดพลาดในการรับรู้และการประเมินที่ผิดพลาด ประเด็นตัวอย่างที่เขาได้นำมา สนับสนุนข้อคิดเห็นก็คือกรณีสงครามเวียดนาม สงครามเวียดนาม เกิดจากลักษณะทางด้านจิตใจ และการรับรู้ที่ผิดพลาดในการประเมินสถานการณ์ ของบุคคลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจใน นโยบายเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของอเมริกา จะเห็นว่าในหลายสถานการณ์ที่นำไปสู่ความขัดแย้ง และความรุนแรงนั้นมีฐานมาจากการสื่อสารที่ไร้ประสิทธิภาพเสมอ

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว เหตุปัจจัยที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งมีตัวแปรใน 2 มิติ หลักๆ ด้วยกัน กล่าวคือ ตัวแปรภายใน และตัวแปรภายนอก ซึ่งตัวแปรภายในนั้น มุ่งเน้น ไปที่ กิเลส และพฤติกรรมอันเป็นดั้งเดิม หรือเป็นสัญชาตญาณของมนุษย์ และตัวแปรภายนอกที่มุ่งเน้น ไปที่ปัจจัยภายนอกอันได้แก่สภาพทางเศรษฐกิจ สังคม ค่านิยม อำนาจ และพฤติกรรมต่างๆ ที่ มนุษย์ได้แสดงออกมา

1.1.4 คุณลักษณะ และความสำคัญของความขัดแย้ง

คุณลักษณะทั่วไป ซึ่งถือได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษของความขัดแย้ง ซึ่งการทำ ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณลักษณะ ของความขัดแย้งจะเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการจัดการความขัดแย้ง จากการศึกษาวិเคราะห์เอกสาร และงานวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับประเด็นนี้ ทำให้พบประเด็นที่น่าสนใจ เกี่ยวกับ คุณลักษณะและความสำคัญของความขัดแย้ง ดังต่อไปนี้

1. ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติ ของมนุษย์ และสังคม

ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) (อ้างใน พระมหาพรหมชา ธรรมมมหาโส 2548: 39) เป็นบุคคลในกลุ่มต้นๆ ที่อธิบายคุณลักษณะของความขัดแย้งว่ามีลักษณะ สอดคล้องกับสังคมทุกๆ สังคม เปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมจึงมีอยู่ ตลอดเวลา จากประพจน์นี้เขาจึงเสนอความจริงเกี่ยวกับความขัดแย้งว่าทุกๆ สังคมเกิดความขัดแย้ง ได้ทุกขณะ การขัดแย้งจึงมีอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการมองในลักษณะนี้ดูประหนึ่งว่าจะยอมรับความจริง

เกี่ยวกับสังคมที่มีนัยคล้ายคลึงกับสิ่งมีชีวิตที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา อันเป็นการมองตามระนาบเดียวกันกับพระพุทธศาสนา ตามกฎแห่งอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ที่มองว่า สรรพสิ่งไม่เที่ยง(อนิจจัง) คงอยู่ในสภาพเดิมตลอดเวลาไม่ได้(ทุกขัง) และไม่มีส่วนไหนที่เป็นแก่นยืนอยู่(อนัตตา)

ในขณะที่ เจมส์ โค วันชัย วัฒนศัพท์ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ และ ไพศาล วงศ์วรสิทธิ์ มองว่า ความขัดแย้งเป็นเรื่องธรรมดา และฝังรากลึกในสังคม ซึ่งมนุษย์มีสามารถที่จะหลีกเลี่ยงข้อเท็จจริงดังกล่าวได้ จะเห็นว่าธรรมชาติของความขัดแย้งในลักษณะนี้มีอยู่และดำรงอยู่ภายในของมนุษย์เอง รวมไปถึงการที่มนุษย์ปฏิสัมพันธ์กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลไม่ว่าจะเป็นเรื่องครอบครัว การทำงาน เศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ซึ่งการเข้าไปเกี่ยวข้องกับลักษณะดังกล่าวในฐานะที่มนุษย์ เป็นสัตว์สังคม (Social Animal) ย่อมเป็นเรื่องยากที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งได้ ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การที่นักคิดกลุ่มนี้เสนอว่า อย่ามองความขัดแย้งด้วยมายาคติ เพราะในความเป็นจริงแล้วความขัดแย้งก็สะท้อนในเชิงบวกเอาไว้ด้วยเช่นกัน ฉะนั้นการที่คนเราคิดเห็นต่างกันเป็นเรื่องปกติธรรมดาไม่จำเป็นต้องเป็นศัตรูกัน

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2546: 3-4) มองว่า ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของมนุษย์ แต่ปัญหาก็คือ ขัดแย้งกันอย่างไร จึงก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

2. ความขัดแย้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

เจมส์ โค (James Kho) เป็นผู้เสนอแนวคิดนี้ โดยเขามองว่าความเห็นที่ขัดแย้ง ความแตกต่างในความคิด ในค่านิยม ในรสนิยม มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นให้เราแสวงความชัดเจน และพัฒนาไปสู่การพูดคุย และการทำความเข้าใจกัน ซึ่งประเด็นนี้สอดคล้องกับคำพูดบางประโยคที่ว่าที่ใดไม่มีปัญหาที่นั่นไม่มีความก้าวหน้า อันเป็นการสร้างโอกาสที่เกิดจากวิกฤตการณ์ของความขัดแย้งเพื่อพัฒนาสิ่งที่ขัดแย้งกันไปสู่การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น จากประเด็นดังกล่าว ทำให้เห็นว่า บางครั้งความเปลี่ยนแปลงได้นำไปสู่ ความขัดแย้ง ตามกฎอนิจจัง สาเหตุที่มองเช่นนี้เพราะความเปลี่ยนแปลง (อนิจจัง) เป็นตัวบีบรัดหรือกระตุ้นให้เกิดความขัดแย้ง (ทุกขัง) และหลังจากนั้น ความขัดแย้งจึงนำไปสู่ ความเปลี่ยนแปลงในเชิงความคิด หรือการกระทำของมนุษย์

3. ความขัดแย้งก่อให้เกิดพลังงาน

เจมส์ โค พยายามจะชี้ให้เห็นโดยอ้างหลักสรีระวิทยาที่ว่า ความขัดแย้งทำให้ร่างกายของเรานั้นหลั่งสารแอดรีนาลิน (Adrenalin) ออกมา และทำให้เราเกิดอารมณ์ จนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพลังงานที่มีอยู่ในร่างกายของเราให้กลายเป็นบวกได้ แต่ถึงกระนั้น สิ่งที่เขาต้องตระหนักก็คือ ในเมื่อความขัดแย้งก่อให้เกิดพลังงานในเชิงบวกได้ และเพราะเหตุใด ความ

ขัดแย้งจะก่อให้เกิดพลังงานในเชิงลบไม่ได้ ด้วยเหตุนี้เขาจึงเสนอว่าให้แปรความขัดแย้งไปในทิศทางที่สร้างสรรค์ แต่ก็เกิดคำถามอีกว่าประเด็นมีได้อยู่ที่แปรหรือไม่แต่จะแปรอย่างไร จึงจะเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ตัวเองและสังคม (อ้างใน วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ 2545: 16)

4. ในความขัดแย้งไม่มีฝ่ายใดถูกไม่มีฝ่ายหนึ่งผิดโดยสมบูรณ์

ไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์ ได้นำเสนอประเด็นนี้เอาไว้ที่น่าสนใจว่า แต่ละฝ่ายมีส่วนถูกไม่มากก็น้อย ไม่มีใครที่จะผูกขาดสัมบูรณ์โดยอ้างว่าตนเป็นฝ่ายถูกแต่ผู้เดียว โดยเขาให้เหตุผลว่า ความจริงนั้น มีความซับซ้อน มีหลายรูปลักษณะ หลายด้าน และหลายแง่มุมองว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดความขัดแย้งนั้นเป็นเพราะ มองความจริงจากคนละด้าน ซึ่งการนำเสนอของเขามีท่าทีสอดคล้องกับประเด็นเรื่องดาบอดคกล้าซ้าง ที่พระพุทธเจ้าได้ชี้ให้เห็นว่าการที่นักคิดต่าง ๆ ทะเลาะวิวาทกัน เพราะตีความประเด็นความจริงตามความคิดของเขากันไปคนละด้าน แต่สิ่งนั้นพระพุทธเจ้ามิได้มองว่าเป็นความจริงแท้ แต่เป็นความจริงเทียม

5. ความขัดแย้งทำให้เกิดการปฏิสังสรรค์

จอร์จ ซิมเมล (Simmel, 1955) จัดได้ว่าเป็นต้นแบบของแนวคิดนี้ โดยเขาได้นำเสนอว่า ความขัดแย้งเป็นรูปแบบหนึ่งของการปฏิสังสรรค์ที่เห็นรูปได้อย่างชัดเจน ซึ่งการปฏิสังสรรค์ดังกล่าวจะทำให้สังคมเกิดความกลมเกลียวและเป็นเอกภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่ง ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ก็สรุปในทิศทางที่สอดคล้องกัน ความขัดแย้งเป็นพลังทะยานแห่งชีวิต

การมองความขัดแย้งในเชิงปฏิสังสรรค์นี้ น่าจะเกิดจากการไหลเวียนของกระแสความคิด และการกระทำของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสังคมที่เกิดความขัดแย้งกัน แต่เมื่อใดที่บุคคลเหล่านี้ได้สร้างเวทีขึ้นมาเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ย่อมทำให้เกิดความสมานฉันท์ระหว่างกันมากยิ่งขึ้น แต่ตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะไหลเวียนเป็นไปในเชิงบวก ก็คืออำนาจผลประโยชน์ ความต้องการ เป็นต้น สอดรับกันหรือไม่ หากสิ่งเหล่านี้เกิดภาวะไม่สมนัย ย่อมเป็นการยากที่จะทำให้สังคมเป็นสังคมแห่งปฏิสังสรรค์

เมื่อก้าวโดยสรุปแล้ว เห็นว่า คุณลักษณะ ของความขัดแย้ง อาจจะ เป็นไปในแง่บวก หรือลบก็ได้ แต่ประเด็นสำคัญก็คือ เราจะแปรความขัดแย้งเชิงลบให้กลายเป็นบวกได้อย่างไร ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การที่บุคคลบางคน หรือบางกลุ่มจะมีแนวคิดในแง่ของการปฏิสังสรรค์ความขัดแย้ง แต่สิ่งที่น่าสนใจก็คือ เพราะเหตุไร เขาจึงต้องปฏิสังสรรค์ หรือไม่ยอมรับความขัดแย้ง

จอร์จ ซิมเมล มีแนวคิดว่าความขัดแย้งทำให้เกิดการรักษาสังคมและหน่วยย่อยต่างๆ ของสังคม และเป็นกระบวนการธำรงรักษาความมั่นคงของสังคมแบบหนึ่ง ตามแนวคิดของซิมเมล องค์การสังคมมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ทางสังคม จะเกิดขึ้นในภาวะสังคมเป็นระบบ ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมอาจสืบเนื่องจากระบวนการอินทรีย์ภาพสองกระบวนการ คือ กระบวนการก่อสัมพันธ์และกระบวนการแตกสัมพันธ์
2. กระบวนการดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากแรงขับสัญชาตญาณ และความจำเป็นอันสืบเนื่องมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมประเภทต่างๆ
3. ความขัดแย้งไม่จำเป็นต้องทำลายระบบสังคมหรือก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางสังคมเสมอไป
4. ความขัดแย้งเป็นกระบวนการสำคัญอย่างหนึ่งที่ต้องดำเนินการรักษาสังคมหรือส่วนประกอบบางอย่างของสังคม (อ้างใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร) 2554: 33)

พอล เวร์ (Paul Wehr) ได้ให้ข้อสังเกตว่า การปฏิเสธความขัดแย้งมักมาจากฐานความคิดที่ว่า ความขัดแย้งเป็นเครื่องบ่อนทำลายเสถียรภาพทางสังคม ซึ่งทัศนเช่นนี้มักอิงอยู่กับความคิดที่ว่าความสัมพันธ์ทางสังคมปกติจะดำรงอยู่บนพื้นฐานของความร่วมมือกัน ถ้าหากขัดแย้งกันเกิดขึ้นก็จะทำให้เกิดการเสถียรระบบ ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้จะพบว่า การจัดการความขัดแย้งเป็นเรื่องยาก ดังนั้นทางออกคือ การรักษาสถานภาพเดิมเอาไว้ และไม่สามารถยอมรับการเปลี่ยนแปลงในระดับโครงสร้างได้ คำถามมีว่า เพราะเหตุไรบุคคลบางคนหรือบางกลุ่มจึงมองความขัดแย้งในเชิงบวกเขา แสดงทัศนว่ามุมมองที่ต้องการให้ความขัดแย้งปรากฏออกมาเพราะเชื่อว่าเป็นวิธีเดียวที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพที่เป็นอยู่ได้ ฉะนั้น เขาจึงสรุปคล้ายคลึงกับที่ ซิมเมล และคาร์ทเร็นคอร์ฟ บอกว่าความขัดแย้งในทัศนนี้จึงเป็นกลไกของความก้าวหน้าทางสังคม (อ้างใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตฺยบุญญากร) 2554: 34)

1.1.5 เหตุผล และวิธีการในการจัดการความขัดแย้ง

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เสนอว่า ความขัดแย้งเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ดำรงอยู่ทั่วไปเป็นเรื่องธรรมดา และฝังรากลึกอยู่ในสังคม ดังนั้น ปัญหาของมนุษย์จึงมิใช่การขจัดความขัดแย้งให้หมดสิ้นไป เพราะเป็นไปไม่ได้ในทางปฏิบัติ ฉะนั้น สิ่งที่ยังกระทำก็คือ เราจะจัดการความขัดแย้งในแต่ละเรื่องด้วยวิธีอะไร

ด้วยเหตุนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่เราต้องหาคำตอบใหม่ อันเป็นคำตอบที่จะต้องนำมาจัดการความขัดแย้งที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย และสังคมโลก ซึ่ง ณ ปัจจุบันนี้ คำตอบหรือทางเลือกที่เราคิดว่าเป็นกุญแจ ที่ไขไปสู่การหาทางออกร่วมกันก็คือ สันติวิธี ซึ่งหลักการนี้น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่ดีที่สุด ทางหนึ่ง ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาคความขัดแย้ง หรือจัดการความขัดแย้งได้

1.2 แนวคิดสันติภาพ

ความหมายของ สันติภาพ

คำว่า สันติภาพ ในภาษาไทยซึ่งตรงกับคำว่า Peace ในภาษาอังกฤษนั้นมีผู้ให้นิยามความหมายไว้แตกต่างกันออกไปตามภูมิหลังของแต่ละคนที่ได้รับอิทธิพลมาจากฐานความคิดที่หลากหลาย (อ้างในพระมหานครินทร์ แก้วโชติรุ่ง 2548: 1)

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายคำว่าสันติภาพว่า หมายถึง ความสงบ

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) (อ้างใน พระมหานครินทร์ แก้วโชติรุ่ง 2548: 2) ได้นิยาม สันติภาพ ในพระพุทธศาสนาว่า สภาวะของจิตใจที่เข้าถึงความสงบ อิศรภาพ และความสุกภายใน และได้นำเสนอแง่มุมของ “สันติวิธี” ว่า หลักความคิดหลักสากล 3 ประการ จะเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะทำให้เกิดสันติภาพ กล่าวคือ

1. ความจริงที่เป็นสากล คือ หลักความจริงที่เป็นกลางๆ มีผลเสมอเหมือนกันแก่ทุกคนทุกที่ รวมทั้งทุกศาสนา
2. ความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล คือ ความเป็นมนุษย์ที่จะต้องมองเห็น เข้าใจ ให้ความนับถือเสมอกัน การทำร้ายและทำลายชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะมิสังกัดใดหรือไม่
3. ความมีเมตตาที่เป็นสากล คือ แผ่ความรู้สึกเป็นมิตร มีความรัก ความปรารถนาประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทั่วทุกคนเสมอเหมือนกัน โดยไม่มีการจำกัดหรือแบ่งแยก

วิชเนต มาติเนส กุสมัน (อ้างใน เอกพันธ์ เอกพันธ์ ปิณฑวิช ม.ป.ป.: 1-7) ได้บรรยายเกี่ยวกับปรัชญาสันติภาพไว้ในหนังสือ ปรัชญาเพื่อการสร้างสันติภาพ (ที่หลากหลาย) (Filosofía para hacer las paces) โดยมีการวิเคราะห์เกี่ยวกับสันติภาพและการพัฒนา โดยเนื้อหานั้นจะรวมถึงวิวัฒนาการของสันติศึกษาในโลกตะวันตกไปจนถึงการเชื่อมโยงการใช้สันติวิธีและการพัฒนาสังคมในบริบทของโลกที่พัฒนาแล้ว กำลังพัฒนาและด้อยพัฒนา

กุสมันให้นิยามของสันติภาพไว้ว่า “สันติภาพนั้นเกิดจากการตื่นตัวของผู้คนในแต่ละชุมชนที่จะสร้างสังคมแห่งสันติสุขในแต่ละบริบทของแต่ละชุมชนเอง” ในภาษาสเปน คำว่า สันติภาพ (Paz) สามารถใช้ในรูปแบบของพหูพจน์ได้ เพราะฉะนั้นความหมายของคำว่า “Paz” นั้นก็คือความหลากหลายของสันติภาพ สันติภาพในหลากหลายบริบท และรูปแบบของสันติภาพที่สร้างขึ้นและดำรงอยู่โดยผู้คนในแต่ละกลุ่มชน

นอกจากนั้น กุสมัน ได้เชื่อมโยงแนวคิดของสันติศึกษาในแง่มุมและมุมมองต่างๆ เข้าด้วยกัน แนวคิดทั้งหลายเหล่านี้ กุสมันเชื่อว่าจะเป็นแนวทางที่จะสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมทางสังคมอันสันติสุขตั้งแต่ชุมชนขนาดเล็กจนถึงระดับชุมชนโลก หลักความคิดทางสันติศึกษาเหล่านี้

ตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่ามนุษย์นั้นมีศักยภาพในการสร้างสรรค์และทำลาย ทฤษฎีและแนวทางการปฏิบัติทางสันติวิธีที่สร้างสรรค์จะช่วยนำพาให้มนุษย์คิดและทำในสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ต่อตนเอง และสิ่งแวดล้อมรอบตัว และคุณประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นก็ส่งผลให้มีวิวัฒนาการของสันติวัฒนธรรมขึ้นในสังคมมนุษย์

กูสมันได้เสนอแนวคิดที่ว่าสังคมโลกนั้นมีวิวัฒนาการมาจากวัฒนธรรมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความรู้ของสงครามและความรุนแรงมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานมาแล้ว น่าจะถึงเวลาที่มนุษยชาติร่วมกันสร้างวัฒนธรรมที่จะนำมนุษย์ไปสู่สังคมที่มีความสันติสุข และสังคมสันติสุขก็จะสร้างสันติวัฒนธรรมต่อเนื่องกันไป

วัฒนธรรมสันติและสันติวัฒนธรรมนั้นจะเกิดขึ้นได้จากปัจจัยที่สำคัญหลายประการดังที่จะนำเสนอพอสังเขป (เอกพันธ์ ปิณฑวิช ม.ป.ป.: 5) ดังต่อไปนี้

1. การมีทัศนคติและมาตรฐานร่วมกันในเรื่องของความยุติธรรม ซึ่งมาตรฐานเหล่านี้ต้องประกอบไปด้วยปัจจัยพื้นฐานที่มีมาในอดีตแต่ต้องเพิ่มขยายรวมถึงปัจจัยพื้นฐานที่ไม่ใช่วัตถุ เช่น เอกสิทธิ์ อัครสิทธิ์ อิศราภาพ เสรีภาพ ฯลฯ

2. ต้องตอบคำถามให้ได้ว่าความจำเป็นพื้นฐานที่กล่าวไปนั้นจะได้รับความจำเป็นโดยที่สังคมกำหนดให้เป็นพื้นฐานที่เป็นมาตรฐานหรือเป็นการสร้างสรรค์ในแนวคิดที่ใช้ร่วมกันได้

3. ต้องให้ความสำคัญกับความหมายของความยุติธรรมว่าความยุติธรรมนั้นจะเป็นการปรับเปลี่ยนของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพึงพอใจต่อปัจจัยพื้นฐานนั้นๆ ในกรณีนี้ (ความยุติธรรม) ก็จะต้องมีความก้าวหน้าและเคลื่อนไหวเสมอ หรือถ้ามองความยุติธรรมในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งความยุติธรรมในรูปแบบนี้ก็จะขึ้นอยู่กับองค์ของการหาข้ออ้างของการไม่ยอมรับ (กลุ่มที่ไม่ใช่พวก) การจำกัดขอบเขตหรือการหาประโยชน์จากผู้อื่น ซึ่งความยุติธรรมประเภทหลังนี้จะสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการฉวยโอกาสได้

4. กรอบความคิดแนวใหม่อาจจะต้องอยู่นอกกรอบเดิมหรือการเติมเต็มกรอบเดิมอาจจะต้องคิดนอกกรอบ

ปรัชญาสันติภาพและสันติวัฒนธรรมควรจะประกอบไปด้วยแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับสิ่งเหล่านี้ (เอกพันธ์ ปิณฑวิช ม.ป.ป.: 6) คือ

1. โลกที่คำนึงถึงความมั่นคงของสังคมมนุษย์โดยรวมซึ่งความมั่นคงของสังคมโลกที่ว่านี้จะอยู่เหนือความสำคัญของความเป็นชาติ ซึ่งการดำรงอยู่ในลักษณะเช่นนี้ เอมมานูเอล คานท์ได้อธิบายไว้ว่ามนุษย์แต่ละคนมีความสามารถในการเปิดใจให้รับรู้และเข้าใจในความแตกต่างหลากหลายของกันและกันได้ แต่สังคมมนุษย์ไม่ควรยอมรับการบังคับให้ยอมรับ

2. สิทธิในการเป็นประชากรโลก ซึ่งจะทำให้ผู้มีสิทธินี้จะได้รับการคุ้มครองในฐานะผู้ที่ได้รับการต้อนรับมากกว่าการถูกรอนสิทธิในฐานะที่เป็น “ผู้อื่น”

3. สิทธิในการเป็นประชากรโลก อันจะนำมาซึ่งการกระทำต่อกันในฐานะที่เป็นมนุษย์คู่เคียงกัน ซึ่ง เอมมานูเอล คานท์ ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่ามนุษย์มีศักยภาพในการสร้างความรุนแรงเฉกเช่นเดียวกับความสามารถในการสร้างสันติภาพ แต่เขาเชื่อว่าถ้าเราปรารถนาจะให้ผู้อื่นทำดีกับเรา เราก็ย่อมจะทำดีกับผู้อื่นคู่เคียงกัน

4. สิทธิในการเป็นประชากรโลก ซึ่งจะนำมาซึ่งความชอบธรรมที่จะเป็นในสิ่งที่แตกต่าง หรืออยู่ในวัฒนธรรมที่ต่างไป

5. สิทธิในการเป็นประชากรโลก มีอำนาจเหนือกว่าความสัมพันธ์ของโลกาภิวัตน์ การครอบครองทรัพย์สินและการแลกเปลี่ยน เพราะกิจกรรมที่เป็นความสัมพันธ์ภายใต้ยุคโลกาภิวัตน์นั้นไม่ได้แปลกแยกสิทธิของมนุษย์แต่ละคนบนพื้นโลกเพราะมนุษย์แต่ละคนก็ยังมีสิทธิต่อผิวโลกในความเท่าเทียมกัน

6. สิทธิในการเป็นประชากรโลก ก็คือสิทธิที่จะได้รับการต้อนรับอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะอยู่ที่ใดก็ตาม เนื่องด้วยความเชื่อที่ว่ามนุษย์แต่ละคนนั้นมีสิทธิที่จะอยู่บนโลกใบนี้เท่าๆ กัน เพราะฉะนั้นไม่ว่ามนุษย์ผู้นั้นจะอยู่ที่ใดก็ตามย่อมจะดำรงไว้ซึ่งสิทธินั้นโดยสมบูรณ์

7. สิทธิในการเป็นประชากรโลก ควรที่จะปกป้องรักษามนุษย์จากความรุนแรง

8. สิทธิในการเป็นประชากรโลก ย่อมจะทำให้มนุษย์ยอมรับในสิทธิของผู้อื่นและพร้อมที่จะเข้าใจสังคมและวิธีการปกครองของผู้คนในสังคมที่แตกต่างจากที่ตนอยู่ ด้วยเหตุที่มนุษย์ไม่สมบูรณ์แบบเราจึงไม่สามารถบอกได้ว่าเราดีกว่าคนอื่นหรือสังคมเรามากกว่าสังคมอื่น

9. สิทธิในการเป็นประชากรโลก ย่อมรักษาไว้ด้วยสิทธิที่จะได้รับและเข้าถึงการพัฒนา และการปกครองโดยประชาชนในรูปแบบของประชาธิปไตยที่มีความสมบูรณ์มากที่สุด การที่มนุษย์สามารถพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างต่อเนื่อง

รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ (2538: 1-14) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการให้ความหมายของคำว่า สันติภาพ ไว้ที่น่าสนใจว่า การเข้าใจความหมายของสันติภาพที่แตกต่างกัน อาจจะทำให้เกิดทัศนคติต่อสันติภาพแตกต่างกันได้

โยฮัน กัลป์ดุง ได้นำเสนอ “ทางเลือกใหม่” ให้กับสังคมคือสิ่งที่เรียกว่าสันติภาพเชิงโครงสร้าง โดยได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับการสร้างสันติภาพไว้ว่า

1. สันติภาพไม่ได้เป็นเพียงสันติภาพในระหว่างประเทศหรือรัฐชาติเท่านั้น แต่หมายถึงสันติภาพในสังคม สันติภาพระหว่างและภายในตัวมนุษย์ และสันติภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ เป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั้งธรรมชาติ มนุษย์ สังคม และโลก กัลป์ดุง มองว่าทั้งหมดนี้

จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ ความหลากหลาย (ในส่วนต่างๆ ของความสัมพันธ์และตัวผู้กระทำ) และการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันและกัน (Symbiosis)

2. ความหลากหลายและการพึ่งพาในธรรมชาตินำมาซึ่งความสมดุลทางนิเวศและสิ่งนี้ทำให้เกิดการสร้างสรรค์ ทำให้เกิดสังคมพหุนิยมและทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

3. การพึ่งพากันและกันในธรรมชาติเป็นการพึ่งพาในแนวนอนไม่ใช่การพึ่งพาในแนวตั้ง ไม่ใช่การพึ่งพาของผู้ที่อ่อนแอกว่าต่อผู้แข็งแรงกว่าดังนั้นจึงไม่เกิดการครอบงำของผู้แข็งแรงต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า

คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ สันติวิธีในบริบทต่างๆ เหล่านั้นมีความหมายอย่างไร และมีความเป็นมาอย่างไร และปัญหาสำคัญประเด็นต่อไปก็คือ สันติวิธีเกี่ยวข้องกับการจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี และสันติภาพตามที่ปรากฏในระดับองค์กร สังคม และการเมืองอย่างไร และจากศึกษาประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ สันติภาพกับการจับคู่ คำถามก็คือ สันติภาพควรจะคู่ หรือมีสภาพที่ตรงข้ามกับภาวะใด จากการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดของนักคิด และนักปฏิบัติการเกี่ยวกับสันติภาพนั้น พบว่า พุทธศาสนิกชนได้นำเสนอให้คำว่า วิกฤตการณ์คู่กับสันติภาพ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ มองว่าสันติภาพนั้นคู่กับความขัดแย้งประจักษ์หรือสองด้าน ส่วน กัลตุง และชัยวัฒน์ สถาอานันท์ มองว่าสันติภาพควรจะคู่กับความรุนแรง และไคซากู อึเคดะ อลวินท์ ทอฟเลอร์ และลีโอ ตอลสตอย มองว่าสันติภาพควรจะคู่กับสงคราม

อย่างไรก็ตาม การนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวคิด และการปฏิบัติการเกี่ยวกับสันติภาพในหัวข้อนี้เป็นประจักษ์การนำเสนอภาพ หรือมิติต่างๆ ของคำว่า สันติภาพ แต่ประเด็นสำคัญก็คือ การที่พยายามจะแสวงหาคำตอบให้ได้ว่า สันติภาพมีความขัดแย้งได้หรือไม่ เพื่อที่จะนำไปสู่คำตอบในหัวข้อต่อไปว่า สันติภาพเกี่ยวข้องกับสันติวิธีอย่างไร เป็นสิ่งเดียวกัน หรือว่าความหมายเดียวกันแต่วิธีเรียกชื่อต่างกัน ซึ่งประเด็นเหล่านี้จะชัดเจนในหัวข้อเกี่ยวกับ สันติวิธี

สภาหลักสูตรและการสอนของ Word Council of Curriculum and Instruction ซึ่งเป็นอีกองค์กรหนึ่งที่ได้วิเคราะห์ห่มโนทัศน์ของสันติภาพไว้ในการประชุมวิชาการโลก (Word Conference) ที่อังกฤษเมื่อปี พ.ศ. 2518 และได้อธิบายว่า สันติภาพ เป็นศัพท์ที่ใช้กับความเป็นอยู่ของมนุษย์ได้หลายระดับด้วยกัน แต่ละระดับให้ห่มโนทัศน์ผันแปรไปจากกัน องค์การนี้ได้วิเคราะห์สันติภาพออกเป็น 9 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. สันติภาพภายในบุคคล (Intrapersonal peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งในตัวบุคคลคือผู้ที่มีจิตใจสงบสุข (peace of mind)

2. สันติภาพระหว่างบุคคล (Interpersonal peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างบุคคล

3. สันติภาพภายในหมู่คณะ (Intragroup peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งภายใน หมู่คณะ
4. สันติภาพระหว่างหมู่คณะต่างๆ (Intergroup peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ต่อกันและกัน
5. สันติภาพภายในเผ่าพันธุ์ (Intraracial peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งภายในแต่ละเผ่าพันธุ์
6. สันติภาพระหว่างเผ่าพันธุ์ (Interracial peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ต่างๆ ต่อกันและกัน
7. สันติภาพภายในประเทศชาติ (Intranational peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งกันภายในชาติหนึ่งๆ
8. สันติภาพระหว่างประเทศ (International peace) คือสภาพที่ไม่มีความขัดแย้งกันระหว่างประเทศชาติต่างๆ
9. สันติภาพของโลก (World peace) สภาพของโลกทั้งโลกเป็นปกติสุขปราศจากสงครามความขัดแย้งและมีความยุติธรรม

พุทธทาสภิกขุ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิชิบุญยากร) 2429: 13-33) ได้ชี้ให้เห็นว่า การที่สันติภาพจะเกิดขึ้นและสำเร็จผลตามที่ต้องการนั้น ปัจเจกบุคคลและสังคมโดยรวมต้องตั้งปณิธานร่วมกัน 3 ประการด้วยกัน

1. การทำให้ทุกคนเข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน (ซึ่งข้อนี้จะสามารถทำลายความเห็นแก่ตัวอันเป็นศัตรูของสันติภาพ)
2. ทำความเข้าใจระหว่างศาสนา (เพราะการที่ชาวโลกที่นับถือศาสนาที่แตกต่างกันพากันทำความเข้าใจศาสนาต่างๆ แล้ว จะทำให้เกิดความเข้าใจ ยอมรับในความแตกต่าง และร่วมมือกันได้ในที่สุด)
3. ออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม (เพราะว่าการที่คนไม่เข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตนก็เพราะมัวลุ่มหลงมัวเมาในวัตถุนิยม ซึ่งการลุ่มหลงมัวเมาจะทำให้ขาดความร่วมมือของบุคคลในระหว่างศาสนา)

ฉะนั้น พุทธทาสภิกขุจึงสรุปว่า “การมีปณิธานทั้ง 3 ประการดังกล่าว ล้วนแต่เป็นการตั้งไว้เพื่อประโยชน์แก่ชาวโลก หรือสากลจักรวาล เพราะจะทำให้สันติภาพแท้จริงกว้างขวาง สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น”

1.3 แนวคิดสันติวิธี

นักวิชาการด้านสันติภาพได้นำเสนอคำว่า สันติวิธี ในสังคมหลายมิติ และหลายสถานการณ์ด้วยกัน เช่น ประเวศ วะสี ได้แนะนำรัฐบาลเกี่ยวกับสถานการณ์ภาคใต้ว่า รัฐบาลควรถอนกำลังทหารออกมาโดยปรับแนวทางแก้ปัญหาด้วยการใช้ สันติวิธี

วิเคราะห์ที่มาของคำนี้ พบว่ามีความเกี่ยวข้องกับคำหลายคำด้วยกัน กล่าวคือ สันตินิยม อหิงสา การไม่ใช้ความรุนแรง

สันตินิยม หมายถึง แนวคิดหรือการกระทำที่ต่อต้านสงคราม กระบวนการที่ว่าด้วยการต่อต้านสงครามนั้น เป็นการปฏิเสธรูปแบบของสงครามในทุกรูปแบบ

เหตุผลสำคัญที่ต่อต้านเพราะไม่เห็นด้วยกับการใช้สงครามเพื่อทำลายล้างเพื่อนมนุษย์ อันเป็นการผิดกับหลักทางศาสนา ฉะนั้นนักสันตินิยมได้แสดงออกว่าไม่เห็นด้วย ในหลายรูปแบบ เช่น การประท้วงด้วยการไม่ไปทำสงคราม หรือไม่ไปคัดเลือกด้วยวิธีการดื้อแพ่ง (Civil Disobedience) หรืออาจจะแสดงออกด้วยการประท้วง การทำสัญลักษณ์เพื่อแสดงความไม่เห็นด้วยการไม่ให้ความร่วมมือต่อรัฐในแง่มุมต่างๆ

ประเด็นสำคัญของวิธีนี้ก็คือ การไม่ใช้ความรุนแรงในการปฏิบัติการ ถึงกระนั้นนักสันตินิยมบางกลุ่มได้สนับสนุน และหาทางออกให้แก่วิธีการเหล่านี้ด้วยการใช้ยุทธวิธีในการเจรจาเพื่อที่จะหยุดยั้งสงครามเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตามนักสันตินิยมบางกลุ่มก็อาจจะเห็นด้วยกับการใช้ความรุนแรงในประเทศของตน แต่นักคิดบางกลุ่มอาจจะเห็นด้วยกับการที่จะจัดคานชื้ออยู่ในกลุ่มสันตินิยมเพราะใช้หลักการคือแพ่งอันเป็นวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงในขณะที่นักคิดบางกลุ่มไม่เห็นด้วย เพราะการไม่ใช้ความรุนแรงของคานชื้อนั้นเป็นการนำไปใช้เพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ มิได้มีเป้าหมายเพื่อต่อต้านสงคราม และในขณะเดียวกันวิธีการดังกล่าวก็มีใช้วิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระหว่างประเทศต่างๆ แต่ประการใด

กระบวนการสันตินิยมอาจจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดของคานชื้อทั้งหมด เพราะคานชื้อเองก็ได้ปฏิเสธรูปแบบของสงคราม เพราะเขาเห็นด้วยในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงสงครามได้ ดังจะเห็นได้จากการทำงานสนับสนุนอังกฤษในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยมุ่งหวังจะให้อังกฤษปลดปล่อยประเทศตนเองให้เป็นอิสระ ซึ่งประเด็นนี้ทำให้นักสันติวิธีกลุ่มอื่นๆ ไม่สามารถยอมรับได้ว่าคานชื้อเป็นหนึ่งในบรรดานักสันตินิยม

สิ่งที่คานชื้อมีความแตกต่างจากนักสันตินิยมกลุ่มอื่นๆ ก็คือ การใช้ปฏิบัติการใช้ความรุนแรง หรืออหิงสา เป็นเครื่องมือในการผลักดัน เพื่อเรียกร้องเอกราชจากประเทศอังกฤษจนประสบความสำเร็จ จะเห็นว่าอหิงสานั้นจัดได้ว่าเป็นหลักการที่สำคัญที่เป็นแนวคิดเพื่อการ

ปฏิบัติการโดยไร้ความรุนแรง อันเป็นการแสดงออกทั้งในเชิงบวก กล่าวคือ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อศัตรู และเชิงลบคือ การไม่ทำร้ายศัตรูด้วยอาวุธ ซึ่งปฏิบัติการหรือเครื่องมือสำคัญที่คานธีนำมาใช้ก็คือ “หลักสัตยาเคราะห์” หรือ การดื้อแพ่ง (Civil Disobedience)

เมื่อกล่าวถึงคำว่า สันติวิธีนั้น ราชบัณฑิตยสถานให้คำจำกัดความว่า วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบ เช่น เจริญสงบศึกโดยสันติวิธี วิธีการที่ไร้ความรุนแรง มุ่งให้เกิดความเป็นธรรมในสังคม โดยที่ในตัวเองก็เป็นวิธีการซึ่งให้ความเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เราอาจจะเรียกวิธีการดังกล่าวว่าสันติวิธี

ประเวศ วะสี (2545: 6) นิยามว่า สันติวิธี คือ การป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนของสภาพการใช้ความรุนแรงและสงคราม โดยให้เหตุผลว่า ในการสงคราม ไม่ว่าในครั้งโบราณหรือในปัจจุบัน จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างรุนแรงโดยไม่สามารถทำอะไรได้มากนักสิทธิมนุษยชน เป็นการเคารพในศักดิ์ และคุณค่าความเป็นคนทุกคน ต่อเมื่อมนุษย์มีจิตสำนึกในศีลธรรมพื้นฐานนี้จึงจะสามารถสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และยั่งยืนได้

โทม อารีธา (2549: 5) นิยามว่า สันติวิธี หมายถึง วิธีการจัดการกับความขัดแย้งวิธีหนึ่ง โดยให้เหตุผลว่า การใช้สันติวิธีเป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งระยะสั้นระยะยาว ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง

ไพศาล วงศ์วรสิทธิ์ (2533: 18) กล่าวว่า สันติวิธีคือ วิธีการแก้ไขความขัดแย้ง หรือตอบโต้ในสถานการณ์หนึ่งๆ โดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อคู่กรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่เป็นการประทุษร้ายต่อร่างกายและชีวิต แต่ถึงกระนั้นก็พยายามจะอธิบายว่า บางสำนักมองว่าสันติวิธีจะต้องมีความรัก เป็นพลังผลักดันและเป็นตัวกำกับเอาไว้ด้วย จึงเป็นสันติวิธีที่แท้จริง ตามนิยามนี้ สันติวิธีจึงหมายถึง การเขียน การพูด การเจรจา การประชุมตกลงแก้ไขข้อพิพาท กระบวนการทางศาล และกฎหมาย และอย่างไรก็ตามยังมีสันติวิธีอีกประเภทหนึ่งที่เป็นพลังในการเปลี่ยนแปลง เรียกว่าเป็นอุปกรณ์สำคัญของผู้ใช้สันติวิธีเลยทีเดียว นั่นคือ ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ซึ่งประเด็นหลังนี้สอดคล้องกับแนวคิดของคานธีและยีน ชาร์ป

คำว่า สันติ แปลว่า ความสงบ ตามนัยของสันตินี้มีแง่มุมที่ลึกซึ้งและกว้างขวางมากน้อยเพียงใด มุ่งเน้นสันติภายใน และภายนอกด้วยหรือไม่ หรือว่ามุ่งเน้นทั้งความหมายในแง่โลกิยะและโลกุตระด้วย หรืออีกนัยหนึ่งมุ่งเน้นความหมายในแง่ปัจเจกหรือว่าในแง่สังคมวิทยาด้วย ก่อนที่จะตอบคำถามดังกล่าวนี้ ปฐมบทในขั้นนี้คือการวิเคราะห์ ที่มาและบริบท ของคำว่า สันติตามที่ปรากฏในคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์อภิธานปิฎกเพื่อทราบประเด็นของ คำว่าสันติ

ในคัมภีร์อภิธานปิทีปิกากล่าวถึง ธรรมชาติของคำว่าสันติ เอาไว้ใน 3 แง่มุมด้วยกัน กล่าวคือ นิพพาน ความดี (สิว) และ ความสงบ (สม) เพราะว่าคำทั้งสองนี้สามารถตอบคำถาม เราได้ว่า สันติ มุ่งเน้นเฉพาะนิพพานซึ่งเป็นความจริงสูงสุด หรือความจริงขั้น โลกุตระในพระพุทธศาสนา เท่านั้น หรือไม่ หรือว่าสันติยังซ่อนความจริงในเชิงโลกียะเอาไว้ด้วย เหตุผลที่ตอบ โจทย์ข้อนี้เพราะ หากคำว่าสันติในพระพุทธศาสนา มุ่งเฉพาะประเด็นที่ว่าด้วย ความจริง ความจริงขั้น โลกุตระ (โลกุตระสังขะ) เท่านั้น โดยไม่ได้มีนัยที่มุ่งเน้น ความหมาย หรือ ความจริงในเชิงโลกียะเลย

จากอรรถในการนิยามคำว่า สันติ ในคัมภีร์อภิธานปิทีปิกาก็กล่าวไปสู่อารยศึกษา วิเคราะห์ คำว่า สันติตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น ทำให้พบความจริงเกี่ยวกับประเด็นที่มาของ คำว่า สันติที่น่าสนใจอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสันติในความหมายว่านิพพาน (นิพพาน) และ ความสงบ (สม)

สมพงษ์ ชูมาก (2530: 15) กล่าวว่า อย่างไรก็ตาม นักสันตินิยมบางกลุ่มก็อาจจะเห็น ด้วยกับการใช้ความรุนแรงในประเทศของตน แต่นักคิดบางกลุ่มอาจจะเห็นด้วยกับการที่จะจัด คานธีอยู่ในกลุ่มสันตินิยมเพราะใช้หลักการคือเพ่งอันเป็นวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรงในขณะที่นัก คิดบางกลุ่มไม่เห็นด้วย เพราะการไม่ใช้ความรุนแรงของคานธีนั้น เป็นการนำไปใช้เพื่อเรียกร้องเอกราชจากอังกฤษ มิได้มีเป้าหมายเพื่อต่อต้านสงคราม และในขณะเดียวกันวิธีการดังกล่าวก็มีใช้ วิธีการที่จะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในระหว่างประเทศต่างๆ แต่ประการใด

กระบวนการสันตินิยมอาจจะไม่สอดคล้องกับแนวคิดของคานธีทั้งหมด เพราะ คานธีเองมิได้ปฏิเสธรูปแบบของสงคราม เพราะเขาเห็นด้วยในกรณีที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงสงคราม ได้ ดังจะเห็นได้จากการทำงานขบวนการอหิงสาในสงครามโลกครั้งที่ 1 โดยมุ่งหวังจะให้ อังกฤษปลดปล่อยประเทศตนเองให้เป็นอิสระ ซึ่งประเด็นนี้ทำให้นักสันติวิธีกลุ่มอื่นๆ ไม่สามารถ ยอมรับได้ว่าคานธีเป็นหนึ่งในบรรดานักสันตินิยม

สิ่งที่คานธีมีความแตกต่างจากนักสันตินิยมกลุ่มอื่นๆ ก็คือ การใช้ปฏิบัติการ ไร้ความรุนแรง หรือ อหิงสา เป็นเครื่องมือในการผลักดัน เพื่อเรียกร้องเอกราชจากประเทศอังกฤษ จนประสบความสำเร็จ จะเห็นว่าอหิงสานั้นจัดได้ว่าเป็นหลักการสำคัญที่เป็นแนวคิดเพื่อการปฏิบัติ โดยไร้ความรุนแรง อันเป็นการแสดงออกทั้งในเชิงบวก กล่าวคือ ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อศัตรู และเชิงลบคือ การไม่ทำร้ายศัตรูด้วยอาวุธ ซึ่งปฏิบัติการ หรือเครื่องมือสำคัญที่คานธีนำมาใช้ก็คือ หลักสัตยาเคราะห์ หรือ การดื้อแพ่ง (Civil Disobedience)

ในขณะที่แนวคิดเรื่อง การไร้ความรุนแรง (Non-Violence) หมายถึง (1) การไม่ใช้ ความรุนแรง (2) อหิงสา เกี่ยวกับศีลธรรม อำนาจ และความขัดแย้งที่กลุ่มผู้สนับสนุนได้นำไป ปฏิเสธการใช้ความรุนแรง ในความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายทางการเมืองและสังคม

แนวคิดนี้ได้รับการประยุกต์ใช้เพื่อดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง ในราวยุคกลางของศตวรรษที่ 20

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ แปลงานของ ยีน ชาร์ป (Gene Sharp) ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับแนวคิดนี้ว่า ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ถือกำเนิดภายในกระบวนทัศน์ที่ไม่ยอมรับว่าความรุนแรงเป็นวิถีทางเดียว หรือวิถีทางสุดท้ายที่จะแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ได้ หากแต่ถือว่าปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเป็นการต่อสู้แก้ไขข้อขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งในการเผชิญหน้ากับข้อขัดแย้งทางสังคมการเมืองประเภทต่างๆ ได้จะเห็นว่า การปฏิบัติการไร้ความรุนแรงของเขานั้นแตกต่างจากนัก สันตินิยมคนอื่นๆ หรือการไม่ใช้ความรุนแรงของศาสนาอื่นๆ บางกลุ่มที่ไม่เพียงแต่จะชักจูงด้วยเหตุผลเท่านั้น หากแต่เป็นการกระทำบางอย่างที่ใช้วิธีการต่างกัน เช่น คนที่เคยเสียภาษีอาจจะไม่ยอมเสีย

ด้วยเหตุนี้เขาจึงเสนอปฏิบัติการไร้ความรุนแรง 3 วิธี คือ (1) การประท้วง หรือชักจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรง (2) การไม่ให้ความร่วมมือ ทางสังคม ทางเศรษฐกิจ และทางการเมือง (3) การแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรง

การนำเสนอของ ยีน ชาร์ป ดังกล่าวนั้น ประเด็นสำคัญอยู่ที่แนวคิดเรื่องอำนาจ กล่าวคือ แนวคิด และการปฏิบัติการเหล่านั้น จะใช้เป็นเครื่องมือในการต่อสู้กับอำนาจที่ผู้นำได้ใช้ไปในทางที่ไม่ถูกต้อง และเป็นธรรมแก่ประชาชนในสังคม จะเห็นว่าการแสดงออกด้วยลักษณะต่างๆ เช่น การไม่ถือแพ่ง และการไม่ยอมปฏิบัติตามรัฐในมิติต่างๆ นั้นก็เพราะต้องการที่จะทำลายหรือลดทอนอำนาจของผู้มีอำนาจ

จะเห็นว่า แม้นักวิชาการทางศาสนา และสังคมได้ให้คำจำกัดความสอดคล้องกับนักสันตินิยม แต่จะเห็นว่า การวิเคราะห์ศัพท์ว่าสันติวิธีในลักษณะนี้ค่อนข้างอิงกับศัพท์อหิงสา และการไร้ความรุนแรง ดังจะเห็นได้จากคำว่า ไร้ความรุนแรงในการให้ความหมาย การให้คำนิยามของราชบัณฑิตยสถานเป็นประเด็นที่น่าสนใจอย่างยิ่ง เพราะเป็นการมุ่งเน้นที่วิธี วิธีที่จะก่อให้เกิดความสงบโดยยกตัวอย่างว่า เจริญสงบศึกโดยสันติวิธี แต่ข้อสังเกตที่น่าสนใจก็คือ คำว่า ความสงบในมิติของราชบัณฑิตยสถานน่าจะมี ความหมายมากกว่าคำว่า ไร้ความรุนแรง เพราะคำนี้แปลความออกมาจากคำว่า สันติ ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึงคำว่าสันติ ซึ่งหมายถึงสงบนั้นจึงไม่ใช่สภาวะที่สงบ เพราะไร้ความขัดแย้งแต่เพียงประการเดียวหากแต่แฝงเร้นเอาไว้วันอื่นอีกมากมาย

อย่างไรก็ตาม แม้สันติจะมีความหมายกว้าง แต่นักคิดเหล่านี้พยายาม ตีกรอบของคำว่าสันติให้จำกัดตัวอยู่ในคำว่า ไร้ความรุนแรง แต่เพียงประการเดียว ฉะนั้นหากกล่าวถึงคำว่าสันติวิธีจึงเป็นวิธีหรือชุดของวิธีในการจัดการความขัดแย้งโดยไร้ความรุนแรง หรือไม่ใช้ความรุนแรงในการจัดการ หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกนี้ หรือหากวิเคราะห์ตามนัยของ

ราชบัณฑิตยสถานจะพบว่า วิธีใดก็ได้ที่นำมาใช้แล้ว ก่อให้เกิดความสงบแก่บุคคล สังคม และ โลก ซึ่งความสงบในมิติของราชบัณฑิตยสถานอาจจะไม่ได้หมายถึงแค่ไว้ความรุนแรง แต่หมายถึง ต้องเป็นวิธีที่ชอบธรรม โปร่งใส ให้เกียรติและเคารพซึ่งกันและกัน และยุติธรรมกับทุกฝ่ายก็ได้

จะเห็นว่า การนิยามความหมายของอหิงสา หรือ สันตินิยม หรือ การไว้ความรุนแรง ดังกล่าวแล้วนั้น คำว่าสันติวิธีสอดคล้องกับการให้ความหมายของคำทั้ง 3 ในบางแง่มุมเท่านั้นเอง เพราะเมื่อกล่าวถึงคำว่า อหิงสากับสันติวิธี ทั้งสองคำนี้อาจจะสอดคล้องกันในแง่ของการมุ่งเน้นไปที่ความรักต่อเพื่อนมนุษย์ และไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน แต่ถึงกระนั้น วิธีการของอหิงสาซึ่งได้แก่สัจยาเคราะห์นั้น ก็ไม่ได้หมายความว่าจะไม่ก่อให้เกิดความรุนแรง หรือความขัดแย้งตามมา เพราะวิธีนี้ทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องเกิดการสูญเสียอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ อันเนื่องมาจากการใช้วิธีการประท้วง การถือแพ่ง หรือวิธีการอื่นๆ

ฉะนั้น เมื่อกล่าวถึง อหิงสากับสันติวิธี ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ จึงชี้ให้เห็นว่า ปัญหาสำคัญในการพิจารณาแนวคิดด้านสันติวิธีคือ ควรพยายามแยกแนวทางของคานธีออกจากสันติวิธีแนวอื่น

คำว่าอหิงสาและสันติวิธี ที่ใช้ปะปนกันนั้น โดยส่วนใหญ่มักใช้ในความหมายเดียวกัน แต่อาจจะอนุโลมแยกความแตกต่างได้ว่า อหิงสาจะเป็นคำที่เน้นหนักในทางศาสนธรรม และให้ความหมายที่ลึกซึ้งถึงแก่นกว่า ในขณะที่สันติวิธีให้ความหมายไปในทางที่เป็นกระบวนการทางสังคม และการเมืองโดยตรง

อรุณ คานธี (Arun Gandhi) ได้เสนอว่า การปฏิบัติการไว้ความรุนแรงของคานธี ไม่ใช่ยุทธศาสตร์สำหรับการแก้ไขความขัดแย้ง แต่เป็นวิถีแห่งชีวิตซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดคานธีมุ่งไปที่ประเด็นเรื่องของการเรียกร้องเอกราชมากกว่าที่จะเป็นเครื่องมือในการแก้ไขความขัดแย้ง <http://www.dailystar.com.lb/article.asp.edition_id=10&categ_id= 5&article_id=7638>.)

อย่างไรก็ตาม เมื่อกล่าวถึงกระบวนการของสันติวิธีมุ่งเน้นไปที่วิธีอะไรก็ได้ แต่วิธีนั้นต้องเป็นวิธีที่สงบ ไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงทั้งทางตรงและทางอ้อมตามมา เช่นการพยายามหาทางออกด้วยการเจรจากัน หรือหาวิธีการในการเจรจาไกล่เกลี่ยโดยใช้บุคคลที่สามเข้ามาช่วย เป็นต้น ฉะนั้น จะเห็นว่า อหิงสานั้นเป็นหลักการเพื่อต่อสู้อย่างสันติ แต่สันติวิธีเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ แต่ประเด็นที่ผู้วิจัยมองว่าสอดคล้องกันของแนวคิดทั้งสองก็คือ การใช้หลักสันติวิธีเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตของผู้ที่ปฏิบัติการสันติวิธีด้วย

ในขณะที่สันตินิยมกับสันติวิธีมีบางแง่มุมที่สอดคล้องและแตกต่างกัน เช่น สันตินิยมอาจจะยอมรับได้กับวิธีการในการใช้ความถือแพ่ง การประท้วงเพื่อแสดงความคิดเห็นต่อการใช้สงครามเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง สันตินิยมบางกลุ่มก็เห็นด้วยกับการที่รัฐไว้ความรุนแรงใน

ประเทศของตัวเอง ในขณะที่สันติวิธีตามความหมายของราชบัณฑิตยสถานมองว่าต้องใช้วิธีการที่ก่อให้เกิดความสงบแต่การประท้วงหรือการเดินขบวน แม้จะเป็นการปฏิบัติการแบบไร้ความรุนแรง แต่เป็นวิธีที่ถือว่าก่อความไม่สงบแก่ผู้ประท้วงและสังคม เพราะคนในสังคมอาจจะมองว่าเป็นความวุ่นวายก็ได้ แต่ถึงกระนั้นนักคิดบางกลุ่มเช่นกัน ที่ตีความและนำเสนอสันติวิธีในความหมายของการไม่ใช้ความรุนแรง เพราะหากตีความในลักษณะนี้ การประท้วง การถือแฟ่งต่อรัฐก็ย่อมมีสิทธิ์โดยชอบธรรมที่จะกระทำได้ เนื่องจากนักคิดหรือนักปฏิบัติการกลุ่มนี้อ้างว่าการประท้วง หรือการถือแฟ่งนั้น กลุ่มของตนเองมิได้กระทำ หรือแสดงออกด้วยความรุนแรง เช่น การใช้อาวุธต่างๆ เข้ามาเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความต้องการ

อย่างไรก็ดี สังคมบางส่วนหรือรัฐได้ตั้งข้อสังเกตว่าการค้าหรือการกล่าวหาด้วยถ้อยคำที่รุนแรงอันเป็นการช่วยฝ่ายตรงข้าม หรือการปิดถนนอันสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนเป็นการแสดงออกด้วยการไม่ใช้ความรุนแรงทางตรงเพราะไม่ใช้อาวุธแต่คำถามก็คือการกระทำดังกล่าวเป็นการแสดงออกด้วยการใช้ความรุนแรงทางอื่นๆ หรือไม่ ซึ่งประเด็นนี้เป็นความเข้าใจคนละประเด็น เกี่ยวกับ สันติวิธี ระหว่างรัฐ และสังคมบางส่วน

เมื่อก้าวถึงการไร้ความรุนแรง (Non-Violence) กับสันติวิธีทำให้เกิดปัญหาขึ้นมาอีก แม้จุดเหมือนของแนวคิดนี้มุ่งไปที่การไร้ความรุนแรงเพื่อจัดการกับความขัดแย้ง แต่แนวคิดและการปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมุ่งเน้นไปที่การประท้วง การไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง และการแทรกแซงโดยไร้ความรุนแรง สำหรับสันติวิธีบางกลุ่มกลับเป็นวิธีการหาหนทางในการเจรจาโดยไม่ใช้ความรุนแรงต่อสถานการณ์ต่างๆ

สันติวิธีกับวิธีการต่างๆ ดังกล่าวนั้น มีอยู่ประเด็นหนึ่งที่เกี่ยวข้องกันที่สำคัญ และสอดคล้องกันเป็นอย่างดีก็คือในสันติวิธีของนักคิดแต่ละท่านนั้นมีแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การแก้ไข หรือการแปรความขัดแย้งโดยไร้ความรุนแรง โดยใช่วิธีการในการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ เช่น การต่อรอง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เป็นต้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นจุดร่วมที่สำคัญของสันติวิธีกับวิธีการอื่นๆ ที่น่าจะสอดคล้องและลงตัวมากที่สุด

โดยสรุปจะเห็นว่า เมื่อจัดกลุ่มของแนวคิด วิธีการ และปฏิบัติการที่ไร้ความรุนแรง ซึ่งอาจจะใช้คำกลางๆ เพื่อสื่อถึงแนวคิด และการปฏิบัติการเกี่ยวกับสันติวิธีนั้น ผู้วิจัยมองว่าสามารถแยกหลักการที่สำคัญออกเป็น 3 ประการด้วยกัน คือ (1) สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตตามนัยของกลุ่มสันตินิยมบางกลุ่ม (2) สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความต้องการตามนัยของสันตินิยมบางกลุ่ม คานธี และยีน ชาร์ป (3) สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง ตามนัยของนักสันติวิธีทุกกลุ่ม ยกเว้นคานธี ฉะนั้นสันติวิธีตามที่ปรากฏในโลกนี้นั้น นักคิดและนักปฏิบัติการสันติวิธีได้นำเสนอใน 3 หลักการใหญ่ๆ ดังกล่าวแล้ว

อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวนี้ มีเป้าหมายเดียวกันคือ ต้องการสันติภาพ และการได้มาซึ่งสันติภาพนั้น ทั้งสามกลุ่มมองว่าต้องใช้สันติวิธี ฉะนั้น สิ่งที่ทั้ง 3 กลุ่มมุ่งหวังก็คือ สังคมจะสันติ ต้องใช้วิธีการที่สันติ หรือ วิธีการที่ไม่รุนแรง เท่านั้น อย่างไรก็ตามสันติภาพและสันติวิธี หากมองในมิติหนึ่งก็มีข้อคนละสิ่ง หากแต่เป็นสิ่งเดียวกัน แต่ปัญหาจึงขึ้นอยู่กับมุมมองสันติภาพว่าอยู่ในฐานะที่เป็นเป้าหมาย และมองสันติภาพในฐานะที่เป็นวิธีการ

เมื่อกกล่าวถึงการจัดการความขัดแย้ง โดยสันติวิธี (Peaceful Conflict Management) วันชัย วัฒนศัพท์ มองว่า หมายถึง กระบวนการจัดการ (Management) หรือแก้ปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติ โดยขยายความว่า เมื่อเกิดความขัดแย้ง หรือข้อพิพาทแล้วจะหาทางออกในการจัดการ หรือแก้ปัญหาโดยไม่ใช้ความรุนแรงได้อย่างไร

มารค ตามไท (2542: 80) ชี้ว่า สันติวิธี หมายถึง การแปรสภาพสถานการณ์ให้เข้าใจซึ่งกันและกันมากขึ้น ในกรณีที่เกิดปัญหาได้ก็มองว่าเป็นการจัดการความขัดแย้งแบบหนึ่ง โดยกรณีศึกษามารองรับแนวคิดว่าการแปรรูปความขัดแย้งอาจทำได้ในหลายลักษณะ เช่น อาจแปรรูปแบบความขัดแย้งเกี่ยวกับการสร้างเขื่อนเป็นเรื่องอื่น คือ เรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคม เขื่อนจึงกลายเป็นเรื่องหนึ่งเท่านั้น แต่ถึงกระนั้น ท่านมองว่าประชาชนบางกลุ่มเข้าใจคลาดเคลื่อนเกี่ยวกับประเด็นนี้บางคนก็ศึกษาเรื่องนี้เข้าใจการจัดการความขัดแย้งแคบมาก เหตุผลคือ การจัดการตามนัยของกลุ่มนี้คือการดูแลไม่ให้เกิดความรุนแรง แต่ไม่มีอะไรคลี่คลาย คือมองแบบจัดการแบบจัดจริงๆ เช่น ควบคุมไม่ให้มีการยิงกัน

จะเห็นว่า การมองการจัดการความขัดแย้ง (Conflict Management) ในประเด็นนี้ เกี่ยวข้องกับการแก้ไขความขัดแย้ง (Conflict Resolution) และ การเปลี่ยนรูปความขัดแย้งไปเป็นรูปแบบอื่น (Transformation) ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยเรื่องนี้ที่ให้คำจำกัดความการจัดการความขัดแย้งนั้น หมายถึง การแก้ไข และการเปลี่ยนรูปความขัดแย้งด้วย

ถึงกระนั้น เมื่อกกล่าวถึง ความเป็นมาของแนวคิด และหลักการนี้ จากการศึกษาในเบื้องต้นพบว่ามี ต้นกำเนิดและพัฒนาการจากเหตุผล 2 ประการ คือ

(1) กรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐต่อรัฐ หรือประเทศต่อประเทศเกี่ยวกับดินแดน หรือทรัพยากรนั้น ตามแนวคิดเดิมคู่กรณีใช้สงคราม หรือความรุนแรงเข้าไปจัดการ หรือแก้ไขความขัดแย้ง ซึ่งวิธีการนี้ได้ก่อให้เกิดผลเสียต่อชีวิต และทรัพย์สินของคู่กรณีเป็นจำนวนมาก ฉะนั้น นักสันตินิยมบางกลุ่ม จึงมีการนำเสนอ ทางเลือกใหม่ (New Alternative) อันเป็นทางเลือกที่ว่าด้วยการไม่ใช้ความรุนแรง

(2) กรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างบุคคลต่อบุคคล บุคคลต่อกลุ่มบุคคล กลุ่มบุคคลต่อบุคคล หรือกลุ่มบุคคลต่อกลุ่มบุคคล เช่น การที่คู่กรณีมีความขัดแย้งเกี่ยวกับที่ดิน หรือ

มรดก หรือกรณีที่ประชาชนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับนโยบายสาธารณะของรัฐบางอย่าง เช่น การสร้างเขื่อน ค่าจ้างขั้นต่ำ และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ เป็นต้น แทนที่จะนำคดีความดังกล่าวขึ้นสู่ศาลเพื่อพิจารณาคดี หรือแทนที่หาทางออกด้วยการประท้วง หรือคือแฝง (Civil Disobedience) ฉะนั้นกลุ่มนี้หาทางออกด้วยการจัดการ หรือแก้ไขความขัดแย้งด้วยการการเจรจาตนเอง หรือเจรจาไกล่เกลี่ยบนพื้นฐานของอำนาจทางข้อมูล และกฎหมายที่เท่าเทียมกัน

ถึงกระนั้น กรอบของคำว่าสันติวิธี ในบริบทนี้มีได้มีนัยที่มุ่งเน้นไปที่การให้คำจำกัดความของสันติวิธีว่าเป็นวิธีการหรือการปฏิบัติการเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้งที่ไร้ความรุนแรงเท่านั้น หากแต่ครอบคลุมไปถึงแนวคิด หรือวิธีการจัดการความขัดแย้งด้วยวิธีการที่แฝงเอาไว้ด้วยความหมายอื่นๆ ด้วย เช่น วิธี ข้อปฏิบัติ หรือชุดวิธีดังกล่าวเป็นธรรมหรือไม่ ความยุติธรรมหรือไม่ และเต็มไปด้วยความรัก เมตตากรุณาหรือไม่ เป็นต้น

1.3.1 ความสำคัญของสันติวิธี

สันติวิธีเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ เราคิดว่ามีวิธีการหรือเครื่องมือจัดการปัญหาอื่นๆ อีกหรือไม่ ที่เราคิดว่าดีกว่าสมบูรณ์กว่าสันติ อันเป็นวิธีการที่ทำให้ทุกคนสามารถพบทางออก และยอมรับกับทางออกของปัญหาด้วยกันได้ทุกฝ่าย โดยไม่มีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมองว่าขาดความเป็นธรรม หรือ ขาดความยุติธรรมในวิธีการจัดการ ฉะนั้น เมื่อสังคมโลกมองว่าสันติวิธีน่าจะเป็นวิธีการหรือแนวทางหนึ่งที่ดีที่สุดในการแสวงหาทางออกร่วมกัน จึงนำไปสู่ประเด็นของการตอบ โจทย์ที่ว่า ทำไมจึงต้องใช้สันติวิธีเมื่อวิเคราะห์จากปัจจัยต่างๆ อย่างรอบด้านแล้ว คำตอบที่พบในเบื้องต้นมีอย่างน้อย 7 ประการ กล่าวคือ

สันติวิธีเป็นวิธีที่ถูกต้องตามหลักศีลธรรม วิธีการนี้เป็นคู่มือ และเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาความเป็นมนุษย์ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาจิตใจมนุษย์ แก้ปัญหาแบบมนุษย์ด้วยตัวมนุษย์เอง แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ การที่คนเข้าใจศีลธรรมต่างกันหลายรูปแบบ ทำให้เกิดการตีความเพื่อสนองตอบตัวเอง อย่างไรก็ตามเมื่อมองคำว่า ศีลธรรม ในมิติของศาสนาก็ย่อมเป็นการง่ายที่จะแสวงหาจุดร่วมที่คล้ายคลึงกันได้

การจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธี นอกจากเป็นวิธีการที่สอดคล้องกับมนุษยชาติแล้ว ยังเป็นวิธีการที่สร้างพื้นฐานของความเข้าใจซึ่งกันและกันระหว่างประชาชนในกลุ่มต่างๆ เพราะความเข้าใจ เห็นใจกันเป็นวิธีการป้องกัน และต่อสู้กับภัยในด้านต่างๆ ที่อาจจะมาสู่ประเทศชาติด้วย (มารค ตามไท 2547: 5)

สันติวิธีเป็นวิธีเดียวที่สนับสนุนประชาธิปไตย โดยเฉพาะประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ดังที่นักคิดบางท่านได้นำเสนอว่า ประชาธิปไตยเป็นวิธีส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคคลกลุ่มต่างๆ เพื่อหาแนวทางแก้ไขความขัดแย้งแทนการใช้ความ

รุนแรง กระบวนการประชาธิปไตยนำมาสู่การส่งเสริมสันติวิธีในชาติ และระหว่างชาติได้ (Boutros-Ghali, 2000: 106) ประชาธิปไตยเปิดโอกาสให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ มีการลงคะแนนเสียงโดยเท่าเทียมกัน มีการสร้างความเข้าใจร่วมกัน มีการควบคุมทางนโยบาย ประชาธิปไตยนำมาสู่ การหลีกเลี่ยงทรราชย์ การมีสิทธิเสรีภาพ มีการแสดงความคิดเห็นของตนเอง มีความอิสระทางความคิด มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ปกป้องความสนใจส่วนบุคคล มีความเท่าเทียมกันทางการเมือง และประชาธิปไตยนำมาสู่การแสวงหาเสรีภาพ และความเจริญ (Robert A Dahl, 2000: 38-44)

ฉะนั้น ทั้งสันติวิธี และประชาธิปไตยจึงมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวพันกัน ถ้าพัฒนาประชาธิปไตยได้มาก โอกาสที่สันติวิธีสัมฤทธิ์ได้มาก และมีโอกาสประสบความสำเร็จ เมื่อสันติวิธีทำงานได้สำเร็จ ประชาธิปไตยต้องได้รับการเกื้อหนุน หรือสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิติของความเท่าเทียมหรือ ความเสมอภาค เพราะหากคุณสมบัติเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมได้ คนในสังคมสามารถยอมรับความแตกต่างในมิติต่างๆ ได้ เช่น ความคิดเห็น ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา เป็นต้น ซึ่งหลักการเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนสันติวิธีทั้งสิ้น

สันติวิธีเป็นวิธีสนับสนุนกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆ กลุ่ม ฉะนั้น การที่ทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้นั้น จำเป็นต้องดึงทุกคนในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาหาทางออกร่วมกัน (Inclusive Society) ไม่ใช่ผลักผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกไป (Exclusive Society) (บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ 2547: 32) ดังที่ประเวศ วะสี กล่าวว่าควรทำให้สังคมนี้ ให้เป็นสังคมมานุษยภาพ ซึ่งสังคมมานุษยภาพนั้น เกิดขึ้นมาได้จากหลายสาเหตุ บางครั้งเริ่มต้นขึ้นมาจากการพยายามหาทางแก้ปัญหาาร่วมกันในสิ่งที่นำมาซึ่งความทุกข์ อาจเริ่มจากความทุกข์ของปัจเจกชน และพัฒนาไปสู่การร่วมกันกับคนที่มีความทุกข์อย่างเดียวกัน และพยายามค้นหาทางออกพร้อมๆ กัน โดยการร่วมคิด ร่วมริเริ่ม ร่วมวางแผนดำเนินการ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมตรวจสอบน้อยที่สุด ซึ่งการร่วมทุกข์นี้ในทางพุทธศาสนาถือว่าจะทำให้ความรู้สึกร่วมกันนั้นน้อยลง และที่สำคัญ การร่วมทุกข์ทำให้ได้มีการปรับทุกข์ ได้รับการปรึกษาหารือกัน จากหนักกลายเป็นเบา

สันติวิธีเป็นวิธีเดียวที่สนับสนุนการคิด และการปฏิบัติการในการจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ ทั้งทางร่างกาย ทางเพศ ทางจิตใจ ทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การไม่ใช้ความรุนแรงดังกล่าวนี้ ประกอบไปด้วยความเป็นธรรมชาติ ทั้งในแง่ของความยุติธรรม ความเที่ยงธรรม การยกย่องและให้เกียรติมนุษย์ในสถานะของเพื่อนร่วมโลกคนหนึ่งที่รักสุข และเกลียดกลัวความทุกข์เช่นเดียวกัน

สันติวิธีเป็นวิธีการที่น่าจะมีการสูญเสียน้อยที่สุด ทั้งระยะสั้นระยะยาว ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ผิดกับการใช้ความรุนแรง ซึ่งทุกฝ่ายอ้างว่าเป็นวิธีการสุดท้าย ซึ่งบางกรณี

สามารถบรรลุผลในระยะสั้นเป็นรูปธรรมชัดเจน แต่หากความขัดแย้งดำรงอยู่เพียงแต่ถูกกดไว้ โอกาสที่จะทำให้เกิดความรุนแรงในระยะยาวย่อมมีอยู่ ส่วนในทางนามธรรม เช่น ความเข้าใจอันดี ความสามัคคีปรองดอง นั้นย่อมเกิดขึ้นได้ยากด้วยวิถีความรุนแรง (โคทม อาริยา เอกสาร 30 ปี 14 ตุลา จดหมายข่าว ประชาชน)

ในขณะที่สังคมมีความสับสนซับซ้อน (Chaos) เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นมา มักจะมีแนวโน้มไปสู่ความรุนแรงได้ง่าย สันติวิธีจะเข้ามามีบทบาท และทำหน้าที่ในการประสาน ร่องรอยความขัดแย้งเหล่านั้น เพื่อให้สังคมไทยได้ปรับกระบวนทัศน์ (Paradigm shift) จากวิธีเดิมที่ใช้อำนาจเข้าไปแก้ไขปัญหาแบบสังคมโบราณซึ่งใช้ไม่ได้แล้วในสังคมปัจจุบัน ไปสู่กระบวนการทางสังคมที่เน้นการเข้ามามีส่วนร่วมกันคิด ร่วมกันทำ เรียกว่าวิธีการอารยะ (Civilize) หรือ ความเป็นอารยะ (Civility) กล่าวคือ เป็นการพัฒนาจากสังคมเดิมไปสู่แนวทางสันติวิธี

กล่าวโดยสรุปแล้ว สันติวิธี นอกจากเป็นวิธีที่เต็มไปด้วยความเป็นธรรม แล้ว ยังเป็นเครื่องมือและเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมระบอบประชาธิปไตยให้เข้มแข็งมากยิ่งขึ้น สิ่งที่สามารถเป็นฐานรองรับการพัฒนาประชาธิปไตยก็คือ กระบวนการที่ว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกๆ กลุ่มของสังคม ซึ่งหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมก็คือ การทะเลาะและสลายความเป็นอัตลักษณ์ และยอมรับในความแตกต่างของมนุษย์แต่ละคน อันเป็นการส่งเสริม และยอมรับในศักยภาพของมนุษย์ โดยมนุษย์ และเพื่อมนุษย์เอง

พระมหาพรหมชา ฐมฺมหาโส (2548: 70) ได้แยกหลักการของสันติวิธีที่สำคัญออกเป็น 3 ประการด้วยกันคือ

1. สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตตามนัยของกลุ่มสันตินิยมบางกลุ่ม
2. สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการเรียกร้องความต้องการตามนัยของสันตินิยมบางกลุ่ม เช่น คานธี และ ยีน ชาร์ป
3. สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง ตามนัยของนักสันติวิธีทุกกลุ่ม ยกเว้นคานธี

อย่างไรก็ตาม ทั้ง 3 กลุ่มดังกล่าวนี้ มีเป้าหมายเดียวกันคือ ต้องการสันติภาพ และการได้มาซึ่งสันติภาพนั้น ทั้งสามกลุ่มมองว่าต้องใช้ สันติวิธี ฉะนั้นสิ่งที่ทั้ง 3 กลุ่มมุ่งหวังก็คือ สังคมจะสันติ ต้องใช้ วิธีการที่สันติ หรือ วิธีการไม่รุนแรง เท่านั้น อย่างไรก็ตาม สันติภาพ และ สันติวิธี หากมองในมิติหนึ่งก็มีไข่นะสิ่ง หากแต่เป็นสิ่งเดียวกัน แต่ปัญหาจึงขึ้นอยู่กับการมอง สันติภาพว่าอยู่ในฐานะที่เป็นเป้าหมาย และมองสันติภาพในฐานะที่เป็นวิธีการ

นอกจากนี้ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2553 1-7) ยังกล่าวว่า ในหลายๆ สถานการณ์กลุ่มคนที่มีความโน้มเอียงในการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง มักจะตั้งข้อสังเกตและสงสัยต่อ สันติวิธีว่า ตัวสันติวิธีอาจจะไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงกับบางกรณี และผู้ใช้สันติวิธีหรือนักสันติวิธีเป็นผู้ขัดขวางต่อกระบวนการจัดการความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ระยะเวลาในการจัดการความขัดแย้งต้องยาวนานเกินไป อีกทั้งไม่สามารถประกันความสำเร็จได้

ด้วยเหตุนี้งานเขียนเรื่องนี้จึงพยายามที่จะอธิบายประเด็น ตัวสันติวิธี และผู้ใช้สันติวิธี ในความเป็นจริงแล้วปัญหาและอุปสรรคเกิดขึ้นจากสองประเด็นดังกล่าวหรือไม่อย่างไร เพราะการทำความเข้าใจสองประเด็นนี้จะมีผลต่อการตอบคำถามที่ว่า อะไรเป็นปัจจัยและเงื่อนไขต่อความสำเร็จของสันติวิธี

เมื่อวิเคราะห์จากมุมมองของกลุ่มคนที่ไม่ได้ศึกษาสันติวิธีอย่างเข้าใจและลึกซึ้ง อาจจะมองและตีความสันติวิธีออกเป็นแง่มุมต่างๆ บนพื้นฐานของความเข้าใจ อาชีพและประสบการณ์ของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคล

1. สันติวิธี คือการไม่ใช่กำลัง หรืออำนาจ ในกระแสนของการจัดการความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ของมนุษย์นั้น เรามักจะใช้ “อำนาจ” เข้าไปจัดการ ซึ่งอำนาจที่เรามักจะนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่แทนที่จะใช้ “อำนาจร่วม” (Power with) แต่เรากลับใช้ “อำนาจเหนือ” (Power over) ซึ่งอำนาจเหนือมักจะเดินเคียงคู่กับ “กระบวนการใช้ความรุนแรง” ในการแก้ไขปัญหา ถึงกระนั้น จะพบว่าในหลายสถานการณ์ที่รัฐ หรือเราเองมักจะแก้ปัญหา “ความรุนแรง” ด้วยการ “ใช้ความรุนแรง” ตอบโต้ ดังนักคิดคนสำคัญของโลกที่ใช้วิธีการจับคู่ระหว่าง “สงครามกับสันติภาพ” ซึ่งการจับคู่ในลักษณะนี้ทำให้มองว่า “สันติภาพจะเกิดขึ้นได้ หากเราใช้สงครามเข้าไปจัดการแก้ไข” ซึ่งคล้ายคลึงกับคำกล่าวที่ว่า “แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ (if you want peace prepare for war)”

แต่จากประสบการณ์ “สงครามอ่าว” หรือ “สงครามระหว่างอเมริกากับอิรัก” ที่เกิดขึ้นในอดีตที่ผ่านมา นั้น ได้กลายเป็นบทเรียนชิ้นสำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ให้เราเห็นว่า “ความรุนแรง” ไม่สามารถแก้ปัญหาได้ทุกครั้งแต่ประการใด และที่ยิ่งไปกว่านั้น คำตอบที่สำคัญประการหนึ่งที่เราได้รับก็คือ “สงครามเต็มรูปแบบ” อาจจะยุติไปแล้ว แต่สิ่งที่เกิดขึ้นมาแทนที่ก็คือ “สงครามไม่เต็มรูปแบบ หรือไม่เป็นทางการ” กำลังเกิดขึ้น และได้ขยายตัวลุกลามไปทั่วทุกมุมของโลก

2. สันติวิธีคือการเชื่อฟัง การให้คำนิยามของสันติวิธีในลักษณะนี้ มักจะเกิดจากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มี “อำนาจมากกว่า” ไม่ว่าจะเป็นอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง

สังคม และการทหาร ที่มุ่งหวังให้กลุ่มคนที่มีอำนาจน้อยกว่า “เคารพและเชื่อฟัง” อุปมาเช่นกันกับ เด็กควรเคารพผู้ใหญ่ ฉะนั้น ภาษาทั่วไปคือ “อย่าหือ” เช่น ไม่ควรโต้เถียง ถกเถียง และ วิพากษ์วิจารณ์ แม้บางครั้งจะเป็นการแสดงความคิดเห็น หรือแสดงออกบนฐานของ “เหตุและผล” ก็ตาม

3. สันติวิธีคือการไม่ก่อความวุ่นวาย ส่วนใหญ่กลุ่มบุคคลที่มักจะนิยามสันติวิธี ในลักษณะนี้เรื่อยๆ คือ “รัฐ” หรืออาจจะเป็นกลุ่มคนที่ได้รับผลประโยชน์จากอำนาจรัฐ อยากรู้ก็ดี “การสร้างควมวุ่นวาย” ในลักษณะนี้ “การคือเพ่ง” (Civil Disobedience) กลุ่มคนที่ใช้สันติวิธีชนิด “ก่อความวุ่นวาย” มักจะได้รับการตั้งข้อสังเกตว่า เป็นกลุ่มประชาชนที่เรียกร้อง “ความเที่ยม และ เที่ยงธรรม” เกี่ยวกับผลประโยชน์และความต้องการเพื่อให้นำซึ่งอำนาจการเข้าถึงทรัพยากร และ อำนาจทางการเมือง การที่จะทำให้ข้อเรียกร้องของกลุ่มได้ความสนใจจากกลุ่มคนทั่วไปในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “การนำเสนอข่าวของสื่อมวลชน” เพื่อให้รัฐได้พิจารณาประเด็นข้อเรียกร้องของกลุ่มคนอย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้นจนนำข้อเรียกร้องดังกล่าวไปสู่การปฏิบัติ หรือกำหนดเป็นนโยบาย สาธารณะ

4. สันติวิธีคือการทำตามกฎหมาย กลุ่มคนที่มองสันติวิธีในหมายนี้ ส่วน ใหญ่มักจะเป็น “รัฐ” เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ อาจรวมถึงกลุ่มคนที่ได้รับผลกระทบทางตรงและ ทางอ้อมจากการใช้สันติวิธีที่ต่อเพ่งต่อกฎหมาย ประเด็นปัญหานี้เกิดจากการที่ประชาชนบางกลุ่ม เห็นว่า กลุ่มตนไม่ได้การปฏิบัติอย่างเท่าเทียม หรือไม่ได้รับการแบ่งปันผลประโยชน์และความ ต้องการอย่างเท่าเทียม จึงนำเสนอข้อเรียกร้องดังกล่าวผ่านกิจกรรม “การประท้วง” เป้าหมายการ ประท้วงคือ การแสดงออกหรือทำให้ “รัฐ” หรือคนทั่วไปได้ “ยิน” สิ่งที่คุณเหล่านี้พยายามจะพูด หรือสื่อความ ฉะนั้น เมื่อจำเป็นต้องแสดงออกทางการกระทำ หรือการพูดเพื่อสื่อความมากยิ่งขึ้น จึงมีความจำเป็นที่กลุ่มเหล่านี้ต้อง “คือแพ่งต่อกฎหมาย” บางข้อ เช่น กฎหมายจราจร และกฎหมาย ว่าการใช้เสียง รวมถึงการบุกรุกสถานที่ราชการซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ

เมื่อกล่าวโดยสรุป สันติวิธีในความหมายทั่วไปแสดงนัยถึงการตีความของ กลุ่มคนสองกลุ่ม คือ “รัฐ” และ “ประชาชน” ที่ขัดแย้งกันเกี่ยวกับผลประโยชน์ ความต้องการ ความสัมพันธ์ ข้อมูล ค่านิยม และ โครงสร้าง และพยายามที่จะให้แต่ละฝ่ายมีท่าทีพึงประสงค์ต่อ การแสดงออก จะเห็นว่าในความหมายที่หนึ่งนั้นเป็นข้อเรียกร้องจากประชาชนที่ไม่ต้องการให้รัฐ ใช้ “กำลัง หรือแก้ปัญหาด้วยการใช้อำนาจหรือความรุนแรง” แต่ในขณะที่เดียวกันรัฐเองก็มีมุมมอง ว่า “รัฐจะสนใจต่อข้อเรียกร้องในกรณีที่ประชาชนที่เรียกร้องเชื่อฟังรัฐ ไม่ก่อความวุ่นวาย และ ปฏิบัติตามกฎหมาย” อยากรู้ก็ดี ประชาชนบางกลุ่มมีความเห็นที่ต่างกันว่า “รัฐควรเชื่อและฟัง ข้อเท็จจริงของประชาชนเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่รอบด้าน” แต่การที่ “รัฐไม่ฟัง” จึงทำให้ประชาชน

ต้องรวมตัวกันประท้วงทั้งในรูปของการก่อความวุ่นวายไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดบางประการ การมองสันติวิธีด้วยทัศนคติที่บิดเบี้ยวออกไปจากแก่นแท้หรือความหมายและการปฏิบัติที่จริงของสันติวิธีถือได้ว่าเป็นมายาคติที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีต่อสันติวิธี จากการศึกษาวิเคราะห์ทำที่ของกลุ่มต่างๆ ในสังคมทำให้พบว่า กลุ่มคนต่างๆ มีมายาคติต่อสันติวิธีในประเด็นดังต่อไปนี้

1. สันติวิธีคือการใช้อาวุธไม่ได้ กลุ่มคนที่มีความโน้มเอียงต่อความคิดในลักษณะนี้ คือกลุ่มคนที่ได้รับการเรียกขานว่า “สายเหยี้ยว” หรือเป็นกลุ่มคนที่มักจะจัดการกับความขัดแย้งด้วยความรุนแรง โดยมองว่า การใช้สันติวิธีมีกระบวนการและขั้นตอนซับซ้อน และต้องสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ จำนวนมาก ฉะนั้น อาวุธจึงเป็นเครื่องมือที่มีอำนาจและประสิทธิภาพที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ พื้นฐานสำคัญของการคิดในลักษณะนี้จะอยู่บนฐานของ “อำนาจ” ที่กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือคนใดคนหนึ่งมีมากกว่าคนอื่นหรือกลุ่มอื่น อย่างไรก็ตาม นักสันติวิชมองว่า “สันติวิธีคืออาวุธที่มีชีวิต” ที่มีพลังยิ่งใหญ่กว่าอาวุธที่ไม่มีชีวิต เช่น ปืน ระเบิด และรถถัง

2. สันติวิธีใช้เวลานานเกินไป กลุ่มคนบางกลุ่มได้พยายามตั้งคำถามต่อสันติวิธีว่า “เพราะเหตุใด เมื่อการใช้สันติวิธีจึงต้องใช้ระยะเวลายาวนาน” หากมองในมิติของการเมืองจะพบว่า ฝ่ายรัฐบาลที่บริหารประเทศได้ทำสัญญาประชาคมในการที่จะดำเนินนโยบายต่างๆ ภายในระยะ 4 ปีของการเป็นรัฐบาล โดยแถลงนโยบายต่อรัฐสภา ฉะนั้น อาจเกิดจากกรอบระยะเวลาดังกล่าว จึงทำให้กลุ่มนักการเมืองที่กุมอำนาจแห่งรัฐจึงพยายามที่จะเข้าไปจัดการความขัดแย้งโดยคำนึงถึงเวลา หรือให้ความสำคัญกับระยะเวลาในการดำเนินการ ความเป็นจริงแล้ว หากสังคมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องตัดสินใจที่จะใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือความรุนแรง สิ่งที่จะต้องตระหนักไว้ก็คือ เราไม่สามารถกำหนดกรอบระยะเวลาในการทำงาน ได้ว่าจะเสร็จสิ้นเมื่อใด เพราะในการจัดการความขัดแย้งประกอบด้วยตัวแปรและเงื่อนไขจำนวนมากที่ผู้มีส่วนใดส่วนเสียเรียกร้องและต้องการ

3. สันติวิธีเป็นวิธีสำหรับคนขี้ขลาด และยอมจำนน ในขณะที่นักสันติวิชมองว่า “สันติวิธีเป็นวิธีการสำหรับคนที่เข้มแข็ง” และมหาบุรุษที่ยิ่งใหญ่จำนวนมากได้ใช้สันติวิธีเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนบางกลุ่มมองสันติวิธีด้วยความสงสัยว่า สันติวิธีเป็นวิธีสำหรับคนขี้ขลาด หวาดกลัวและยอมจำนนต่อปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การตีความประเด็นเรื่อง “ความสงบนิ่ง” หมายถึงการไม่ต่อสู้ หรือโต้แย้งกับคู่กรณีว่าเป็นความหวาดกลัว ไม่กล้าเผชิญหน้า หรือหลีกเลี่ยงปัญหา แท้ที่จริง ความนิ่งเงียบ การหลีกเลี่ยง และการไม่เผชิญหน้าถือได้ว่าเป็นกุศโลบายสำคัญประการหนึ่งของนักสันติวิธีในขณะที่สถานการณ์ความขัดแย้งกำลังขยายตัวรุนแรง และการตอบโต้จะทำให้สถานการณ์ต่างๆ ยุ่งยากมากยิ่งขึ้น

4. ผู้ใช้สันติวิธีต้องชนะ และฝ่ายตรงข้ามต้องแพ้ ในขณะที่เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงขึ้นในสังคม จะพบว่า ได้มีกลุ่มบุคคลบางกลุ่มพยายามที่จะนำเสนอสันติวิธีเป็นเครื่องมือในการแสวงหาทางออก แต่ถึงกระนั้น เราจะพบประเด็นวาระที่ซ่อนเร้นต่อการนำเสนอประเด็นดังกล่าวในหลายกรณี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ที่นำเสนอประเด็นนี้มักจะมี “ความคาดหวัง” ต่อการใช้สันติวิธีว่า ผู้ที่ใช้สันติวิธีต้องเป็นฝ่ายชนะเท่านั้น ในขณะที่ฝ่ายตรงข้ามที่ไม่ได้ใช้สันติวิธีต้องพ่ายแพ้ต่อข้อขัดแย้ง ซึ่งในความเป็นจริงอาจจะไม่ได้เป็นเช่นนั้นก็ได้ เพราะการที่กลุ่มใด หรือบุคคลใดตัดสินใจใช้สันติวิธีแล้วมิได้หมายความว่า “บุคคลหรือกลุ่มบุคคล” นั้นจะต้องประสบชัยชนะเท่านั้น เนื่องจากบางข้อขัดแย้งประกอบด้วยตัวแปร และเงื่อนไขที่สลับซับซ้อน อีกทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เข้าไปเกี่ยวข้องประกอบด้วยกลุ่มคนจำนวนมาก

5. สันติวิธีคือการไม่ใช้อาวุธ เพราะไม่มีโอกาส การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งประกาศว่า จะไม่มีการใช้อาวุธซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความรุนแรงในการจัดการกับความขัดแย้ง นั้น มิได้หมายความว่ากลุ่มคนดังกล่าวจะไม่ใช้อาวุธตามคำประกาศต่อสาธารณชน เพราะในความเป็นจริงกลุ่มเหล่านี้ “อาจจะ” เผื่ออหิวะ และ โอกาสที่ความขัดแย้งและความรุนแรงเดินทางไปสู่วิกฤตที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากคู่กรณีไม่สามารถหาทางออกร่วมกันได้ ฉะนั้น ในขั้นตอนสุดท้าย เมื่อประสบกับโอกาสที่เหมาะสม กลุ่มคนเหล่านี้ จึงสร้างความชอบธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่ง “การใช้อาวุธ” โดยประกาศว่าการตัดสินใจใช้อาวุธเพื่อจัดการแก้ปัญหาเนื่องมาจากการที่คู่กรณีไม่สามารถจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงด้วยสันติวิธี

6. สันติวิธีไม่สามารถประกันความสำเร็จได้ ทุกครั้งที่มีการนำเสนอ และตัดสินใจใช้สันติวิธีเป็นเครื่องในการจัดการกับความขัดแย้ง และรุนแรง จะพบว่า กลุ่มคนจำนวนมากในสังคมได้สร้างความ “คาดหวัง” ต่อสันติวิธีว่า “น่าจะ” จัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงได้ในทุกปัญหา เหตุผลเบื้องหลังของการคิดเช่นนี้อาจจะเกิดจากตัวนักสันติวิธีเองที่พยายามสร้างภาพว่าสันติวิธีคือคำตอบจนนำไปสู่ความคาดหวังที่สูงไปกว่าความเป็นจริง แท้ที่จริง เมื่อใดก็ตามที่กลุ่มคนในสังคมตัดสินใจที่จะเลือกใช้สันติวิธี การเลือกดังกล่าว มิได้ผูกติดไปกับความสำเร็จแต่ประการใด เพราะบทเรียนจากอดีตจนถึงปัจจุบันพบว่า การใช้สันติวิธีไม่สามารถนำไปสู่ผลสำเร็จได้ในทุกกรณีแต่ประการใด

1.3.2 ตัวแปรที่สร้างความสำเร็จต่อการใช้สันติวิธี

ปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้สันติวิธีทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวสันติวิธีแต่เพียงประการเดียวเท่านั้น ถึงแม้ว่าเราจะยอมรับว่าสันติวิธีคือทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดการความขัดแย้งได้อย่างยั่งยืน แต่ประเด็นที่ควรใส่ใจมากยิ่งขึ้นคือ “ผู้ใช้สันติวิธี” คำถามส่วนใหญ่ที่เรามักจะถามคือ “สันติวิธีเป็นวิธีที่ดีที่สุดจริงหรือ” แต่

เรามักไม่ใส่ใจที่จะถามว่า “ผู้ใช้สันติวิธีมีความรู้และเข้าใจต่อสันติวิธีมากเพียงใด” และ “สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร” ด้วยเหตุนี้ งานนี้จึงนำเสนอตัวแปรที่ “น่าจะ” สร้างความสำเร็จต่อการใช้สันติวิธีว่า ควรประกอบด้วยวิธีคิด วิธีการแสดงออกหรือท่าที และวิธีการประยุกต์ใช้เครื่องมือของสันติวิธี

1. วิธีคิด วิธีคิดในบริบทนี้ หมายถึง ความเข้าใจที่มีต่อตัวสันติวิธี และการมองสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆ ผู้เขียนมีสมมติฐานว่า “ความเข้าใจที่แตกต่างนำไปสู่กระบวนการคิดและปฏิบัติที่แตกต่าง” ประเด็นคือ การที่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลมีความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธีในมุมมองที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าใจความหมายของสันติวิธีที่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมจะพบว่า ในขณะที่รัฐมองว่าสันติวิธีหมายถึงการเคารพกฎหมาย และการไม่ก่อความวุ่นวาย แต่ประชาชนมองว่า สันติวิธีคือการประท้วงเพื่อเรียกร้องความต้องการ และการที่รัฐจะยินยอมตามเงื่อนไขการเจรจานั้นมักขึ้นอยู่กับจำนวนปริมาณของจำนวนประชาชนที่รวมตัวกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์และความต้องการ ฉะนั้น เมื่อสองกลุ่มเข้าใจสันติวิธีในแง่มุมที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติที่ทั้งสองกลุ่มแสดงออกต่อกัน

2. วิธีแสดงออกต่อกันและกัน ผู้เขียนมองว่า ในสถานการณ์ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงในมุมต่างๆ ของโลกนั้น ในความเป็นจริงแล้วประเด็นปัญหาไม่ได้เกิดจากการที่มนุษยชาติขาดเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งจึงทำให้ความขัดแย้งตัวอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาที่ปรากฏชัดในสถานการณ์ปัจจุบันคือ “ท่าทีที่คู่ขัดแย้งแสดงออกต่อกัน” ไม่ว่าจะเป็นการพูด หรือกล่าวพาดพิงถึงคู่กรณีในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีลักษณะของการเหน็บแนม หรือต่อเสียดคู่กรณี จะเห็นว่า ท่าทีที่ไม่เป็นมิตรดังกล่าว ทำให้ช่องว่างของความสัมพันธ์ของคู่กรณีเกิดภาวะสูญญากาศมากยิ่งขึ้น และทำให้กระบวนการสร้างความปรองดองยากยิ่งขึ้นเช่นเดียวกัน

3. วิธีการในการจัดการความขัดแย้ง ดังที่ได้นำเสนอในเบื้องต้นว่า “ในการจัดการความขัดแย้งนั้น ปัญหาสำคัญอาจจะไม่ได้เกิดจากตัวสันติวิธีที่ขาดประสิทธิภาพ” แต่ปัญหาส่วนใหญ่ที่มักปรากฏในสังคมคือ “นักสันติวิธี หรือผู้ใช้สันติวิธี” ไม่สามารถใช้หลักการและเครื่องมือให้สอดคล้องกับตัวแปรต่างๆ กล่าวคือ สอดรับกับสาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไปของความขัดแย้ง สอดรับกับสาระและผลอันเกิดจากสาเหตุของความขัดแย้ง สอดรับและเหมาะสมกับตนเองทั้งในด้านความรู้ และความสามารถในการใช้เครื่องมือจัดการความขัดแย้ง สอดรับกับหลักของความพอดี และเหมาะสมของการใช้เครื่องมือ สอดรับกับจังหวะและเวลาของการเข้าไปใช้เครื่องมือ สอดรับกับการปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะกับสภาพของกลุ่มและชุมชนมีส่วนได้ส่วน

เสียด้านการณ์ของความขัดแย้ง และสอดคล้องกับการปฏิบัติคนให้เหมาะสมกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันทั้งความคิด ค่านิยม และโครงสร้าง

อย่างไรก็ดี ความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการใช้สันติวิธีนั้น มักจะประกอบด้วยตัวแปรหลักๆ 2 ประการคือ ตัวสันติวิธี และผู้ใช้สันติวิธี กลุ่มคนทั่วไปมักจะตีความสันติวิธีให้สอดคล้องกับผลประโยชน์และความต้องการของตัวเอง หรือกลุ่มตน ซึ่งการตีความเช่นนี้ส่งผลให้สันติวิธีไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้กลไกในการใช้สันติวิธีประสบกับความติดขัด

ปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญคือ การที่กลุ่มต่างๆ ศึกษาสันติวิธีให้เข้าใจรอบด้านเกี่ยวกับหลักการ และเครื่องมือของสันติวิธีทั้ง 3 แนวคิด กล่าวคือ สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือเรียกร้องความต้องการ สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง และสันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต การศึกษาและทำความเข้าใจดังกล่าวจะนำไปสู่การมีท่าทีถูกต้อง และแสดงออกทางพฤติกรรม การพูดที่เป็นไปในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าว วิธีการใช้เครื่องมือจึงมีความสำคัญต่อการจัดการความขัดแย้งในสถานการณ์ต่างๆ ว่าสอดคล้อง และเหมาะสมกับเหตุผลตน ประมาณกาลชุมชน และบุคคลมากน้อยเพียงใด การตระหนักรู้ และใส่ใจต่อความหมายที่แท้จริงของสันติวิธี ย่อมทำให้นักสันติวิธีมีวิสัยทัศน์ วิธีการตอบสนองต่อคู่กรณีด้วยท่าทีในเชิงบวก และใช้เครื่องมือได้ถูกต้อง เหมาะสมต่อสถานการณ์ความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.3.3 แนวคิดสันติวิธีของโสกราตีส (Socratis)

โสกราตีส เป็นนักปรัชญาผู้พยายามสอนให้คนหนุ่มสาวคิด และตั้งคำถามกับสิ่งต่างๆ ที่เป็นนามธรรม การสั่งสอนดังกล่าวส่งผลให้เกิดความขัดแย้งกับกลุ่มโสฟิสต์ กลุ่มที่มีแนวคิดทางการเมืองตรงข้ามกับความคิดพื้นฐานของชาวกรีกอย่างสิ้นเชิง โดยมีแนวคิด ว่าชั่วคืออยู่ที่ตัวเรา อะไรที่เราเห็นว่าดีก็คือดี อะไรที่เราเห็นว่าไม่ดีก็คือไม่ดี ใช้อำนาจ และกำลังเป็นเครื่องมือในการปกครอง ผลลัพธ์ คือ ความสุขของผู้ปกครองและความทุกข์ของผู้ถูกปกครอง โดยปรัชญาของกลุ่มโสฟิสต์ได้รับการคัดค้านจากนักปราชญ์กรีกอย่างรุนแรง และกลุ่มผู้ปกครองในกรุงเอเธนส์ ในที่สุดโสกราตีส ถูกตัดสินประหารชีวิต ข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับโสกราตีส ได้มาจากบทประพันธ์เรื่อง ไครโตของเพลโต โดยเป็นบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างโสกราตีสและไครโต เกี่ยวกับความพยายามของไครโต ที่จะช่วย โสกราตีสให้หนีไปจากเอเธนส์ หรือได้รับโทษที่เบากว่าโดยการขอร้อง โสกราตีส ให้เลิกสั่งสอนประชาชนให้คิดในเชิงปรัชญา ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความดี คุณธรรม ความยุติธรรม ซึ่งข้อห้ามดังกล่าวเป็นสิ่งที่โสกราตีส มองว่าไม่สอดคล้องกับกฎแห่งคุณธรรมและเสรีภาพ ในขณะเดียวกัน โสกราตีส มองว่าการเป็นพลเมือง คนหนึ่งของเอเธนส์ เขามีหน้าที่ต้อง

เคารพกฎหมายของรัฐ การที่เขาไม่อาจเลิกสั่งสอนประชาชน เขาเองก็ยอมรับว่าได้กระทำผิดกฎหมายบ้านเมือง ดังนั้น เขาย่อมต้องยอมรับโทษต่อความผิดต่อกฎหมายที่เขาได้ละเมิด แม้กฎหมายนั้นจะไม่ใช่ธรรมก็ตาม (มานิตตา ชาญไชย มปป:10-11)

งานเขียนของเพลโตผู้เป็นศิษย์ของโสกราตีสเรื่อง ไครโตถือเป็นงานเขียนบทสนทนาชุดแรกของเขา ไครโต เป็นบทสนทนายาระหว่างเพื่อนเก่าสองคนที่แสดงว่ามีตรรกะหลายของโสกราตีสพยายามช่วยเขา และนครเอเธนส์ก็จะไม่ใส่ใจนักหากโสกราตีสจะไปให้พ้นเอเธนส์เสียได้ แต่โสกราตีสปฏิเสธข้อเสนอนี้ของ ไครโตคำอธิบายเหตุผลของเขาที่จะรอรับความตายด้วยเงื้อมมือของนครเอเธนส์กลายเป็นรากฐานปรัชญาอาระขัดจีนที่สำคัญที่สุดชิ้นหนึ่งของโลก (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2546: 58-59)

1.3.4 แนวคิดสันติวิธีของ ยีน ชาร์ป (Gene Sharp)

ยีน ชาร์ป เป็นนักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์สังคมวิทยา ที่ได้ศึกษาเรื่องราวของการต่อสู้โดยใช้ “สันติวิธี” หรือ “Non – violent” ที่สำคัญมากคนหนึ่ง เรียกได้ว่าเป็นผู้ริเริ่มการศึกษาสันติวิธีอย่างเป็นระบบ สำหรับแนวคิดสันติวิธีหรือปฏิบัติการไร้ความรุนแรงที่ยีน ชาร์ป นำเสนอ สามารถสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

สิ่งแรกที่ ยีน ชาร์ป กล่าวถึงและเป็นประเด็นที่ได้รับการยอมรับอย่างมากคือ ทฤษฎีในเรื่องที่มาแห่งอำนาจของผู้ปกครอง ซึ่ง ยีน ชาร์ป กล่าวว่า อำนาจของผู้ปกครองมาจากการยินยอมเชื่อฟังของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ดังนั้นเมื่อใดที่ผู้ที่อยู่ใต้ปกครองถอนการยินยอมเชื่อฟังเมื่อนั้นผู้ปกครองก็หมดอำนาจ ยีน ชาร์ป เขียนไว้ว่า “ความเข้าใจอย่างพื้นฐานเกี่ยวกับธรรมชาติของอำนาจนั้น มี 2 แนวทาง แนวทางแรกคือ การเข้าใจว่าประชาชนขึ้นอยู่กับความตั้งใจดี การตัดสินใจ และการสนับสนุนของรัฐบาลของตน หรือระบบการจัดลำดับชั้นอื่นๆ ของตน แนวทางที่ตรงข้ามคือการมองว่า รัฐบาลหรือระบบนั้นขึ้นอยู่กับเจตนาดี การตกลงใจและแรงสนับสนุนของมวลประชาชน ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมีพื้นฐานอยู่บนทัศนะ แบบที่ 2 ที่มองว่ารัฐบาลขึ้นอยู่กับประชาชน อำนาจนั้นเป็นพหุภาวะ และอำนาจทางการเมืองก็เปราะบาง เพราะขึ้นอยู่กับ การเสริมอำนาจของกลุ่มต่างๆ”

อย่างไรก็ตาม การที่ประชาชนจะให้การสนับสนุนผู้ปกครองหรือรัฐบาลหรือกล่าวง่ายๆ ว่าการที่ประชาชนจะยินยอมเชื่อฟังผู้นำนั้น ย่อมมีสาเหตุหรือแรงจูงใจหลายประการ โดยชาร์ป ได้ศึกษาและให้ข้อสรุปเกี่ยวกับสาเหตุของการยินยอมเชื่อฟังของประชาชนไว้ ดังนี้ คือ

1. นิสัย เนื่องจากมนุษย์มีลักษณะนิสัยของการเชื่อฟัง ซึ่งได้รับการฝึกฝนกันมาจนกลายเป็นวิถีปฏิบัติอย่างหนึ่งของมนุษย์

2. ความกลัวการลงทัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นการลงทัณฑ์ต่อปัจเจกชนโดยใช้ความรุนแรงต่างๆ หรือการลงทัณฑ์ต่อกลุ่มชน โดยการกีดกันทางเศรษฐกิจ สังคม

3. พันธะทางใจ โดยที่ประชาชนมีความรู้สึกถึงความผูกพันทางใจกับผู้ปกครอง โดยการยอมรับในตัวผู้ปกครองหรือระบบการปกครอง

4. ผลประโยชน์ส่วนบุคคล เช่น การมีผลรางวัลตอบแทนในการยินยอมเชื่อฟัง เช่นผลตอบแทนทางการเศรษฐกิจ ตำแหน่งหน้าที่หรือชื่อเสียง

5. ความรู้สึกผูกพันกับผู้ปกครองในทางจิตวิทยา ราษฎรอาจมีความรู้สึกผูกพันทางอารมณ์กับผู้ปกครอง

6. ความไม่ใส่ใจของราษฎรกับนโยบายการปกครองของรัฐบาลประชาชนจะเชื่อฟังโดยไม่มีกรตั้งคำถามกับอำนาจรัฐ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขาดจิตสำนึกในสิทธิธรรมและหน้าที่ของตน

7. ราษฎรขาดความมั่นใจในตนเอง ซึ่งเป็นที่มาของความรู้สึกที่ว่าผู้ปกครองมีคุณสมบัติต่างๆ ที่เหนือกว่าตน

ยีน ชาร์ป กล่าวว่าจากข้อถกเถียงที่ยกมานั้นทำให้มีเหตุผลที่จะมองการยินยอมเชื่อฟังซึ่งเป็นปัจจัยหลักแห่งอำนาจของผู้ปกครองว่าเป็นผลรวมระหว่างความกลัวการลงทัณฑ์และการยินยอมโดยเสรีซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของนักทฤษฎีหลายท่านที่อธิบายว่า การยินยอมเชื่อฟังเกิดจากผลรวมของการบังคับ และความยินยอม

ดังนั้น โดยสรุปแล้ว อำนาจของผู้ปกครองขึ้นอยู่กับ การได้มาซึ่งที่มาแห่งอำนาจทั้งหลายและการได้มาซึ่งที่มาแห่งอำนาจทั้งหลายก็ถูกกำหนดโดยระดับของการยินยอมเชื่อฟังและการร่วมมือของประชาชน อย่างไรก็ตามการยินยอมเชื่อฟังและการร่วมมือ นั้นไม่ใช่สิ่งซึ่งหลีกเลี่ยงมิได้ แต่ถึงจะมีการโน้มนำ มีแรงกดดัน และแม้กระทั่งการลงทัณฑ์ การยินยอมเชื่อฟังก็เป็นเรื่องสมำคัญใจ โดยพื้นฐาน เพราะฉะนั้นการปกครองทุกประเภทจึงขึ้นอยู่กับ การยินยอมพร้อมใจของประชาชนที่จะเชื่อฟังหรือมอบอำนาจให้แก่ผู้ปกครอง และเนื่องจากแหล่งที่มาของอำนาจของผู้ปกครองมาจากการยินยอมเชื่อฟังของผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง ดังนั้น ต้นตอของอำนาจของผู้ปกครองก็คือประชาชน ด้วยเหตุนี้ถ้าประชาชนจะถอนอำนาจนั้นกลับคืนมาจากผู้ปกครองที่ไม่ดีก็ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป อย่างไรก็ตามความคิดและความตระหนักเช่นนี้ไม่ได้เกิดขึ้นกับผู้คนหรือประชาชนโดยทั่วไป ทั้งนี้เป็นด้วยมายาคติต่างๆ หรือความเชื่อต่างๆ ที่ได้รับการปลูกฝังกันมา รวมทั้งความกลัวการลงทัณฑ์เพราะผู้ปกครองมีอำนาจที่จะให้คุณให้โทษกับผู้ที่อยู่ใต้ปกครองได้

ด้วยเหตุที่ได้กล่าวไว้ในเบื้องต้นนั้น เมื่อประชาชนโดยทั่วไปต้องเผชิญกับกลุ่มคนที่ครองอำนาจและใช้อำนาจในทางที่ไม่ถูกต้องและชอบธรรม ยีน ชาร์ป ได้นำเสนอวิธีการ

สันติวิธีเพื่อต่อสู้กับกลุ่มอำนาจนิยมเหล่านั้น โดยเขาได้รวบรวมวิธีการสันติวิธีจากประวัติศาสตร์ การต่อสู้อันยาวนานไว้ได้ถึง 198 วิธี ซึ่งสามารถจำแนกเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท (ไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์ 2533: 16) ได้แก่

1. การประท้วง หรือชกแจง โดยไม่ใช้ความรุนแรง เป็นวิธีการในเชิง สัญลักษณ์ที่มีจุดหมายเพื่อชกแจงฝ่ายตรงข้ามหรือคนอื่นๆ ให้มาเห็นด้วยกับฝ่ายตน หรือเพื่อแสดง ให้เห็นถึงความไม่พอใจของกลุ่ม เช่น การชุมนุมเดินขบวน การเสียดสี ล้อเลียน การส่งจดหมายเปิด ผนึก

2. การไม่ให้ความร่วมมือ วิธีนี้อาจแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้ 3 กลุ่ม คือ

(1) การไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม คือการปฏิเสธที่จะมีความสัมพันธ์ ทางสังคมตามปกติกับบุคคลที่มุ่งจะคัดค้าน การระงับกิจกรรมทางศาสนา คือบุคลากรทางศาสนา หยุดทำพิธีทางศาสนาแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หรือบางทีก็ไม่ใช้วิธีการร่วมมือกับกิจกรรมประเพณี และสถาบันสังคม บางกลุ่มใช้วิธีอพยพออกเพื่อประท้วง อันเป็นการแสดงออกถึงการไม่รับอำนาจ ของสถาบันทางการเมืองโดยสิ้นเชิง

(2) การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เป็นการหยุดยั้งหรือปฏิเสธที่จะ มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างเฉพาะเจาะจง อาจแบ่งแยกออกได้เป็นสองกลุ่มหลักคือ การคว่ำ บาตรทางเศรษฐกิจ และนัดหยุดงาน

(3) การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง เป็นการปฏิบัติที่จะไม่เข้าไปมี ส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบที่เคยมีภายใต้สภาพการณ์เป็นจริง ในทางปฏิบัติจะต้องมี ประชาชนจำนวนมากเข้าร่วมด้วย การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมืองนี้อาจปฏิบัติโดยเจ้าหน้าที่ รัฐบาล หรือแม้แต่โดยรัฐบาลเอง ความสำคัญของความไม่ร่วมมือทางการเมืองจะเพิ่มขึ้นตาม จำนวนของผู้คนที่เข้าร่วม การไม่ให้ความร่วมมือทางการเมืองมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ เช่น การปฏิเสธที่จะช่วยเหลือกองกำลังของรัฐ การคว่ำบาตรการเลือกตั้ง เป็นต้น

3. การแทรกแซงโดยไม่ใช้ความรุนแรง วิธีการประเภทนี้แตกต่างจากสอง ประเภทแรกตรงที่วิธีการนี้เป็นการเข้าแทรกแซงเข้าไปในสถานการณ์ ซึ่งสามารถให้ผลได้ในแง่ บวกและแง่ลบ อาจจะแยกสลายหรือแม้แต่ทำลายแบบแผนพฤติกรรมที่มีอยู่ นโยบาย ความสัมพันธ์ หรือสถาบันที่ควรคัดค้าน วิธีการประเภทนี้บางครั้งก็ก่อให้เกิดแบบพฤติกรรม หรือสถาบันใหม่ที่ ประชาชนพอใจ วิธีการแทรกแซงโดยไม่ใช้ความรุนแรงนี้อาจเป็นการมุ่งแทรกแซงทางจิตวิทยา ทางกายภาพทางสังคม เศรษฐกิจ หรือการเมืองได้ เช่น อาจหมายถึงการอดอาหารประท้วง การนั่ง ยึดเยื่อ การขวางกั้นพาหนะกีดขวางทางเดิน การยึดพื้นที่ก่อสร้าง การแสดงมหรสพล้อการเมือง เผด็จการ การทุ้มสินค้าดีตลาด การตั้งองค์การเศรษฐกิจแบบใหม่ขึ้นมา การตั้งรัฐบาลหรือสถาบัน

ซ้อน การยอมเข้าคุกจนสิ้น หรือแม้กระทั่งการสร้างภาระหนักแก่ระบบการบริการด้วยประการที่ประชาชนจงใจเรียกใช้บริการล้มเหลวก็ถือเป็นการแทรกแซงทางการเมืองโดยไร้ความรุนแรงได้ วิธีการที่เป็นการทำหายโดยตรงและฉับพลันกว่า 2 วิธีการที่กล่าวมา ถ้าประสบความสำเร็จชัยชนะมักจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วกว่าวิธีการก่อนหน้านี้ เพราะการแทรกแซงโดยตัวของมันเองมีผลทางแยกสลายซึ่งยากจะมีสิ่งใดทนทานได้ในระยะยาว แต่ผลลัพธ์ก็ไม่ได้หมายความว่าประสบความสำเร็จอย่างรวดเร็วเสมอไป เพราะในบางที่ก็อาจนำมาซึ่งการปราบปรามอย่างรุนแรงและรวดเร็วกว่า

วิธีการทั้ง 3 ประเภท คือการชักชวน การไม่ให้ความร่วมมือ และการแทรกแซงโดยไม่ใช้ความรุนแรง มีการปฏิบัติตัวบางอย่างมาแล้วในอดีต เป็นการดำเนินนโยบายแบบจงใจเพื่อตอบสนองความต้องการในสถานการณ์ขัดแย้งขณะนั้น วิธีการดังกล่าวนี้แพร่หลายไปทั่วโดยการมีการปรับปรุงให้เหมาะกับสภาพแวดล้อมใหม่บ้าง วิธีการทั้งหมดล้วนมีรากฐานแบบทฤษฎีแห่งอำนาจที่ว่าอำนาจดำรงอยู่ได้ด้วยการยอมรับเชื่อฟังประชาชน ฝ่ายประชาชนนั่นเองเป็นผู้ใช้อำนาจในการเชื่อฟังตนเอง การยุติการเชื่อฟังจึงเป็นการใช้อำนาจเพื่อลดทอนหรือแยกสลายอำนาจเดิมนั่นเอง

ยีน ชาร์ป (2529: 206-216) ได้พยายามที่จะอธิบายเพิ่มเติมว่า หากปฏิบัติการประสบความสำเร็จ จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างใดอย่างหนึ่งในสามแนวทางใหญ่ ดังนี้

1. การเปลี่ยนทัศนคติ เมื่อใช้ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงแล้วฝ่ายตรงข้ามจะมีปฏิกิริยาต่อการกระทำไร้ความรุนแรง จนในที่สุดจะเกิดทัศนคติใหม่ขึ้น โดยให้การยอมรับต่อเป้าหมายของผู้ปฏิบัติเหล่านั้น ดังที่เกิดในการขับไล่ประธานาธิบดี มาร์กอส แห่งฟิลิปปินส์ เมื่อปี ค.ศ. 1986

2. การโอนอ่อนตาม คือฝ่ายตรงข้ามยอมตามข้อเรียกร้องและปรับเปลี่ยนเข้ากับสถานการณ์ใหม่ที่เกิดขึ้น โดยมิได้เปลี่ยนทัศนคติของตัวเองแต่อย่างใด ตัวอย่างในกรณีนี้เช่น การนัดหยุดงานทำให้โรงงานไม่สามารถดำเนินงานต่อไปได้ โรงงานก็ขาดทุนผู้บริหารจึงยอมขึ้นเงินเดือนเพราะเห็นว่าจะเกิดผลเสียหายเชิงธุรกิจน้อยที่สุด

3. การบังคับโดยไร้ความรุนแรง ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงอาจทำให้อำนาจของกลุ่มผู้ลดทอนหรือถูกทำลายลงจนไม่สามารถจะควบคุมสถานการณ์ได้ เช่น การพ่ายแพ้ของประธานาธิบดี มาร์กอส ต่อพลั้งชาวฟิลิปปินส์ บางส่วนก็เป็นผลมาจากการที่ฐานอำนาจของตนถูกลดทอนลงไป กำลังส่วนใหญ่ที่เคยสนับสนุนมาร์กอสยุติการเชื่อฟังประธานาธิบดีมาร์กอสจึงต้องพ่ายแพ้และเดินทางออกนอกประเทศ นั่นหมายถึงว่ามาร์กอสถูกบีบให้พ่ายแพ้ด้วยปฏิบัติการไร้ความรุนแรงอันทำให้อำนาจของมาร์กอสต้องถูกแยกสลาย

จากทัศนคติข้างต้นจะเห็นว่า ยีน ชาร์ป ได้พยายามนำเสนอแนวทฤษฎีการต่อสู้แบบไร้ความรุนแรงในฐานะเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มนุษย์ทุกคนสามารถเข้าร่วมได้ ชาร์ปพยายามชี้ให้เห็นว่าการต่อสู้แบบไม่ใช้ความรุนแรงหรือสันติวิธีนั้น คือทางเลือกหนึ่งของการต่อสู้ เหมือนกับที่การใช้ความรุนแรงเป็นยุทธวิธีที่เป็นทางเลือกใหม่ที่มนุษย์ผู้ใช้สติปัญญา ผู้ที่เคารพในชีวิตของเพื่อนร่วมโลก ผู้ตระหนักถึงภัยที่ไม่มีที่สิ้นสุดของการใช้ความรุนแรง ได้ลงความเห็นร่วมกันว่าเป็นการต่อสู้ที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำสันติสุขมาให้มนุษย์อย่างแท้จริง

จะเห็นได้ว่าสันติวิธีในทัศนะของ ยีน ชาร์ป เป็นการเสนอโดยเน้นในแง่ของวิธีการต่อสู้ทางการเมือง และตั้งอยู่บนฐานคติที่ว่าในเมืองมนุษย์สามารถที่จะพัฒนาขบวนการต่อสู้แบบใช้ความรุนแรงจนมีประสิทธิภาพที่จะทำลายล้างโลกได้ภายในพริบตา เช่น การใช้ระเบิดปรมาณู แล้วทำไมมนุษย์จะไม่สามารถคิดค้นวิธีการต่อสู้แบบใหม่เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการเมืองแบบเดียวกัน แต่โดยวิธีการที่ชาญฉลาดกว่าและไม่เป็นการทำลายล้างมนุษยชาติด้วยตนเอง นั่นคือปฏิบัติการไร้ความรุนแรงซึ่งถ้ามนุษย์ทำได้เช่นนี้การแก้ไขข้อขัดแย้งต่างๆ ของมนุษย์ก็จะเป็นไปได้ในทางที่ดีขึ้น และจะนำมนุษย์ไปสู่โลกที่มีสันติสุขมากขึ้น

1.3.5 แนวคิดสันติวิธีของโยฮัน กัลป์ตุง (Johan Galtung)

โยฮัน กัลป์ตุง เป็นนักวิชาการด้านสันติภาพอีกท่านหนึ่งที่มีความสำคัญมากในแง่ของการศึกษาพุทธศาสนาโดยใช้ทฤษฎีสันติภาพ และนำมาซึ่งข้อเสนอแนะในการใช้พุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างและสร้างสันติภาพเชิงโครงสร้างแก่สังคม ในหนังสือชื่อ พุทธสันติวิธี: ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง รวมทั้งบทความที่มีชื่อเสียงมากของกัลป์ตุงชื่อ ความรุนแรง สันติภาพ และการวิจัยสันติภาพ (Violence peace and peace Research) ตีพิมพ์ใน Journal of Peace Research, vol6 ปี พ.ศ.1969 กัลป์ตุงได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับขอบข่ายทางสันติภาพของมนุษย์ว่า สันติภาพซึ่งเป็นเพียงภาวะที่ปลอดสงครามนั้นยังไม่เพียงพอ แต่ต้องเป็นภาวะที่ไม่มีการกระทำรุนแรงต่อเพื่อนมนุษย์ ความรุนแรงในทัศนะของกัลป์ตุงไม่ใช่เพียงความรุนแรงทางตรงอันเกิดจากการกระทำระหว่างบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงความรุนแรงทางโครงสร้างอันเกิดจากระบบสังคมที่ไม่เป็นธรรมอีกด้วย กัลป์ตุงกล่าวว่า ถ้าปฏิบัติการสันติวิธีได้รับการยกย่องอย่างสูงเพราะเป็นปฏิบัติการที่ต่อต้านการใช้ความรุนแรง ดังนั้น ทัศนะหรือนิยามของความรุนแรงจะต้องกว้างขวางพอที่จะครอบคลุมความหมายที่หลากหลายของการใช้ความรุนแรง ขณะเดียวกันก็ต้องชัดเจนเพียงพอที่จะเป็นฐานสำหรับการนำไปปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

กัลป์ตุงได้แบ่งความต้องการขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ประการที่ไม่ได้รับการตอบสนองหรือได้รับไม่เพียงพอ มนุษย์จะอยู่ในภาวะที่ต้องเผชิญกับความรุนแรง ความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าวคือ การดำรงชีวิต (Survival) การมีความเป็นอยู่ที่ดี (Welfare) การมีเสรีภาพ

(Freedom) และการมีเอกลักษณ์และความรู้สึกมีความหมายในชีวิต (Identity) (พระมหาคหรรษา 2540: 80)

กัลป์ตุง มองว่า การที่มนุษย์ไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐาน ทั้ง 4 ประการ หรือ ไม่สามารถที่จะสนองตอบความต้องการพื้นฐานดังกล่าวให้แก่ตัวเองอย่างเพียงพอ นั่นเองจึงทำให้มนุษย์เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงขึ้นในสังคม ด้วยเหตุนี้ความต้องการขั้นพื้นฐานดังกล่าวจะเป็นตัวเร่งที่ทำให้เกิดความขัดแย้งและความรุนแรงขึ้น ซึ่งลักษณะแห่งการเกิดความรุนแรงมีอยู่ 2 ลักษณะคือ ความรุนแรงทางตรง เช่น การถูกทำร้ายร่างกาย การถูกวิงวาททรัพย์สิน และความรุนแรงทางโครงสร้าง เช่น การที่เด็กจำนวนมากต้องเสียชีวิตเพราะขาดอาหาร ในขณะที่มีคนจำนวนมากมีอาหารรับประทานอย่างเหลือเฟือ นอกจากนั้น กัลป์ตุงมองว่าผลของความรุนแรงนอกจากจะเป็นผลทางร่างกายหรือทางวัตถุแล้ว ยังส่งผลทางจิตใจอีกด้วย

กัลป์ตุงได้ใช้แนวคิดดังกล่าวนี้มาเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงของสังคมมนุษย์ โดยกัลป์ตุงได้ศึกษาเปรียบเทียบหลักการของศาสนาต่างๆ โดยใช้ค่าความเป็นไปได้ที่จะนำไปสู่สันติภาพเป็นตัววัดและในที่สุดกัลป์ตุงพบว่าพุทธศาสนามีอัตราความเป็นไปได้ที่สามารถนำไปสู่การป้องกันและแก้ปัญหาค่าการเกิดความรุนแรงของมนุษย์ได้มากกว่าศาสนาอื่นๆ และถ้ามนุษย์ใช้วิถีพุทธในการดำเนินชีวิตก็จะนำมาซึ่งสันติภาพของโลกได้ จากความคิดนี้กัลป์ตุงได้เขียนหนังสือพุทธสันติวิธี: ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง ขึ้น โดยใช้ทฤษฎีสันติภาพเป็นฐานในการทำ ความเข้าใจปรัชญาพุทธศาสนา

กัลป์ตุงมองว่าแนวปรัชญาของพุทธศาสนานั้นยังสามารถพัฒนาไปได้อีกมาก ในแง่ของการให้ความหมายและในแง่ของการนำไปใช้แก้ปัญหาความรุนแรงของมนุษย์ชาติ กัลป์ตุงมองว่าข้อปฏิบัติในการไม่บริโภคเนื้อสัตว์ หรือการปฏิบัติมั่งสวัริติ และการห้ามดื่มสิ่งมีเมาของพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ เพราะข้อปฏิบัติเหล่านี้มีปรัชญาเบื้องหลังที่ลึกซึ้ง นั่นคือการทำให้มนุษย์มีความกลมกลืนกับธรรมชาติ และมนุษย์มีความกลมกลืนกับธรรมชาติก็จะนำมาซึ่งเอกภาพของสรรพสิ่งในโลก เมื่อความเป็นเอกภาพของสรรพสิ่งไม่ได้จำกัดขอบเขตอยู่ที่มนุษย์ แต่มีความพยายามในการขยายขอบเขตไปยังปริมาตรของธรรมชาติด้วย เมื่อนั้น โลกก็จะมีสันติภาพอย่างแท้จริง

ทฤษฎีสันติภาพในทัศนะของกัลป์ตุงตั้งอยู่บนแนวความคิดเรื่องเอนโทรปี (Entropy) หรือความไร้ระเบียบ หรือสภาวะแห่งความซับซ้อนคือ ลักษณะการมีองค์ประกอบที่ หลากหลายและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบในหลายๆ รูปแบบ อาจพูดได้ง่ายๆ ว่าเอนโทรปี ก็คือลักษณะของพหุนิยม (Pluralism) เนื่องจากความไร้ระเบียบในที่นี้ไม่ได้มีประเด็นอยู่ที่ความยุ่งเหยิงซึ่งเป็นความหมายนัยลบ แต่หมายถึง ความซับซ้อนอย่างสูงของระบบ นั่นคือ การมี

องค์ประกอบที่มากมายและหลากหลาย ซึ่งแต่ละส่วนจะมีปฏิสัมพันธ์กันนานารูปแบบ (โยฮัน กัลป์ตุง 2538: 11-12)

กัลป์ตุง มองว่าลักษณะโครงสร้างของโลกปัจจุบันมีความผิดพลาดเนื่องจาก แอนโทรปีและมองว่าความเป็นระเบียบที่เห็นอยู่จากตัวอย่างการปฏิสัมพันธ์ของชาติต่างๆ นั้น ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการลดจำนวนการรวมศูนย์ทำให้ปฏิสัมพันธ์ของระบบมีจำนวนจำกัด และทำให้มีแนวโน้มที่เป็นความสัมพันธ์ในทางลบหรือเป็นปฏิปักษ์กัน เกิดการทานอำนาจกันด้วยอาวุธ และอำนาจอื่นที่มีอยู่ในมือ ซึ่งเป็นภาวะที่พร้อมจะประหัดประหารกัน กัลป์ตุงยกตัวอย่างการ ประชุมสุดยอด ของชาติมหาอำนาจและมองว่าข้อตกลงเรื่องการลดอาวุธของชาติมหาอำนาจ เหล่านั้นที่จริงอาจเป็นฉากบังตาเพื่อกลบเกลื่อนข้อตกลงเรื่องการสะสมอาวุธก็ได้

พร้อมกันแนวความคิดข้างต้น กัลป์ตุง ได้นำเสนอทางเลือกใหม่ให้กับสังคม คือ สิ่งที่เรียกว่า สันติภาพเชิงโครงสร้าง โดยได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับสันติภาพไว้ว่า

1. สันติภาพไม่ได้เป็นเพียงสันติภาพในระหว่างระดับประเทศหรือรัฐชาติ เท่านั้น แต่หมายถึง สันติภาพในสังคม สันติภาพระหว่างและภายในตัวมนุษย์ และสันติภาพระหว่าง มนุษย์กับธรรมชาติ เป็นสันติภาพที่ครอบคลุมทั้ง ธรรมชาติ มนุษย์ สังคม และโลก กัลป์ตุงมองว่า ทั้งหมดนี้จะสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติได้ภายใต้เงื่อนไข 2 ประการ คือ ความหลากหลาย (ใน ส่วนต่างๆ ของความสัมพันธ์และตัวผู้กระทำ) และการพึ่งพาอาศัยระหว่างกันและกัน (Symbiosis)

2. ความหลากหลายและการพึ่งพาในธรรมชาตินำมาซึ่งความสมดุลทาง นิเวศและสิ่งนี้ทำให้เกิดความสร้างสรรค์ ทำให้เกิดสังคมพหุนิยมและทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่าง สันติ

3. การพึ่งพากันและกันในธรรมชาติเป็นการพึ่งพาในแนวนอนไม่ใช่การ พึ่งพาในแนวตั้ง ไม่ใช่การพึ่งพาของผู้อ่อนแอกว่าต่อผู้แข็งแรงกว่า ดังนี้ จึงไม่เกิดการครอบงำของผู้ แข็งแรงต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า (โยฮัน กัลป์ตุง 2538: 13)

จากสมมติฐานข้างต้นกัลป์ตุงก็ได้ชี้ให้เห็นภาพในด้านตรงข้ามของการที่ โลกขาดความหลากหลายและการดำรงอยู่อย่างพึ่งพา ซึ่งกัลป์ตุงมองว่าทำให้โลกคล้ายอยู่ในภาวะ สงคราม การที่แต่ละฝ่ายต่างพยายามควบคุมการใช้ความรุนแรงโดยการถ่วงอำนาจ โดยมีรากฐาน นโยบายที่ตั้งอยู่บนการใช้อาวุธ ทำให้เกิดการแข่งขันกัน สะสมอาวุธและนำไปสู่สงครามทั้งโดย คู่กรณีและโดยการใช้ตัวแทน เช่น การขายอาวุธให้แก่โลกที่ 3 ของประเทศมหาอำนาจต่างๆ ซึ่ง กัลป์ตุง มองว่าเป็นการนำความหายนะมาให้แก่มนุษยชาติ และมองว่า สิ่งนี้คือแนวโน้มของโลกที่ผู้ ที่ใฝ่หาสันติภาพจำเป็นต้องทวนกระแส

จากการศึกษาแนวคิดสันติภาพเชิงโครงสร้างของกัลป์ตุงพบว่า กัลป์ตุงมุ่งเน้นความสัมพันธ์ของสังคมในเชิงพหุนิยม การเคารพความแตกต่าง และการใช้ลักษณะของความแตกต่างให้เกิดการสร้างสรรค์ ภาพในอุดมคติของกัลป์ตุงคือ ถ้ามนุษย์มีความร่วมมือร่วมกันและกัน และมีทัศนคติที่ดำเนินไปในทางเดียวกัน โดยใช้พุทธศาสนาเป็นฐานคติในการก่อให้เกิดทัศนคติดังกล่าว สันติภาพของโลกก็จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

กัลป์ตุง มองว่าหลักการมองโลกของพุทธศาสนามีความเคลื่อนไหว (พลวัต) และความซับซ้อนสูง ซึ่งสอดคล้องกับแนวทฤษฎีสันติภาพในทัศนะของกัลป์ตุงเอง ดังนั้นพุทธศาสนาจึงมีคุณสมบัติที่นำไปสู่การมีสันติภาพได้อย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักคำสอนพื้นฐานของพุทธศาสนาเรื่อง อนัตตา เมตตากรุณา ขันติธรรม มัชฌิมาปฏิปทา และอนิจจา เป็นประเด็นที่กัลป์ตุงมองว่าสอดคล้องกับแนวคิดสันติภาพเชิงโครงสร้าง เนื่องจากแนวคิดดังกล่าวนี้ เป็นแนวคิดที่ทำให้มนุษย์สามารถดำรงอยู่บนฐานของความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ได้อย่างกลมกลืนกับสรรพสิ่งได้เป็นอย่างดี

ในขณะที่เดียวกันประเด็นที่สำคัญมากอีกประเด็นหนึ่งและสอดคล้องอย่างมากกับแนวคิดของทฤษฎีทางสังคมวิทยาว่าด้วยความขัดแย้ง คือ การที่กัลป์ตุงมองว่าแนวคิดของพุทธศาสนามีลักษณะเป็นวิภาษวิธีค่อนข้างสูง เพราะพุทธปรัชญามองว่าโลกนี้เต็มไปด้วยความขัดแย้ง กัลป์ตุงจึงได้สรุปว่า จากมุมมองของนักทฤษฎีสันติภาพ มนุษย์ไม่จำเป็นต้องต่อสู้กับความขัดแย้งทุกประการเพียงเพื่อระบบใดระบบหนึ่ง หากการที่มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกันในโลกที่มีความหลากหลายต่างหากเป็นสิ่งที่พึงปรารถนา ดังนั้นแนวคิดของพุทธศาสนาจึงไปด้วยกันได้อย่างดีกับแนวคิดของนักทฤษฎีสันติภาพและสันติวิธี

1.3.6 แนวคิดสันติวิธีของมหาตมะ คานธี

สันติวิธีในแบบของคานธี เริ่มปรากฏเป็นที่รู้จักอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมในแอฟริกาใต้ เมื่อ พ.ศ.1906 โดยการต่อต้านการกดขี่ของพวกนิคมผิวขาวที่กระทำต่อชาวอินเดียที่อยู่ในแอฟริกาใต้ และเมื่อกลับมาอยู่ในอินเดียนั้น คานธี ก็ใช้แนวทางสันติวิธีหรือที่เรียกว่า “สัตยาเคราะห์” ในการต่อสู้กับอังกฤษ จนสามารถเรียกร้องเอกราชคืนให้แก่อินเดียได้ในที่สุด

การที่จะเข้าใจสันติวิธีของมหาตมะ คานธีได้อย่างแจ่มชัดนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดหลักๆ 3 ประการด้วยกัน กล่าวคือ สัตย์ (Satya) อหิงสา (Ahimsa) และสัตยาเคราะห์ หรือพลังแห่งสัจจะ

สัตย์ หรือ สัจจะ นั้น คานธีถือว่าเป็นสัจจะอันสูงสุดที่แสดงถึงเอกภาพของชีวิตทั้งมวลสัตย์หรือสัจจะ คือการแสดงออกในรูปลักษณะแห่งความรักและการรับใช้สรรพสัตว์ “สัตย์” ที่คานธีเสนอนี้มีความหมายในเชิงอภิปรัชญา โดยเฉพาะเมื่อท่านเสนอว่าสัจจะคือพระเป็นเจ้า

ความเชื่อนี้ช่วยให้คานธีประจักษ์ถึงพระเป็นเจ้าอย่างซึ่งหน้า ข้าพเจ้ารู้สึกถึงพระองค์ในทุกอณูของร่างกายสิ่งที่สามารถชี้ให้เห็นถึงความจริงที่ว่าท่านให้ความสำคัญกับสัจจะอย่างสูงส่งก็คือ ก่อนที่ท่านจะเดินทางไปเรียนกฎหมายที่ประเทศอังกฤษ ท่านเคยให้สัตย์สาบานแก่มารดาไว้ว่าจะไม่แต่งงาน ต้องสุรา เนื้อสัตว์ และสตรี และท่านก็ได้มีความพยายามอย่างยิ่งในการที่จะรักษาสัจจะ (ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ 2533: 86)

จะอย่างไรก็ตามคานธีมีความเชื่อมั่นว่าสัจจะหรือสัตย์ดำรงอยู่ในชีวิตและสรรพสิ่ง ฉะนั้นความดั่งงามจะเกิดขึ้นไม่ได้ หากเราทำลายชีวิตและสรรพสิ่งนั้น ด้วยเหตุนี้ อหิงสา จึงถือได้ว่าเป็นแนวทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้มนุษย์เข้าถึงสัจจะได้ ทั้งที่ในความเป็นจริงแล้ว อหิงสา มีสมรรถภาพพร้อมที่จะโจมตีคู่ต่อสู้ได้ แต่อหิงสาไม่ทำเช่นนั้น เพราะอหิงสาเป็นการฝึกและบังคับใจไม่ยอมให้มีการทำร้ายหรือแก้แค้นผู้ใด อย่างไรก็ตาม อหิงสา มิใช่เป็นการยอมจำนน หรือสิโรราบหากจะมีการยอมจำนนหรือสิโรราบแล้วไซ้ การใช้ อหิงสาหรือกำลังจะดีกว่า ฉะนั้น เสนอใจที่สำคัญของอหิงสาหรือการไม่ใช้ความรุนแรงคือ การสร้างความเป็นธรรมให้แก่ชีวิตทุกชนิดและทุกระดับ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าการใช้ความรุนแรงนั้นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงการล่วงละเมิดสิ่งที่เรียกว่าสัจจะ ซึ่งเป็นสิ่งสูงสุด ฉะนั้น คานธีจึงได้สรุปว่า การไม่ใช้ความรุนแรงหรืออหิงสา จะเป็นพลังที่แท้จริงเพียงอย่างเดียวของชีวิต และที่ใดมีอหิงสา ที่นั่นย่อมมีสัจจะ และสัจจะก็คือพระเป็นเจ้า

สำหรับสัตยาเคราะห์ หรือพลังแห่งจิตวิญญาณ หรือพลังแห่งสัจจะหรือการคือเพ่งนั้นอาจกล่าวได้ว่า คือ พลังของสัจจะที่แสดงออกผ่านอหิงสา การที่จะเข้าใจสัตยาเคราะห์ว่าเป็นเพียงวิธีการอย่างหนึ่งในการต่อสู้จะไม่เพียงพอ ด้วยเหตุนี้ คานธีจึงชี้ให้เห็นว่าหัวใจของสัตยาเคราะห์ก็คือ การอุทิศชีวิตให้แก่สิ่งที่ตนเชื่อว่าจะถูกต้อง ฉะนั้น การตายจากร่างกายของผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์นั้น เป็นการตายที่เกิดขึ้นก่อนที่ศัตรูจะพยายามฆ่าเขา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่าเขาเป็นอิสระจากการยึดติดกับร่างกาย และเพียงมีชีวิตอยู่กับชัยชนะแห่งจิตวิญญาณเท่านั้น จากกรอบแนวคิดในเชิงนามธรรมดังกล่าว เขาจึงได้ชี้ให้เห็นแง่มุมในเชิงปฏิบัติที่จะทำให้ประสบความสำเร็จเอาไว้อย่างน่าสนใจว่า

1. ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์จะต้องไม่มีความเกลียดชังฝ่ายตรงข้ามอยู่ในใจ
2. ประเด็นในการต่อสู้จะต้องเป็นประเด็นที่มีเนื้อหาจริงจัง เป็นเรื่องที่ถูกต้องตามทำนองคลองธรรม
3. ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์จะต้องทนทุกข์ทรมานจนถึงที่สุด
4. การสวดภาวนาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อสัตยาเคราะห์ เพราะศรัทธาในพระเป็นเจ้าเป็นสิ่งที่จะเป็นต่อสัตยาเคราะห์ (ชลัท ประเทืองรัตนา 2550: 5)

ฉะนั้น เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้วจะพบว่ารากฐานของอิทธิงสาของมหาตมะคานธี นั้น เริ่มต้นจากศรัทธาในสัจจะ หรือพระเป็นเจ้าที่ดำรงอยู่ทุกหนทุกแห่ง ดังนั้นจะไม่อาจจะใช้ความรุนแรงต่อชีวิตของฝ่ายตรงข้ามได้ ไม่อาจเกลียดชังเขาได้ แต่ต้องที่เป็นศัตรูด้วยคือความเชื่อ และความอยุติธรรมต่างๆ การต่อสู้กับความอยุติธรรมเหล่านี้จะต้องใช้อิทธิงสาเป็นหลัก และพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ยากในลักษณะต่างๆ ซึ่งจะกระทำได้ดีก็ต่อเมื่อผู้ปฏิบัติศรัทธาเคราะหฺหรือผู้ที่ใช้อิทธิงสามีศรัทธาในพระเป็นเจ้าหรือสัจจะ ซึ่งสิ่งที่เป็นข้อมูลยืนยันแนวคิดดังกล่าวข้างต้นก็คือสถานการณ์การต่อสู้เพื่อเอกราชของอินเดีย ที่คานธีได้ชี้ให้เห็นว่าหากท่านคิดว่าเราจะสามารถได้เอกราชมาด้วยวิธีการไม่ใช้ความรุนแรง นั่นก็หมายความว่าผู้คนจำนวนมากในประเทศจะต้องจัดองค์กรกันด้วยการ ไร้ความรุนแรง ถ้าปราศจากคลื่นมหาชนที่หันมาใช้อิทธิงสาแล้ว เราก็ไม่อาจเป็นไทแก่ตัวโดยอาศัยเส้นทางแห่งการไม่ใช้ความรุนแรงได้ ซึ่งแนวคิดและการปฏิบัติการที่ไร้ความรุนแรงดังกล่าวนี้ ทำให้ประเทศอินเดียได้รับเอกราชในที่สุด

1.3.7 สันติวิธีของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)

สันติวิธีในทัศนะของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) นั้น มีนัยที่ครอบคลุมสันติวิธีทั้ง 2 ประเภทที่ได้นำเสนอแล้วในเบื้องต้น ซึ่งเป็นการใช้สันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง และการใช้สันติวิธีเพื่อเป็นวิถีทางในการดำเนินชีวิต แต่เมื่อก้าวถึงความขัดแย้ง ท่านมองว่าเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้ ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ความขัดแย้งเป็นธรรมชาติของสิ่งทั้งหลาย (อ้างถึงใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส 2554: 31) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะสิ่งทั้งหลายมีความแตกต่างกัน ซึ่งความแตกต่างดังกล่าวจะให้เกิดความขัดแย้งกัน แต่ถึงกระนั้น ความแตกต่างจะทำให้เกิดความหลากหลายและมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น หากจะแปลผลของความแตกต่างนั้นให้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ ทำให้เกิดแง่คิดและมุมมองใหม่ ซึ่งการมองในลักษณะนี้ค่อนข้างจะสอดคล้องกับแนวคิดพหุนิยม ของกัลป์ดุง จะอย่างไรก็ตามท่านก็ชี้ให้เห็นถึงจุดเด่นของความขัดแย้งว่าความขัดแย้งนั้นควรจะทำรูปขึ้นมาจากเจตนาที่ดี มีจุดมุ่งหมายเพื่อความดีงามและความก้าวหน้า และความร่มเย็นของสังคม แนวคิดเช่นนี้ หากจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ความขัดแย้งในเชิงบวก

ในขณะเดียวกันประเด็นที่น่าสนใจซึ่งพระธรรมปิฎก ได้นำเสนอเพิ่มเติมก็คือ การขัดแย้งและสงครามนั้นเป็นเรื่องปกติของมนุษย์ สิ่งที่ท่านนำมายืนยันข้อสมมติฐานข้างต้นก็คือ หากย้อนดูจากประวัติศาสตร์ของโลกที่ผ่านมา เช่น สังคมตะวันตกมีการรบราฆ่าฟันและทำสงครามกันอยู่ตลอดเวลา และสิ่งที่สามารถยืนยันข้อสมมติฐานดังกล่าวได้อีกประการหนึ่งก็คือ ก่อนคริสตกาลจนถึง ค.ศ.1980 จะพบว่าโลกต้องเผชิญกับสงครามใหญ่ประมาณ 2,400 – 3,500 ครั้ง และสงครามใหญ่ๆ ในช่วงดังกล่าวมีคนตายเพราะสงครามโดยตรงไม่นับพลเรือนที่บังเอิญตายลงไป

หรือผู้ที่ตายโดยผลของสงครามทางอ้อม เช่น อดอยาก ซึ่งมียอดสูงถึง 1.1 พันล้านคน (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ 2438: 94-319)

แต่นักวิชาการบางท่านมองว่า การที่ประชาชนทั่วไปมักจะมองว่า สงครามเป็นเรื่อง ปกติของมนุษย์ นั้น เกิดจากการที่สังคมมนุษย์ทั่วไปตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของกระบวนการทัศน์ชนิดหนึ่ง ที่มองว่าความรุนแรงหรือสงครามเท่านั้นที่จะช่วยแก้ปัญหาหรือความขัดแย้งต่างๆ ได้ การกล่าวถึงความรุนแรงหรือสงครามเป็นวิธีการแก้ความขัดแย้งวิธีสุดท้ายหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด นั้นเป็นการคิดภายใต้กระบวนการทัศน์ชนิดหนึ่งเท่านั้น มิใช่ความเป็นจริงชนิดที่ท้าทายไม่ได้แต่ประการใด

ถึงกระนั้นประเด็นซึ่งถือได้ว่าเป็นที่มาของความขัดแย้งพระธรรมปิฎก มองว่าเกิดจาก ตัณหา มานะ ทิฐิ ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้มนุษย์ออกไปแสดงบทบาทต่างๆ ที่ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า ลิดรอนสันติภาพหรือทำลายสันติ และเนื่องจากกิเลส 3 ตัว นี้ ก่อตัวขึ้นในจิตใจของมนุษย์ และการแก้ปัญหาที่จิตใจของมนุษย์จะทำได้ก็ด้วยการพัฒนามนุษย์คือการให้มนุษย์เป็นคนที่ดีขึ้น และการดีขึ้นของมนุษย์นั้นก็ต้องประกอบด้วยทั้งในด้านพฤติกรรมคือการกระทำ จิตใจ และปัญญา

ท่าอย่างไรประเด็นปัญหาความขัดแย้งอันจะนำไปสู่ความรุนแรงจึงจะได้รับการเยียวยาหรือแก้ไข พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) มองว่าการรู้ถึงภูมิหลังอันเป็นที่มาในทุกๆ มิติจะเป็นสิ่งที่ดีที่จะช่วยให้มนุษย์ไม่ละเมิดต่อกัน และไม่เปิด โอกาสแก่กันและกันในการที่จะมีชีวิตอยู่รอดในสังคมใด ถ้ามนุษย์ไม่คำนึงถึงสิทธิของกันและกันปล่อยให้มีการละเมิดต่อชีวิตต่อทรัพย์สินมีการกีดกัน แบ่งแยก ทำให้บุคคลขาดอิสระ เสรีภาพ ขาดความเป็นเอกภาพ ในขณะเดียวกัน ในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์นั้น อาจจะใช้การประนีประนอมกัน แต่มนุษย์ก็ไม่สามารถที่จะประนีประนอมกับสัญธรรมได้ เพราะจะเป็นการสร้างกำแพงกันตัวเองไม่ให้เข้าถึงความจริงที่เป็นจริงนี้ก็เพราะว่าการประนีประนอมไม่ใช่สิ่งที่จะช่วยให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้คืออย่างแท้จริงเพราะแต่ละฝ่ายต้องยอมเสียบางอย่างเพื่อให้ตนได้บ้าง หรือเพื่อจะได้ด้วยกันทั้งสองฝ่ายต่างฝ่ายจึงต้องยอมเสียอย่างใดอย่างหนึ่ง จึงต้องมีความจำใจอยู่ในตัว

หากการประนีประนอมไม่ใช่ทางออกที่ดีที่สุด ทฤษฎีใดควรจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุด พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2438: 14) มองว่าการประสานกลมกลืนเข้าด้วยกัน (Harmonize) คือ ไม่มีหรือไม่เหลือความขัดแย้ง เมื่อมีความขัดแย้งก็จัดจนกระทั่งลงตัวคือเข้ากันได้ดี ทุกอย่างประสานกลมกลืน โดยองค์รวมต่างๆ อยู่ในตำแหน่งที่ถูกต้องและมีความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง พร้อมทั้งทำหน้าที่ถูกต้องต่อกัน ส่งต่อประสานกันได้ดี ซึ่งการสอดคล้องประสานจะทำให้มนุษย์มีการพัฒนาจนปัญหาให้หลุดพ้นจากความยึดถือคับแคบ มีสภาพจิตที่ไม่เปิดกว้างมีความคิดตีบตัน

จะอย่างไรก็ตาม การสอดคล้องประสาณดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับหลักความคิดสากล 3 ประการ กล่าวคือ

1. ความจริงที่เป็นสากล คือ หลักความจริงที่เป็นกลางๆ มีผลเสมอเหมือนกันแก่ทุกคนทุกที่ รวมทั้งทุกศาสนา

2. ความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล คือ ความเป็นมนุษย์ที่จะต้องมองเห็นเข้าใจให้ความนับถือเสมอกัน การทำร้ายและทำลายชีวิตมนุษย์ไม่ว่าจะมีสังกัดใดหรือไม่ เป็นความไม่ดีไม่งามทั้งสิ้น

3. ความมีเมตตาที่เป็นสากล คือ แผ่ความรู้สึกเป็นมิตร มีความรัก ความปรารถนาประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทั่วทุกคนเสมอเหมือนกัน โดยไม่มีการจำกัดหรือแบ่งแยก

ส่วนแนวคิดที่ว่าสันติวิธีเป็นวิถีทางในการดำเนินชีวิตนั้น ท่านมุ่งเน้นให้มนุษย์อยู่ร่วมกันกับสรรพสิ่งอย่างปกติสุข ไม่เบียดเบียน และทำลายล้างซึ่งกันและกัน ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับหลักการของพระพุทธศาสนาที่ว่าสรรพสิ่งล้วนมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เช่น หากมนุษย์แสพบริโภคอย่างเต็มที่โดยไม่รู้จักปริมาณก็จะทำให้เกิดการทำลายล้างธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ธรรมชาติสูญเสียความเป็นคุณภาพไป และเมื่อธรรมชาติเกิดความเสื่อมโทรมก็จะส่งผลย้อนกลับมาสร้างความสะดวกสบายให้แก่มนุษย์ ฉะนั้นจึงมีความจำเป็นที่มนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องประสานกับธรรมชาติในฐานะที่เป็นมิตรที่ดีต่อกัน

จะเห็นได้ว่าทัศนะเรื่องสันติวิธีในมุมมองของ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นการตีความผ่านคำสอนทางพุทธศาสนา โดยการเน้นเรื่องการควบคุมตนเองของมนุษย์ไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส 3 ตัว กล่าวคือ ตัณหา มานะ และทิฐิ ซึ่งกิเลสเหล่านี้จะเป็นสิ่งที่ทำให้มนุษย์ขาดแคลนสันติภาพทั้งภายในและภายนอก มุ่งเน้นกับสิ่งเสพภายนอกจนเกินความจำเป็น และเบียดเบียนแย่งแย่งทำลายล้างซึ่งกันและกัน โดยมุ่งเน้นเอาประโยชน์ของตนเองเป็นที่ตั้ง ดังคำกล่าวของท่านที่ว่า “การทำลายสันติภาพก่อตัวขึ้นบนฐานข้างในจิต”

1.3.8 แนวคิดสันติวิธีของศาสนาอิสลาม

ความหมายของอิสลาม และอิสลามในฐานะที่เป็นศาสนา ความหมายของศาสนาอิสลาม ใน Hans Wehr , A Dictionary of Modern Written Arabic กล่าวไว้ว่า คำว่าอิสลาม นั้นมาจากรากศัพท์ภาษาอาหรับว่า “ ซิลมุน ” ซึ่งหมายถึงความสงบสุขหรือการยอมจำนน ดังนั้นในด้านนิติศาสตร์มันจึงหมายถึงการยอมจำนนตนเองต่อพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของ เพื่อจะได้บรรลุถึงความสงบสุข แต่การยอมจำนนนี้ มิใช่การยอมแพ้อย่างหนึ่งเลยแต่ประการใดไม่ หากแต่เป็นการยอมจำนนอย่างมีความเคลื่อนไหวและต่อสู้ดิ้นรน เพราะการต่อสู้ดิ้นรนเพื่อทำตามพระประสงค์ของพระเจ้าเท่านั้นจึงจะบรรลุถึงความสงบสุขได้ (จรัญ มะลูลีม และพระศรีปริยัติโมลี 2550: 230) จะเห็นได้ว่า

เป้าหมายของอิสลามนั้นคือความสงบสุข ดังข้อความ “ฮัซละมะ อัมเราะฮู อิลัลลอฮิ” หมายถึง เขากระทำการงานเพื่อพระเจ้า หรือเขามอบตัวเองไว้กับเจตนารมณ์ของพระเจ้า ฮัซละมะ คำเดียวย่อมหมายถึงการมอบตัวเองไว้กับเจตนารมณ์ของพระเจ้า หรือ เขาได้กลายเป็นมุสลิม เพื่อสร้างสันติ จะเห็นได้ว่าทั้งความหมายและเป้าหมายของศาสนาอิสลามนั้นเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับกับแนวทางของสันติวิธี

ในความคิดของอิสลาม มนุษย์ชาติคือส่วนสำคัญของความเป็นเอกภาพส่วนต่างๆ ที่แยกกันออกไปก็เพื่อจะมารวมตัวกันในที่สุด ดังที่คัมภีร์อัลกุรอานได้กล่าวว่า โอ้มนุษยชาติทั้งหลายแท้จริงเราได้สร้างพวกเจ้าจากเพศชายและเพศหญิงและเราได้ให้พวกเจ้าแยกกันเป็นเผ่า และตระกูล เพื่อจะได้รู้จักกัน ความรับผิดชอบของกันและกันสำหรับทุกๆ คนก็คือ การรักษาไว้ซึ่งวัตถุประสงค์ของจักรวาลร่วมกันและรักษาวัตถุประสงค์ของผู้สร้างของพวกเขาเอาไว้

อิสลาม เปรียบมนุษย์ชาติว่าเป็นดังจักรวาลทั้งหมด เพราะอำนาจของจักรวาลมีความเป็นเอกภาพ แม้ว่าสิ่งที่ปรากฏให้เห็นจะมีความหลากหลายก็ตาม (จริญ มะลูลีม และพระศรีปริยัติโมลี 2550: 231) จากคำกล่าวนี้ศาสนาอิสลามจึงมีการยอมรับความแตกต่างได้และก็มองว่าในความแตกต่างนั้นมีความเป็นเอกภาพ

สิ่งที่สามารถลดความขัดแย้งและความรุนแรงได้คือความรัก ในทฤษฎีของอิสลามเกี่ยวกับความรักคือ ชีวิตจะประกอบไปด้วยการสร้างรูปแบบที่ชัดเจนของความรักและความเคารพ ซึ่งกันและกันระหว่างชาวมุสลิมโดยเฉพาะ และระหว่างมนุษย์ชาติโดยทั่วไป

เมื่ออิสลามได้เข้ามาวางกฎเกณฑ์และกฎหมาย ข้อแนะนำและคำสอนของอิสลามก็มีได้ละเลยความรักตามธรรมชาติ สำหรับความสนใจในตัวเองก็เช่นกัน อิสลามมิได้ละเลยความโลกที่มีอยู่อย่างลึกซึ้ง หากแต่ได้เยียวยาความเห็นแก่ตัวและความโลกที่ชั่วร้ายนี้ด้วยกฎหมายและเรียกร้องเอาจากมนุษย์เฉพาะในสิ่งที่เขามีความสามารถเท่านั้น ในเวลาเดียวกันอิสลามก็มีได้มองข้ามอุดมการณ์อันสูงส่งของชีวิตทั้งของปัจเจกบุคคลและสังคมในทุกยุคทุกสมัยและในระหว่างประชาชนที่มีความแตกต่างกัน (จริญ มะลูลีม และพระศรีปริยัติโมลี 2550: 231-232)

ภราดรภาพในศาสนาอิสลาม ศิลานันเป็นรากฐานของอารยธรรมอิสลามก็คือ ความเป็นพี่น้องกันในหมู่มนุษย์ เป็นภราดรภาพ ซึ่งทำให้มนุษย์ไม่อาจเป็นคนที่ไม่แท้จริงได้ จนกระทั่งเขาจะรักพี่น้องของเขาเหมือนกับที่รักตนเอง และส่งเสริมความรักนี้ ด้วยการกระทำที่ดีงามและเมตตากรุณา โดยไม่มีความอ่อนแอหรือความเป็นทาส (จริญ มะลูลีม และพระศรีปริยัติโมลี 2550: 233-234)

อิสลามนั้นมีความเชื่อในเรื่องความเท่าเทียมกัน ซึ่งความเท่าเทียมกันนี้ถ้าเรานำมาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตก็จะไม่มีการกดขี่ข่มเหงระหว่างชนชั้น โครงสร้างของ

สังคมตามแนวคิดของความขัดแย้งทางโครงสร้าง ในประเด็นนี้อิสลามไม่เชื่อในเรื่องชาติกำเนิด และตำแหน่งทางสังคมเท่าเทียมกัน มาตรการเดียวที่เหนือกว่าในแบบแผนของสังคมนี้ก็คือ ความสามารถ และลักษณะส่วนตัว ดังที่ทางศาสนาได้กล่าวไว้ว่า “ชาวอาหรับมิได้เหนือกว่าผู้ที่มีเชื้อ อาหรับ คนขวามิได้เหนือกว่าคนดำ หรือดำเหนือกว่าคนขาว นอกจากนี้ในเรื่องของความใจบุญ” (จรัญ มะลูลีม และพระศรีปริยัติโมลี 2550: 236)

ตามทฤษฎีของอิสลาม ชีวิตเป็นเรื่องของความร่วมมือและความ รับผิดชอบร่วมกันมิใช่สงครามตลอดกาลที่ชีวิตต้องอยู่ในการต่อสู้และความเป็นปรปักษ์ตลอดไป อิสลามมีจุดยืนอยู่ที่เสรีภาพของปัจเจกบุคคลและความสามารถร่วมกัน มิใช่การกดขี่การ ขาดสิทธิ หรือการจงใจ

สรุปแล้วในทฤษฎีของอิสลามที่มีความสอดคล้องกับแนวทางของสันติวิธี การ ประกอบด้วย

1. ความหมายและเป้าหมายของอิสลามคือความสงบสุข ความสันติสุข
2. การเชื่อในความแตกต่างและการเป็นเอกภาพของมนุษย์ที่จะทำให้มนุษย์ ต้องอยู่ร่วมกัน ได้แม้จะมีความแตกต่าง
3. อิสลามมีทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับความรักและความเคารพซึ่งกันและ กัน
4. อิสลามเชื่อในเรื่องความเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งชนชั้นในสังคม ในทาง ทฤษฎีแล้วความขัดแย้งทางโครงสร้างจึงไม่เกิดขึ้นในสังคมอิสลาม
5. อิสลามมีจุดยืนอยู่ที่เสรีภาพของปัจเจกบุคคล การกดขี่ข่มเหงกันจึงไม่ เกิดขึ้น

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ

2.1.1 พระมหานครินทร์ แก้วโชติรุ่ง (2548: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องสันติภาพตาม แนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ ความหมายและการประยุกต์ใช้ใน โลกปัจจุบัน ผลการศึกษาพบว่า สันติภาพตามแนวคิดของท่านพุทธทาสภิกขุ หมายถึง ความสงบสุขจากการมีศีลธรรมของสมาชิก ในสังคม แนวคิดเรื่องสันติภาพของท่านนั้นได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัย 3 ประการ ได้แก่ 1) การศึกษาของท่าน 2) ปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจของไทย 3) ปณิธานชีวิต ของท่าน การสอนเรื่องสันติภาพของท่านมีจุดมุ่งหมาย 3 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อการตระหนักถึง

ความสำคัญของสันติภาพ 2) เพื่อความร่วมมือร่วมใจกันสร้างสรรค์สันติภาพ 3) เพื่อการส่งเสริม ศิลธรรม แนวทางส่งเสริมสันติภาพในแนวคิดของท่านนั้นสามารถทำได้สองแนวทาง คือ แนวทาง ส่งเสริมสันติภาพของปัจเจกบุคคล และแนวทางส่งเสริมสันติภาพของสังคม อนึ่ง เราสามารถนำ แนวคิดเรื่องสันติภาพของท่าน ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาบุคคลและปัญหาสังคมไทยในโลก ปัจจุบัน ได้ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการศึกษา ด้านสังคม ด้านการเมือง และด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้เรายังสามารถนำสันติภาพตามแนวคิดของท่าน ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาบุคคล พัฒนา สังคมไทย และสร้างสรรค์สังคมไทยในอนาคตได้

2.1.2 จรูญศักดิ์ ชุมมานนท์ (2541: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องศาสนากับสันติภาพ: การศึกษาเปรียบเทียบหลักคำสอนและวิธีการสร้างสันติภาพในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และ พระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า ตามหลักคำสอนของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธ ศาสนามีคำสอนทั้งส่วนที่เป็นแก่นซึ่งเป็นจุดหมายปลายทางและวิธีการปฏิบัติให้ถึงจุดหมายนั้น จรูญศักดิ์ ชุมมานนท์ เชื่อว่า การจะบรรลุอุดมคตินั้นจำเป็นต้องอาศัยความตั้งใจพากเพียรพยายาม ปฏิบัติจริงๆ และมหาตมา คานธี ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า การปฏิบัติทางศาสนาโดยเฉพาะตามหลัก สัตยาเคราะห์และอหิงสธรรมเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการแสวงหาสันติภาพทั้งในระดับตนเอง สังคม และประเทศชาติ

2.1.3 พระมหาวรานนท์ ฐิตานนุโท (2545: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องความสัมพันธ์ ระหว่างศีล 5 และสันติภาพในสังคม : การศึกษาเชิงวิเคราะห์ ผลวิจัยสรุปว่า หลักศีล 5 สัมพันธ์กับ กระบวนการสร้างสันติภาพ โดยเป็นรากฐานจริยธรรมทางสังคมที่จะส่งผลให้สันติภาพเกิดขึ้นและ ดำรงอยู่ได้ ประเด็นสำคัญของศีล 5 สามารถให้ผลเป็นสันติภาพทั้งภายในและภายนอกแต่อย่างไรก็ตาม สันติภาพทั้งสองระดับจะอยู่คงทนได้เท่าที่สังคมยังให้ความสำคัญและรักษาด้วยความจริงจัง เท่านั้น หากขาดสิ่งนี้ลงเมื่อใด สันติภาพก็จะสูญสลายลงเช่นกัน ฉะนั้น เพื่อสนับสนุนการสถาปนา สันติภาพขึ้นในสังคม ทั้งปัจเจกบุคคล สังคม และรัฐควรประสานสามัคคีกันดำเนินการให้ทุกส่วน ได้ยึดศีล 5 เป็นคุณธรรมขั้นพื้นฐานให้จงได้

2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวคิดสันติวิธี

2.2.1 อัจฉราพร พิบูลย์สมบัติ (2545: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่องเทคนิคการแก้ไข ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้หลักสันติวิธี: ศึกษากรณีผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาของไทย ผลวิจัย สรุปว่า การแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งของผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภานั้นหลักสันติวิธีด้วยตระหนัก ว่าการแก้ไขปัญหาใดปัญหาหนึ่งนั้น ไม่ควรจะก่อปัญหาใหม่ขึ้นมาอีกหรือขยายความขัดแย้งให้ รุนแรงออกไป ควรจะเป็นการลดการเผชิญหน้า และอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยทุกฝ่ายพอใจตาม หลัก Win-Win Solution ซึ่งการจะแก้ปัญหาได้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาจำเป็นต้องมีเทคนิค

วิธีการที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และสภาพความเป็นจริง โดยมีเป้าหมายอยู่ที่การแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน

ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาได้มีการใช้เทคนิคต่างๆ เข้ามาเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหา ตั้งแต่เริ่มรับเรื่องร้องเรียนจนกระทั่งมีคำวินิจฉัยได้แก่ การให้เกียรติทุกฝ่ายการเปิดโอกาสให้แสดงหลักฐานของแต่ละฝ่าย การให้ข่าวต่อสาธารณะ มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหา มากกว่าการจับผิด รวมทั้งการแสวงหาแนวร่วมและเครือข่าย

ผลจากการใช้เทคนิคดังกล่าวทำให้ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาสามารถสร้างประโยชน์ในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทยได้ โดยเป็นการส่งเสริมคุ้มครองและป้องกันสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชน เป็นสื่อกลางในการสร้างความเข้าใจระหว่างหน่วยงานของรัฐและประชาชน รวมทั้งการเป็นกลไกในการเสนอแนะและส่งเสริมระบบธรรมาภิบาล

2.2.2 พระมหาพรหม ฐมมหาโส (นិธิบุญญากร) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบแผนปฏิบัติการสันติวิธีเชิงพุทธ: ศึกษากรณีการแก้ไขความขัดแย้งของชาวสากะและชาวโกลิยะ ผลวิจัยสรุปว่า การนำเสนอรูปแบบการแก้ไขความขัดแย้งของชาวสากะและชาวโกลิยะด้วยสันติวิธีของพระพุทธเจ้า นั้น พระองค์ทรงเริ่มต้นด้วยการกำหนดกรอบปัญหา ซึ่งปัญหาที่ทรงค้นพบก็คือประเด็นที่ว่าด้วยการทะเลาะวิวาทอันเนื่องมาจากสาเหตุของการแย่งชิงทรัพยากรน้ำ และประเด็นที่ว่าด้วยความริวฉานอันเนื่องมาจากการพาดพิงเชิงดูหมิ่น ที่มาของชาติพันธุ์ ของกษัตริย์แคว้นสากะและกษัตริย์แคว้นโกลิยะ เมื่อทราบประเด็นปัญหาอย่างแจ่มชัดแล้ว พระองค์จึงได้กำหนดเป้าหมายของการแก้ไขความขัดแย้งเอาไว้สองประการกล่าวคือ การทำให้หมู่ญาติหยุดความทะเลาะวิวาทและความริวฉาน และการทำให้หมู่ญาติมีความสามัคคีกลมเกลียวเป็นหนึ่งเดียว การจัดวางลำดับความสำคัญของขั้นตอนที่จะนำมาดำเนินการแก้ไขจึงเริ่มต้นด้วยการแสวงหามาตรการเพื่อระงับการทะเลาะวิวาทและความริวฉานก่อน หลังจากนั้นจึงสร้างความสมานฉันท์ที่ยั่งยืนให้เกิดขึ้น และอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ซึ่งปฏิบัติการเชิงรุกเพื่อแก้ไขความขัดแย้งนั้นประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการสร้างความสัมพันธ์กับคู่กรณี การสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือ และการใช้วิธีการเจรจาไกล่เกลี่ย

สำหรับหลักการที่พระพุทธเจ้าได้ทรงนำมาเป็นฐานคิดในการสนับสนุนการปฏิบัติการในเชิงสันติวิธีก็คือ หลักการหยุดเพื่อรัก พักเพื่อฟัง ซึ่งหลักการนี้ประกอบไปด้วยแนวคิดหลักที่สำคัญ 3 ประการ กล่าวคือ การสลายความเป็นอัตลักษณ์ การชี้ให้เห็นถึงการถ่วงรอกข้อมูลอย่างมีสติ และการชี้ให้เห็นถึงจุดด้อยของการทะเลาะวิวาทและความริวฉาน และหลักการสามัคคี รวมชาติ พุทธศาสน์รวมใจ ซึ่งประกอบไปด้วยแนวคิดหลักที่สำคัญ 2 ประการ กล่าวคือ สามัคคี คือพลัง พังเพราะไร้สามัคคี และ แยกกันชีวิตยังอยู่ แยกหมู่ชีวิตมลาย ซึ่งหลักการขั้นแรกนั้นเป็นหลักการที่ทำให้การทะเลาะวิวาทและความริวฉานยุติลง ส่วนหลักการขั้นที่สองเป็นการสร้างความสมครสมานสามัคคีให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนในหมู่ญาติ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบมีโครงสร้างและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา โดยใช้ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย ตลอดจนศึกษาผลการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยและปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

1. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

1.1.1 นักวิชาการอิสระที่เชี่ยวชาญเรื่องสันติวิธี

1.1.2 ผู้ที่มีบทบาทในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย จะศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสันติวิธี พัฒนาการความเป็นมาและการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย และการสัมภาษณ์เจาะลึกแบบมีโครงสร้าง กลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มนักวิชาการที่เชี่ยวชาญเรื่องแนวคิดสันติวิธี และผู้มีบทบาทในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ดังต่อไปนี้

1.2.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญเรื่องแนวคิดสันติวิธี ได้แก่

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์
- พระไพศาล วิสาโล
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส

1.2.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีบทบาทในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

ได้แก่

- โคทม อารียา

- เอกชัย ศรีวิลาส
- วันชัย วัฒนศัพท์

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิเคราะห์เอกสาร และการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ข้อมูลที่ใช้มาจากการรวบรวมเอกสารเป็นสำคัญ ทั้งเอกสารปฐมภูมิและเอกสารทุติยภูมิ ข้อมูลสำคัญอีกประเภทหนึ่งคือการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้เกี่ยวกับสันติวิธีและศึกษาแนวคิดสันติวิธี การวิเคราะห์ข้อมูลของการวิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนาโดยใช้ผลที่ได้จากการสัมภาษณ์และเอกสาร

เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในครั้งนี้ประกอบด้วย แบบบันทึกหัวข้อสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนามของผู้วิจัยและอุปกรณ์ภาคสนาม

2.1 แบบบันทึกหัวข้อสัมภาษณ์

2.1.1 ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

โดยการตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าใช้แนวคำถามปลายเปิด เพื่อนำไปสัมภาษณ์ ซักถาม พูดคุยตัวต่อตัวระหว่างผู้วิจัยหรือผู้ช่วยผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ให้ครบประเด็นที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นหัวข้อคำถามตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยในครั้งนี้

2.1.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการนำแนวคิดสันติวิธี และพัฒนาการของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย

โดยนำข้อมูลมาสรุปประเด็นเพื่อกำหนดแนวทางการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งแนวทางการสัมภาษณ์เป็นการสนทนาหรือสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยผู้วิจัยตั้งคำถามไว้ล่วงหน้าใช้แนวคำถามปลายเปิดเพื่อสัมภาษณ์ซักถามพูดคุยตัวต่อตัวระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้สัมภาษณ์ ให้ครบตามประเด็นที่กำหนดไว้

2.2 แบบบันทึกภาคสนาม

ผู้วิจัยอาศัยข้อมูลที่ได้สัมภาษณ์แล้วได้มีการเก็บข้อมูลต่างๆ ไว้โดยละเอียด นอกจากนี้จะอาศัยข้อมูลจากเอกสารต่างๆ โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดสรรรวบรวมเพื่อนำมาใช้วิเคราะห์

2.3 อุปกรณ์ภาคสนาม

ประกอบด้วยสมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียง หลังจากได้ข้อมูลที่ละเอียดแล้วจึงนำข้อมูลมาวิเคราะห์หรืออธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ แล้วจึงนำมาสรุปในขั้นตอนสุดท้าย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยจะเก็บรวบรวมข้อมูล จำแนกตามข้อมูลที่ต้องการศึกษาจากแหล่งข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้อง โดยวิธีการเก็บข้อมูล 2 ลักษณะคือ

3.1 ข้อมูลด้านเอกสาร ผู้วิจัยจะศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดสันติวิธี และการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยโดยค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิ และเอกสารทุติยภูมิ

3.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านสันติวิธีและผู้ที่มีบทบาทในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย โดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย จะศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยจะแยกการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

4.1 ข้อมูลจากเอกสาร จะวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อนำมาศึกษาเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย โดยศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับสันติวิธีทั้งแนวคิดตะวันตกและแนวคิดตะวันออก

4.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จะวิเคราะห์เนื้อหาในคำถามแบบปลายเปิด และสรุปเป็นความเรียงเพื่อเพิ่มน้ำหนักของข้อมูลเอกสาร และทำให้การวิเคราะห์มีมิติที่กว้างขึ้น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเกี่ยวกับเรื่อง การนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย วิเคราะห์จากข้อมูลที่ได้จากการใช้เครื่องมือวิจัยที่ประกอบด้วย แบบบันทึกหัวข้อสัมภาษณ์ แบบบันทึกภาคสนาม โดยอาศัยแนวคิดและทฤษฎีเป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อทำความเข้าใจปัญหา อุปสรรค และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในการแก้ไขเหตุการณ์ความขัดแย้งทางการเมืองไทย ความเป็นไปได้ในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชากร 3 กลุ่ม ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยแต่ละกลุ่มคำนึงถึงความเหมาะสม ความสนใจในการสัมภาษณ์ คุณวุฒิ และประสบการณ์ ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิชาการที่เชี่ยวชาญเรื่องแนวคิดสันติวิธี ได้แก่

- พระไพศาล วิสาโล
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส
- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีบทบาทในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย ได้แก่

- โคทม อารียา
- เอกชัย ศรีวิลาศ
- วันชัย วัฒนศัพท์

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยแบ่งผลการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันตวิธิในประเทศไทย

ตอนที่ 2 ผลการนำแนวคิดสันตวิธิมาใช้ในประเทศไทย

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคในการนำแนวคิดสันตวิธิมาใช้ในประเทศไทย

ตอนที่ 1 พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันตวิธิในประเทศไทย

ในเนื้อหาเรื่องพัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันตวิธิในประเทศไทยขอเสนอเป็น 7 ประเด็น คือ

1.1 ความเป็นมาของแนวคิดสันตภาพในประเทศไทย

1.2 ความเป็นมาของแนวคิดความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งในประเทศไทย

1.3 ความเป็นมาแนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในประเทศไทย

1.4 ความเป็นมาแนวคิดสันตวิธิเชิงโครงสร้างในประเทศไทย

1.5 ความเป็นมาแนวคิดอหิงสาในประเทศไทย

1.6 ความเป็นมาแนวคิดสันตวิธิเชิงพุทธในประเทศไทย

1.7 ความเป็นมาแนวคิดสันตวิธิอิสลามในประเทศไทย

มีรายละเอียดผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

1.1 ความเป็นมาของแนวคิดสันตภาพในประเทศไทย

จากการเก็บข้อมูลพบว่า แนวคิดเรื่องสันตภาพในประเทศไทยนั้นเป็นแนวคิดที่มีอยู่ในพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่แล้วในสังคมไทย โดยสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นสังคมแห่งการให้ ซึ่งเป็นที่มาของสันตภาพ เมื่อไทยรับเอาพุทธศาสนาเข้ามาก็ผสมผสานกับลักษณะของสังคมไทย โดยที่คำสอนของศาสนาพุทธเป็นคำสอนที่สร้างสันตภาพทั้งสันตภาพภายในและสันตภาพภายนอก ในสมัยโบราณตลอดมาจนถึงสมัยอยุธยาและตอนต้นของสมัยรัตนโกสินทร์เรามีคติความเชื่อว่า จะเกิดความสงบสุขได้จะต้องเตรียมความพร้อมในเรื่องของการทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง ดังคติที่ว่า แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ เพราะฉะนั้นจึงมีแนวคิดในเรื่องของการใช้สงครามเพื่อสร้างสันตภาพ

การเปลี่ยนคติความเชื่อมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อมีผู้รุกรานที่เข้มแข็งกว่า จึงมีการเปลี่ยนแนวคิดเป็นใช้การประนีประนอมและวิธีการทางการทูตเข้ามาเพื่อสร้างสันตภาพของ

ประเทศ จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้ที่มีแนวคิดในเรื่องของสันติวิธีที่ชัดเจนก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ โดยสื่อสารแนวคิดสันติวิธีผ่านภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” โดยมีความมุ่งหวังและปรารถนาถึงสังคมที่มีสันติภาพและการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยปราศจากความรุนแรง และหลังจากนั้นก็จะเป็แนวคิดเรื่องของการต่อต้านสงครามเกาหลี ในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการส่งทหารไทยเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี และในอินโดจีน ทำให้เกิดขบวนการเกี่ยวกับสันติภาพขึ้นมา และในช่วงสงครามเย็นได้มีการกล่าวถึงเรื่องของสันติภาพในการเมืองระหว่างประเทศ นักวิชาการที่เป็นผู้ที่บุกเบิกการศึกษาเรื่องสันติภาพและสันติวิธีในสังคมไทย ได้แก่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ โดยการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากนักวิชาการด้านสันติภาพ เช่น Glenn D. Paige และ Gene Sharp รวมถึงคานธีด้วย นอกจากนี้ พุทธทาสภิกขุ (2531: 1-2) ได้เสนอแนวคิดในหนังสือ สันติภาพของโลกว่า ควรที่จะมุ่งเน้นตามหลักธรรม มรรค 8 คือ ความถูกต้อง 8 ประการ ประกอบไปด้วย ความถูกต้องทางทฤษฎี ความถูกต้องทางความดี ความถูกต้องทางวาจา ความถูกต้องทางการทำงาน ความถูกต้องทางการดำรงชีวิต ความถูกต้องในความเพียร ความถูกต้องในความมีสติ และความถูกต้องในความมีสมาธิ การที่สันติภาพจะเกิดขึ้นและสำเร็จผลที่ต้องการนั้นบุคคลในสังคมและสังคมโดยรวมต้องมี ตรีปนิธาน คือ การทำให้ทุกคนเข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา การออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม ซึ่งเป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาอธิบายแนวคิดเรื่องสันติภาพ และเสนอวิธีการสร้างสันติภาพในสังคม รายละเอียดข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “แนวความคิดเรื่องสันติภาพในประเทศไทยเริ่มเกิดขึ้นโดยในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ได้มีการเอาประเทศเข้าไปในสงคราม ทั้งที่เกาหลี ทั้งที่ลาว เวียดนาม ต่างๆ วิธีการทางการทหารก็เด่นขึ้นมา พอทางทหารเด่นก็ต้องมีขบวนการทางสันติภาพเกิดขึ้น ซึ่งตอนแรกๆ ก็พอจะเห็นเค้าว่าไม่เห็นด้วยกับสงครามเกาหลี หรืออะไรต่างๆ สันติภาพจะมีน้ำเสียงเป็นเรื่องของความความสัมพันธ์ระหว่างประเทศค่อนข้างจะมากระเทียมจนถึงช่วงยุคช่วงหลังสงครามเย็น”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “แนวคิดสันติภาพเป็นแนวคิดทางพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่แล้วในสังคมไทย โดยที่สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ มีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นสังคมแห่งการให้ ซึ่งเป็นที่มาของสันติภาพ เมื่อไทยรับเอาพุทธศาสนาเข้ามาก็ผสมผสานกับลักษณะของสังคมไทย โดยที่คำสอนของศาสนาพุทธเป็นคำสอนที่สร้างสันติภาพทั้งสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก สังคมไทยได้มีการศึกษาศึกษาสันติภาพตามแนวทางพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบและจริงจังใน ประมาณ ปี พ.ศ.2529”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “แนวคิดสันติภาพในประเทศไทยได้ถูกปลูกฝังกันมาว่าคนไทยเป็นผู้ที่รักสงบ ไม่รุกรานใครซึ่งก็สอดคล้องกับลักษณะนิสัยของคนไทยที่เป็นคนเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่น ผู้ที่มีแนวคิดเรื่องสันติภาพในสังคมไทยที่ชัดเจนมาก คือ นายปรีดี พนมยงค์”

โทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ตั้งแต่รัชการที่ 4 มีความพยายามจะศึกษาตะวันตก วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ทางตะวันตก วิทยาการทางตะวันตก พยายามเลียนแบบเค้าผู้ไม่ได้ก็เลียนแบบไว้ก่อน นอกจากนั้นเมื่อผู้ไม่ได้ก็ใช้วิธีการทูต ใช้วิธีการประนีประนอม อันนี้ผมเข้าใจว่าเริ่มมีความคิดว่า ผู้รบ สงครามมันอาจจะใช้ไม่ได้ ก็คิดเรื่องสันติภาพ ประนีประนอมอ่อนไว้ ใช้การทูตต่างๆ แนวคิดนี้ก็เริ่มเข้ามา เสร็จแล้วก็เปลี่ยนแปลงการปกครองซึ่งแน่นอน ก็มีสายทหารและสายพลเรือน ผมเชื่อว่าสายพลเรือนร่ำรวยแบบอาจารย์ปรีดี นั้นมีแนวคิดเรื่องสันติภาพชัดเจน ดังจะเห็นได้จากภาพยนตร์เรื่อง “ช้างเผือก”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนาที่หลักธรรมต่างๆ สอนให้คนในสังคมปฏิบัติตนเพื่อก่อให้เกิดสังคมที่มีสันติภาพ แนวคิดเรื่องสันติภาพในสังคมไทยเริ่มมีการพูดถึงอย่างเป็นระบบโดยนักวิชาการไทยที่ได้ศึกษาจากตะวันตก ได้แก่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ โดยการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากนักวิชาการด้านสันติภาพ เช่น Glenn D. Paige และ Gene Sharp รวมถึงคานธีด้วย”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การศึกษาเรื่องสันติภาพในประเทศไทยได้มีนักวิชาการที่เป็นผู้บุกเบิกการศึกษาเรื่องสันติภาพและสันติวิธีในสังคมไทย ได้แก่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ โดยการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากนักวิชาการด้านสันติภาพ เช่น Glenn D. Paige และ Gene Sharp รวมถึงคานธีด้วย”

1.2 ความเป็นมาของแนวคิดความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งในประเทศไทย

ความขัดแย้งมาจากภาษาอังกฤษว่า “Conflict” มาจากภาษาละตินว่า “Confligere” แปลว่าการต่อสู้ (Fight) การทำสงคราม (Warfare) ความไม่ลงรอย หรือเข้ากันไม่ได้ (Incompatibility) การขัดกันซึ่งกันและกันหรือการเป็นปรปักษ์ (Opposition) หมายถึง การที่บุคคลสองคน กลุ่มบุคคล มีความเห็น ความเชื่อ ความต้องการไม่เหมือนกัน โต้แย้ง หรือโต้เถียงกัน และดิ้นรน ต่อสู้ และแข่งขันกัน (Reymond W. Mack and John Pease อ้างใน พระมหาพรหม ทุมมาหาโต (นิธิบุญยากร) 2554: 19) ในขณะที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามไว้ว่า คำว่า “ความขัดแย้ง” ประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ “ขัด” ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตาม ฝ่าฝืน ขืนไว้ และ

“แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ด้านไว้ ทานไว้ ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่า “ขัดแย้ง” หมายถึง การที่บุคคลทั้งสองฝ่ายไม่ลงรอยกัน จึงพยายามที่จะต้านทานฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนเองมีความคิด หรือการกระทำที่ “ไม่สอดคล้อง” หรือ “ไม่สมนัย” กับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่นในครอบครัว (ราชบัณฑิตยสถาน อ้างใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญากร) 2554: 20)

แนวคิดความขัดแย้งในสังคมไทยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่า ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์เพราะมนุษย์มีความเห็นที่แตกต่างกันซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนาที่มีคำสอนที่พูดถึงความขัดแย้ง การจัดการกับความขัดแย้ง ได้แก่ การแบ่งหน้าที่ของคนในสังคมเพื่อลดความขัดแย้ง หลักธรรมที่ป้องกันความขัดแย้ง เช่น สังคหวัตถุ พรหมวิหารธรรม คำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการป้องกันความขัดแย้ง การแก้ไขความขัดแย้ง การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง นางเยาว์ แข่งเพ็ญแข (2549: 181) กล่าวว่าสังคมไทยมักจะไม่ชอบพูดถึงความขัดแย้ง ทำให้ไม่มีความพยายามในการเรียนรู้และหาวิธีการแก้ไขความเจ็บปวดที่เกิดจากความขัดแย้งแต่กลับใช้วิธีขอมรับสภาพ ประณีประนอม หลีกเลียข หรืออดกลั้น ไม่แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งต่อหน้ากัน คนไทยจึงมีลักษณะเก็บกดความขัดแย้งไว้และแสดงออกในรูปแบบอื่นด้วยการนิทาลับหลัง เสียดสี กระทบกระเทือน ไม่รวมมือไม่พัฒนางานเต็มศักยภาพ สังคมไทยจึงดูเหมือนเป็นสังคมที่สงบสันติแต่ก็พร้อมที่จะใช้ความรุนแรง การศึกษาเรื่องความขัดแย้งในประเทศไทยได้มีการศึกษาอย่างจริงจังควบคู่กับการศึกษาแนวคิดเรื่องสันติวิธี ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 โดยได้มีการศึกษางานของ ยีน ชาร์ป ในเรื่องของความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา การศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทยจึงเป็นการศึกษาความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และการใช้อำนาจที่ไม่เหมาะสม ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นผู้ที่บุกเบิกศึกษาเรื่องความขัดแย้งโดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับความรุนแรง โดยมีความเห็นว่าปัญหาความขัดแย้งมีอยู่ทั่วไปในสังคมไม่สามารถที่จะขจัดให้หมดไปได้ การจัดการความขัดแย้งต้องใช้วิธีการที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความรุนแรง โดยในสังคมไทยจะมีค่านิยมที่จะจัดการความขัดแย้งโดยการพูดคุย ประณีประนอมโดยผู้อาวุโสในสังคม ซึ่งฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว (2547: 2-5) ได้กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งที่เกิดในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา คือ ยุคสงครามเย็นมีความขัดแย้งอันเนื่องมาจากอุดมการณ์ทางการเมือง สังคมในเวลานั้นตกอยู่ในภาวะวิกฤตด้วยความขัดแย้งอันเกิดจากแรงผลักดันสองด้าน ด้านหนึ่งคือ ความต้องการการปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่วนอีกด้านหนึ่งคือการกดขี่ทางการเมืองและการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ ความขัดแย้งถูกสะท้อนว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ปกครองหรือชนชั้นนำทางการเมืองที่ผนวกเข้ากับกลุ่มนายทุนและจักรวรรดินิยมกับประชาชนผู้ถูกปกครองซึ่งประกอบไปด้วยชาวไร่ชาวนา และกรรมมาชีพ ปัญหาการเมืองถูกวิเคราะห์ว่ามีรากมา

จากความขัดแย้งทางชนชั้น การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางโครงสร้างเป็นเรื่องของการใช้อำนาจและกำลังบังคับอันเป็นลักษณะของความสัมพันธ์การเมืองแบบอำนาจนิยม การใช้อำนาจและกำลังบังคับถือว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งขั้นต่ำสุดเนื่องจากเป็นการตัดสินใจปัญหาโดยใช้ความรุนแรงที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การขยายตัวของความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น ต่อมาในประมาณ พ.ศ. 2530 ความขัดแย้งในสังคมไทยได้เคลื่อนตัวออกจากประเด็นของการปฏิวัติและการทำสงครามแย่งชิงอำนาจทางการเมืองมาสู่ปัญหาภายใต้บริบทของการเร่งรัดพัฒนา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงของการแย่งชิงทรัพยากรและปัญหาการจัดการกับผลกระทบของการเร่งรัดพัฒนา กระแสการมองปัญหาสังคมจากแง่มุมของความขัดแย้งดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาในประเทศไทย ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว (2547: 29) ได้ศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทยพบว่าเต็มไปด้วยความขัดแย้งเจียบ ดังตัวอย่าง เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมชายฝั่งตะวันออกดูเหมือนจะประสบความสำเร็จตรงที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งมากมายนัก แต่ปัญหาก็ไม่ได้รับการแก้ไข ประภาส ปิ่นตบแต่ง (อ้างถึงใน ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว 2547: 8) กล่าวว่า การศึกษาความขัดแย้งเริ่มเกิดขึ้นอย่างจริงจังและสังคมให้ความสนใจแสวงหาทางออก เริ่มตั้งแต่มีการศึกษาขบวนการชาวบ้านในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในกรณีที่ขัดแย้งกับรัฐ ปัญหาความขัดแย้งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการไม่มีบรรทัดฐานที่จะตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้น กับทั้งยังไม่มีวิธีการเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ธนาชัย สุขวนิช (2555: 162-163) ได้ศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทยและสรุปว่า ความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชุมชนที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2552-2553 มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งทางการเมืองในระดับประเทศซึ่งเกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ 1.ความขัดแย้งทางโครงสร้างที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังทำให้ชนชั้นล่างที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายประชานิยมซึ่งถือว่าเป็นผู้รับประโยชน์อย่างชัดเจนเกิดความจงรักภักดีต่อรัฐบาลที่ผ่านมาในอดีตอย่างท่วมท้นและมีความเชื่อว่าอำนาจตุลาการและอำนาจบริหารไม่มีความยุติธรรมรวมทั้งการไม่ยอมรับอำนาจของรัฐบาลใหม่ 2.อำนาจเงินทุนที่มีส่วนเชื่อมโยงกับนักการเมืองท้องถิ่น และสายสัมพันธ์ของห้วคณะเนนอันยึดโยงอยู่ได้เพราะผลประโยชน์ทางการเงิน 3.ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความจงรักภักดีต่อบุคคลและนโยบายของพรรคการเมืองที่พวกเขาเคยได้รับผลประโยชน์ รายละเอียดข้อมูลจากการสัมภาษณ์ มีดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การศึกษาแนวคิดเรื่องความขัดแย้งอย่างเป็นระบบและจริงจังในประเทศไทยเริ่มต้นในประมาณ พ.ศ. 2520 โดยได้มีการศึกษางานของ ยีน ชาร์ป ในเรื่องของความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา การศึกษาความรุนแรงในสังคมไทยจึงเป็นการศึกษาความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และการใช้อำนาจที่ไม่เหมาะสม”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ความขัดแย้งเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์เพราะมนุษย์มีความเห็นที่แตกต่างกันซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนาที่มีคำสอนที่พูดถึงความขัดแย้ง การจัดการกับความขัดแย้ง เช่น การแบ่งหน้าที่ของคนในสังคมเพื่อลดความขัดแย้ง ป้องกันความขัดแย้ง เช่น สังคหวัตถุ พรหมวิหารธรรม คำสอนตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการป้องกันความขัดแย้ง การแก้ไขความขัดแย้ง การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ปัญหาความขัดแย้งมีอยู่ทั่วไปในสังคมไทย ความขัดแย้งจึงไม่สามารถที่จะขจัดให้หมดไปได้ หากแต่อยู่ที่ว่าเราจะแก้ไขความขัดแย้งในแต่ละเรื่องอย่างไรจึงจะไม่เกิดความรุนแรงขึ้น ซึ่งในสังคมไทยก็จะมีค่านิยมที่จะจัดการความขัดแย้งโดยการพูดคุย ประนีประนอมโดยผู้อาวุโสในสังคม”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ความรุนแรงตามทฤษฎีของ กัลดุง ก็มีทฤษฎีทางตรง และทฤษฎีทางอ้อม ซึ่งความรุนแรงที่ไม่ตรงก็คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง กับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม อันนี้ก็มองตรงนั้นได้ แต่ว่าอันที่จริงไอ้เรื่อง คำว่า โครงสร้างก็ดี คำว่า ระบบคิด ระบบเชื่อ อะไรต่างๆ และคติวัฒนธรรมนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงก็ได้ เพราะเราเห็นอยู่โดยทั่วไป”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “นักวิชาการที่ได้มีการศึกษาเรื่องของความขัดแย้งกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ได้แก่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นผู้ที่บุกเบิกศึกษาเรื่องความขัดแย้งโดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับความรุนแรง”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “ความขัดแย้งในสังคมไทยเมื่อมีการแบ่งเป็นช่วงเวลาจะพบว่าในช่วงแรกจะเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้างที่เกิดจากการใช้อำนาจรัฐ ต่อมาความขัดแย้งเริ่มเปลี่ยนเป็นความขัดแย้งในประเด็นเรื่องของการพัฒนาจากภาครัฐที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อประชาชน และความขัดแย้งเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ”

1.3 ความเป็นมาแนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในประเทศไทย

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่าแนวคิดความรุนแรงนั้นมิปรากฏในคำสอนของพุทธศาสนา ที่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องความรุนแรงว่าเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากกิเลสโดยได้จำแนกกิเลสไว้หลายประเภท โดยกิเลสที่เป็นสาเหตุของความรุนแรงนั้น พุทธศาสนาเรียกว่า อุปทาน (ความยึดมั่นถือมั่น) แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การยึดมั่นในกาม การยึดมั่นในความเห็นหรือลัทธิ การยึดมั่นในข้อปฏิบัติ การยึดมั่นในความเชื่อ แนวคิดความรุนแรงได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบโดยมีการแปลหนังสือของ ยิน ชาร์ป เรื่อง อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง ใน พ.ศ. 2529 แปลโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ การศึกษาเรื่องแนวคิดความรุนแรง

ดังกล่าวได้มีการศึกษาควบคู่ไปกับทฤษฎีสันติภาพ แนวคิดสันติวิธี นอกจากนี้มีการศึกษาแนวคิดของ โยฮัน กัลป์ตุง ที่ได้แบ่งความรุนแรงออกเป็น ความรุนแรงทางตรง และความรุนแรงที่ไม่ใช่ทางตรง ได้แก่ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง โดยมุ่งประเด็นไปที่ภาวะการณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ 4 ประการ คือ การดำรงชีวิตอยู่ การมีความเป็นอยู่ที่ดี การมีเสรีภาพ และการมีความรู้สึกมีความหมายในชีวิต นางเยว่ แ่งเพ็ญแข (2549: 182-184) ได้ศึกษาถึงสาเหตุของการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทยโดยอ้างถึงการวิจัยวิเคราะห์ทางสังคมศาสตร์และจิตวิทยาของมนุษย์นิยมพบสาเหตุ 3 ประการ คือ ระบบการศึกษาที่แฝงวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง เช่น ระบบการลงโทษในโรงเรียน การเรียนรู้แบบเน้นการท่องจำ ความคาดหวังของพ่อแม่และครู ความรุนแรงในครอบครัว และสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเสริม (สุรียา (เบ็ญโส๊ะ) สุไลมาน 2544: 276) แนวความคิดปฏิบัติการใช้ความรุนแรงเกิดจากความเชื่อที่ว่าอำนาจไม่จำเป็นต้องได้มาจากความรุนแรง การใช้ความรุนแรงอาจจะเป็นจุดจบของอำนาจ เพราะการต้องใช้ความรุนแรงบังคับนั้นมักหมายความว่า เป็นสถานะที่ไม่มีอำนาจ จึงทำให้เกิดแนวคิดปฏิบัติการใช้ความรุนแรงขึ้นเพื่อเรียกร้องสิ่งที่ต้องการจากผู้มีอำนาจ การศึกษาแนวความคิดปฏิบัติการใช้ความรุนแรงได้มีการนำแนวคิดการไม่ใช้ความรุนแรงที่เน้นพื้นฐานทางศีลธรรม ได้แก่ อหิงสา ของมหาตมะคานธี มาเผยแพร่ ต่อมาได้มีการศึกษาแนวความคิดปฏิบัติการใช้ความรุนแรงที่มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายได้แก่งานเขียนของ ยีน ชาร์ป ซึ่ง ชญานิชฐ์ พูลยรัตน์ (2553: 19) ได้กล่าวถึงทฤษฎีปฏิบัติการใช้ความรุนแรงว่าหมายถึง การแสดงพฤติกรรมอันไม่ใช้วิถีปกติของบุคคลเป็นการกระทำซึ่งเกินเลยหรือนอกเหนือไปจากที่กำหนดตามกรอบขนบธรรมเนียมประเพณี กระทั่งอาจเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและหลักการข้อบังคับต่างๆ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง การกระทำโดยละเว้น นั่นคือ การปฏิเสธการกระทำซึ่งดำเนินอยู่เป็นปกติ หรือถูกคาดหวังว่าจะกระทำโดยขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ กำหนดให้ทำ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (สันติวิธีบนเส้นทางสามแพร่ง 2553: 3) มีความเห็นว่าปฏิบัติการใช้ความรุนแรงมีหลักการมาจากแนวความคิดอหิงสาโดยเป็นการแสดงออกทั้งในเชิงบวก คือ มอบความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อศัตรู และเชิงลบ คือ การไม่ทำร้ายศัตรูด้วยอาวุธ เครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้คือ การคือแ่งหรืออารยะขัดขืน (Civil Disobedience) ซึ่งเป็นการใช้สันติวิธีที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาลโดยมุ่งกระตุ้นให้สังคมโดยรวมเห็นว่ามี ความอยุติธรรมเกิดขึ้น มีลักษณะเด่นอยู่ที่เป็น การละเมิดกฎหมาย เป็นการกระทำสาธารณะ โดยแจ้งให้ทางบ้านเมืองทราบก่อน และผู้กระทำยอมรับผลของการละเมิดกฎหมายนั้น แนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการใช้ความรุนแรงเป็นแนวคิดที่เชื่อเกี่ยวกับศีลธรรม อำนาจ เป็นแนวคิดที่ปฏิเสธความรุนแรงในการที่จะให้ได้มาซึ่งเป้าหมายทางการเมืองและสังคม แนวคิดนี้ได้มีการพูดถึงและนำมาใช้ในการขจัดความขัดแย้งในยุคกลางศตวรรษที่ 20

ในประเทศไทยได้มีการนำปฏิบัติการไว้ความรุนแรงมาใช้ในการเรียกร้องทางการเมือง ใพบศาลวงศักรสิทธิ (อ้างถึงใน ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว 2547: 4) ได้กล่าวว่าในระยะแรกแนวคิดปฏิบัติการไว้ความรุนแรงในประเทศไทยถูกนำเสนอในฐานะวิธีการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการและอำนาจที่ไม่ชอบธรรมทั้งหลาย ต่อมามีการนำไปใช้ในการเรียกร้องทางการเมือง แต่ก็เป็นเพียงแต่การนำรูปแบบมาใช้โดยมิได้ยึดถือสาระของแนวคิดไว้ความรุนแรงอย่างแท้จริง รายละเอียดข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้ปฏิบัติการไว้ความรุนแรงเป็นแนวทางในการเรียกร้องในสิ่งที่ตนหรือกลุ่มตนต้องการหรือเพื่อให้รัฐหรือผู้มีอำนาจเปลี่ยนแปลงนโยบายหรือพฤติกรรม”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “แนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการไว้ความรุนแรงเป็นแนวคิดที่เชื่อเกี่ยวกับศีลธรรม อำนาจ เป็นแนวคิดที่ปฏิเสธความรุนแรงในการที่จะให้ได้มาซึ่งเป้าหมายทางการเมืองและสังคม แนวคิดนี้ได้มีการพูดถึงและนำมาใช้ในการจัดความขัดแย้งในยุคกลางศตวรรษที่ 20 ในประเทศไทยได้มีการนำปฏิบัติการไว้ความรุนแรงมาใช้ในการเรียกร้องทางการเมือง แต่ก็เป็นเพียงแต่การนำรูปแบบมาใช้โดยมิได้ยึดถือสาระของแนวคิดไว้ความรุนแรงอย่างแท้จริง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ความรุนแรงคือการทำให้เกิดความเสียหายทั้งทางร่างกายและจิตใจ ความรุนแรงมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจ เพราะอำนาจหมายถึงความสามารถที่จะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งทำตามความต้องการของเราได้ จากความเชื่อที่ว่าอำนาจไม่จำเป็นต้องได้มาจากความรุนแรง เพราะความรุนแรงจะเป็นจุดจบของอำนาจ หมายความว่า การต้องใช้ความรุนแรงบังคับนั้นมักหมายความว่า เป็นสถานะที่ไม่มีอำนาจ จึงทำให้เกิดแนวคิดปฏิบัติการไว้ความรุนแรงขึ้นเพื่อเรียกร้องสิ่งที่ต้องการจากผู้มีอำนาจ”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ความรุนแรงตามทฤษฎีของกัลป์ตุง ก็มีทฤษฎีทางตรง และทฤษฎีทางอ้อม ซึ่งความรุนแรงที่ไม่ตรงก็คือ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง กับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม อันนี้ก็มองตรงนั้นได้ แต่ว่าอันที่จริงไอ้เรื่อง คำว่าโครงสร้างก็ดี คำว่า ระบบคิด ระบบเชื่อ อะไรต่างๆ และคติวัฒนธรรมนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงก็ได้ เพราะเราเห็นอยู่โดยทั่วไป”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “แนวคิดปฏิบัติการไว้ความรุนแรงในประเทศไทยได้รับอิทธิพลมาจากงานเขียนของ ฮิน ชาร์ป ที่ได้เสนอวิธีการที่จะเรียกร้องความต้องการ หรือการต่อต้านอำนาจทางการเมืองที่ไม่ชอบธรรมด้วยวิธีการที่ไม่ใช้ความรุนแรง”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “แนวคิดความรุนแรงในประเทศไทย ก็จะแบ่งเป็นการศึกษาจากแนวคิดของนักวิชาการตะวันตก เช่น ยีน ชาร์ และโยฮัน กัลป์ตุล กับการศึกษาความรุนแรงจากพุทธศาสนาที่มองความรุนแรงเป็นสิ่งที่เกิดจากภายในจิตใจ”

1.4 ความเป็นมาแนวคิดสันติวิธีเชิงโครงสร้างในประเทศไทย

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า สันติวิธีเชิงโครงสร้างเป็นการมองจากการใช้ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นความรุนแรงที่เกิดจากนโยบายของรัฐ ความไม่เท่าเทียมกันของสังคม ความด้อยโอกาส ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) กล่าวว่าความรุนแรงเชิงโครงสร้างในประเทศไทยเกิดจากค่านิยมทางสังคมดั้งเดิม และการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจ การเข้ามาของแนวคิดประชาธิปไตยเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาเพื่อการจัดความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมและการเมืองให้น้อยลง เพราะหลักการของประชาธิปไตยนั้นเน้นความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นการกระจายทรัพยากรต่างๆ ภายในสังคม แนวคิดสันติวิธีเชิงโครงสร้างในประเทศไทยเริ่มก่อตัวจากการที่มีกลุ่มบุคคลที่เรียกตัวเองว่าคณะราษฎรมองเห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่อำนาจอยู่ภายใต้บุคคลเพียงกลุ่มเดียว ประชาชนถูกเอาเปรียบทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ โดย สุริยยา (เบ็ญ โส๊ะ) สุไลมาน (2544: 275-278) ได้กล่าวว่า เมื่อพิจารณาจากมุมมองของสันติภาพเชิงโครงสร้างจะเห็นได้ว่าความเป็นไปในสังคมไทยในขณะนั้นศักยภาพของคนไทยถูกจำกัดอยู่ที่บุคคลเพียงกลุ่มเดียว เป็นผลให้ประชาชนของประเทศถูกกลืนสิทธิทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมจึงได้มีการแก้ไขระบบการปกครองประเทศซึ่งเล็งเห็นว่าเป็นตัวบั่นทอนศักยภาพของมนุษย์ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ใน พ.ศ. 2475 และได้มีการวางแผนเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโดยปรีดี พนมยงค์ ได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขความเป็นอยู่ของประชาชนในการสนองตอบปัจจัยขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องการดำรงชีวิต และการมีความเป็นอยู่ที่ดี ต่อมาก็ได้มีการกล่าวถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่น ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว (2547: 3) เป็นนักวิชาการที่ศึกษาปัญหาความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในประเด็นความขัดแย้งระหว่างอำนาจรัฐกับประชาชน เรื่องของการพัฒนา การจัดสรรทรัพยากร ได้กล่าวว่า พื้นฐานของสังคมไทยมีโครงสร้างแบบอำนาจนิยมเห็นได้จากในยุคสงครามเย็นประเทศไทยมีปัญหาคือความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในเรื่องของการใช้อำนาจและกำลังบังคับ อันเป็นลักษณะของความสัมพันธ์การเมืองแบบอำนาจนิยม ความรุนแรงในประเทศไทยจึงเกิดจากปัญหาเรื่องของการโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาดังกล่าวมักนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในท้องถิ่น ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เป็นความ

รุนแรงที่เกิดจากนโยบายของรัฐ ความไม่เหมือนกันของสังคม ความด้อยโอกาส การเข้ามาของแนวคิดประชาธิปไตยจึงเป็นการขจัดความขัดแย้งให้น้อยลง เพราะหลักการของประชาธิปไตยเน้นความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นการกระจายทรัพยากรต่างๆ ภายในสังคม ความรุนแรงเชิงโครงสร้างสอดคล้องกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เพราะคำว่าโครงสร้างมีความสัมพันธ์กับระบบคิด ระบบเชื่อ ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรง การแก้ไขต้องแก้ไขที่โครงสร้าง โดยการกระจายอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น สร้างความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ รายละเอียดข้อมูลจากการสัมภาษณ์มีดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ความรุนแรงในประเทศไทย สาเหตุเล็กๆ ก็คือปัญหาเรื่องของการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาดังกล่าวมักนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในท้องถิ่น”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เป็นความรุนแรงที่เกิดจากนโยบายของรัฐ ความไม่เหมือนกันของสังคม ความด้อยโอกาส ในประเทศไทยการเข้ามาของแนวคิดประชาธิปไตยเป็นการขจัดความขัดแย้งให้น้อยลง เพื่อประชาธิปไตยเน้นความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นการกระจายทรัพยากรต่างๆ ภายในสังคม”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “สังคมไทยมีปัญหาความรุนแรงเชิงโครงสร้างซึ่งเกิดจากค่านิยมทางสังคมดั้งเดิม และการปกครองที่รวมศูนย์อำนาจก่อนสมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง จึงทำให้ผู้ที่มีการศึกษาจากต่างประเทศกลุ่มหนึ่งต้องการเปลี่ยนแปลงสังคมให้มีความเท่าเทียมกัน นั่นจึงถือว่าเป็นการเริ่มของแนวคิดความรุนแรงเชิงโครงสร้างในสังคมไทย”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง กับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม อันนี้ก็มองตรงนั้นได้ แต่ว่าอันที่จริงไอ้เรื่อง คำว่า โครงสร้างก็ดี คำว่า ระบบคิด ระบบเชื่อ อะไรต่างๆ และคติวัฒนธรรมนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรงก็ได้ สามารถแก้ปัญหาได้โดยการปรับโครงสร้างทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ โดยการกระจายอำนาจทางการเมืองลงสู่ท้องถิ่น”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีเชิงโครงสร้างมองว่า ปัญหาความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงเกิดจากโครงสร้างทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ไม่ได้กระจายลงสู่ประชาชนโดยทั่วไป การแก้ไขจึงต้องแก้ไขที่โครงสร้าง โดยการกระจายอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น สร้างความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “ประเทศไทยได้มีการแก้ไขปัญหาเชิงโครงสร้างโดยได้มีการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 และได้มีการพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงการปกครองเพราะเห็นว่าเป็นโครงสร้างรวบอำนาจไว้ที่กลุ่มคนเพียงกลุ่มเดียว จนกระทั่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 และต่อมาก็ได้มีการกล่าวถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่น”

1.5 ความเป็นมาแนวคิดอหิงสาในประเทศไทย

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่าแนวคิดอหิงสาเป็นแนวคิดที่รับมาจากมหาตมคานธี อหิงสามีน้ำหนักสำคัญอยู่ที่พลังสัจจะและจิตวิญญาณของคนเป็นการต่อสู้ที่มีเป้าหมายเพื่อความเป็นธรรม โดยไม่เบียดเบียนคู่ต่อสู้ ไม่ใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ไม่เกลียดชัง และหากมีอะไรเกิดขึ้นผู้ใช้อหิงสาจะต้องยอมทนรับทุกข์เสียเอง ซึ่งในประเทศไทยได้มีการใช้แนวคิดอหิงสาเพื่อเรียกร้องในการประท้วงซึ่งเป็นการรับเอามาเฉพาะรูปแบบโดยละเอียดแก่นสาระที่แท้จริง อหิงสา ยึดถือคุณธรรมสูงสุด คือ สัตยะ หรือ สัจจะ หมายถึง ความเจริญอันสูงสุดที่แสดงถึงเอกภาพของชีวิตทั้งหมด หัวใจของการต่อสู้ตามแนวทางของอหิงสาเรียกว่า สัตยาเคราะห์ คือ การอุทิศชีวิตให้กับสิ่งที่ตนเชื่อว่าถูกต้อง เหนือใจแห่งความสำเร็จของการใช้อหิงสาในการเรียกร้องมี 4 ประการ คือ ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์จะต้องไม่เกลียดชังฝ่ายตรงข้าม ประเด็นในการต่อสู้จะต้องเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาลงใจจริงจางเป็นเรื่องถูกต้องทำนองคลองธรรม ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์ต้องพร้อมที่จะยอมทนทุกข์ทรมานจนถึงที่สุด การสวดภาวนาเป็นปัจจัยที่สูงส่งสำหรับสัตยาเคราะห์ เพราะศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าเป็นสิ่งที่จำเป็น แนวคิดของคานธี เชื่อว่าคนและการกระทำเป็นสองสิ่งที่ต้องแยกออกจากกัน กล่าวคือการต่อต้านและโจมตีระบบแต่ต้องไม่โจมตีตัวบุคคล (ชลัท ประเทืองรัตนา 2550: 5) การต่อสู้ของคานธีจะใช้การต่อสู้ที่เรียกว่า การดื้อแพ่ง เป็นแนวทางที่ประชาชนจะใช้ต่อต้านรัฐบาลในกรณีที่รัฐบาลไม่ทำงานตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และต่อต้านความไม่เป็นธรรม เพื่อเป็นการสื่อสารต่อรัฐบาลและสังคมว่ามีความผิดปกติ ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรมจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลง การไม่ยอมตามหรือการขัดขืนจึงต้องเป็นไปด้วยแนวทางสันติเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามสิ่งที่เรียกร้อง และพลังของการดื้อแพ่งต่อความไม่เป็นธรรมนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยแนวทางไม่ใช้ความรุนแรงตอบโต้ (ชลัท ประเทืองรัตนา 2550: 5-16) ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “อหิงสธรรมเป็นพื้นฐานของสันติวิธีในแง่ที่ว่า ไม่ได้มองว่ามนุษย์เป็นศัตรูของเรา สิ่งที่เป็นศัตรูของเราได้แก่ ความเห็นแก่ตัว

ความไม่รู้ ความหลง ความโกรธ ความเกลียด ถ้าเราตั้งมั่นอยู่ในอหิงสธรรมแล้วใช้สันติวิธีในการทำงาน มันจะช่วยลดความโกรธความเกลียดไปได้เยอะ”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “แนวคิดอหิงสาเป็นแนวคิดที่รับมาจากมหาตมคานธีในประเทศไทยมีการเริ่มศึกษากันในปีพ.ศ. 2829 ซึ่งมีการใช้แนวคิดอหิงสาเพื่อเรียกร้องในการประท้วงซึ่งเป็นการรับเอามาเฉพาะรูปแบบโดยละเอียดแก่นสาระที่แท้จริง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “อหิงสาเป็นเครื่องมือของสันติวิธีที่มุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งที่ไม่เป็นธรรมด้วยแนวทางที่ไม่ใช้ความรุนแรง ผู้ที่ใช้อหิงสาต้องมีความเสียสละอย่างมากเพื่อไม่ให้เกิดความกลัว อหิงสาต้องไม่มีความเกลียดชังด้วย”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “อหิงสานี้มาจากอินเดีย คนที่เสนอเรื่องนี้ ได้ชัดเจนน่าจะเป็นพวกเซน พวกชินะ ซึ่งพวกเขามีความเชื่อทางศาสนาชัดเจนจะต้องไม่ฆ่าสัตว์ตัดชีวิต อหิงสา คือ ไม่ใช้ความรุนแรง อันนี้ คือ ถ้าเป็นไปได้ก็ไม่ใช่เลยนะ ทั้งมนोरกรรม วชิกรรม และกายกรรม ต้องพยายามละให้หมด ที่นี้อหิงสานี้ถ้านำมาใช้ในสมัยคานธี ท่านจะเพิ่มเรื่องของสัจจะเคราะห์ สัจจะเคราะห์ คือ สัจจะ คือ พระเจ้า เพราะฉะนั้น อหิงสาอยู่กับสัจจะเคราะห์ คือ เราจะไม่หลอกลวงแม้กระทั่งศัตรู ทำยากมากเลยนะ เราชักศัตรู เราเกลียดความชั่วร้าย มันก็จะมีคติความเชื่อหลายส่วนประกอบกัน”

เอกชัย ศรีวิลาศ (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “อหิงสามีน่าน้ำหนักสำคัญอยู่ที่พลังสัจจะและจิตวิญญาณของคนเป็นการต่อสู้ที่มีเป้าหมายเพื่อความเป็นธรรม โดยไม่เบียดเบียนคู่ต่อสู้ ไม่ใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ไม่เกลียดชังและหากมีอะไรเกิดขึ้นผู้ใช้อหิงสาจะต้องยอมทนรับทุกข์เสียเอง”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “อหิงสา เป็นแนวคิดสันติวิธีของมหาตมคานธี ที่ใช้การต่อสู้เรียกร้องในสิ่งที่ต้องการด้วยวิธีการคือแ่่ง โดยที่ไม่มีความเกลียดชังต่อผู้อื่น ไม่ใช้ความรุนแรงในการต่อสู้เรียกร้อง และพร้อมที่จะยอมรับผิดในสิ่งที่ตนเองได้ทำไป”

1.6 ความเป็นมาแนวคิดสันติวิธีเชิงพุทธในประเทศไทย

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า พุทธสันติวิธี หรือ สันติวิธีเชิงพุทธ หมายถึง วิธีข้อปฏิบัติ หรือชุดของวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธรเจ้า หรือสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส 2554: 197) ในสังคมไทยมีการดำเนินชีวิตที่มีการนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมาโดยตลอด โดยมีความเชื่อว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งความสงบรักสันติ โดยมีหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับสันติวิธี เช่น ศีล 5 เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ไม่เกิดการเบียดเบียนผู้อื่น

พุทธศาสนาสอนให้ไม่โลภ ไม่โกรธ หลงนี้ โลก ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้มีการเบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนธรรมชาติ หลักคำสอนดังกล่าวนี้ช่วยสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น สุรียา (เบ็ญ โส๊ะ) สุไลมาน (2544: 53) ได้กล่าวว่า สันติวิธีเชิงพุทธเน้นที่สันติภายในคือการมองที่เหตุของการขาดสันติภาพว่ามี ต้นตอมาจากจิตใจที่ประกอบไปด้วย กิเลส 3 ตัว คือ ตัณหา มานะ และทิฐิ นักวิชาการสันติวิธี เชิงพุทธที่มีผลงานที่โดดเด่น ได้แก่ โยฮัน กัลป์ตุง เป็นนักสันติวิธีที่มีชื่อเสียงก็ได้เสนอ การใช้ พุทธสันติวิธี ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง ซึ่งได้รับการแปลเป็นภาษาไทยใน พ.ศ. 2538 กัลป์ตุง มุ่งเน้น ความสัมพันธ์ของสังคมในเชิงพหุนิยม การเคารพความแตกต่าง และการใช้ลักษณะของความแตกต่าง ให้เกิดการสร้างสรรค์ โดยมองว่าถ้ามนุษย์มีความร่วมมือร่วมใจกันและกันและมีทัศนคติที่ดำเนินไป ในทางเดียวกัน โดยใช้พุทธศาสนาเป็นฐานคิดในการก่อให้เกิดทัศนคติดังกล่าว สันติภาพของโลก ก็จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ส่วนนักวิชาการสันติวิธีเชิงพุทธในประเทศไทย ได้แก่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นนักสันติวิธีที่ใช้พื้นฐานจากพุทธศาสนามีผลงานทางการศึกษาสันติภาพที่ โดดเด่นจนได้รับการถวายรางวัลสันติภาพจากองค์การยูเนสโก ใน พ.ศ. 2537 แนวคิดพุทธสันติวิธี เชิงพุทธได้เสนอ ให้มีการสร้างสันติภาพโดยเริ่มจากภายในจิตใจ โดยใช้หลักคำสอนขององค์ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการพิจารณา นั่นคือเรื่องการเรียนรู้เท่าทันกิเลสของมนุษย์ ซึ่งเป็นตัวการทำให้ มนุษย์ขาดสันติภาพทั้งภายในจิตใจและภายในสังคม นอกจากนี้ยังได้เสนอผลงานที่เกี่ยวกับการ ใช้พุทธศาสนาเพื่อสร้างสันติภาพ เรื่อง การศึกษาเพื่อสันติภาพ (สุรียา (เบ็ญ โส๊ะ) สุไลมาน (2444: 14-27) พระไพศาล วิสาโล ได้เสนอผลงานสันติวิธีที่ใช้แนวทางของพุทธศาสนามาอย่าง ต่อเนื่อง พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้นำเสนอผลงานเรื่องพุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการ และเครื่องมือจัดการความขัดแย้งโดยได้ใช้หลัก อริยสัจ 4 วิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวคิดและทฤษฎี เกี่ยวกับความขัดแย้ง นั่นก็คือ ตัวปัญหา หรือทุกข์ และตัวเหตุ หรือ สมุทัย จากทัศนคติของ นักวิชาการต่างๆ ควบคู่กับแนวคิดทางพุทธศาสนาเพื่อมุ่งไปสู่สันติภาพ คือ ตัวดับทุกข์ คือ นิโรธ เครื่องมือสำคัญที่ได้้นำเสนอเพื่อจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี คือ อธิกรณสมณะ (พระธรรม โทศาจารย์ อ้างถึงใน พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส 2554: คำนิยาม) พุทธสันติวิธีได้ถูกจัดประเภท 2 ประเภทคือ พุทธสันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง พุทธสันติวิธีในฐานะ เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีคำ สอนให้ทุกคนปฏิบัติตนเป็นคนดีทั้งทางจิตใจและทางร่างกายคือการปฏิบัติซึ่งก็เป็นแนวทางที่จะ ก่อให้เกิดความสงบและสันติสุขในสังคม ผู้ที่ศึกษาพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการสร้างสันติ อย่างเป็นระบบได้แก่ โยฮัน กัลป์ตุง ซึ่งได้เขียนหนังสือเรื่อง พุทธสันติวิธี ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง ส่วนนักวิชาการไทยที่ศึกษาแนวทางพุทธสันติวิธี ได้แก่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) พระไพศาล

วิสาโล พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ที่ได้เสนอผลงานเรื่องพุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สังคมไทยเป็นสังคมชาวพุทธที่ได้นำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การศึกษาพุทธสันติวิธีอย่างเป็นระบบและจริงจังเพิ่มมีในประมาณปีพ.ศ. 2540 โดยงานที่มีการนำมาศึกษากันก็คือ งานเขียนของโยฮัน กันตุง และพระไพศาล วิสาโล”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ประเทศไทยมีการนำหลักธรรมในพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อป้องกันความขัดแย้ง สันติวิธีเชิงพุทธเป็นสันติวิธีภายในซึ่งเป็นการแก้ไขความขัดแย้งจากต้นเหตุคือจิตใจ”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “คนมักจะบอกว่าแนวพุทธนี้เป็นสันติซึ่งผมก็ไม่เถียงนะ ความสุขอื่นใดเหนือความสงบสุขไม่มี นี่ก็เป็นคำกล่าวมาจากที่ใดที่หนึ่งเรามีฉันทาคติกับชาวพุทธว่าชาวพุทธไม่รุนแรง เป็นชาวพุทธเราไม่รุนแรง เรารักสันติในพระธรรม คำสอนนี้ ผมก็เชื่อว่าสันติแน่ๆ สีล 5 นี่สันติมีขี สันติแน่นอนไม่เบียดเบียนเลย คำสอนมัน โอเคผมไม่ได้บอกคำสอนไม่ดีเลยนะ คำสอนมันดียอควิเศษ ในเรื่องสันติเห็นด้วย ถ้าบอกสันติชาวพุทธต้องทำตนต้องปฏิบัติตามคำสอนก็จะได้สันติแนวพุทธ แต่สันติแนวพุทธนี้จะมีข้อดีตรงที่สอนให้ไม่โลภ ไม่โกรธ หลงนี่ โลกนี้เป็นหนึ่งในเหตุปัจจัยที่ทำให้มีการเบียดเบียน แต่ถ้าตัวเองเบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนธรรมชาติ คือ ถ้าศาสนาพุทธเน้นเรื่องการไม่โลภ ก่อนข้างจะชัดในความเห็นของผม พุทธก็อาจจะช่วยสร้างสันติภาพได้ไม่มากนักน้อย”

เอกชัย ศรีวิลาศ (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “โยฮัน กันตุง เป็นผู้หนึ่งที่นำแนวทางพุทธศาสนามาใช้ในแนวทางสันติวิธีโดยมุ่งเน้นความสัมพันธ์ของสังคมในเชิงพหุนิยม การเคารพความแตกต่าง และการใช้ลักษณะของความแตกต่างให้เกิดการสร้างสรรค์ โดยมองว่าถ้ามนุษย์มีความร่วมมือร่วมใจกันและกันและมีทัศนคติที่ดำเนินไปในทางเดียวกัน โดยใช้พุทธศาสนาเป็นฐานคติในการก่อให้เกิดทัศนคติดังกล่าว สันติภาพของโลกก็จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีเชิงพุทธมีอยู่ในสังคมไทยอยู่ก่อนแล้ว แต่ผู้ที่ได้นำแนวทางของพุทธศาสนามานำเสนออย่างเป็นระบบคือ โยฮัน กันตุง นักวิชาการพุทธศาสนาได้กล่าวว่า สันติวิธีเชิงพุทธเป็นแนวทางที่นำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดสันติภาพในสังคม”

1.7 ความเป็นมาแนวคิดสันติวิธีอิสลามในประเทศไทย

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารพบว่า ศาสนาอิสลามนอกจากสอนให้ศรัทธาในพระเจ้าผู้เป็นเจ้าแล้ว ยังมีคำสอนทั้งในระดับหลักการทั่วไปและในระดับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน

มีคำสอนเกี่ยวกับด้านวัตถุและด้านจิตใจ แทบจะเรียกได้ว่าไม่มีพฤติกรรมหรือแนวความคิดใดของมนุษย์จะพ้นจากข่ายของศาสนาอิสลามไปได้ หลักธรรมในศาสนาอิสลามที่ทำให้คุณค่าเกี่ยวกับความยุติธรรม คุณธรรมความดีงามล้วนเป็นคุณค่าสากลที่เป็นส่วนสำคัญของแนวคิดและยุทธวิธีของสันติวิธีในการสร้างสันติภาพ (จรัญ มะลูลีม และคณะ 2538: 21-25) ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งองค์กรมุสลิมโดยมีจุดมุ่งหมายคือ การยกระดับความเป็นอยู่ของมุสลิมภายในประเทศด้วยการให้การศึกษา อบรม และต่อสู้เพื่อสิทธิอันถูกต้องชอบธรรมที่มุสลิมควรได้รับ ในเวลาเดียวกันก็คำนึงถึงความเดือดร้อนของมุสลิมตามคำสอนที่ว่ามุสลิมทั้งหมดเป็นพี่น้องกันและ ให้อยู่ร่วมกับศาสนาอื่นอย่างปรองดองกัน トラบใดที่ไม่มีการทำลายหรือรุกรานทางศาสนา (จรัญ มะลูลีม และคณะ 2538: 116) ได้มีการให้ความหมายของศาสนาอิสลาม ว่าหมายถึงสันติและการยอมจำนนต่อพระเจ้า ศาสดานะบีมุฮัมมัดสอนให้แก้ปัญหาโดยใช้ความอดทนหรือใช้การพูดได้เถียงหรือการทำละหมาดเป็นหลักเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือใช้การพูดจาเกลี้ยกล่อมใช้การพูดจาที่ดีแต่ไม่ใช้ความรุนแรง อัสหมัดสมบุรน์ บัวหลวง (2549: 70-71) กล่าวว่าในประเทศไทยศาสนาอิสลามเป็นฐานกำหนดกรอบความมั่นคงของชุมชน เน้นเรื่องความดีงามทางคุณธรรมและจริยธรรมทางศาสนา ให้กับบุคคล ครอบครัวและสังคม นั่นคือความมั่นคงของชุมชน ชุมชนมุสลิมมีวิธีการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนภายใต้กรอบและแนวทางศาสนาเป็นหลักเน้นกระบวนการถ่ายทอดหลักคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มัสยิดมิได้เป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ แต่เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ระบบการศึกษาในชุมชนมุสลิมมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมและจริยธรรมให้สามารถปฏิบัติเชิงรูปธรรมความเชื่อตามหลักการศาสนาอิสลามเป็นเกราะกำบังที่เสริมสร้างความแข็งแกร่ง สามารถต้านทานความเลวร้ายทั้งหลายที่ตาโถมสู่สังคมได้อย่างดียิ่ง

ต่อมาได้เกิดกระแสปฏิรูปอิสลาม โดยได้เข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านทางผู้รู้ทางศาสนาที่ไปศึกษาในต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศอียิปต์และซาอุดีอาระเบียผู้รู้ที่สำคัญคนหนึ่งคือ ฮัจญี สุหลง ซึ่งได้ไปศึกษาที่มักกะห์จนมีความแตกฉานภาษาอาหรับคัมภีร์และตำราต่างๆ เขาได้เปิดบ่อนะที่ปัตตานีและต่อมาได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เขาเป็นผู้นำของฝ่ายปฏิรูปที่เรียกว่า คณะใหม่ มีการใช้กระแสปฏิรูปเพื่อสร้างกระแสอิสลามทั้งมวลและกระแสนะชาติพันธุ์มลายูนิยมเป็นกระแสในระดับท้องถิ่นอาศัยมุมมองเดิมของชาวมุสลิมที่มีต่อศาสนาพุทธมาเป็นเครื่องมือในการปลุกกระดม ซึ่งต่อมาก็ได้มีการประชุมผู้รู้ทางศาสนาอิสลามเพื่อสรุปหลักการของศาสนาอิสลามว่า หลักคำสอนของศาสนาอิสลามยอมรับในความแตกต่างและหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การกระทำหรือคำกล่าวใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าศาสนาอิสลามมีความเกลียดชังรังเกียจศาสนิกในศาสนาและ

ชาติพันธุ์อื่นๆ ไม่ใช่หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม อิสลามมีหลักคำสอนเรื่องญีฮาดชัดเจน และการญีฮาดมิได้หมายถึงการทำลายทรัพย์สินของประชาชนบริสุทธิ์ไม่ว่าบุคคลนั้นจะนับถือศาสนาอะไร การอ้างคำสอนเรื่องญีฮาดเพื่อนำมาทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้บริสุทธิ์เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง การเรียกว่าญีฮาดหรือไม่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าถูกกดขี่และขับไล่ออกจากยุดิธรรม ถูกไล่ออกจากด้านศาสนา และจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางจริยธรรมในการทำญีฮาด อนึ่งรัฐจะต้องไม่สร้างเงื่อนไขใดๆ อันจะนำไปสู่การอ้างความชอบธรรมของผู้ไม่หวังดีในการกระทำ ความรุนแรง (โคทม อาริยา 2549: 11-12) จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีและเป็นเครื่องมือในการที่ทำให้สังคมสงบสุข ศาสนาอิสลามในประเทศไทยเดิมถูกมองว่าเป็นศาสนาที่นิยมความรุนแรงต่อมาได้มีการเรียนรู้หลักการคำสอนจึงทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ว่าเป็นศาสนาที่นิยมสันติมีคำสอนที่เป็นหลักปฏิบัติสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันอยู่มาก ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติสอนให้ทุกคนไม่เบียดเบียนกันช่วยเหลือเพื่อแผ่ต่อกัน หลักการของสันติวิธีของอิสลามเป็นการอธิบายมุมมองแบบไม่ให้ใครมาทำร้ายตัวเรา การอยู่กันอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เน้นการทำให้สังคมสงบสุขเป็นการป้องกันความรุนแรง ความขัดแย้งในสังคม ศาสนาอิสลามถูกใช้เป็นเครื่องมือทั้งการสร้างเสริมความรุนแรงและการสร้างสันติภาพ โดยใช้หลักคำสอนที่ตีความแตกต่างกันไป โดยใช้ ญีฮาด เพื่อปฏิบัติการความรุนแรง แต่รัฐบาลก็ได้ใช้ผู้นำศาสนาเพื่ออธิบายหลักการและเงื่อนไขของญีฮาดว่าเป็นไปเพื่อปกป้องศาสนาและสันติภาพของสังคม นักวิชาการสันติวิธีในประเทศไทยมองว่าแนวทางในการต่อสู้กับความรุนแรงของมุสลิมที่คล้ายคลึงสังคมนิยมของมหาตมะคานธี เช่น การไม่ร่วมมือ การคว่ำบาตร และการอพยพออกไป การอพยพเป็นวิธีที่ไม่ใช้ความรุนแรงที่เก่าแก่ของอิสลาม ในประเทศไทยผู้ที่ศึกษาสันติวิธีของอิสลามที่มีความโดดเด่น ได้แก่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดัง ต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีและเป็นเครื่องมือในการที่ทำให้สังคมสงบสุข ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่มีคำสอนที่เป็นหลักปฏิบัติสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันอยู่มาก ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติสอนให้ทุกคนไม่เบียดเบียนกันช่วยเหลือเพื่อแผ่ต่อกัน”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “หลักการของสันติวิธีของอิสลามเป็นการอธิบายมุมมองแบบไม่ให้ใครมาทำร้ายตัวเรา การอยู่กันอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เน้นการทำให้สังคมสงบสุขเป็นการป้องกันความรุนแรง ความขัดแย้งในสังคม ในประเทศไทยผู้ที่ศึกษาสันติวิธีของอิสลามที่มีความโดดเด่น ได้แก่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “หลักธรรมคำสอนในศาสนาอิสลามมีคุณค่าต่อการสร้างสันติภาพและหากได้มีการประยุกต์เพื่อนำไปใช้อย่างมีระบบและต่อเนื่องแล้วย่อมสามารถช่วยจัดการความขัดแย้งได้เป็นอย่างดี ได้แก่หลักธรรมที่ให้คุณค่าเกี่ยวกับความยุติธรรม คุณธรรมความดีงามล้วนเป็นคุณค่าสากลที่เป็นส่วนสำคัญของแนวคิดและยุทธวิธีในการสร้างสันติภาพ”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ศาสนาอิสลามถูกใช้เป็นเครื่องมือทั้งการสร้างเสริมความรุนแรงและการสร้างสันติภาพ โดยใช้หลักคำสอนที่ตีความแตกต่างกันไป โดยใช้ ญีฮาด เพื่อปฏิบัติการความรุนแรง แต่รัฐบาลก็ได้ใช้ผู้นำศาสนาเพื่ออธิบายหลักการและเจตนาของญีฮาด ว่าเป็นไปเพื่อปกป้องศาสนาและสันติภาพของสังคม”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “นักวิชาการสันติวิธีในประเทศไทยมองว่าแนวทางในการต่อสู้กับความรุนแรงของมุสลิมที่คล้ายคลึงสัตยาเคราะห์ของมหาตมะคานธี เช่น การไม่ร่วมมือ การคว่ำบาตร และการอพยพออกไป การอพยพเป็นวิธีที่ไม่ใช้ความรุนแรงที่เก่าแก่ของอิสลาม”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “ศาสนาอิสลามในประเทศไทยเดิมถูกมองว่าเป็นศาสนาที่นิยมความรุนแรงต่อมาได้มีการเรียนรู้หลักการคำสอนจึงทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ว่าเป็นศาสนาที่นิยมสันติในวิถีชีวิตประจำวัน”

ตอนที่ 2 ผลการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

2.1 การประท้วงหรือชกจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรง

มีผู้ที่ได้ให้ความหมายของการประท้วงหรือชกจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรงไว้ ได้แก่ ชญานิชฐ์ พูลยรัตน์ (2553: 16-27) ได้ให้ความหมายของ การประท้วงชกจูง ว่าหมายถึง การประท้วง โน้มน้าว โดยไร้ความรุนแรงเป็นวิธีการซึ่งมุ่งเน้นการกระทำเชิงสัญลักษณ์ หรืออีกนัยหนึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือต่อต้านผ่านการกระทำ อาจเพื่อกระตุ้นความสนใจและทำให้ปัญหาดังกล่าวเป็นที่รับรู้ทั่วกัน โดยมุ่งให้ฝ่ายตรงข้ามหรือคนอื่นๆ ยอมรับในความคิดเห็นนั้นหรือลงมือกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง เจม คิว วิลสัน (อ้างถึงในชลัท ประเทืองรัตน 2550: 10) ได้กล่าวไว้ว่าการชุมนุมประท้วงเป็นยุทธวิธีของกลุ่มที่ปราศจากอำนาจ การชุมนุมประท้วงจะเกิดขึ้นถ้าฝ่ายหนึ่งอยู่ต่ำกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง และใช้การชุมนุมประท้วงเพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองจากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่า

การประชุมชุมประท้วงในประเทศไทย มีประเด็นที่ผู้ประท้วงเรียกร้อง ได้แก่ เรื่อง สิ่งแวดล้อม พลังงาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและเมือง ในการประท้วงมีการใช้การประท้วงเชิงสัญลักษณ์เพื่อชักจูงให้สังคมสนใจในประเด็นที่ประท้วง โดยแบ่งช่วงเวลาและประเด็นในการประท้วง คือ ช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ.2516 เป็นการเดินขบวนหรือการประชุมประท้วงในเรื่องของการร้องทุกข์ หรือ ร้องขอ ความช่วยเหลือจากผู้อุปถัมภ์ซึ่งมีสถานะทางสังคม หรือมีตำแหน่งสูงกว่าหรือมีอำนาจเหนือกว่าผู้ที่ทำให้เดือดร้อน ภายหลังจากการรัฐประหารโดยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ รัฐบาลได้ควบคุมการเคลื่อนไหวของประชาชนอย่างเบ็ดเสร็จโดยประกาศใช้กฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และให้อำนาจเบ็ดเสร็จแก่นายกรัฐมนตรี ที่นำมาสู่การปราบปรามการประชุมประท้วงอย่างรุนแรง การชุมนุมประท้วงช่วงปี พ.ศ. 2516-2519 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน มีการชุมนุมประท้วง เดินขบวน ถู้อ้ายประท้วง แจกใบปลิว ในที่สุดรัฐบาลก็ได้ใช้ความรุนแรงปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วง ผลจากการปราบปรามการประชุมประท้วงอย่างรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลาคมพ.ศ. 2519 ทำให้กลุ่มองค์กรการเคลื่อนไหวหลายตัวลงไปรวมทั้งการยุติบทบาท กิจกรรมของกลุ่มในการเดินขบวนชุมนุมประท้วง การล่มสลายของขบวนการนิสิตนักศึกษา ขบวนการแรงงานและขบวนการชาวนาด้วย (ชลัท ประเทืองรัตน 2550: 11-12) ช่วงหลังรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ การประท้วงได้ขยายตัวมากขึ้น ซึ่งประเด็นการประท้วงของประชาชนจะเป็นเรื่องการพัฒนา เช่น การเคลื่อนไหวประท้วงของสมัชชาคนจนที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจเพื่อสะท้อนให้เห็นที่มาของการประท้วงว่าเกิดจากการพัฒนาที่ไม่สมประกอบ ซึ่งผลจากการประท้วงทำให้เกิดการเรียนรู้และทำให้ปัญหาได้รับการยกระดับไปสู่ประเด็นทางการเมืองและนโยบายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ (ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว 2547: 26-27) การชุมนุมประท้วงในระหว่างวันที่ 17-21 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 หรือที่เรียกว่า พฤษภาคมมิพ เป็นการชุมนุมประท้วงการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ไม่เป็นไปตามครรลองประชาธิปไตยของ พลเอก สุจินดา คราประยูร ในการประท้วงดังกล่าวได้มีการตอบโต้กันด้วยกำลัง ทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายและหายสาบสูญเป็นจำนวนมาก มีผลทำให้ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และก่อให้เกิดกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองที่ส่งผลต่อกระบวนการทางการเมืองในปัจจุบัน (ชลัท ประเทืองรัตน 2550: 13) หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬมีการประท้วงในหลายกรณี อาทิ การประท้วงกรณีเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี ช่วงแรกคัดค้านการสร้างเขื่อน ภายหลังเป็นการชุมนุมเรียกร้องค่าชดเชย ค่าเสียหายให้แก่ชาวบ้าน กรณีการประท้วงเรื่องเขื่อนปากมูลทำให้เกิดการผลักดันประเด็นค้ำข้องใจของชาวบ้านเป็นประเด็นสาธารณะ มีการตอบโต้กันระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานเจ้าของโครงการ (ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว 2547: 26-35) นอกจากนี้มีเหตุการณ์

เรียกร้องของเกษตรกรชาวอีสาน 9 ปีญา โดยมีสมาชิเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานเป็นแกนนำเรียกร้องในประเด็นการชดเชยค่าเวนคืนการก่อสร้างเขื่อนลำแะ อำเภอกนครบุรี การชุมนุมประท้วงเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำ การชุมนุมประท้วงของกลุ่มชาวบ้านดงใหญ่ที่ถูกเจ้าหน้าที่จับไล่ออกจากป่าสงวนแห่งชาติ การชุมนุมประท้วงตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นเป็นระยะ อาทิ โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจากถ่านหิน (หินกรูด) การประท้วงต่อต้านการสร้างโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทยมาเลเซีย ใน พ.ศ. 2545 กลุ่มผู้คัดค้านได้เคลื่อนขบวนไปเพื่อยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี โดยมีการตกลงกันว่าห้ามผู้ชุมนุมพกพาอาวุธและไม่ใช้ความรุนแรง ห้ามดื่มสุราหรือของมีเมา แต่ก็ได้มีการสลายการชุมนุมจนเกิดการปะทะกัน การชุมนุมประท้วงในช่วงรัฐบาลพลเอก ชาติชาย ชุณหะวัณ มีจำนวนของการเดินขบวนที่เพิ่มขึ้นมากกว่าในช่วงรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ โดยเฉพาะปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานเพื่อเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำ สภาพการจ้างงาน ชาวนารวมทั้งกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตพืชไร่พืชสวนทุกชนิดก็ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิต (ชลัท ประเทืองรัตน 2550: 12-14) สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย สมัยที่ 1 มีกระแสเรียกร้องเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งจากฝ่ายการเมืองและฝ่ายนอกการเมือง มีการประท้วงและเรียกร้องด้วยวิธีการสันติวิธี เช่น เรือตรี จลาต วรฉัตร อดอาหารประท้วงรัฐบาลที่หน้ารัฐสภาเพื่อเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญมาจากสภาผู้แทนราษฎรให้ คณะรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรงและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมาจากการเลือกตั้งทุกจังหวัด นายกเทศมนตรีทุกเทศบาลมาจากการเลือกตั้ง (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 85)

สมัยรัฐบาลพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศ ด้วยนโยบายประชานิยมมีทั้งผู้ที่สนับสนุนและคัดค้านการบริหารประเทศของบุคคลดังกล่าวอย่างกว้างขวาง เกิดทั้งมีอบสนับสนุน สถานการณ์มีความตึงเครียดและขัดแย้งมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน จนนำมาซึ่งการทำรัฐประหารยึดอำนาจ ในวันที่ 19 กันยายน พ.ศ.2549 (ชลัท ประเทืองรัตน 2550: 12) ภายหลังจากได้มีการชุมนุมประท้วงต่อต้านการรัฐประหารโดยกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) มีการใช้อำนาจสื่อ เป็นเครื่องมือในการทำให้เกิดการรวมพลังในการประท้วง เห็นได้จากกลุ่มแกนนำที่เป็นนักจัดรายการวิทยุชุมชน โฆษก และมีการใช้สื่อหนังสือพิมพ์นิตยสาร โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น (ธนาชัย สุขวณิช 2555: 160) จะเห็นได้ว่าการประท้วงหลังการรัฐประหาร 19 กันยายนพ.ศ. 2549 มีกลุ่มที่เป็นกลุ่มประชาชนที่มีความเห็นทางการเมืองแตกต่างกันออกมาแสดงพลังเพื่อสนับสนุนและต่อต้านรัฐบาล สังคมไทยเกิดการแตกแยกจนเกือบที่จะเกิดสงครามกลางเมือง กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมได้ออกมารณรงค์ให้ทุกฝ่ายมีความอดกลั้นและไม่ใช้ความรุนแรงต่อกันผ่านกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ (ชญาณิช พูลยรัตน์

2553: 21) จากประสบการณ์ชุมนุมประท้วงทำให้เกิดการเรียนรู้กันว่าใครใช้ความรุนแรงก่อนจะเป็นฝ่ายแพ้ การชุมนุมประท้วง ที่อ้างสิทธิตามกฎหมาย และอ้างว่าเป็นการชุมนุมอย่างสันติจึงมีการช่วยให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรง ทำให้เห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทยมีการนำการประท้วงหรือการชักจูง โดยไม่ใช้ความรุนแรงมาใช้แต่นำมาเพียงรูปแบบ โดยไม่ได้นำสาระหลักมาใช้ เช่น การนำการประท้วงที่อ้างว่าเป็นแบบสันติวิธีมาใช้แต่ก็ยังมี การพูดจาด่าทอด้วยความรุนแรงเพื่อเรียกร้องความสนใจ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การนำสันติวิธีไปใช้จึงเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความวุ่นวาย เกิดการปราบปรามการประท้วง ปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมที่ใช้หลักการสันติวิธีเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองเท่านั้น เพราะในการเคลื่อนไหวยังคงมีความรุนแรงทั้งความรุนแรงทางวาจา มีการใช้ถ้อยคำรุนแรง ด่าทอ ความรุนแรงจากการกระทำ เช่น การใช้กำลังกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ขบวนการเรียกร้องทางการเมืองที่อ้างการเคลื่อนไหวแบบสันติวิธีเป็นปรากฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมที่ใช้หลักการสันติวิธีเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองเท่านั้น ผู้ชุมนุมยังคงมีการใช้ความรุนแรงในการเคลื่อนไหวไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงทางวาจา และความรุนแรงจากการกระทำ”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ในประเทศไทยได้มีการนำการประท้วงหรือการชักจูง โดยไม่ใช้ความรุนแรงมาใช้แต่นำมาเพียงรูปแบบ โดยไม่ได้นำสาระหลักมาใช้ เช่น การนำการประท้วงที่อ้างว่าเป็นแบบสันติวิธีมาใช้แต่ก็ยังมี การพูดจาด่าทอด้วยความรุนแรงเพื่อเรียกร้องความสนใจ และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การนำสันติวิธีไปใช้จึงเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความวุ่นวาย เกิดการปราบปรามการประท้วง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การประท้วงในประเทศไทยมีเป้าหมายอยู่หลายประเด็น เช่น สิ่งแวดล้อม พลังงาน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการเมือง มีการใช้การประท้วงเชิงสัญลักษณ์เพื่อชักจูงให้สังคมให้ความสนใจในประเด็นที่ประท้วง”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยตั้งแต่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 เป็นต้นมาเป็นการเคลื่อนไหวของนักศึกษาโดยใช้การประท้วงอำนาจรัฐ ซึ่งก็จะจบลงด้วยการที่รัฐซึ่งมีอำนาจเหนือกว่าใช้ความรุนแรงในการสลายการชุมนุมและผู้ใช้ความรุนแรงก็หมดความชอบธรรมในการใช้อำนาจปกครอง ซึ่งต่อมาก็ได้มีการเรียนรู้กันว่าใครใช้ความรุนแรงก่อนจะเป็นฝ่ายแพ้ การชุมนุมประท้วงที่อ้างสิทธิตามกฎหมาย และอ้างว่าเป็นการชุมนุมอย่างสันติจึงมีการช่วยให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรง”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การชุมนุมประท้วงโดยไม่ใช้ความรุนแรงในประเทศไทยมักจะจบลงด้วยการใช้กำลังเข้าปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วง และก็เกิดความสูญเสียชีวิต ประเด็นในการประท้วงช่วงก่อนปี พ.ศ. 2535 จะเป็นเรื่องของการต่อต้านการปกครองเผด็จการ ต่อมาได้มีประเด็นการประท้วงเกี่ยวกับการพัฒนาที่ไม่สมดุล จนถึงการประท้วงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การชุมนุมประท้วงในประเทศไทย มักจะมีการใช้การกระทำในเชิงสัญลักษณ์ มีการกล่าวปราศรัย การเขียน ป้ายโจมตี ซึ่งบางครั้งก็ได้ใช้ถ้อยคำที่รุนแรง มีการคำทอ”

2.2 สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ชญาณิชฐ์ พุฒรัตน์ (2553: 22) ได้กล่าวถึง สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือว่าเป็นปฏิบัติการไร้ความรุนแรงชนิดหนึ่ง เป็นเจตนาที่จะหยุดยั้งหรือเพิกถอนความร่วมมือในรูปแบบหรือระดับที่เคยให้แก่บุคคล กิจกรรม สถาบันหรือระบอบปกครอง เพื่อแสดงให้เห็นว่าแท้จริงแล้วอำนาจในการปกครองล้วนมีที่มาจาก การยอมรับและสนับสนุนของประชาชน และเมื่อใดที่ประชาชนพร้อมใจกันเพิกถอนความยินยอมนั้น บุคคล กิจกรรม สถาบัน กระทั่งระบอบปกครองก็ไม่อาจดำเนินต่อไปได้ การไม่ให้ความร่วมมือหรือตั้งใจละเมิดกฎหมายถือเป็นปฏิบัติการสันติวิธีรูปแบบหนึ่ง เรียกว่า อารยะขัดขืน (Civil Disobedience) นั่นคือ เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนและต่อต้านกฎหมายโดยสันติวิธีเพื่อมุ่งประท้วงหรือคัดค้านคำสั่งและกฎหมายของผู้ปกครองที่อยู่ผิดธรรม หรือเป็นการต่อต้านการกระทำของรัฐบาลที่ประชาชนเห็นว่าไม่ถูกต้อง โดยอ้างอิงบรรทัดฐานและกฎเกณฑ์ที่สูงส่งยิ่งกว่า คือ คำสั่งแห่งความรู้สึกผิดชอบชั่วดีของตนเอง นอกจากนี้การใช้สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจและการเมืองจะมีจุดประสงค์เพื่อต้องการให้รัฐบาล และสังคมได้รับรู้ปัญหาที่เกิดขึ้น และเพื่อให้รัฐบาลได้เข้ามาแก้ไข

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์พบว่าในประเทศไทยได้มีการนำสันติวิธีแบบไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง คือ ในสมัยรัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ฤทธิพิทักษ์วิจารณ์ว่ามีลักษณะที่มีการรวบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จโดยใช้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือควบคุมทางการเมืองและควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้อยู่ภายใต้อาณัติอย่างเคร่งครัด มีการครอบงำองค์กรอิสระ เช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปปช.) คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน (สตง.) ปัญหาคอร์ปชั่นเชิงนโยบาย การแทรกแซงสื่อและองค์กรอิสระ ความไม่สงบในจังหวัดชายแดนใต้ การละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาจริยธรรมทางการเมือง โดยเฉพาะกรณีการขายหุ้นชินคอร์ปให้แก่กองทุนเทมาเส็กโดยไม่เสียภาษี ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นครอบครัวของพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ และ

เครือข่ายปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การยุบสภาในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมตามมาว่านายกรัฐมนตรีหนีการซักฟอกจากสภาผู้แทนราษฎร มีกลุ่มคนจำนวนมากนำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยออกมาประท้วงกันอย่างกว้างขวางในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มสนับสนุนพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ออกมาให้การสนับสนุนเช่นกัน อย่างไรก็ตามได้มีการเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 พรรคการเมืองสำคัญๆ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนตัดสินใจบอยคอต (boycott) ไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีการรณรงค์ให้ประชาชนไปลงคะแนนในช่องไม่ลงคะแนนหรือที่เรียกว่า No Vote คือ ไม่ลงคะแนนให้พรรคไทยรักไทย การตัดสินใจไม่ส่งผู้สมัครของพรรคการเมืองสำคัญๆ ได้สร้างปัญหาความชอบธรรมให้กับการเลือกตั้ง (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 90-92) ในการชุมนุมของกลุ่มคนเสื้อแดงเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ศูนย์อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (ศอ.รส.) ได้ทยอยออกประกาศฉบับต่างๆ รวมทั้งสิ้น 11 ฉบับ กระทั่งคณะรัฐมนตรีมีมติประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อวันที่ 7 เมษายน พ.ศ. 2553 และศาลอนุมติหมายจับแกนนำแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 17 คน แต่กลุ่มคนเสื้อแดงกลับเพิกเฉย กระทั่งตั้งใจจะละเมิดกฎหมายเหล่านี้ได้เห็นได้ชัด อีกทั้งประกาศจะยกระดับการกดดันให้เพิ่มมากขึ้น และยังเชิญชวนให้คนในกรุงเทพและต่างจังหวัดออกมาร่วมเรียกร้องให้มีการยุบสภาอีกด้วย (ชญาณิชฐ์ ยุบสภา พุทธรัตน์ 2553: 22)

การใช้สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อเรียกร้องในประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติซึ่งรัฐมีความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น ดังในกรณีของกลุ่มสมัชชาคนจนและชาวบ้านรายีไสลที่ได้ใช้ปฏิบัติการอารยะขัดขืนซึ่งเป็นการกระทำทางการเมืองที่อยู่ภายใต้ขอบเขตสันติวิธีโดยไปละเมิดต่อกฎหมายบางประการ ดำเนินการอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ และชาวบ้านก็ยอมรับโทษตามกฎหมาย การแสดงออกซึ่งการขัดขืนไม่เชื่อฟังเริ่มต้นด้วยการฉีกตัวออกจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเดิมก่อนที่จะแสดงออกผ่านทาง การละเมิดกฎหมาย ชาวบ้านได้เลือกใช้ยุทธวิธีตามระเบียบแบบแผนของสังคมการเมืองตามปกติต่อมาได้พัฒนายุทธวิธีเพื่อเพิ่มระดับความท้าทายโดยมีการนำเอายุทธวิธีแบบขัดขวาง ทำลายระบบสังคมการเมืองปกติมาใช้ โดยเริ่มต้นจากการใช้ยุทธวิธีแบบไม่ผิดกฎหมายแต่ผิดธรรมเนียมปฏิบัติและความคุ้นชินของสังคมด้วยการลงไปเคลื่อนไหวนอ้างเก็บน้ำเขื่อนรายีไสล หลังจากนั้นจึงยกระดับยุทธวิธีโดยการละเมิดกฎหมายโดยการยึดสันเขื่อน (ไอยรา สังฆะ 2553: บทคัดย่อ) การปฏิบัติการของชาวบ้านรายีไสลและสมัชชาคนจนเป็นการใช้สันติวิธีแบบไม่ให้ความร่วมมือทางสังคมและการเมืองเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหยุดการสร้างเขื่อนรายีไสลจนกระทั่งเมื่อมีการสร้างเขื่อนแล้วก็ได้เรียกร้องให้มีการชดเชยต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น สรุปผลการใช้สันติ

วิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจในประเทศไทยพบว่าต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะประสบผลสำเร็จในการเรียกร้องสิ่งที่ต้องการหรือบางครั้งก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จและพบว่าผู้เรียกร้องจะปรับเปลี่ยนไปใช้วิธีการอื่นในการเรียกร้องร้องเพื่อเรียกร้องให้สังคมเกิดความสนใจและนำไปสู่การเจรจา มีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีแบบไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในประเทศไทยจะเป็นในรูปแบบของการฝ่าฝืนกฎหมาย เช่น การไม่ปฏิบัติตามกฎหมายการชุมนุมการไม่ให้ความร่วมมือทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจส่วนใหญ่จะเป็นการกระทำเพื่อให้รัฐ และสังคมได้สนใจในปัญหาที่พวกเขาประสบอยู่ และเพื่อเรียกให้มีการแก้ไขปัญหานั้นๆ”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “มีการประท้วงที่ไม่ยอมปฏิบัติตามกฎหมาย การฝ่าฝืนข้อห้ามต่างๆ การไม่ฟังคำสั่งของรัฐ เช่น การฝ่าฝืนการชุมนุมในสถานที่ต้องห้าม การเข้าไปในสนามบิน ซึ่งเป็นการใช้ที่ผิดเพี้ยนไปจากหลักของความเป็นจริง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การประท้วงแบบไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในประเทศไทยมีการนำมาใช้ เช่น การไม่ให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การไม่ซื้อสินค้า ด้านสังคม ได้แก่ การไม่ร่วมกิจกรรมทางสังคมบางอย่าง ด้านการเมือง ได้แก่ การฉีกบัตรเลือกตั้ง การลงคะแนนในช่องไม่ประสงค์ลงคะแนน”

โทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีโดยการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเป็นปฏิบัติการไร้ความรุนแรงอย่างหนึ่ง เป็นการเรียกร้องความเป็นธรรมจากการกระทำหรือนโยบายของรัฐที่ประชาชนเห็นว่าไม่ถูกต้อง หรือการปกครองของรัฐไม่มีความชอบธรรม ส่วนมากจะเป็นการละเมิดกฎหมาย”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การไม่ให้ความร่วมมือหรือตั้งใจละเมิดกฎหมายเพื่อต้องการประท้วง คัดค้าน รัฐบาล เรื่องนโยบาย การปกครอง การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีการกระทำในเชิงสัญลักษณ์ทั้งที่ถูกกฎหมาย และผิดกฎหมาย”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “เราจะพบว่ามีการใช้สันติวิธีโดยการไม่ให้ความร่วมมือในประเทศไทยเมื่อมีการประท้วงทางการเมืองโดยการละเมิดกฎหมาย ส่วนการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคมก็จะเป็นการไม่กระทำตามแบบแผนทางสังคมที่ปกติ หรือมีการกระทำที่ในเวลาปกติคนทั่วไปในสังคมไม่กระทำ เป็นการแสดงทางสัญลักษณ์เพื่อเรียกร้องความสนใจให้สังคมสนใจในสิ่งที่เรียกร้อง”

2.3 สันติวิธีแบบการแทรกแซงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า ในช่วง พ.ศ. 2516 มีการประท้วงโดยใช้การแทรกแซงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง มีการนัดหยุดงานจำนวน 501 ครั้ง พ.ศ. 2517 จำนวน 357 ครั้ง พ.ศ. 2518 จำนวน 241 ครั้ง และใน พ.ศ. 2519 ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519 จำนวน 133 ครั้ง (ชลัท ประเทืองรัตนนา 2550: 12) กระบวนการคัดค้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของสหภาพแรงงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) การเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการแปรรูปไม่ได้รับการตอบสนองที่น่าพอใจจากรัฐบาลทำให้ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพนักงานไม่พอใจมีการรวมตัวกันชุมนุมคัดค้าน มีการใช้มาตรการแทรกแซงทางการเมือง โดยมีการรณรงค์ที่จะไม่เลือกพรรคการเมืองที่สนับสนุนการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 (ศิริชัย ไม้งาม 2549: 62-63) การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ใน พ.ศ. 2553 ได้มีการใช้การแทรกแซงทางตรง (Direct Intervention) โดยได้ประกาศยกระดับการเคลื่อนไหว ผ่านยุทธศาสตร์สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ยุทธศาสตร์แรก ตาต่อตา เต็มที่ต่อเต็มที เป็นยุทธศาสตร์ที่การ์ดแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติไปตั้งเต็นท์ประคบกองกำลังทหารที่ประจำอยู่ใกล้กับบริเวณที่ชุมนุมทุกหน่วย และจะให้ผู้ชุมนุมเข้าค้นตัวนายทหารทุกคน เพื่อตรวจสอบว่าทหารที่มารักษาความปลอดภัยให้ผู้ชุมนุมปราศจากอาวุธตามที่กล่าวอ้างจริงหรือไม่ ยุทธศาสตร์ที่สอง เรียกว่า ตามไปดู คือ การที่กลุ่มผู้ชุมนุมอ้างว่าจะตามนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ไปทุกแห่ง ยุทธวิธีดังกล่าวถือว่าเป็นการแทรกแซงโดยตรงโดยสันติวิธี คือ การแทรกแซงเข้าไปในสถานการณ์เพื่อมุ่งจะแยกสลายกระทั่งทำลายแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นอยู่ และมุ่งจะสร้างแบบแผนพฤติกรรม นโยบายความสัมพันธ์หรือสถาบันซึ่งเป็นที่พอใจขึ้นมา (ชญาธิษฐ์ พูลยรัตน์ 2553: 23) การแทรกแซงโดยการเข้ายึดสถานที่เพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในสมัยนายสมัคร สุนทรเวช เป็นนายกรัฐมนตรี กลุ่มผู้ประท้วงได้เข้าบุกยึดทำเนียบรัฐบาลเพื่อขัดขวางการเข้าทำงานของนายกรัฐมนตรี

การแทรกแซงโดยการพูดคุย เจริญ การแถลงการณ์ ความขัดแย้งทางการเมืองสมัยนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีการชุมนุมประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เครือข่ายसानเสวนาเพื่อสันติธรรมที่ได้จัดตั้งขึ้น โดยผู้แทนจากสถาบันพระปกเกล้า สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และองค์กรเครือข่าย ได้จัดกิจกรรมเพื่อยุติความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง เช่น การเข้าพบนายกรัฐมนตรี นายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มอบเสื้อขาวสัญลักษณ์ของสันติและการยุติความรุนแรง ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้แถลงว่าให้การสนับสนุนแนวทางของเครือข่ายนี้ เพราะเป็นวิธีการหาทางออก ลดความขัดแย้ง

ในบ้านเมืองโดยหันหน้ามาพูดคุยกัน การเข้าพบผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เข้าพบผู้นำฝ่ายค้าน นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เข้าพบประธานวุฒิสภา รวมถึงการออกแถลงการณ์เพื่อเรียกร้องให้ชุมนุมอย่างสันติสงบ ปราศจากอาวุธ นับเป็นการรณรงค์เพื่อกดดันสังคมให้ใช้พลังทางสันติ (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 98-99)

การเข้ามาใช้อำนาจขององค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เข้ามาแทรกแซงเพื่อยุติความขัดแย้งโดยภายหลังจากการยุบสภาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เป็นต้นมา ทั้งศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่างมีบทบาทมากขึ้น ตั้งแต่การวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งทั่วไปในปีพ.ศ. 2549 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ การยุบพรรคการเมือง 2 ครั้ง โดยพรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชนซึ่งสืบทอดมาจากพรรคไทยรักไทย การวินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งเพราะเป็นพินิจกร ในรายการโทรทัศน์ในฐานะเป็นลูกจ้าง รวมทั้งกรณีการวินิจฉัยกรณีแถลงการณ์ร่วมประสาทพระวิหาร และการตัดสินลงโทษ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ว่ากระทำการอันขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์สาธารณะ กรณีการเลือกตั้งเดือนเมษายน พ.ศ. 2549 ซึ่งทั้งพรรคฝ่ายค้านและประชาชนกว่า 14 ล้านคนเห็นว่าไม่ชอบธรรมและศาลลงมาตัดสิน ทำให้เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งใหม่ที่เป็นธรรมขึ้นกว่าเดิมซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ศาลพยายามดำรงบทบาทในการแก้ไขปัญหาของการเมืองในประเทศ (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 136) ต่อมาถูกเรียกว่า ตุลาการภิวัตน์ ซึ่งเป็นการแทรกแซงเพื่อแก้ไขสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงมากขึ้น การที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้มีการเสนอให้มีการปฏิรูปการเมือง และได้เสนอรูปแบบการเมืองที่เรียกว่าการเมืองใหม่ซึ่งก็เป็นการแทรกแซงทางการเมืองเพื่อลดความชอบธรรมของรัฐบาลและระบอบการเมืองในขณะนั้นว่าเป็นรัฐบาลและระบอบการเมืองที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทยได้มีการใช้การแทรกแซงทางการเมืองโดยการเข้าไปเสนอแนะนโยบายทางเลือกที่แตกต่างจากนโยบายของรัฐบาล การกดดันการทำงานของรัฐบาล การแทรกแซงทางเศรษฐกิจก็ได้แก่การนัดหยุดงานการแทรกแซงทางการเมืองเพื่อเรียกร้องต่อรัฐบาลที่เกิดขึ้นในประเทศไทยก็ได้แก่ การขัดขวางการทำงานของรัฐบาล การขัดขวางการแถลงนโยบายของรัฐบาล”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “คือการเข้าไปแทรกแซงทางเศรษฐกิจ การเมือง เช่น การคว่ำบาตร การไม่ลงรับการเลือกตั้งของพรรคการเมือง โดยกลุ่มที่ใช้การแทรกแซงมาก คือ กลุ่มที่มีอำนาจมากกว่า กลุ่มที่สูญเสียผลประโยชน์”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “มีการใช้สันติวิธีแบบการเข้าไปแทรกแซงทางการเมืองในประเทศไทย ได้แก่ การรณรงค์ให้ผู้ลงคะแนนไม่เลือกผู้สมัครรายใดเลย หรือ No Vote ในทางเศรษฐกิจก็จะมีผลกระทบโดยการนัดหยุดงาน เช่น การเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำของแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การแทรกแซงด้วยสันติวิธีด้วยการเข้ายึดครองอาคารสถานที่ อย่างเช่น ผู้ชุมนุมประท้วงรัฐบาลนายสมัคร สุนทรเวช บุกเข้ายึดทำเนียบรัฐบาล อย่างนี้เป็นกรเข้าไปแทรกแซงเพื่อไม่ให้นายกรัฐมนตรีเข้าไปทำงานได้ แต่การแทรกแซงนี้ต้องเป็นไปโดยไม่ใช้ความรุนแรง ไม่ใช่อาวุธ”

เอกชัย ศรีวิลาศ (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ในประเทศไทยได้มีการนำรูปแบบการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองแบบการแทรกแซงทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่เห็นได้ชัดเจน ก็ได้แก่ การฟ้องศาลปกครอง ศาลรัฐธรรมนูญ ของฝ่ายที่เห็นว่ารัฐบาลมีการกระทำที่ไม่ถูกต้องขัดต่อกฎหมาย หรือรัฐธรรมนูญ”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “เราจะเห็นการแทรกแซงทางการเมืองของผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางการบริหารงานของรัฐบาลคือการเสนอรูปแบบการเมืองใหม่ของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ที่ต้องการให้มีการปฏิรูปการเมืองของประเทศไทย การแทรกแซงเศรษฐกิจก็ได้แก่ การนัดหยุดงาน”

2.4 สันติวิธีแบบการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นรูปแบบอื่น

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า จากประสบการณ์ในอดีตของสังคมที่ผ่านความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงมาหลายครั้ง ได้ใช้สันติวิธีแบบการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นรูปแบบอื่นจนประสบความสำเร็จดังกรณีการใช้คำสั่งนโยบายที่ 66/23 ที่นำแนวคิดการเมืองนำการทหารมาจัดการปัญหาความมั่นคงของประเทศอันเนื่องมาจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ รวมทั้งแนวทางสันติวัฒนธรรม การที่กองทัพภาคที่ 2 นำมาใช้เมื่อสังคมอีสานเผชิญกับปัญหาเสพติด โดยการให้ความหวังใจ อาหาร และให้อภัยเป็นจุดแข็งเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหา (พิชัย รัตนพล 2549: 155-156) คำสั่งที่ 66/2523 ได้ระบุถึงสาเหตุของการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ว่าเป็นเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมความไม่เท่าเทียมกันทางการเมือง คือ สภาพการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและประชาชนไม่ได้มีอำนาจธิปไตย แต่อำนาจนี้อยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและสนใจแต่ประโยชน์ส่วนตัว ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการคือ เปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นการต่อสู้ในแนวทางสันติ โดยให้ออกาสผู้ที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ได้กลับเข้าสู่สังคมในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติ (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 79) หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ได้เกิดความขัดแย้งทาง

การเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรง เกิดกลุ่มที่ต่อต้านการทำรัฐประหารและกลุ่มที่ต่อต้านพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งต่อมาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศไทย (คปร.) เพื่อหาแนวทางในการยุติความขัดแย้งทางการเมือง และได้เสนอแนวทางการปฏิรูปประเทศไทย โดยได้เสนอว่า ความล้มเหลว ของประเทศไทยนั้นเกิดจากความเหลื่อมล้ำอย่างสุดขั้วในทุกมิติ ได้แก่ ด้านรายได้ ด้านสิทธิ ด้านโอกาส ด้านอำนาจ และด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างแกนหลักที่ส่งผลให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างอื่นๆ ด้วย การแก้ไขปัญหาก็เพื่อความเป็นธรรมในสังคม จึงต้องเน้นที่รากฐานของความเหลื่อมล้ำต่างๆ เหล่านี้ ด้วยเหตุนี้จะต้องมีการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อให้ประชาชนไทยทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากร ได้มากขึ้นและมีความเท่าเทียมกัน ทั้งทรัพยากรในรูปแบบกายภาพ และทรัพยากรทางอำนาจโดยคณะกรรมการปฏิรูปได้แบ่งทรัพยากรออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรเศรษฐกิจ ทรัพยากรสังคม และทรัพยากรการเมือง อันนำไปสู่การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในด้านต่างๆ ตามทรัพยากรแต่ละประเภท โดยเน้นไปที่เครื่องมือหลักๆ 2 ประการ ได้แก่ การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เช่น การปฏิรูปที่ดิน การจำกัดเขตแดนถือครองที่ดิน ทรัพยากรแร่โดยหลักการความเป็นหุ้นส่วนสาธารณะ การกระจายการบริหารจัดการน้ำ ทะเล และชายฝั่งให้เป็นหน้าที่ของท้องถิ่นตลอดจน การปรับโครงสร้างการบริหารเมือง การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจรัฐ การกระจายอำนาจ การลดการรวมศูนย์ และการมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์ผ่านนโยบายมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์ และนโยบายมุ่งเน้นการกระจายความเป็นธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาในการชดเชยโอกาสที่ผู้ขาดแคลนโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ อย่างไม่เป็นธรรม จุดมุ่งหมายของนโยบายเพื่อเปิดโอกาสให้คนจนได้มีสิทธิ์เป็นเจ้าของทรัพย์สินเพื่อการดำรงชีวิตที่ดี เพื่อเสริมสร้างให้เกิดการกระจายรายได้ หรือผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ได้มีการเสนอด้านสวัสดิการ เช่น การเพิ่มค่าจ้างและสวัสดิการแรงงาน การปฏิรูประบบพลังงาน การสร้างหลักประกันความเสี่ยงของพืชผลทางการเกษตร (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 150) และมีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยการพูดคุยกันถึงสาเหตุของปัญหา และเมื่อมีการรู้ถึงปัญหาก็ได้มีการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งนั้นให้เป็น ในรูปของการพัฒนาในสิ่งที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น เช่น ถ้าปัญหามาจากการเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ก็ได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจให้ดีขึ้น การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ในท้องถิ่น ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งเป็นการปรับปรุง โครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำซึ่งเชื่อว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง มีการใช้แนวทางการสร้างความปรองดองเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน แต่ทุกฝ่าย

ยังมีความหวาดระแวงกันอยู่จึงทำให้ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่ นอกจากนี้การนำสันติวิธีแบบ
แปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นรูปแบบอื่นเพื่อการแก้ไขปัญหาคือความรุนแรงในภาคใต้ โดยได้มีการ
วิเคราะห์ว่าปัญหาคือความไม่สงบในภาคใต้นั้นมีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ
การศึกษา รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้มีการพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคือ
โดยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นการพัฒนาทางด้านการศึกษา การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การแก้ไข
กระบวนการยุติธรรม เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบรวมถึงประชาชนใน
พื้นที่ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ปัญหาคือความไม่สงบในภาคใต้
นั้น มีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา รวมไปถึงกระบวนการ
ยุติธรรม ได้มีการพยายามที่จะแก้ไขปัญหาคือโดยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นการพัฒนาทางด้าน
การศึกษา การแก้ไขกระบวนการยุติธรรมเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ
รวมถึงประชาชนในพื้นที่”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ในประเทศไทยยัง
มีการนำมาใช้น้อยมาก แต่ก็เริ่มมีการนำมาใช้ในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้โดยพยายามที่จะ
แปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นการพัฒนาสังคม”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง
เป็นรูปแบบอื่นที่เห็นได้ชัดที่เรานำมาใช้ก็คือนโยบายการเมืองนำการทหารที่ใช้แก้ปัญหาคือ
ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ และการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ชายแดนภาคใต้เพื่อลดปัญหาคือความ
ขัดแย้ง”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ในประเทศไทยได้มีการแก้ไข
ปัญหาคือความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนท้องถิ่น โดยการพูดคุยกันถึงสาเหตุของปัญหา และ
เมื่อมีการรู้ถึงปัญหาก็ได้มีการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งนั้นให้เป็นในรูปแบบของการพัฒนาในสิ่งที่
ก่อให้เกิดปัญหานั้น เช่น ถ้าปัญหามาจากการเคลื่อนย้ายทางเศรษฐกิจก็ได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจให้ดีขึ้น
การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันก็ได้มีการพยายามที่จะ
แก้ไขปัญหาคือความรุนแรงทางการเมืองโดยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้ง โดยการพยายามใช้
แนวทางปรองดอง แต่ทุกฝ่ายยังมีความไม่ไว้วางใจ ทำให้แนวทางนี้ยังมีการถกเถียงกันอยู่”

วันชัย วัฒนศัพท์ ได้กล่าวว่า (2556: 7 มีนาคม) “ที่เห็นได้ชัดก็คือการใช้การ
พัฒนาเพื่อแก้ไขความขัดแย้ง เช่น ปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ ปัญหาคือความไม่สงบในภาคใต้
เป็นการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นการร่วมกันพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม”

2.5 สันติวิธีแบบการพูดเจรจาต่อรอง

พระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 (2554: 220) ได้ให้ความหมายของการเจรจา (Negotiation) ว่าเป็นกระบวนการของการแสดงออกซึ่งข้อเสนอที่ต้องการให้ได้รับการตกลงบนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันในเรื่องที่มีการขัดแย้งทางผลประโยชน์ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ของการต่อรองระหว่างกลุ่มที่รู้สึกว่าจะเกิดความขัดแย้ง หรือเกิดความขัดแย้งแล้ว แต่ละกลุ่มจึงพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล สถาบันพระปกเกล้า (2555: 18) ได้ให้ความหมายของการเจรจาไว้ว่า หมายถึง การเจรจาระหว่างคู่ขัดแย้งพูดคุยเพื่อหาข้อตกลงหรือยุติปัญหาด้วยตนเอง โดยไม่ต้องพึ่งพิงบุคคลที่สาม และการเจรจาเป็นวิธีการที่คู่ขัดแย้งที่มีอำนาจตัดสินใจ การเจรจามีความแตกต่างจากการไกล่เกลี่ยอย่างชัดเจน กล่าวคือการเจรจาเป็นการที่คู่ขัดแย้งพูดคุยเพื่อหาข้อตกลงหรือยุติปัญหาด้วยตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพิงบุคคลที่สาม และการเจรจา เป็นวิธีการที่คู่ขัดแย้งมักเลือกใช้ในการจัดการปัญหาเป็นอันดับแรก นอกเสียจากว่าปัญหามีระดับที่รุนแรงมากขึ้นจนควบคุมได้ยาก คู่ขัดแย้งจึงจะเลือกใช้การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง วัฒนธรรมไทยเมื่อมีความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ง่าย ๆ และไม่ต้องใช้ความรุนแรง โดยใช้วิธีการเจรจาอันเป็นกระบวนการทางสันติวิธี เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระยะแรก แต่วัฒนธรรมอำนาจนิยมของฝ่ายปกครองก็ยังคงพร้อมที่จะใช้วิธีอื่นเมื่อการเจรจามีได้ผล สันติวิธีในแนวทางของไทยจึงเป็นเพียงทางเลือกแรกที่ใช้ และเมื่อไม่ได้ผลก็จะลงเอยด้วยการใช้ความรุนแรง และหาเหตุผลมารองรับการใช้ความรุนแรงนั้น (พิชัย รัตนพล 2549: 154) การแก้ปัญหาความรุนแรงในประเทศไทยจะใช้การเจรจาต่อรองในด้านแรกคือ เรื่องการหาวิธีแก้ปัญหาที่ยอมรับร่วมกันได้ และเท่าที่ผ่านมามีการตกลงเรื่องวิธีการหาข้อยุตินั้น เป็นปัญหามากพอที่ประเด็นที่ขัดแย้งกันอยู่ และหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถยอมรับในวิธีการแก้ปัญหาที่ร่วมกันได้ ข้อยุติที่จะออกมาจากวิธีการนั้นก็จะเป็นการสูญเสียความชอบธรรมไปทันที (ฉันทนา บรรพศิริโชติ หวันแก้ว และคณะ 2547: 42) ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2553: 56) ได้กล่าวถึงแนวทางที่จะนำการเจรจามาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยว่าจะต้องไม่ใช่การเกลี้ยกล่อม ตะล่อม บังคับ ชูแข็ง และขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ การใช้เหตุผลของคู่กรณี การสมัครใจที่จะเข้าร่วมเจรจา การมีความจริงใจ เปิดเผย แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และไม่ยึดในจุดยืน นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันระบุประเด็นปัญหาให้ชัดเจนว่าคืออะไร ถ้าความขัดแย้งมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อยู่นอกเหนือไปจากคู่กรณีและข้อตกลงหรือความยินยอมที่จะเกิดขึ้น มีความสำคัญและเกี่ยวข้องก็จำเป็นต้องหาผู้แทนของผู้เกี่ยวข้องที่มีความชอบธรรมและมีอำนาจในการตัดสินใจด้วย

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่ามีผู้นำสันติวิธีโดยการเจรจามาใช้ดังต่อไปนี้ ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎร (The People 's Party) ประกอบด้วย

ทหารบก ทหารเรือและพลเรือน จำนวน 99 คน ได้ร่วมกันเข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาล ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และจับกุมและควบคุมตัวอภิรัฐมนตรีบางพระองค์ไว้ เมื่อมีการ นำข่าวการปฏิวัติกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ ณ พระราชวังไกรถวัล ได้มีการประชุมเพื่อหาทางจัดการกับสถานการณ์ โดยที่ประชุม ประกอบด้วยพระบรมวงศานุวงศ์อาวุโสและแม่ทัพนายกองคนสำคัญหลายท่าน และมีข้อเสนอ ออกมาหลายประการ เช่น การตอบโต้คณะราษฎรด้วยกำลังทหารจากหัวเมืองที่ยังคงจงรักภักดี การเสด็จลี้ภัยไปต่างประเทศ และการเจรจาประนีประนอมกับฝ่ายปฏิวัติ เป็นต้น ในที่สุด พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเห็นว่าไม่ควรทั้งตอบโต้ด้วยกำลังและลี้ภัย แต่ควร ประทับอยู่ที่พระราชวัง ไกรถวัลต่อไป เพื่อคอยทำความเข้าใจกับคณะปฏิวัติเพื่อหลีกเลี่ยงการนอง เลือดและขจัดความเสียหายที่จะสูญเสียด้านอธิปไตยของประเทศ (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 65-66) ทำให้เห็นได้ว่าเป็นการเลือกใช้นโยบายสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของ ประเทศไทยและก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นมาเพราะทั้งสองฝ่ายเลือกที่จะพูดคุยเจรจาตกลงกัน การเกิดกบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.2476 นับเป็นการต่อต้านอำนาจของฝ่ายรัฐบาล ครั้งแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ.2475 มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างผู้นำ ของระบอบเก่าและระบอบใหม่ มีการนำกำลังทหารส่วนหนึ่งยกมาปิดล้อมกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะต่อรองกับคณะราษฎรมีการยื่นข้อเรียกร้องเจรจากับฝ่ายรัฐบาล จำนวน 2 ครั้ง แต่ผลของการเจรจาไม่เป็นผลฝ่ายรัฐบาลได้ตั้งกองกำลังผสมปราบปรามได้สำเร็จ (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 68) ซึ่งสิ่งที่ทำให้การเจรจาความขัดแย้งทางการเมืองครั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จและเกิดความรุนแรงขึ้นเป็นเพราะมีการใช้กำลังทหารเข้ามาข่มขู่อีกฝ่ายจึงทำให้เกิด ความไม่ไว้วางใจกันจนนำไปสู่ความรุนแรง

วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำรัฐประหารอำนาจการ ปกครองประเทศ ความล้มเหลวในการใช้รัฐประหารเป็นเครื่องมือจัดการกับความขัดแย้งทาง การเมืองของจอมพล ถนอม กิตติขจร เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการใช้แนวทางแบบอำนาจ นิยมอาจทำให้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองยุติลงได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง แต่ไม่ สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะเมื่อการพัฒนาประเทศได้ทำให้ประชาชนเริ่มเข้าถึง การศึกษามากขึ้น เกิดแนวความคิดด้านประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิเสรีภาพ ในขณะที่ รัฐบาลในยุคนั้นยังไม่พร้อมที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ความล่าช้าของการ ร่างรัฐธรรมนูญหลังจากมีการประกาศใช้ธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร พ.ศ.2515 ทำให้ฝ่าย นิสิตนักศึกษาเริ่มชุมนุมกันเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และมีนักศึกษาโดนจับกุม 13 คนถึงแม้ว่า จอมพลประภาส จารุเสถียร จะยอมเจรจากับนายสมบัติ ช่างชัยวงศ์ เลขานุการศูนย์กลางนิสิต

นักศึกษา ซึ่งยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลปล่อยตัวผู้ต้องหา 13 คน แต่รัฐบาลกลับยื่นกรณที่จะดำเนินการโดยใช้มาตรา 17 การปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารกับผู้ชุมนุมทำให้มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 77 คนและได้รับบาดเจ็บ 857 คน (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 75) ในช่วงความวุ่นวายทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 สถานการณ์ทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะเกิดการใช้ความรุนแรงจากฝ่ายต่างๆ และภาคส่วนต่างๆ ในสังคมพยายามที่จะเรียกร้องให้มีการพูดคุยกันเพื่อหาทางออกให้กับสังคมไทยโดยเกิดการเจรจากันระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ 2 ครั้ง ในวันที่ 28-29 มีนาคม พ.ศ. 2553 ห้องประชุมสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า โดยที่เป็นการเจรจากันเอง ฝ่ายละ 3 คน คือ ฝ่ายรัฐบาลประกอบด้วย นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี นายกรณ์ศักดิ์ สภาวสุ เลขานุการ นายกรัฐมนตรี นายธานี ศักดิ์เศรษฐ์ รองเลขาธิการพรรคประชาธิปัตย์ และฝ่ายแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ ประกอบด้วย นายวิระ มุสิกพงศ์ นายจตุพร พรหมพันธุ์ และนายแพทย์หญิง โศจิราการ การเจรจากันครั้งนี้เป็นการพูดคุยกันเองโดยตรง ไม่มีคนกลางในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและกำกับกระบวนการ เนื่องจากคู่อริไม่ประสงค์จะให้ใครเป็นคนกลาง โดยสถาบันพระปกเกล้าทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบันทึกเนื้อหาการเจรจากับสื่อมวลชน และการบริหารจัดการ (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 102) ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การเจรจาต่อรองเป็นสันติวิธีรูปแบบแรกๆ ที่มักจะใช้กันเมื่อเกิดความขัดแย้ง ความรุนแรงทางการเมือง แต่การเจรจาก็จะใช้ได้ผลในกรณีที่ความขัดแย้งไม่มีความซับซ้อน แต่ในกรณีที่ความขัดแย้งมีความซับซ้อน มีความละเอียดอ่อนการเจรจาจะใช้ไม่ได้ผล”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “มีการนำสันติวิธีแบบการพูดคุยเจรจาต่อรองมาใช้ตลอดเวลา อย่างเช่นการเจรจาทางการเมือง การพูดคุยกันแบบไม่เป็นทางการและการพูดคุยแบบเป็นทางการ”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การใช้การเจรจาต่อรองเป็นเครื่องมือของสันติวิธีที่ดีแต่ผู้ใช้ต้องมีความอดทน ซึ่งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยมีการนำมาใช้มาก”

โกทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การเจรจาต่อรองเป็นกลไกที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยอยู่แล้ว แต่เมื่อการเจรจาไม่ได้ผล มักจะมีการใช้กำลังในการจัดการกับความขัดแย้งเสมอ โดยที่ผู้มีอำนาจเหนือกว่าไม่ได้มีความอดทนในการแก้ไขปัญหา”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “เมื่อเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย การเจรจาต่อรองมักจะเกิดขึ้นในสถานการณ์ที่ใกล้จะเกิดความรุนแรงแล้ว แต่การเจรจาก็เป็นการยุติปัญหาเพียงชั่วคราว ไม่ได้มีการเยียวยาหรือแก้ไขปัญหาที่สาเหตุ ซึ่งทำให้ความขัดแย้งรอการประทุขึ้นมาอีก”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “ทุกครั้งที่เกิดความขัดแย้งทางการเมือง การเจรจาจะเป็นทางเลือกแรกในการนำมาใช้เพื่อจัดการกับความขัดแย้ง ซึ่งแนวโน้มของการเจรจาจะพบว่าผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เช่น รัฐบาล จะมีแนวโน้มจะใช้กำลังในการจัดการกับปัญหาเมื่อการเจรจาไม่ประสบความสำเร็จ”

2.6 สันติวิธีแบบการสานเสวนา

สถาบันพระปกเกล้า (2555: 18) ได้ให้ความหมายของการสานเสวนา ไว้ว่า เป็นกระบวนการเพื่อให้เกิดความเข้าใจและเห็นใจซึ่งกันและกัน ทั้งภายในและระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ ในสังคม เพื่อปรับความสัมพันธ์ระหว่างกัน ตลอดจนเพื่อร่วมกันหาทางออกหรือแนวทางในการปรับโครงสร้างต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ข้อตกลงที่ได้จะเกิดการยอมรับร่วมกันจากสังคม มากน้อยเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับกระบวนการที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามากำหนดถึงเนื้อหาที่ควรจะเป็น รวมถึงภาพของอนาคตร่วมกันในด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ซึ่งวิธีการต่างๆ เหล่านี้ต้องดำเนินการควบคู่กัน ไปบนฐานคิดที่ทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่าความรุนแรงไม่อาจนำมาซึ่งเป้าหมายและทางออกที่ยั่งยืนได้ สุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2553: 45) ได้กล่าวว่า การสานเสวนา เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความหมายที่ไหลลื่นผ่านไปในหมู่มุสนทนา เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการที่มุ่งสานความหมายและความเข้าใจโดยยอมรับความแตกต่างของจุดยืน ความคิด และอัตลักษณ์ของมุสนทนาเพื่อให้การสานเสวนาเป็นการสนทนาที่สานความเข้าใจ ผู้พูดจะต้องพูดอย่างมีสติ พูดอย่างเปิดใจ พูดถึงความคิดความเชื่อของเราโดยไม่อนุমানความคิดความเชื่อของผู้อื่นเพื่อมาวิเคราะห์ ตีความ หรือตัดสิน การสานเสวนาเป็นกลไกอย่างหนึ่งของกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีบทบาทสำคัญต่อการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ช่วยป้องกันไม่ให้เกิดการเป็นฝักฝ่ายหรือตรงข้ามกัน โดยจะช่วยทำให้ปัญหาความต้องการที่ฝ่ายหนึ่งต้องเลือกกว่าใช่ และอีกฝ่ายหนึ่งที่ต้องเลือกกว่าไม่ใช่ง่ายต่อการจัดการและแก้ปัญหาได้ จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า ในช่วง พ.ศ.2553 – 2554 สถาบันพระปกเกล้าได้ร่วมกับองค์กรเครือข่าย อาทิ องค์กรประชาสังคม ศูนย์การเมืองภาคพลเมืองและสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองในหลายจังหวัด ได้ดำเนินการเวทีประชาเสวนาหาทางออกในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อวางรูปแบบกระบวนการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนอันเป็นรากฐานของการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน สร้างพื้นฐาน

ความเข้าใจในกระบวนการแก้ไขปัญหของชุมชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี นอกจากนี้สถาบันพระปกเกล้าได้จัดให้มีการสานเสวนาเพื่อหาทางออกสู่ประชาธิปไตยและสังคมไทยที่พึงปรารถนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทั้งจากภาครัฐ เอกชน และประชาชน ได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นในการหาทางออกและเสริมสร้างความปรองดองทางการเมืองและทางสังคมร่วมกันเพื่อใช้เป็นต้นแบบและแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและสมานฉันท์ โดยใช้กระบวนการสานเสวนาและสานเสวนาหาทางออก โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีประชาเสวนา จำนวน 5 ครั้ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคกลาง จากการสานเสวนาพบข้อสรุปว่า เป็นการสร้างทัศนคติและการตระหนักรู้ในการคิดเชิงบวกให้กับผู้เข้าร่วมการสานเสวนา ด้วยวิธีและกระบวนการมองปัญหา และหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุสร้างความคิดเชิงเหตุผลโดยอาศัยการฟังกันอย่างตั้งใจและเข้าใจผู้อื่นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคน (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 28) การจัดทำเวทีประชาเสวนาที่มีภาคส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ จำนวน 9 จังหวัด พบว่า เวทีประชาเสวนาหาทางออก เป็นหนึ่งของทางออกของความขัดแย้งที่ประชาชนรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่ชี้หน้าด่ากัน และหาทางออกร่วมกัน โดยมีกฎกติการ่วมกัน และมีความยุติธรรม กระบวนการจัดเวทีประชาเสวนาหาทางออกเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีหัวใจสำคัญ คือ การฟังอย่างตั้งใจเพื่อรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายไม่ได้มีการชี้นำชี้นำ แต่ร่วมกันแก้ไขปัญหในอนาคตเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วน ได้มีโอกาสได้พูดคุย ฟัง และมีความเข้าใจกันว่าทำไมอีกฝ่ายถึงมีความคิดเห็นเช่นนี้ โดยมีเป้าหมายคือ การร่วมกันหาทางออก ด้วยการร่วมระดมความคิดเห็นเป็นการสร้างความปรองดองทางการเมือง และทางสังคมร่วมกันที่มีความยุติธรรมทางกฎหมาย และทางสังคม เป็นการเริ่มต้นเพื่อการแก้ไขปัญหด้วยสันติวิธีและสมานฉันท์ที่นำไปสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ใน พ.ศ. 2551 ภาคส่วนต่างๆ ของสังคม อาทิ ผู้แทนจากสถาบันพระปกเกล้า สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุ และโทรทัศน์ และองค์กรเครือข่ายได้จัดตั้งเครือข่ายสานเสวนาเพื่อสันติธรรมภายใต้บริบทสถานการณ์ที่กลุ่มพันธมิตรเคลื่อนไหวกดดันรัฐบาลอย่างเข้มข้นและมีแนวโน้มที่อาจจะเกิดความรุนแรงขึ้น เครือข่ายสานเสวนาเพื่อสันติธรรมตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์ คือ รมรงค์เรียกร้องให้ทุกคนช่วยกันยุติการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ เสนอให้มีการหันหน้ามาคุยกันด้วยการสานเสวนาเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ปัญหาของประเทศ และสร้างพื้นที่ให้พลังเงียบและสื่อมวลชนได้ออกมามีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหความขัดแย้ง เครือข่ายสานเสวนาเพื่อสันติธรรมได้จัดเวทีสานเสวนาครั้งใหญ่ในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ณ หอประชุมใหญ่ กรมประชาสัมพันธ์ ซอยอารีสัมพันธ์ ถนนพระราม 6 มีผู้ร่วมสานเสวนาประมาณ

1,000 กว่าคน มีการแจกสื่อ สติกเกอร์ และจัดทำบทความเพื่อเผยแพร่แนวคิดการเสริมสร้างความสามัคคี (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 98-99) นอกจากนี้ยังได้มีการใช้การสานเสวนาในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้ร่วมกับสำนักพุทธสมาคม จังหวัดยะลา จัดเสวนาศาสนาสัมพันธ์สู่สันติสุข โดยมีผู้นำทั้งศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ และผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนใต้ เข้าร่วมเพื่อสะท้อนปัญหาและหาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาความรุนแรงในพื้นที่ การใช้การสานเสวนาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยนั้น มีหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา และสื่อสารมวลชนซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การจัดการความขัดแย้งโดยใช้วิธีการสานเสวนาในประเทศไทยมีการใช้กันมากขึ้น โดยมีประเด็นปัญหาที่มาจากความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชน การบริหารการพัฒนาท้องถิ่น การจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ปัญหาความรุนแรงในภาคใต้”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ในทางการเมืองไม่ได้มีการนำการเสวนามาใช้แบบเป็นทางการ แต่ได้มีหน่วยงานหรือสถาบันที่เกี่ยวกับการเรียนรู้สันติวิธีได้จัดเสวนาเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เช่น สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์ศึกษาและพัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันมีสถาบันที่จัดสานเสวนาเพื่อแก้ไขปัญหาทางการเมืองหลายสถาบัน เช่น สถาบันพระปกเกล้า นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษา และสื่อสารมวลชน ที่นำการสานเสวนามาใช้”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “หมายถึงกระบวนการทำให้เกิดความหมายที่ไหลลื่นผ่านไปให้ผู้สนทนา สรุปได้ว่า เป็นการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการที่มุ่งสานความหมายและความเข้าใจโดยยอมรับความแตกต่างของจุดยืน ความคิด และอัตลักษณ์ของผู้สนทนาเพื่อให้การสานเสวนาเป็นการสนทนาที่สานความเข้าใจ ผู้พูดจะต้องพูดอย่างมีสติ พูดอย่างเปิดใจ พูดถึงความคิดความเชื่อของเราโดยไม่อนุমানความคิดความเชื่อของผู้อื่นเพื่อมาวิเคราะห์ตีความ หรือตัดสิน”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ความขัดแย้งทางการเมืองหลังปี พ.ศ. 2549 ได้มีการจัดเสวนาเพื่อลดความรุนแรง โดยหน่วยงานในสถาบันศึกษา มีการจัดเสวนาผ่านทางสื่อมวลชน เพื่อให้คู่ขัดแย้งได้ร่วมพูดคุยเพื่อหาทางร่วมกันในการหาทางออกที่ไม่ใช้ความรุนแรง”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์การศึกษาเรียนรู้สันติวิธีขึ้นมา มาก เช่น สถาบันพระปกเกล้า ศูนย์ศึกษาสันติวิธีมหาวิทยาลัยมหิดล และที่อื่นอีกหลายที่ ซึ่งก็ได้มีการจัดการสานเสวนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชุมชนท้องถิ่น ในประเด็นปัญหาการพัฒนา นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องการแก้ไขปัญหาคอร์รัปชันในภาคใต้”

2.7 สันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยคนกลาง

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า การเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่ผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นคนกลางที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องที่พิพาทเข้าช่วยคู่พิพาทให้ร่วมกันหารือ และทำความเข้าใจปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นเพื่อแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหานั้นที่ทุกฝ่ายยอมรับ คู่กรณีสองฝ่ายหรือมากกว่าซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มคน หรือกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคมร่วมกันพัฒนาข้อตกลงที่มีโอกาสเป็นไปได้ร่วมกัน เพื่อเป็นแนวทางและกฎกติกาในกิจกรรมร่วมกันของเขาทั้งหลายในอนาคต (ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ 2553: 46) คู่กรณีซึ่งอาจเป็นรัฐ บุคคล หรือกลุ่มบุคคลใช้ในการแก้ปัญหาโดยสมัครใจมาพูดคุยอภิปรายถึงความแตกต่างกันในเรื่องต่างๆ เป็นการร่วมกันหาทางออกต่างๆ แล้วจึงร่วมกันตัดสินใจนำไปสู่ผลที่คู่เจรจาพึงพอใจ (พระมหาพรหมชาวมุขมหาโส 2556: 222) ซึ่งวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยในท้องถิ่นได้มีการนำวิถีวัฒนธรรมแบบการไกล่เกลี่ยคนกลางมาจัดการความขัดแย้ง ดังเช่น ในท้องถิ่นภาคอีสานมีระบบเจ้าโครตซึ่งเป็นระบบแห่งการตัดสินระดับที่แสดงออกถึงความเคารพนับถือ ไว้เนื้อเชื่อใจ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อาวุโส เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ ประณีประนอม คุ่มครองป้องกันลูกหลานไม่ให้มีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องมรดก ชีวิตครอบครัว ปัจจุบันแม้อำนาจทางบ้านเมืองจะตกไปอยู่กับผู้ใหญ่บ้าน กำนันแล้วก็ตาม แต่เมื่อมีเหตุการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เขาจะเรียกคู่กรณีไปรวมกันที่หมู่บ้านผู้ใหญ่บ้าน กำนัน แล้วนัดเจ้าโครต ทั้ง 2 ฝ่ายมาตกลงกัน (อุดม บัวศรี และชอบ ดีสวนโคก 2549: 95-104) จึงกล่าวได้ว่าในชุมชนท้องถิ่นได้มีการใช้ระบบไกล่เกลี่ยคนกลางเข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งซึ่งก็เป็นการใช้สันติวิธี

ในการเมืองระดับประเทศได้มีการใช้สันติวิธีแบบไกล่เกลี่ยคนกลาง ดังเช่น เหตุการณ์ประท้วงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ จนนำไปสู่ความรุนแรงในวันที่ 14 ตุลาคม 2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสทางวิทยุและโทรทัศน์ ความตอนหนึ่งว่า วันนี้เป็นวันมหาวิปโยค เกิดการปะทะกันและมีคนได้รับบาดเจ็บ ความรุนแรงได้ทวีขึ้นทั้งพระนคร ถึงขั้นจลาจลมีคนไทยด้วยกันต้องเสียชีวิต ทรงขอให้ทุกฝ่ายระงับเหตุแห่งความรุนแรง (ธนาชัย สุขวณิช 2555: 21 -43) ซึ่งเป็นบารมีปกเกล้าที่ทำให้ความขัดแย้งและความรุนแรงสงบลง กรณีการเลือกตั้งทั่วไป 22 มีนาคม 2535 พรรคสามัคคีธรรมได้รับเลือกตั้งมาก

ที่สุด มี ส.ส. 79 คน จาก 360 คน นายณรงค์ วงศ์วรรณ หัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล โดยมีการเตรียมเสนอชื่อนายณรงค์ วงศ์วรรณ ในฐานะหัวหน้าพรรคที่มีผู้แทนมากที่สุด เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ปรากฏว่านายณรงค์ มีชื่อในแบล็คลิสต์ของอเมริกา ในที่สุดเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2535 ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง พลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจของประชาชนมีการประท้วงเรียกร้องของประชาชนจนนำไปสู่การปะทะกับกำลังของเจ้าหน้าที่มีการใช้กำลังเข้าปราบปรามประชาชนจนมีการเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์สงบลงโดยพระบารมีปกเกล้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้า และทรงมีพระราชดำรัสเตือนสติบุคคลทั้งสอง โดยทรงชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะมีต่อประเทศชาติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และขอให้บุคคลทั้งสองเป็นตัวแทนฝ่ายต่างๆ หันหน้าเข้าหากัน ช่วยกันคลี่คลายและแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของประเทศชาติ (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 82-83) ซึ่งเป็นการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยคนกลางโดยผู้ที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมความประนีประนอมค่อนข้างสูง การเมืองไทยจะมีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งอยู่แล้วทั้งในการเมืองปกติที่เมื่อเกิดความขัดแย้งในการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองการจัดสรรงบประมาณ การเจรจาทางการเมืองจะมีผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองเข้าไปเจรจาผลประโยชน์ทางการเมือง หรือเมื่อเกิดความขัดแย้งจนอาจจะนำไปสู่ความรุนแรงก็จะมีการไกล่เกลี่ยจากผู้ที่มีบารมีทางการเมือง ซึ่งเมื่อมีความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้นก็มักจะมีผู้ที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายเข้ามาพูดคุยไกล่เกลี่ยจนทำให้สถานการณ์คลี่คลาย สันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยคนกลางในประเทศไทยมักจะเกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์เริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤตแล้ว และบางครั้งก็ได้เกิดความรุนแรงขึ้นแล้วจึงได้มีการไกล่เกลี่ยขึ้น ซึ่งการไกล่เกลี่ยมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเจรจาแล้วระหว่างคู่กรณีความขัดแย้งและการเจรจาไม่ได้ผลจึงได้มีการนำสันติวิธีแบบไกล่เกลี่ยคนกลางมาใช้ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยคนกลางในประเทศไทยมักจะเกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์เริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤตแล้ว และบางครั้งก็ได้เกิดความรุนแรงขึ้นแล้วจึงได้มีการไกล่เกลี่ยขึ้น ซึ่งการไกล่เกลี่ยมักจะเกิดขึ้นเมื่อมีการเจรจาแล้วระหว่างคู่กรณีความขัดแย้งและการเจรจาไม่ได้ผล”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “มีการนำสันติวิธีแบบไกล่เกลี่ยคนกลางมาใช้แบบไม่เป็นทางการ ได้มีการเจรจาทางการเมืองตลอดเวลาโดยใช้ผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางการเมือง ผู้ที่มีอำนาจทางการเมือง เข้าไปเจรจาผลประโยชน์ทางการเมือง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ประเทศไทยเมื่อเกิดความขัดแย้งจะมีการใช้คนกลางไกล่เกลี่ยทั้งในระดับท้องถิ่น ปัญหาการเมืองในระดับชาติ คนกลางจึงมีความสำคัญและต้องเป็นคนที่คู่ขัดแย้งให้การยอมรับ”

โทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมความประนีประนอมค่อนข้างสูง ซึ่งเมื่อมีความขัดแย้งทางการเมืองก็มักจะมีผู้ที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายเข้ามาพุดจาไกล่เกลี่ยจนทำให้สถานการณ์คลี่คลาย”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ในระบบการเมืองไทยเป็นระบบการเมืองที่มีลักษณะที่จะต้องมีการเจรจาต่อรองกันโดยที่มีสายสัมพันธ์ในทางการเมือง เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ก็จะมีการเจรจาต่อรองกันโดยอาศัยผู้ที่ประสานความสัมพันธ์หรือคนกลางในการไกล่เกลี่ยเพื่อยุติความขัดแย้งและแบ่งปันผลประโยชน์กันให้ลงตัว”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การเมืองไทยมีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งอยู่แล้วทั้งในการเมืองปกติที่เมื่อเกิดความขัดแย้งในการจัดสรรตำแหน่งทางการเมือง การจัดสรรงบประมาณ หรือเมื่อเกิดความขัดแย้งจนอาจนำไปสู่ความรุนแรงก็จะมีการไกล่เกลี่ยจากผู้ที่มีบารมีทางการเมือง”

2.8 สันติวิธีเชิงพุทธ

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พบว่า ประเทศไทยได้มีการนำขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมในท้องถิ่นมาใช้ในการระงับข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย พระมหากษัตริย์ และพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการไกล่เกลี่ย เช่น ประโยคที่พระใช้พูดเพื่อขอให้ปัญหาความขัดแย้งจบ คือ ขอบิณฑบาต นอกจากนี้ก็ยังมีการใช้หลักธรรมอื่นอีก เช่น การให้อภัยกัน ความมีเมตตา หลักฐานที่ชี้ชัดให้เห็นว่าการระงับข้อพิพาทโดยวิธีการไกล่เกลี่ยได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนยุคก่อนสุโขทัย ซึ่งในยุคนั้น ได้มีกฎหมายที่พระเจ้ามังรายตราขึ้นซึ่งเรียกว่า มังรายศาสตร์ ถือเป็นกฎหมายที่มาจากรัฐธรรมนูญกำหนดสิทธิหน้าที่พลเมืองมีเนื้อหากฎหมายกำหนดคำสอนทางศาสนา และจารีตประเพณี ไว้ในรัฐธรรมนูญที่ตรา 203 (ชลากร เทียนส่องใจ 2553: 46) เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองได้มีการพยายามที่จะนำเสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้แนวทางสันติวิธีเชิงพุทธ โดยพยายามใช้กระบวนการทางพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไขโดยการร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การเปิดใจรับฟังปัญหา การใช้เหตุผลและสติโดยไม่ใช้อารมณ์ไม่ทำร้าย ไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน นอกจากนี้พระสงฆ์ก็ได้มีส่วนในการเผยแพร่แนวทางสันติวิธีเชิงพุทธในสังคมไทย เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองก็มีการนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาชี้แนะแนวทางในการหาทางออกร่วมกัน มีการพูดเตือนสติว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธเราควรใช้สติ ไม่ใช้อารมณ์โกรธ ในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช้ความรุนแรง สันติวิธีเชิงพุทธได้ถูกนำมาใช้ในประเด็น

ที่เกี่ยวข้องกับการลดความรุนแรงของเหตุการณ์ความขัดแย้ง โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีไม่ก่อความรุนแรงทั้งทางกายและทางใจ มีการเผยแพร่และเทศนาโดยพระสงฆ์ให้มีการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยการลดละกิเลส ความโลภ โกรธ หลง ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีเชิงพุทธในประเทศไทยจะเป็นการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตโดยการลดละกิเลส ความโลภ โกรธ หลง และเมื่อเกิดความขัดแย้งก็จะพยายามใช้กระบวนการทางพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไข”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “เมื่อมีความขัดแย้งทางการเมืองก็มักที่จะมีการพูดถึงว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธเราควรใช้สติ ไม่ใช่อารมณ์โกรธ ในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช่ความรุนแรง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “สังคมไทยมีการใช้หลักธรรมในศาสนาพุทธมาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งกันอย่างเสมออยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น ประโยคที่พระใช้พูดเพื่อขอให้ปัญหาความขัดแย้งจบ คือ ขอบิณฑบาต นอกจากนี้ก็ยังมีการใช้หลักธรรมอื่นอีก เช่น การให้อภัยกัน ความมีเมตตา”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีเชิงพุทธได้ถูกนำมาใช้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการลดความรุนแรงของเหตุการณ์ความขัดแย้ง โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า แก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีไม่ก่อความรุนแรงทั้งทางกายและทางใจ”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “พระสงฆ์หลายรูปได้มีส่วนในการเผยแพร่แนวทางสันติวิธีเชิงพุทธในสังคมไทย เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองก็จะมีการนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาชี้แนะแนวทางในการหาทางออกร่วมกัน”

วันชัย วัฒนศัพท์ ได้กล่าวว่า “พุทธสันติวิธีเน้นการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง โดยการร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การเปิดใจรับฟังปัญหา การใช้เหตุผลและสติโดยไม่ใช้อารมณ์ และศาสนาพุทธก็สอนให้คนไม่ทำร้าย ไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน”

2.9 สันติวิธีตามแนวคิดอิสลาม

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์ มีการใช้แนวคิดสันติแบบอิสลามในประเทศไทยโดยรัฐบาลได้มีการใช้ผ่านการอุปถัมภ์ศาสนาอิสลามโดยการแต่งตั้งผู้นำทางศาสนาอิสลามอย่างเป็นทางการ คือ จุฬาราชมนตรีเพื่อลดความขัดแย้งทางศาสนาในประเทศ และได้อาศัยผู้นำศาสนาเชื่อมโยงระหว่างชาติและประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเพื่อสร้างเอกภาพให้

เกิดขึ้นในชาติซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อมีการจัดตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติขึ้นและได้มีการจัดประชุมประสานความร่วมมือผู้นำศาสนา เรื่อง “บทบาทของศาสนิกในการสร้างความสมานฉันท์” เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ที่จังหวัดปัตตานี ในการประชุมครั้งนี้ ผู้นำศาสนาพุทธและอิสลามฝ่ายละ 10 คน ได้ร่วมกันประกาศเจตจำนงร่วมกัน ความตอนหนึ่งว่า ผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่นทั้งพุทธและมุสลิม ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความสมานฉันท์ พร้อมทั้งชักชวนให้ศาสนิกของตนอยู่ในกรอบคำสอนของศาสนา ยึดมั่นในภราดรภาพของมนุษยชาติ และคุณค่าของชีวิต (โคทม อาริยา 2549: 11) นอกจากนี้ยังมีการใช้สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ ซึ่งผู้ก่อความไม่สงบได้มีการบิดเบือนคำสอนตามหลักศาสนาเพื่อสร้างแนวร่วมในการสร้างสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล และกับประชาชนในพื้นที่ที่นับถือศาสนาพุทธ รัฐบาลได้ร่วมมือกับผู้นำศาสนาอิสลามเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกับพุทธศาสนิกชนอิสลามว่าศาสนาอิสลามสอนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการให้ความรู้ความเข้าใจว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ แก่นแท้ของอิสลามไม่ใช่เรื่องของทฤษฎีหรือปรัชญา แต่เป็นเรื่องของการมีชีวิตโดยไม่โกรธตลอดเวลา เพื่อที่จะสามารถรับใช้พระเจ้าและผู้คนแล้ว ได้รับความสงบในจิตใจ ความหมายที่แท้จริงของอิสลามคือสันติภาพ ญิฮาด ในความหมายที่แท้จริงคือ การดิ้นรนต่อสู้กับอิตตาของตนเอง และเอาชนะความโกรธความตระหนงตนเอง ต่อให้ไปดิ้นรนต่อต้านความอยุติธรรมก็ต้องต่อต้าน โดยสันติวิธี ไม่มีที่สำหรับความรุนแรง ไม่ว่าแบบใดในศาสนาอิสลาม และรัฐบาลได้เสนอเรื่องไปยังสำนักจุฬาราชมนตรีในกรณีที่ฝ่ายก่อความไม่สงบได้เผยแพร่เอกสารชื่อ การต่อสู้ที่ปัตตานี ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่มีลักษณะบิดเบือนคำสอนของศาสนาอิสลาม เพื่อให้ทำการศึกษาค้นคว้าหาทางแก้ไข และชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ สำนักจุฬาราชมนตรีก็ได้ออกมาชี้แจงหลักของศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ใช้สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามผ่านทางผู้นำศาสนาอิสลามคือสำนักจุฬาราชมนตรี และผู้นำศาสนาในท้องถิ่นเพื่อทำความเข้าใจหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้องเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูล ดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามในประเทศได้มีการนำมาใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงในภาคใต้โดยรัฐบาลได้อาศัยผู้นำทางศาสนาในการชี้แจงหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง อธิบายความหมายของ ญิฮาด ว่าความหมายที่แท้จริงคือ การดิ้นรนต่อสู้กับอิตตาของตนเอง และเอาชนะความโกรธความตระหนงตนเอง ต่อให้ไปดิ้นรนต่อต้านความอยุติธรรมก็ต้องต่อต้าน โดยสันติวิธี”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การใช้แนวคิดสันติแบบอิสลามในประเทศไทยได้มีการใช้ผ่านการอุปถัมภ์ศาสนาอิสลามโดยการแต่งตั้งผู้นำทาง

ศาสนาอิสลามอย่างเป็นทางการ คือ จุฬาราชมนตรีเพื่อลดความขัดแย้งทางศาสนาในประเทศ และได้อาศัยผู้นำศาสนาเชื่อมโยงระหว่างชาติและประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเพื่อสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นในชาติ”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามในประเทศไทยนั้นจะเห็นได้ชัดเจนจากปัญหาความไม่สงบในภาคใต้ที่มีการให้ผู้นำทางศาสนาในท้องถิ่นทำความเข้าใจหลักของศาสนาอิสลามที่ถูกต้องให้กับประชาชนในพื้นที่ เพื่อลดความขัดแย้งอันเกี่ยวกับความเชื่อทางศาสนาไม่ให้นานปลาย”

โทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามได้ถูกนำมาใช้ในเหตุการณ์ความรุนแรงในภาคใต้เพื่อต่อสู้กับแนวคิดอิสลามที่นิยมความรุนแรง ได้มีการใช้ผู้นำศาสนาอิสลามอธิบายหลักการของศาสนาอิสลามในการสร้างความสันติให้เกิดขึ้นในชุมชนและสังคม”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การแก้ไขความรุนแรงในภาคใต้รัฐบาลได้เสนอเรื่องไปยังสำนักจุฬาราชมนตรีในกรณีที่เกี่ยวข้องกับความไม่สงบได้เผยแพร่เอกสารข้อการต่อสู้ที่ปัตตานี ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่มีลักษณะบิดเบือนคำสอนของศาสนาอิสลาม เพื่อให้ทำการศึกษาค้นคว้าแก้ไข และชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ สำนักจุฬาราชมนตรีก็ได้ออกมาชี้แจงหลักของศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามเป็นการอธิบายว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติ มีเป้าหมายเพื่อการอยู่ด้วยกันอย่างสันติ มีการนำหลักการนี้เพื่อนำไปสอนชาวไทยอิสลามเพื่อให้อยู่ร่วมกับศาสนิกชนอื่นที่แตกต่างกันทางความคิดความเชื่อ”

2.10 สันติวิธีตามแนวคิดอหิงสา

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า มหาตมะคานธีเป็นผู้ที่นำแนวความคิดสันติวิธีตามแนวทางอหิงสา มาใช้เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมกลับคืนมาจากประเทศอังกฤษ สันติวิธีตามแนวทางของมหาตมะคานธีนั้นเป็นการมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อสิ่งที่ไม่เป็นธรรมด้วยแนวทางที่ไม่ใช้ความรุนแรง บนฐานความคิดที่ว่าความไม่ใช้ความรุนแรงเป็นวิธีที่ดีที่สุดและเป็นพลังยิ่งใหญ่ในการเปลี่ยนแปลงสังคม เรียกการต่อสู้ที่ว่า สัตยาเคราะห์ หรือที่เรียกว่าการต่อสู้ คือ แฝง โดยผู้ต่อสู้จะต้องไม่ใช้กำลังกับฝ่ายปรปักษ์ ต้องมีความอดทน เห็นใจฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ การยอมรับทุกข้อด้วยตนเอง และยอมรับผลที่จะเกิดขึ้น ผู้คือแฝงจะไม่นำพาต่ออำนาจรัฐ ไม่ยอมรับนับถือกฎหมายทุกฉบับของรัฐที่ไม่ชอบด้วยศีลธรรม เช่น จะไม่ยอมเสียภาษีที่ไม่เป็นธรรม การเคลื่อนไหวเรียกร้องที่มีคุณค่าตามแนวทางของมหาตมะคานธีนั้น จะผ่านขั้นตอน

5 ประการ คือ เมีนเฉย เหยียดหยาม สาปแช่ง ปราบปราม และเคารพ ซึ่งถ้าผ่านขั้นตอนในขั้นตอนสาปแช่งและปราบปรามมาได้ก็จะนำมาสู่การได้รับการเคารพจากฝ่ายต่างๆ (ชลัท ประเทืองรัตน 2550: 5) การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยในประเทศไทยมีการอ้างว่าใช้อหิงสาในการต่อสู้เรียกร้องเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการชุมนุมอย่างสงบ ไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อสร้างความชอบธรรมของกลุ่ม ซึ่งการใช้สันติวิธีตามแนวคิดอหิงสาของมหาตมะคานธีจะต้องมีความรักความเมตตาต่อผู้ที่เราจะประท้วงโดยมีเป้าหมายเรียกร้องความเป็นธรรมไม่เกลียด โกรธต่อฝ่ายตรงข้าม ซึ่งการชุมนุมประท้วงมีการใช้รูปแบบของอหิงสาแต่กระบวนการ วิธีการมีการปรับซึ่งบางครั้งแตกต่างไปจากหลักการของอหิงสาที่แท้จริงจะพบว่ายังมีการใช้ถ้อยคำคำทอซึ่งไม่ได้แสดงถึงความรักต่อฝ่ายตรงข้ามตามแนวคิดของอหิงสา มีการใช้ถ้อยคำที่รุนแรงในการปราศรัย บางครั้งมีการขู่เพื่อให้เกิดความรุนแรงจากฝ่ายตรงข้ามเพื่อให้เกิดความชอบธรรมของตนเอง และทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม มีการปลุกกระดมให้มีการเกลียดชัง ซึ่งก็จะปรากฏว่ามีการใช้ความรุนแรงติดตามมาเสมอ ชลัท ประเทืองรัตน (2550: 15-16) ได้วิเคราะห์การนำแนวทางอหิงสาของมหาตมะคานธีมาใช้ในประเทศไทยโดยแยกเป็นประเด็นไว้ 3 ประเด็น คือ ประเด็นแรก ได้กล่าวว่าแนวทางอหิงสาของคานธีจะต้องมีความรักและมีเมตตาทั้งผู้ที่เรารัก และผู้ที่เกลียดเรา ในขณะที่การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยนั้นไม่ปรากฏว่าผู้นำการชุมนุมประท้วงได้แสดงให้เห็นว่ามีความรักและเมตตาต่อผู้ที่ประท้วง หลายๆ ครั้งมีทั้งคำสาปแช่ง ไล่ส่ง อารมณ์เต็มไปด้วยความเกลียดชัง รวมถึงข้อความป้ายผ้าต่างๆ ที่เขียนโจมตีตัวบุคคลด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ การพูดวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปด้วยถ้อยคำที่เผ็ดร้อนสามารถฟ้องร้องหมิ่นประมาทได้ตามกฎหมาย และภายหลังจากการประท้วงเสร็จสิ้นก็ไม่ปรากฏว่าเกิดบรรยากาศที่สมานฉันท์ และผู้ที่ประท้วงในภายหลังก็แสดงความชื่นชมต่อมหาตมะคานธี ในประเด็นที่สองกล่าวถึงความชอบธรรมของการคือแ่ง ตามแนวทางอหิงสาของมหาตมะคานธีนั้น ข้อเรียกร้องต่อสิ่งที่ไม่เป็นธรรมนั้นมีความชอบธรรมมากประชาชนให้การสนับสนุนและรู้สึกว่ามีคุณค่าในการสนับสนุนและเข้าร่วมประท้วงด้วยในขณะที่ในประเทศไทยการชุมนุมประท้วงเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน หลายๆ ครั้งไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ประเด็นที่สามกล่าวถึงการไม่ใช้กำลังกับฝ่ายปรปักษ์ การต่อสู้แบบ สัตยาเคราะห์ หรือที่เรียกว่าการต่อสู้คือแ่ง รวมถึงการละเมิดกฎหมายของมหาตมะคานธีนั้น ผู้ต่อสู้จะต้องไม่ใช้กำลังกับฝ่ายปรปักษ์ ไม่ทำร้าย ทำลายชีวิตของคู่ต่อสู้ ผู้ต่อสู้จะต้องมีความอดทนและเห็นใจฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ ความอดทนหมายถึงการยอมรับทุกข์ด้วยตนเอง ไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับทุกข์ การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยที่มีการอ้างแนวคิดอหิงสาหลายครั้งมีการใช้กำลังโต้ตอบซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้ลดความชอบธรรมในการเรียกร้อง และลดการสนับสนุนจากมวลชน เป็นการลดพลังของการคือแ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การประชุมชุมประท้วงในประเทศไทยที่อ้างว่าใช้อหิงสาในการต่อสู้ นั้น จะพบว่ายังมีการใช้ถ้อยคำคำทอซึ่งไม่ได้แสดงถึงความรักต่อฝ่ายตรงข้าม แต่ก็ได้แสดงถึงการต่อสู้ที่ไม่ใช้กำลังความรุนแรง”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การใช้อหิงสาในการเรียกร้องทางการเมืองของประเทศไทยเป็นการใช้เพื่อความชอบธรรมของกลุ่มเรียกร้อง มีการใช้รูปแบบของอหิงสาแต่กระบวนการวิธีการมีการปรับซึ่งบางครั้งแตกต่างไปจากหลักการของอหิงสาที่แท้จริง โดยอหิงสาที่แท้จริงต้องมีความรักและเมตตา การไม่ใช้ความรุนแรงทั้งทางกายและทางวาจา”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีแบบอหิงสาในประเทศไทยมักใช้คู่กับคำว่าสันติ เพื่อสร้างพลังและความชอบธรรมในการเคลื่อนไหวเรียกร้องในสิ่งที่ต้องการของกลุ่มคน แต่ส่วนมากมักจะใช้หลักการของอหิงสาไม่ครบถ้วน”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “มีการอ้างแนวคิดอหิงสาหลายครั้งเพื่อชุมนุมประท้วงในประเทศไทย แต่ไม่ได้มีการนำหลักการอหิงสาที่แท้จริงมาใช้ เป็นแค่การอ้างความชอบธรรมในการชุมนุมกับอำนาจรัฐที่เหนือกว่า ซึ่งก็จะปรากฏว่ามีการใช้ความรุนแรงติดตามมาเสมอ”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีตามแนวคิดอหิงสาของมหาตมะคานธีจะต้องมีความรักความเมตตาต่อผู้ที่เราจะประท้วง โดยมีเป้าหมายเรียกร้องความเป็นธรรมไม่เกลียดโกรธต่อฝ่ายตรงข้าม แต่หลายครั้งที่การประชุมชุมประท้วงในประเทศไทยที่อ้างอหิงสาจะมีการคำทอ และปลุกกระดมให้มีการเกลียดชัง จะเห็นได้ว่าเราใช้อหิงสาเป็นเพียงสัญลักษณ์เพื่อสร้างความชอบธรรมแต่ไม่ได้นำหลักการของอหิงสามาใช้ทั้งหมด”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวไว้ว่า “แนวคิดอหิงสามีการนำมาใช้เพื่อการชุมนุมประท้วงเพื่อเรียกร้องทางการเมืองในประเทศไทยเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการชุมนุมอย่างสงบไม่ใช้ความรุนแรง แต่บางครั้งก็มีการใช้ถ้อยคำที่รุนแรงในการปราศรัย บางครั้งมีการขู่เพื่อให้เกิดความรุนแรงจากฝ่ายตรงข้ามเพื่อให้เกิดความชอบธรรมของตนเอง และทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม”

ตอนที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคต่อการนำแนวคิดสันติวิธีไปใช้

3.1 สันติวิธีใช้เวลานานเกินไป

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า การนำสันติวิธีมาใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งทางการเมืองต้องใช้ความอดทนเพราะการใช้สันติวิธีต้องใช้เวลาในการคลี่คลายปัญหาจะรีบร้อนไม่ได้ เนื่องจากสาเหตุปัจจัยต่างๆ เช่น สถานการณ์มันสุกอม กลุ่มที่ไม่พร้อมทำให้ต้องรอรระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งสามารถวิเคราะห์หุ้มุมมองปัญหาในเรื่องระยะเวลาที่ใช้สันติวิธีของฝ่ายที่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐและฝ่ายที่เป็นคู่กรณีได้คือ ในมุมมองของฝ่ายที่ใช้อำนาจรัฐซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าเมื่อเห็นว่าจะต้องใช้เวลานานก็มักจะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาเพราะใช้เวลาน้อยกว่า และง่ายกว่าด้วย และถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายที่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐบาลที่บริหารประเทศด้วยเหตุผลที่ได้ทำสัญญาประชาคมในการที่จะดำเนินนโยบายต่างๆ ภายในระยะ 4 ปี ของการเป็นรัฐบาลโดยแถลงนโยบายต่อรัฐสภานั้นทำให้กลุ่มนักการเมืองที่กุมอำนาจแห่งรัฐพยายามที่จะเข้าไปจัดการความขัดแย้งโดยคำนึงถึงเวลา (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส 2553) โดยต้องการให้ปัญหาความขัดแย้งยุติลงโดยเวลาอันรวดเร็ว ในมุมมองของฝ่ายที่เป็นคู่กรณีกับผู้ใช้อำนาจรัฐซึ่งเป็นผู้ที่ใช้สันติวิธีในการเรียกร้องทางการเมืองเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองมักจะมุ่งหวังความสำเร็จโดยใช้สันติวิธีเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มของตน และเมื่อเวลาผ่านไปนานเข้าก็จะมองว่ารัฐบาลไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหาหรือถ่วงเวลา จึงพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ตัวเองเรียกร้องให้เร็วขึ้น การใช้เวลาที่ยาวนานจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้สันติวิธีถูกเบียดเบนแนวทางไป ผู้ที่ใช้อำนาจที่มุ่งหวังในผลที่จะเกิดขึ้นจึงคาดหวังที่จะเคลื่อนไหวให้ประสบความสำเร็จโดยเร็ว ปัจจัยเรื่องระยะเวลาในการใช้สันติวิธีเกี่ยวข้องกับ ความอดทนของกลุ่มขัดแย้งที่อาจถูกอีกฝ่ายยั่วยุหรือการมุ่งความสำเร็จของอีกฝ่ายนำมาซึ่งการไม่อาจรอการแก้ไขปัญหาที่ใช้เวลานานได้ และอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ใช้อำนาจรัฐทำให้ต้องการที่จะแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้กำลังความรุนแรงเพื่อให้ปัญหายุติด้วยความรวดเร็ว และกลุ่มขัดแย้งระแวงในท่าทีของฝ่ายตรงข้ามจึงต้องการให้ความขัดแย้งหรือข้อเรียกร้องจบลงโดยเร็ว ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การนำสันติวิธีมาใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งทางการเมืองต้องใช้ความอดทนเพราะการใช้สันติวิธีต้องใช้เวลาในการคลี่คลายปัญหา บางครั้งผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าเมื่อเห็นว่าจะต้องใช้เวลานานก็มักจะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาเพราะใช้เวลาน้อยกว่า และง่ายกว่าด้วย”

พระมหามหาราช ทุมมาโฮ (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีเป็นวิธีการจัดการความขัดแย้งที่ต้องอาศัยระยะเวลาจะรีบร้อนไม่ได้ เนื่องจากสาเหตุปัจจัยต่างๆ เช่น สถานการณ์มั่นคงไม่พร้อม ทำการให้ต้องรอง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “เนื่องจากคู่ขัดแย้งต้องการให้ความขัดแย้งจบลงโดยไวหรือเพื่อให้ได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ จึงทำให้ผู้ใช้สันติไม่มีความอดทนในการรอหรือเพราะคู่ขัดแย้งระแวงในท่าทีของกันและกันจึงทำให้ไม่อาจรอต่อไปได้ จึงเลือกที่จะใช้ความรุนแรง”

โทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ผู้ที่ใช้สันติวิธีในการเรียกร้องทางการเมืองเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบทางการเมืองมักจะมุ่งหวังความสำเร็จโดยใช้สันติวิธีเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับกลุ่มของตน และเมื่อเวลาผ่านไปนานเข้าก็จะมองว่ารัฐบาลไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหาหรือถ่วงเวลา จึงพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ตัวเองเรียกร้องให้เร็วขึ้น การใช้เวลาที่ยาวนานจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้สันติวิธีถูกเบียดเบียนแนวทางไป”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ปัญหาเรื่องของระยะเวลาในการใช้สันติวิธีเกิดจาก ผู้ที่ใช้สันติที่มุ่งหวังในผลที่จะเกิดขึ้นจึงคาดหวังที่จะเคลื่อนไหวให้ประสบความสำเร็จโดยเร็ว หรือผู้ที่ใช้อำนาจรัฐคิดว่าตนเองมีอำนาจที่เหนือกว่าต้องการแก้ไขปัญหาให้ได้โดยเร็ว เพื่อที่จะได้มีเวลาบริหารประเทศต่อไปในเวลาที่มืออยู่อย่างจำกัด”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “ปัจจัยเรื่องของระยะเวลาในการใช้สันติวิธีเกี่ยวข้องกับ ความอดทนของคู่ขัดแย้งที่อาจถูกอีกฝ่ายช่วยหรือการมุ่งความสำเร็จของอีกฝ่ายนำมาซึ่งการไม่อาจรอการแก้ไขปัญหาที่ใช้เวลานานได้ และอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ใช้อำนาจรัฐทำให้ต้องการที่จะแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้กำลังความรุนแรงเพื่อให้อาณาเขตยุติด้วยความรวดเร็ว”

3.2 สันติวิธีไม่สามารถประกันความสำเร็จได้

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า สันติวิธีในฐานะวิธีการต่อสู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายมีคุณสมบัติประการหนึ่งที่ไม่ต่างกับวิธีการไปสู่เป้าหมายอื่นๆ นั่นคือ ไม่สามารถรับประกันความสำเร็จได้ในทุกกรณี ความสำเร็จของสันติวิธีย่อมต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไของค์ประกอบมากมาย ทั้งเงื่อนไขภายนอกและเงื่อนไขภายในของกลุ่มผู้ใช้สันติวิธี การประเมินความสำเร็จของสันติวิธีต้องนิยามว่าอะไรคือความสำเร็จของสันติวิธีในประเทศไทย (ชญา นิษฐ์ พูลยรัตน์ 2553: 16-27) ซึ่งที่ผ่านมามีความสำเร็จของการนำสันติวิธีไปใช้ของกลุ่มแต่ละฝ่ายมีการให้ความหมายที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายร่วมกันคือการไม่เกิดความรุนแรง การเกิดสันติภาพ ซึ่งถ้าแต่ละฝ่ายให้ความสำคัญกับเป้าหมายหลักมากกว่าสันติภาพก็จะก่อให้เกิดความรุนแรง การให้ความสำคัญกับความสำเร็จของเป้าหมายชื่อเรียกร้องในการใช้สันติวิธี ทำให้เมื่อ

ไม่ได้รับการตอบสนองจะมีการเพิ่มความเข้มข้นของการเคลื่อนไหวและละเอียดแนวทางสันติวิธี ส่วนฝ่ายรัฐบาล เมื่อใช้สันติวิธีไม่ได้ผลก็มักจะเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายที่ชอบธรรมที่นำไปสู่ความรุนแรง เพราะความกดดันทางสังคมที่จะต้องรักษาความสงบในสังคมทำให้เมื่อประสบความสำเร็จ ความล้มเหลวในการใช้สันติวิธีก็จะเลือกใช้ความรุนแรงในการยุติความขัดแย้ง การที่แนวทางของสันติวิธีไม่รับประกันว่าผู้ปฏิบัติจะไม่เผชิญกับความรุนแรงและได้รับความสำเร็จตามที่ต้องการ ทำให้บางครั้งก็มีความตั้งใจให้เกิดความรุนแรงเพื่อประโยชน์ทางการเมือง เพราะฉะนั้นความสำเร็จของสันติวิธีจึงเป็นปัจจัยในการตัดสินใจต่อไปว่าจะใช้ความรุนแรงหรือไม่ ของคู่กรณี ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีไม่สามารถรับประกันความสำเร็จได้เป็นปัญหาที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง ซึ่งที่ผ่านมาความสำเร็จของสันติวิธีของแต่ละฝ่ายมีความหมายที่แตกต่างกันแต่มีเป้าหมายร่วมกันคือการไม่เกิดความรุนแรง การเกิดสันติภาพ ซึ่งถ้าแต่ละฝ่ายให้ความสำคัญกับเป้าหมายหลักมากกว่าสันติภาพก็จะก่อให้เกิดความรุนแรง”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) “สันติวิธีเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาคือต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง และไม่สามารถรับประกันความสำเร็จได้เนื่องจากขึ้นอยู่กับสถานการณ์ ระยะเวลาที่เหมาะสม ตัวบุคคล ฉะนั้นต้องนำสันติวิธีมาปรับใช้ให้เหมาะสมจึงไม่สามารถที่จะรับประกันความสำเร็จได้”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ผู้ที่ใช้สันติวิธีไม่สามารถที่จะรู้ได้เลยว่าสันติวิธีที่ใช้จะสำเร็จหรือไม่ เมื่อมีวิธีการที่เห็นว่าจะทำให้ปัญหาจบลงอย่างรวดเร็ว แต่อาจเกิดความรุนแรงได้ก็เลือกที่จะใช้วิธีการนั้น”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งและความรุนแรงเพื่อให้เกิดสันติภาพไม่มีสูตรสำเร็จ ฉะนั้นผู้ที่ใช้สันติวิธีจะต้องปรับใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และระยะเวลา เมื่อเกิดความล้มเหลวจะต้องร่วมมือกันหาทางออกและไม่ล้มเลิกที่จะใช้สันติวิธี แต่ส่วนมากการใช้สันติวิธีในประเทศไทยเมื่อประสบความสำเร็จความล้มเหลวในการใช้สันติวิธีก็จะเลือกใช้ความรุนแรงในการยุติความขัดแย้ง”

เอกชัย ศรีวิลาศ (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การให้ความสำคัญกับความสำเร็จของเป้าหมายข้อเรียกร้องในการใช้สันติวิธีทำให้เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองจะมีการเพิ่มความเข้มข้นของการเคลื่อนไหวและละเอียดแนวทางสันติวิธี ส่วนฝ่ายรัฐบาลเมื่อใช้สันติวิธีไม่ได้ผลก็มักจะเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายที่ชอบธรรมที่นำไปสู่ความรุนแรง เพราะความกดดันทางสังคมและหน้าที่ที่จะต้องรักษาความสงบในสังคม”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “แนวทางของสันติวิธีจะไม่รับประกันว่าผู้ปฏิบัติจะไม่เผชิญกับความรุนแรงและได้รับความสำเร็จตามที่ต้องการจนบางครั้งก็มีความตั้งใจให้เกิดความรุนแรงเพื่อประโยชน์ทางการเมือง เพราะฉะนั้นความสำเร็จของสันติวิธีจึงเป็นปัจจัยในการตัดสินใจต่อไปว่าจะใช้ความรุนแรงหรือไม่”

3.3 ผู้ใช้สันติวิธีมีความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธีในมุมมองที่แตกต่างกัน

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า สันติวิธีได้ถูกตีความที่แตกต่างกันไปบางสำนักกล่าวว่าสันติวิธีคือการไม่ใช้กำลังทางกายกับฝ่ายตรงข้าม บางสำนักบอกว่าสันติวิธีรวมถึงการไม่ใช้ความรุนแรงทางวาจาด้วย และตามแนวทางอหิงสาของมหาตมะคานธียังมีแนวทางว่าจะต้องไม่เกลียดชังคู่กรณีด้วย ความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธีในมุมมองที่แตกต่างกัน คือ ความเข้าใจที่มีต่อตัวสันติวิธีทำให้เกิดความเข้าใจที่แตกต่างกันนำไปสู่กระบวนการคิดและปฏิบัติที่แตกต่าง เห็นได้จากการที่รัฐบาลมองว่าสันติวิธีหมายถึงการเคารพกฎหมายและการไม่ก่อความวุ่นวาย แต่ประชาชนมองว่าสันติวิธีคือการประท้วงเพื่อเรียกร้องความต้องการ และการที่รัฐบาลจะยินยอมตามเงื่อนไขการเจรจานั้น มักจะขึ้นอยู่กับจำนวนปริมาณของจำนวนประชาชนที่มารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์และความต้องการ (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส 2553: 6-7) การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยได้มีความพยายามหลายครั้งเพื่อนำเสนอให้มีกระบวนการรับฟังกันและกันด้วยใจที่ไร้อคติ แต่ก็พบกับความล้มเหลวเพราะคู่ขัดแย้งไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการเจรจาตามแนวทางสันติวิธี (สุพัตรา จิตตเสถียร 2553: 28-37) การตีความสันติวิธีที่แตกต่างกันทำให้มีการแสดงออกที่ไม่เหมือนกัน เกิดจากการที่แต่ละฝ่ายต้องการใช้สันติวิธีเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมในเป้าหมายของฝ่ายตน เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบ มีการตีความเพื่อเข้าข้างตนเองหรือเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง โดยมีจุดยืนที่แตกต่างกันจนไม่สามารถจะหาจุดร่วมกันได้ เมื่อคู่กรณีแต่ละฝ่ายตีความหมายของสันติวิธีแตกต่างกันจึงทำให้มีการกล่าวหาว่าอีกฝ่ายเป็นสันติวิธีที่ไม่ถูกต้อง ทำให้การนำสันติวิธีมาใช้ประสบกับอุปสรรคและปัญหาทำให้ไม่สามารถที่จะทำให้มีการใช้สันติวิธี ที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ในสิ่งที่ต้องการได้และทำให้แต่ละฝ่ายยึดจุดยืนของตนเองจนไม่สามารถที่จะประสานความร่วมมือกันได้ เป็นผลให้ในที่สุดต้องใช้กำลังในการตัดสินใจปัญหาซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การตีความสันติวิธีที่แตกต่างกันเพราะแต่ละฝ่ายต้องการใช้สันติวิธีเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมในเป้าหมายของฝ่ายตนเพื่อช่วงชิงความได้เปรียบ โดยมีจุดยืนที่แตกต่างกันจนไม่สามารถจะหาจุดร่วมกันได้ เป็นผลให้ในที่สุดต้องใช้กำลังในการตัดสินใจปัญหา”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “เนื่องจากคู่กรณีมีการแสดงออกที่ไม่เหมือนกัน มีการตีความสันติวิธีไปคนละอย่าง มีการตีความเพื่อเข้าข้างตนเอง หรือเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง ทำให้การนำสันติวิธีมาใช้ประสบกับอุปสรรคและปัญหา”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “บางครั้งเนื่องจากคู่ขัดแย้งต้องการใช้สันติวิธีเพื่อเป็นเครื่องมือเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเท่านั้น จึงทำให้มีการตีความหลักการของสันติวิธีเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อฝ่ายตนเองทำให้เกิดมุมมองของสันติวิธีที่บิดเบือนจากความเป็นจริง”

โกทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีได้ถูกตีความที่แตกต่างกันไปบางสำนักกล่าวว่าสันติวิธีคือการไม่ใช้กำลังทางกายกับฝ่ายตรงข้าม บางสำนักบอกว่าสันติวิธีรวมถึงการไม่ใช้ความรุนแรงทางวาจาด้วย และตามแนวทางอหิงสาของมหาตมะกานธียังมีแนวทางว่าจะต้องไม่เกลียดชังคู่กรณีด้วย เมื่อคู่กรณีแต่ละฝ่ายตีความหมายของสันติวิธีแตกต่างกันจึงทำให้มีการกล่าวหาว่าอีกฝ่ายเป็นสันติวิธีที่ไม่ถูกต้อง”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การมีมุมมองเกี่ยวกับสันติวิธีที่แตกต่างกันของคู่กรณีทำให้ไม่สามารถที่จะทำให้มีการใช้สันติวิธีเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ในสิ่งที่ต้องการได้และทำให้แต่ละฝ่ายยึดจุดยืนของตนเองจนไม่สามารถที่จะประสานความร่วมมือกันได้”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การมีความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธี ในมุมมองที่แตกต่างกัน เป็นอุปสรรคในการนำสันติวิธีไปใช้ให้ประสบความสำเร็จ เพราะทำให้เกิดเป้าหมายที่แตกต่างกันของผู้ใช้ซึ่งทำให้ใช้วิธีการที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและเป้าหมายของแต่ละฝ่าย”

3.4 ผู้ใช้สันติวิธีมีวิธีแสดงออกต่อกันในลักษณะที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า สถานการณ์ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงในมุมต่างๆ ของโลกนั้นในความเป็นจริงแล้วประเด็นปัญหาไม่ได้เกิดจากการที่มนุษย์ชาติขาดเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งจึงทำให้ความขัดแย้งยังคงอยู่ แต่ปัญหาที่ปรากฏชัดในสถานการณ์ปัจจุบันคือท่าทีที่คู่ขัดแย้งแสดงออกต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือกล่าวพาดพิงถึงคู่กรณีในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีลักษณะของการเหน็บแนมหรือต่อเสียดคู่กรณี จะเห็นว่า ท่าทีที่ไม่เป็นมิตรดังกล่าวทำให้ช่องว่างของความสัมพันธ์ของคู่กรณีเกิดภาวะสูญญากาศมากยิ่งขึ้นและทำให้กระบวนการสร้างความปรองดองยากยิ่งขึ้น (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส 2553: 7) การใช้สันติวิธีในประเทศไทยพบว่ายังมีการใช้คำพูดคำทอ มีการขู่ข่มเพื่อให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรงกลับมาเพื่อที่จะทำลายความชอบธรรม ดังมีคำกล่าวที่ว่าฝ่ายใดใช้ความรุนแรงก่อนเป็นฝ่ายแพ้ นอกจากนี้การที่ผู้ใช้สันติวิธีมีการแสดงออกโดยลักษณะท่าทางที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน ทำให้เกิด

การเผชิญหน้ากันมีความหวาดระแวงและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน มีการเรียกร้องความต้องการที่ทำให้อีกฝ่ายไม่สามารถปฏิบัติตามได้ การกล่าวโจมตีของฝ่ายผู้เคลื่อนไหวด้วยสันติวิธีต่อรัฐบาล และการที่รัฐบาลมองว่าผู้ที่ชุมนุมเป็นผู้ที่สร้างความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับสังคมตามที่ดังกล่าวทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันซึ่งเป็นอุปสรรคในการใช้สันติวิธีทำให้การคลี่คลายปัญหาด้วยสันติวิธีไม่ได้ผล การมีท่าทีที่แข็งกร้าวต่อกันของกลุ่มขัดแย้งและยึดจุดยืนของตนเองอย่างเหนียวแน่นทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างชิงความได้เปรียบต่อกัน และมีทัศนคติว่าต้องมีผู้แพ้และมีผู้ชนะทำให้แต่ละฝ่ายต้องการเป็นผู้ชนะ การใช้สันติวิธีจึงไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ การแสดงออกของกลุ่มขัดแย้งที่ไม่เป็นมิตรต่อกันอาจเกิดจากความต้องการแย่งชิงมวลชนที่สนับสนุนตนเอง หรือเพื่อต้องการปลุกเร้ามวลชนจึงทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่จะใช้เครื่องในการขจัดความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่นการเจรจาผ่านสื่อของกลุ่มขัดแย้ง และในกรณีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ฝ่ายที่เคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมเกิดความรู้สึกว่ามีการใช้อำนาจที่รู้สึกว่าเป็นธรรม จากบริบททางสังคมที่มีความไม่เป็นธรรมและความแตกต่างในเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายในสังคมนั้น ได้มีการเผชิญหน้าซึ่งกันและกัน โดยต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่าการใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมจากอีกฝ่าย (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 133) ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีในประเทศไทยเรายังมีการใช้คำพูดคำทอ มีการขยุเพื่อให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรงกลับมาเพื่อที่จะทำลายความชอบธรรม ดังมีคำกล่าวที่ว่าฝ่ายใดใช้ความรุนแรงก่อนเป็นฝ่ายแพ้ ซึ่งเป็นท่าทีที่เป็นอุปสรรคต่อการใช้แนวทางสันติวิธี”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การที่ผู้ใช้สันติวิธีมีการแสดงออกโดยลักษณะท่าทางที่ไม่เป็นมิตรต่อกันทำให้เกิดการเผชิญหน้ากัน และทำให้มีความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน การใช้สันติวิธีจึงไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ท่าทีของกลุ่มขัดแย้งที่ต้องการแย่งชิงมวลชนอาจต้องแสดงออกด้วยท่าทีที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน หรือเพื่อต้องการปลุกเร้ามวลชนจึงทำให้ทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่จะใช้เครื่องในการขจัดความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ ยกตัวอย่างเช่นการเจรจาผ่านสื่อของกลุ่มขัดแย้ง”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยคู่กรณีมักจะมีท่าทีที่เป็นศัตรูต่อกัน มีการด่าทอกันด้วยคำหยาบคาย การปลุกกระดมให้มีการ

เกลียดชังกัน มีการเรียกร้องความต้องการที่ทำให้อีกฝ่ายไม่สามารถปฏิบัติตามได้ทำให้การคลี่คลายปัญหาด้วยสันติวิธีไม่ได้ผล”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การกล่าวโจมตีของฝ่ายผู้เคลื่อนไหวด้วยสันติวิธีต่อรัฐบาล และการที่รัฐบาลมองว่าผู้ที่ชุมนุมเป็นผู้ที่สร้างความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับสังคมเท่าที่ดังกล่าวทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันซึ่งเป็นอุปสรรคในการใช้สันติวิธีอย่างแน่นอน”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การมีท่าทีที่แข็งกร้าวต่อกันของกลุ่มขัดแย้งและยึดจุดยืนของตนเองอย่างเหนียวแน่นทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างชิงความได้เปรียบต่อกัน และมีทัศนคติว่าจะต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะทำให้แต่ละฝ่ายต้องการเป็นผู้ชนะ”

3.5 ผู้ใช้สันติวิธีไม่สามารถใช้หลักการและเครื่องมือให้สอดคล้องกับตัวแปรต่างๆ

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า ปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้สันติวิธีทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวสันติวิธีแต่เพียงประการเดียวเท่านั้น ถึงแม้ว่าเราจะยอมรับว่าสันติวิธีคือทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดการความขัดแย้งได้อย่างยั่งยืน แต่ประเด็นที่ควรใส่ใจมากยิ่งขึ้นคือเราสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร (พระมหาพรหมมมหาโส 2553: 7) การปรับใช้สันติวิธีให้สอดคล้องกับตัวแปรต่างๆ จึงเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จของสันติวิธีเพราะความขัดแย้งในแต่ละสถานการณ์มักมีที่มาและเงื่อนไขที่แตกต่างกันจึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม มีประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการปรับใช้สันติวิธี คือ ในฐานะวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สันติวิธีมีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึง และผู้ใช้ต้องระวัง คือ สันติวิธีต้องอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม และการไม่ใช้ความรุนแรง โดยขบวนการสันติวิธีที่ใช้นั้นพื้นฐานทฤษฎีแห่งอำนาจโดยการทำลายความชอบธรรมแห่งอำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งถ้าผู้ใช้สันติวิธีไม่สอดคล้องกับข้อจำกัดดังกล่าวก็จะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ การสร้างสันติภาพทุกฝ่ายต้องทำให้กระบวนการมีการเคลื่อนไหวโดยมีความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อเอาชนะความไม่มั่นคงใจ ความไม่ไว้วางใจ การคว่นตัดสิน และลักษณะอื่นที่เป็นอุปสรรคต่อสันติภาพ ควรมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการเพื่อให้เกิดการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ การเคารพซึ่งกันและกัน และความเป็นธรรม ซึ่งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่ผ่านมายังไม่ได้มีการใช้กระบวนการของสันติวิธีที่หลากหลาย จึงทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีมักไม่ประสบความสำเร็จ หรือเป็นเพียงการยุติความขัดแย้งชั่วคราว ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การไม่สามารถที่จะใช้สันติวิธีให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การใช้ขั้นตอนที่ถูกต้องความขัดแย้งนั้นอาจจะนำไปสู่ความล้มเหลวของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เพราะความขัดแย้งในแต่ละสถานการณ์มักมีที่มาและเงื่อนไขที่แตกต่างกันจึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีคือการไม่ใช้ความรุนแรงต่อผู้อื่นในทางกายภาพ ทว่าในฐานะวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สันติวิธีมีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึง และผู้ใช้ต้องระวัง คือ สันติวิธีต้องอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม และการไม่ใช้ความรุนแรงที่เน้นพื้นฐานทฤษฎีแห่งอำนาจโดยการทำลายความชอบธรรมแห่งอำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งถ้าผู้ใช้สันติวิธีไม่สอดคล้องกับข้อจำกัดดังกล่าวก็จะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ และอาจจะนำไปสู่ความรุนแรง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การที่ผู้ใช้สันติวิธีลอกเลียนแบบเครื่องมือของสันติวิธีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยที่ไม่ได้ปรับให้เข้ากับบริบทของปัญหานั้นทำให้ไม่สอดคล้องจึงไม่สามารถแก้ไขความขัดแย้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การสร้างสันติภาพทุกฝ่ายต้องทำให้กระบวนการนี้มีการเคลื่อนไหวโดยถักทอความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลาย เพื่อเอาชนะความไม่มั่นใจ ความไม่ไว้วางใจ การด่วนตัดสิน และลักษณะอื่นที่เป็นอุปสรรคต่อสันติภาพ ควรมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการเพื่อให้เกิดการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ การเคารพซึ่งกันและกัน และความเป็นธรรม”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว ไม่สามารถที่จะบอกได้ว่าจะสำเร็จหรือไม่และใช้เวลานานแค่ไหน ผู้ที่เข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการของสันติวิธีจะต้องมีความรู้ในเรื่องของหลักการ วิธีการของสันติวิธี และเข้าใจบริบทความขัดแย้งนั้นเพื่อปรับใช้สันติวิธีให้สอดคล้องกัน”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่ผ่านมายังไม่ได้มีการใช้กระบวนการของสันติวิธีที่หลากหลาย จึงทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีมักไม่ประสบความสำเร็จ หรือเป็นเพียงการยุติความขัดแย้งชั่วคราว”

3.6 คู่กรณีตอบโต้ด้วยความรุนแรง

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์พบว่า สันติวิธี คือ การต่อสู้เรียกร้องให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง ข้อจำกัดซึ่งกลายเป็นมายาคติสำคัญประการหนึ่งของสันติวิธีคือ ความเข้าใจว่าผู้ใช้สันติวิธีจะไม่ถูกโต้ตอบด้วยความรุนแรง ในความเป็นจริงไม่มีหลักประกันใดรับรองได้ว่าคู่กรณีจะไม่ตอบโต้ปราบปราม

ด้วยความรุนแรง การคาดหวังว่าจะไม่ถูกตอบโต้ด้วยความรุนแรงเป็นทั้งความเข้าใจผิดและความประมาทที่อาจส่งผลร้ายต่อผู้ใช้สันติวิธีได้ เพราะทำให้ขาดการเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ และอาจใช้ความรุนแรงเข้าตอบโต้ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่คู่กรณี (ชญานิษฐ์ พูลยรัตน์ 2553: 16-27) สันติวิธีจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อผู้คนตระหนักว่าความรุนแรงไม่ใช่ทางออก เมื่อความรุนแรงเกิดขึ้นไม่ว่าใครเริ่มต้นก่อนก็ตามมันมีโอกาสูญเสียได้ง่าย ถ้าอีกฝ่ายตั้งอยู่ในความสงบมั่นคงในสันติวิธีความสูญเสียก็จะน้อย ขณะเดียวกันก็จะทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงแพ้ยตนเอง แต่ก็มีความเห็นบางส่วนที่เห็นว่าถ้า ถ้าฝ่ายหนึ่งมีอำนาจเหนือกว่ามากก็อาจใช้ความรุนแรงตอบโต้มาได้ ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่ดำรงความเป็นสันติวิธีไว้ได้ก็จะเกิดความรุนแรงและสูญเสีย จึงสรุปได้ว่าการที่คู่กรณีตอบโต้กลับมาด้วยความรุนแรงไม่ใช่ปัญหาและอุปสรรคของการใช้สันติวิธีเพราะการใช้สันติวิธีจะมีการเตรียมความพร้อมจากการใช้กำลังจากฝ่ายตรงข้ามด้วยความสงบสันติ อดทน และมีวินัย ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็ตระหนักว่าการใช้ความรุนแรงจะทำให้สูญเสียความชอบธรรม แต่ก็อาจจะเป็นอุปสรรคต่อสันติวิธีได้ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่ดำรงความเป็นสันติวิธีไว้ได้ก็จะเกิดความรุนแรงและสูญเสีย ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้คนตระหนักว่าความรุนแรงไม่ใช่ทางออก เมื่อความรุนแรงเกิดขึ้นไม่ว่าใครเริ่มต้นก่อนก็ตามมันมีโอกาสูญเสียได้ง่าย ถ้าอีกฝ่ายตั้งอยู่ในความสงบมั่นคงในสันติวิธีความสูญเสียก็จะน้อย ทั้งฝ่ายของผู้ถูกระทำ และกับบ้านเมืองส่วนรวม ขณะเดียวกันก็จะทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงแพ้ยตนเอง”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) “เมื่อคู่กรณีมีการโต้ตอบกันด้วยความรุนแรงเพราะมีความคิดว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์ที่ได้เปรียบ และคิดว่ามีกำลังพอที่จะจัดการกับปัญหาความขัดแย้งได้ จึงเลือกที่จะใช้กำลังและความรุนแรงเพื่อจัดการกับความขัดแย้ง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การที่โดนตอบโต้ด้วยความรุนแรงอาจทำให้สถานการณ์ความขัดแย้งไม่สามารถควบคุมได้และอาจจะบานปลายจนเกิดความรุนแรง”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “สันติวิธีเป็นการต่อสู้หรือจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง โดยที่ฝ่ายตรงข้ามอาจมีอำนาจเหนือกว่าจึงอาจใช้ความรุนแรงตอบโต้มา แล้วถ้าอีกฝ่ายหนึ่งยังคงใช้สันติวิธีก็จะทำให้ฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงต้องสูญเสียความชอบธรรมไป แต่ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่ดำรงความเป็นสันติวิธีไว้ได้ก็จะเกิดความรุนแรงและสูญเสีย”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การถูกตอบโต้ที่รุนแรงจากฝ่ายคู่กรณีมีโอกาเกิดขึ้นได้น้อยมากเพราะทั้งสองฝ่ายตระหนักว่า การใช้ความรุนแรงจะทำให้ฝ่าย

ของตนเองเสียการสนับสนุนและเสียความชอบธรรม จึงมีการระมัดระวังที่จะไม่ก่อให้เกิดความรุนแรงเกิดขึ้น”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การใช้สันติวิธีมีปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นมาจากการที่ฝ่ายหนึ่งที่มีอำนาจรัฐบาลเห็นว่ามีอำนาจจำเป็นต้องยุติปัญหาโดยเร็วเพื่อลดความสูญเสีย ซึ่งถ้าการใช้สันติวิธีฝ่ายคู่กรณีของรัฐบาลไม่มีแนวโน้มว่าจะใช้ความรุนแรงก็คงจะไม่มีคำตอบได้จากฝ่ายตรงข้าม”

3.7 การแทรกแซงจากกลุ่มอื่น

จากการเก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์พบว่า การใช้สันติวิธีเพื่อเรียกร้องทางการเมืองโดยการชุมนุมประท้วงในประเทศไทยสามารถวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงคือการที่มีกลุ่มอื่นเข้ามาก่อความวุ่นวายซึ่งก็เป็นสาเหตุให้เหตุการณ์บานปลายกลายเป็นความรุนแรง การแทรกแซงจากกลุ่มอื่นอาจจะเป็นได้ทั้งการแทรกแซงที่ก่อให้เกิดผลบวกและการเกิดผลลบ สาเหตุของการเข้ามาแทรกแซงที่ก่อให้เกิดผลลบอาจเนื่องมาจากที่มีบางกลุ่มเสียผลประโยชน์จึงไม่ต้องการให้ความขัดแย้งจบลง และเนื่องจากปัญหาการใช้สันติวิธีนั้นมีความซับซ้อนซึ่งบางครั้งอำนาจทางการเมืองนั้นอาจมีหลายกลุ่ม และต้องการที่จะใช้สถานการณ์เป็นเครื่องมือในการช่วงชิงผลประโยชน์ทางการเมือง จึงอาจจะเข้ามาแทรกแซงเพื่อให้คู่กรณีเกิดความเข้าใจผิดและนำไปสู่ความรุนแรง หรือการที่มีกลุ่มที่ต้องการให้เกิดความรุนแรงขึ้นเพื่อที่จะได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับช่วงชิงอำนาจทางการเมือง การก่อวินาศกรรมเพื่อให้เกิดความวุ่นวายเพื่อที่จะได้ประโยชน์บางอย่าง การมีกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ใช้สันติวิธี แต่ต้องการให้ใช้ความรุนแรงเพื่อจะได้ในสิ่งที่ต้องการโดยรวดเร็ว การแทรกแซงจากกลุ่มอื่นจะทำให้ความขัดแย้งรุนแรงขึ้นหรือเพิ่มประเด็นความขัดแย้งได้ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยสาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงมักจะอ้างว่ามีมือที่สามเข้ามาก่อความวุ่นวาย ซึ่งก็เป็นสาเหตุให้เหตุการณ์บานปลายกลายเป็นความรุนแรงได้ ซึ่งก็เป็นปัญหาในการใช้สันติวิธี”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) “การแทรกแซงจากกลุ่มอื่นอาจจะเป็นได้ทั้งการแทรกแซงที่ก่อให้เกิดผลบวกและการเกิดผลลบ การแทรกแซงที่ก่อให้เกิดผลลบอาจเนื่องมาจากที่มีบางกลุ่มเสียผลประโยชน์จึงไม่ต้องการให้ความขัดแย้งจบลง”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การที่มีผู้ที่ไม่ต้องการให้ความขัดแย้งจบลงอาจเข้ามาแทรกแซงเพื่อสร้างสถานการณ์ทำให้ความขัดแย้งดำรงอยู่หรืออาจเป็นความขัดแย้งที่รุนแรงมากขึ้นหรือเพิ่มประเด็นความขัดแย้งขึ้นมาอีกได้”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ปัญหาการใช้สันติวิธีนั้นมีความซับซ้อนซึ่งบางครั้งอำนาจทางการเมืองนั้นอาจมีหลายกลุ่ม และต้องการที่จะใช้สถานการณ์เป็นเครื่องมือในการช่วงชิงผลประโยชน์ทางการเมือง จึงอาจจะเข้ามาแทรกแซงเพื่อให้เกิดความเข้าใจผิดและนำไปสู่ความรุนแรงได้”

เอกชัย ศรีวิลาศ (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การเข้ามาแทรกแซงของกลุ่มอื่นที่ต้องการให้เกิดความรุนแรงขึ้นเพื่อที่จะได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการช่วงชิงอำนาจทางการเมืองหรือเป็นกลุ่มที่ต้องการก่อวินาศกรรมเพื่อให้เกิดความวุ่นวายเพื่อที่จะได้ประโยชน์บางอย่าง”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การเข้ามาแทรกแซงโดยกลุ่มผลประโยชน์ทางการเมืองอาจเป็นชนวนความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดความรุนแรง หรืออาจเป็นกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ใช้สันติวิธี แต่ต้องการให้ใช้ความรุนแรงเพื่อจะได้ในสิ่งที่ต้องการโดยรวดเร็ว”

3.8 การมุ่งเอาชนะกันโดยขาดการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พบว่า ปัจจุบันการแก้ไขปัญหาทางการเมืองในระดับแกนนำหรือระดับคู่ขัดแย้งนั้นไม่สามารถจะเป็นทางออกให้กับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เพราะแต่ละฝ่ายต่างมีจุดยืนที่ไม่อาจลงรอยกันได้ทั้งหมด (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 127) ต่างฝ่ายต่างใช้สันติวิธีเป็นคำพูดที่สวยงามต่อภาพลักษณ์ฝ่ายตนแต่แท้จริงไม่สามารถปฏิบัติตามได้เลย เพราะสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่าสันติวิธี คือ ความไม่มุ่งเอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึงประชาชนผู้บริโภค การไม่ยอมรับกฎ กติกา ตามแนวทางประชาธิปไตยอย่างแท้จริงมักอ้าง สิทธิ เสรีภาพ แต่ขาดการคำนึงถึง ภารดรภาพ (สุพัตรา จิตตเสถียร 2553: 28-37) การมุ่งเอาชนะกัน โดยที่ไม่ได้คิดถึงผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเป็นการให้เกิดผลเข้ามาควบคุมจิตใจ เมื่อวิเคราะห์โดยใช้สันติวิธีเชิงพุทธเป็นการใช้ความรุนแรงภายใน ซึ่งจะช่วยให้ละเลยแนวทางของสันติวิธีใช้วิธีการที่จะนำไปสู่ความรุนแรงได้ เช่น มีการขู่เพื่อให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรงเพื่อทำลายความชอบธรรมของการใช้อำนาจ ทำให้แต่ละคนต่างใช้วิธีการที่ตนเองคิดว่าจะเกิดผลดีต่อตนโดยที่ไม่ได้คิดถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวม ซึ่งบางครั้งไปขัดขวางการใช้สันติวิธี เพราะวิธีการของสันติวิธีไปทำให้ตนเองเสียประโยชน์ นอกจากนี้การที่มีการแบ่งฝ่ายเป็นพวกเขาพวกเราทำให้แต่ละฝ่ายมีจุดยืนของตนเองที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นจุดยืนที่คิดถึงแต่ผลประโยชน์ของฝ่ายตนเอง โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งจะทำให้การใช้สันติวิธีไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผล และในบางครั้งการอ้างสันติวิธีก็เป็นเพียงการสร้างภาพชอบธรรมให้กับการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองเพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนกลุ่มบุคคล ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้จะทำให้ไม่ยอมรับการประนีประนอมหรือข้อเสนอของอีกฝ่ายที่เป็นทางออกของปัญหาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การที่คู่กรณีความขัดแย้งคิดว่าการใช้

สันติวิธีจะต้องนำมาสู่ชัยชนะและได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมก็จะทำให้เกิดท่าทีแข็งกร้าวต่อกันจนในที่สุดก็จะมีการเพิ่มความรุนแรงในการเคลื่อนไหวมากขึ้น ซึ่งสันติวิธีไม่ใช่วิธีที่จะให้ได้ชัยชนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นวิธีการที่เข้ามาแก้ไขความขัดแย้งเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายชนะและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวมสรุปได้ว่าการมุ่งเอาชนะกันโดยขาดการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นอุปสรรคต่อการนำสันติวิธีมาใช้ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การมุ่งเอาชนะกัน โดยที่ไม่ได้คิดถึงผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเป็นการให้กิเลสเข้ามาควบคุมจิตใจ ซึ่งจะทำให้ละเลยแนวทางของสันติวิธีใช้วิธีการที่จะนำไปสู่ความรุนแรงได้ เช่น มีการขู่เพื่อให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรงเพื่อทำลายความชอบธรรมของการใช้อำนาจ”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การมุ่งเอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมทำให้แต่ละคนต่างใช้วิธีการที่ตนเองคิดว่าจะเกิดผลดีต่อตน โดยที่ไม่ได้คิดถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวม ซึ่งบางครั้งไปขัดขวางการใช้สันติวิธี เพราะวิธีการของสันติวิธีไปทำให้ตนเองเสียประโยชน์”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ความต้องการเอาชนะกันก็อาจทำให้ละเลยการใช้สันติวิธีได้ซึ่งบางทีผู้ใช้ก็ไม่ได้สนใจเป้าหมายของสันติวิธีอยู่แล้วเพียงแต่ใช้เพื่อเป็นเครื่องมือในการบรรลุเป้าหมายของตนเองเท่านั้น”

โทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การที่มีการแบ่งฝ่ายเป็นพวกเขาพวกเราทำให้แต่ละฝ่ายมีจุดยืนของตนเองที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นจุดยืนที่คิดถึงแต่ผลประโยชน์ของฝ่ายตนเอง โดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งจะทำให้การใช้สันติวิธีไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างที่ผล”

เอกชัย ศรีวิลาศ (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “บางครั้งการอ้างสันติวิธีก็เป็นเพียงการสร้างความชอบธรรมให้กับกรเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองเพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนกลุ่มบุคคล ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้จะทำให้ไม่ยอมรับการประนีประนอมหรือข้อเสนอของอีกฝ่ายที่เป็นทางออกของปัญหาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การที่คู่กรณีความขัดแย้งคิดว่าการใช้สันติวิธีจะต้องนำมาสู่ชัยชนะและได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมก็จะทำให้เกิดท่าทีแข็งกร้าวต่อกันจนในที่สุดก็จะมีการเพิ่มความรุนแรงในการเคลื่อนไหวมากขึ้น ซึ่งสันติวิธีไม่ใช่วิธีที่จะให้ได้ชัยชนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นวิธีการที่เข้ามา

แก้ไขความขัดแย้งเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายชนะและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม”

3.9 การสื่อสารและการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือน เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พบว่า การขัดแย้งด้านข้อมูลเป็นปัญหาพื้นฐานที่อาจจะเกิดจากข้อมูลน้อยไป การแปรผลผิดพลาด การวิเคราะห์ออกมาด้วยความเห็นต่างกัน หรือแม้แต่ข้อมูลมากไป บางครั้งก็เป็นปัญหาความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูล (วันชัย วัฒนศัพท์ 2547:13) ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ.2549 พบว่ามีการสื่อสารและการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นจำนวนมาก (สุพัตรา จิตตเสถียร 2553: 28-37) คู่ขัดแย้งได้ใช้สื่อวิทยุและสื่อสิ่งพิมพ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเพื่อแย่งชิงมวลชนมีการปลุกกระดมเพื่อให้เกิดความเกลียดชังกันมากขึ้น มีการแบ่งพวกเขา พวกเขา และมองอีกฝ่ายเป็นฝ่ายผิด และนิยมความรุนแรง ซึ่งการให้ข้อมูลที่บิดเบือนอาจทำให้การใช้สันติวิธีแก้ไขความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ยาก แต่ละฝ่ายมีการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนที่เป็นของตนเองทำให้คู่กรณีได้รับข้อมูลกันคนละชุดทำให้ผู้ที่รับข้อมูลไม่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ได้ก็จะประสบปัญหาที่จะตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดและจะทำให้คู่ขัดแย้งเกิดความระแวงซึ่งกันและกัน ข้อมูลจึงเป็นพื้นฐานการขยายความขัดแย้งให้มากขึ้น การได้รับข่าวสารเพียงด้านเดียวในระยะเวลาที่ยาวนานทำให้เกิดความเชื่อที่ฝังลึก และอาจเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง การใช้สันติวิธีจำเป็นต้องให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงกัน เพื่อที่จะได้มีการพูดคุยเจรจา หรือใช้กระบวนการเสวนาเปิดใจในการแก้ไขปัญหาร่วมกันได้ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “จะเห็นได้ว่าความขัดแย้งในปัจจุบันคู่ขัดแย้งได้ใช้สื่อวิทยุและสื่อสิ่งพิมพ์ให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อตนเพื่อแย่งชิงมวลชนทำให้การใช้แนวทางสันติวิธีมีความยากลำบากขึ้น”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ความขัดแย้งในปัจจุบันเป็นปัญหาความแตกแยกทางสังคมที่ยังรากลึกมากขึ้น แต่ละฝ่ายมีการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนที่เป็นของตนเองทำให้คู่กรณีได้รับข้อมูลกันคนละชุด และมองอีกฝ่ายเป็นฝ่ายผิดและนิยมความรุนแรง ซึ่งการให้ข้อมูลที่บิดเบือนอาจทำให้การใช้สันติวิธีแก้ไขความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ยากหรือไม่เกิดขึ้นเลย”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การบิดเบือนข้อมูลทำให้คู่ขัดแย้งไม่วางใจซึ่งกันและกันจนไม่อาจที่จะอดทนในการใช้สันติวิธีเพื่อบรรลุเป้าหมายของตนเองได้ สันติวิธีจึงไม่ใช่วิธีที่คู่ขัดแย้งนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาต่อไป”

โคทม อาริยา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “มีการให้ข้อมูลที่บิดเบือนความเป็นจริงหรือให้ข้อมูลเพียงด้านเดียวมีการปลุกกระดมเพื่อให้เกิดความเกลียดชังกันมากขึ้น มีการแบ่งพวกเขา พวกเขา ทำให้ปัญหาความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความรุนแรงได้ง่าย”

เอกชัย ศรีวิลาศ (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การใช้ข้อมูลมากมายที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นประโยชน์ต่อคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทำให้ผู้ที่รับข้อมูลไม่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ได้ก็จะประสบปัญหาที่จะตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ข้อมูลจึงเป็นพื้นฐานการขยายความขัดแย้งให้มากขึ้น”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “การได้รับข่าวสารเพียงด้านเดียวในระยะเวลาที่ยาวนานทำให้เกิดความเชื่อที่ฝังลึก และอาจเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง การใช้สันติวิธีจำเป็นต้องให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงกัน เพื่อที่จะได้มีการพูดคุยเจรจา หรือใช้กระบวนการเสวนาเปิดใจในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้”

3.10 การไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งของแนวทางสันติวิธี

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พบว่า ความสำเร็จต่อการใช้สันติวิธีควรประกอบด้วยวิธีคิด วิธีการแสดงออกหรือท่าทีต่างๆ หมายถึง ความเข้าใจที่มีต่อตัวสันติวิธี ความเข้าใจที่แตกต่างนำไปสู่กระบวนการคิดและปฏิบัติที่แตกต่าง (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส 2553: 6) การขาดการศึกษาสันติวิธีอย่างลึกซึ้งอาจจะมองและตีความสันติวิธีออกไปในแง่มุมต่างๆ บนพื้นฐานของความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละคน กลุ่มผู้มีอำนาจอาจมองว่าสันติวิธีคือการเชื่อฟัง การอยู่อย่างสงบไม่ก่อความเดือดร้อน ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่มีใครลุกขึ้นมาเรียกร้องความต้องการถือว่าเป็นการไม่ใช้สันติวิธีผู้มีอำนาจจึงมีความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงเพื่อรักษาความสงบด้วยกระบวนการที่ใช้ความรุนแรง นักสันติเชิงพุทธมีมุมมองที่แตกต่างออกไปว่าการที่จะทำความเข้าใจในเรื่องของสันติวิธีจะต้องมองไปที่พื้นฐานว่าการจะเกิดสันติได้ต้องมาจากข้างในจิตใจ ต้องมีความรักความเมตตา กำจัดกิเลส เช่น ความ โกรธ ความเกลียด ความชิงชัง ให้หมดไปจากจิตใจ เรียกว่าเป็นสันติภายใน ซึ่งถ้าเรามองข้ามพื้นฐานนี้ไปสันติวิธีนั้นก็เพียงเครื่องมือที่นำเราไปสู่เป้าหมายที่ไม่ใช่สันติสุขที่แท้จริง เมื่อเราขาดสันติจากภายในก็จะทำให้มีการตีความสันติวิธีเพื่อผลประโยชน์ของตนเองมีการนำรูปแบบสันติวิธีมาใช้แต่ไม่ได้นำสาระมาใช้ คู่กรณีพูดถึงสันติวิธีในมุมมองของตนเอง เช่น ในการชุมนุมประท้วงรัฐบาลก็จะมีการใช้ถ้อยคำที่รุนแรง คำด้วยคำที่หยาบคาย ส่วนรัฐบาลก็มองว่าสันติวิธีคือการที่ไม่ทำผิดกฎหมาย ทำให้มีการนำสันติวิธีมาใช้อย่างไม่ถูกต้องทำให้ไม่มีประสิทธิภาพ กลุ่มผู้ใช้สันติวิธีกลุ่มต่างๆ ที่มีทัศนคติที่บิดเบียวออกไปจากแก่นแท้ เป็นปัญหาที่ทำให้สันติวิธีไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผล เช่น มองว่าการสงบนิ่งหมายถึงการไม่ต่อสู้ หรือได้แย้งกับคู่กรณีว่าเป็นความหวาดกลัว ไม่กล้าเผชิญ การมองว่าเพื่อสันติภาพ

สามารถที่จะใช้วิธีการอะไรก็ได้ไม่ว่าจะใช้ความรุนแรงก็ตาม จากความเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับสันติวิธีนี้ทำให้การนำสันติวิธีมาใช้ไม่เกิดความสำเร็จตามที่ทุกฝ่ายต้องการ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การที่จะทำความเข้าใจในเรื่องของสันติวิธีจะต้องมองไปที่พื้นฐานว่าการจะเกิดสันติได้ต้องมาจากข้างในจิตใจ ต้องมีความรัก ความเมตตา กำจัดกิเลส เช่น ความโกรธ ความเกลียด ความชิงชัง ให้หมดไปจากจิตใจ เรียกว่าเป็นสันติภายใน ซึ่งถ้าเรามองข้ามพื้นฐานนี้ไปสันติวิธีนั้นก็จะเป็นเพียงเครื่องมือที่นำเราไปสู่เป้าหมายที่ไม่ใช่สันติสุขที่แท้จริง”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) “เนื่องจากการมีการตีความสันติวิธีเพื่อผลประโยชน์ของตนเองมีการนำรูปแบบสันติวิธีมาใช้แต่ไม่ได้นำสาระมาใช้ คู่กรณีพูดถึงสันติวิธีในมุมมองของตนเอง เช่น ในการชุมนุมประท้วงรัฐบาลก็จะมีการใช้ถ้อยคำที่รุนแรง คำด้วยคำที่หยาบคาย ส่วนรัฐบาลก็มองว่าสันติวิธีคือการที่ไม่ทำผิดกฎหมาย ทำให้มีการนำสันติวิธีมาใช้อย่างไม่ถูกต้องทำให้ไม่มีประสิทธิภาพ”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “การเข้าใจหลักการของสันติวิธีอย่างผิวเผินจะทำให้ไม่สามารถใช้สันติวิธีได้อย่างมีประสิทธิภาพ และไม่สามารถปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง”

โกทม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “คนที่ไม่ได้ศึกษาสันติวิธีอย่างลึกซึ้งอาจจะมองและตีความสันติวิธีออกไปในแง่มุมต่างๆ บนพื้นฐานของความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละคน บางคนเข้าใจว่าเมื่อเกิดความขัดแย้งต้องเข้าไปจัดการความขัดแย้งด้วยอำนาจที่เหนือกว่าซึ่งมักจะคู่กับกระบวนการใช้ความรุนแรง”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “กลุ่มผู้มีอำนาจอาจมองว่าสันติวิธีคือการเชื่อง การอยู่อย่างสงบไม่ก่อความเดือดร้อน ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่มีใครลุกขึ้นมาเรียกร้องความต้องการถือว่าเป็นการไม่ใช่สันติวิธีผู้มีอำนาจจึงมีความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงเพื่อรักษาความสงบ”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “กลุ่มผู้ใช้สันติวิธีกลุ่มต่างๆ ที่มีทัศนคติที่บิดเบี้ยวออกไปจากแก่นแท้ เป็นปัญหาที่ทำให้สันติวิธีไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผล เช่น มองว่าการสงบนิ่ง หมายถึงการไม่ต่อสู้ หรือโต้แย้งกับคู่กรณีว่าเป็นความหวาดกลัว ไม่กล้าเผชิญ การมองว่าเพื่อสันติภาพสามารถที่จะใช้วิธีการอะไรก็ได้ไม่ว่าจะใช้ความรุนแรงก็ตาม”

3.11 ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พบว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่เป็นไปในทางลบ มีความขัดแย้งในเชิงกลุ่มบุคคลที่สังกัดโครงสร้างชั้นบนที่แตกต่างกัน ความไม่ไว้วางใจกัน นำไปสู่การไม่ยอมรับการกระทำของอีกฝ่าย (สถาบันพระปกเกล้า 2555: 112) การเข้าใจซึ่งกันและกันทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างสงบคือ การที่ทำให้คู่กรณีไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดจากการได้ข้อมูลไม่เพียงพอ ยังไม่มีเวลารู้จักกันเพียงพอ การไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการของสันติวิธี ซึ่งถ้าทั้งสองฝ่ายไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันก็จะสร้างเกาะป้องกันตนเองจากฝ่ายตรงข้ามและทำให้ไม่เปิดใจที่จะเจรจาพูดคุยเพื่อหาข้อยุติร่วมกันการไม่ไว้วางใจกันจะทำให้เกิดความหวาดระแวงและจะไม่สามารถพูดคุยกันได้ การไว้วางใจซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการของสันติวิธี และเป็นขั้นตอนแรกของการใช้สันติวิธี เพื่อให้เกิดการยอมรับในข้อเสนอของอีกฝ่ายและนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันกลายเป็นชนวนสร้างความแตกแยกก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันและนำไปสู่การสร้างความเป็นพวกเงาพวกเรา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใช้สันติวิธีซึ่งเห็น ได้จากการเจรจาพูดคุยกันระหว่างรัฐบาลและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการเมื่อวันที่ 28 – 29 มีนาคม พ.ศ. 2553 โดยจะเห็นว่าทั้งสองฝ่ายต้องการเอาชนะกันหรือต้องการสูญเสียให้น้อยที่สุด ทั้งสองฝ่ายไม่มีความไว้วางใจต่อกันท้ายที่สุดก็ไม่สามารถตกลงกันได้ และก็จะมีความสงสัยและไม่เชื่อมั่นว่ากระบวนการของสันติวิธีจะไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้ของทั้งสองฝ่ายได้ ซึ่งมีรายละเอียดการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

พระไพศาล วิสาโล (2556: 5 มกราคม) ได้กล่าวว่า “การเจรจาพูดคุยกันระหว่างรัฐบาลและกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ เมื่อวันที่ 28 – 29 มีนาคม 2553 โดยจะเห็นว่าทั้งสองฝ่ายต้องการเอาชนะกันหรือต้องการสูญเสียให้น้อยที่สุด ทั้งสองฝ่ายไม่มีความไว้วางใจต่อกันท้ายที่สุดก็ไม่สามารถตกลงกันได้”

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2556: 21 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “ตัวแปรแรกที่ทำให้คนในสังคมอยู่กันอย่างสงบคือการเข้าใจซึ่งกันและกัน การที่ทำให้คู่กรณีไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดจากการได้ข้อมูลไม่เพียงพอ ยังไม่มีเวลารู้จักกันเพียงพอ การไม่ไว้วางใจกันจะทำให้เกิดความหวาดระแวงและจะไม่สามารถพูดคุยกันได้”

ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2557: 1 เมษายน) ได้กล่าวว่า “ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันจะทำให้คู่ขัดแย้งไม่สามารถที่จะมีความเห็นที่สอดคล้องกันได้และก็จะมีความสงสัยในกระบวนการของสันติวิธีว่าไม่สามารถที่จะแก้ไขปัญหาความขัดแย้งได้”

โททม อารียา (2556: 15 กุมภาพันธ์) ได้กล่าวว่า “การไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการของสันติวิธี ซึ่งถ้าทั้งสองฝ่ายไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันก็จะสร้างเกาะป้องกันตนเองจากฝ่ายตรงข้าม และทำให้ไม่เปิดใจที่จะเจรจาพูดคุยเพื่อหาข้อยุติร่วมกัน”

เอกชัย ศรีวิลาส (2556: 14 มกราคม) ได้กล่าวว่า “ขั้นตอนแรกของการใช้สันติวิธีคือการทำให้อุบัติการณ์มีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในข้อเสนอของอีกฝ่ายและนำไปสู่การแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธี”

วันชัย วัฒนศัพท์ (2556: 7 มีนาคม) ได้กล่าวว่า “ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันกลายเป็นชนวนสร้างความแตกแยกก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันและนำไปสู่การสร้างความเป็นพวกเขพวกเรา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใช้สันติวิธี”

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง เรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย ผลการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย และปัจจัยสนับสนุนและปัจจัยที่ทำให้เกิดอุปสรรคในการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือประชากร 2 กลุ่ม ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงโดยแต่ละกลุ่มคำนึงถึงความเหมาะสม ความสมัครใจในการสัมภาษณ์ คุณวุฒิ และประสบการณ์

1. สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และค้นคว้าเอกสาร ประกอบกับการใช้หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวารสารที่ตีพิมพ์แล้ว มาใช้วิเคราะห์และศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้

1.1 พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย มีดังต่อไปนี้

1.1.1 ความเป็นมาของแนวคิดสันติภาพในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องสันติภาพในประเทศไทยนั้นเป็นแนวคิดที่มีอยู่ในพุทธศาสนาซึ่งมีอยู่แล้วในสังคมไทย โดยสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีการแบ่งปันซึ่งกันและกัน เป็นสังคมแห่งการให้ ซึ่งเป็นที่มาของสันติภาพ เมื่อไทยรับเอาพุทธศาสนาเข้ามา ก็ผสมผสานกับลักษณะของสังคมไทย โดยที่คำสอนของศาสนาพุทธเป็นคำสอนที่สร้างสันติภาพทั้งสันติภาพภายในและสันติภาพภายนอก ในสมัยโบราณตลอดมาจนถึงสมัยอยุธยาและตอนต้นของสมัยรัตนโกสินทร์เรามีคติความเชื่อว่าจะเกิดความสุขได้จะต้องเตรียมความพร้อมในเรื่องของการทำสงครามเพื่อป้องกันตนเอง ดังคติที่ว่า แม้หวังตั้งสงบ จงเตรียมรบให้พร้อมสรรพ เพราะฉะนั้นจึงมีแนวคิดในเรื่องของการใช้สงครามเพื่อสร้างสันติภาพ

การเปลี่ยนคตินิยมเชื่อมีขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เมื่อมีผู้รุกรานที่เข้มแข็งกว่า จึงมีการเปลี่ยนแนวคิดเป็นใช้การประนีประนอมและวิธีการทางการทูตเข้ามาเพื่อสร้างสันติภาพของประเทศ จนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครอง ผู้ที่มีแนวคิดในเรื่องของสันติวิธีที่ชัดเจนก็คือ นายปรีดี พนมยงค์ โดยสื่อสารแนวคิดสันติวิธีผ่านภาพยนตร์เรื่อง “พระเจ้าช้างเผือก” โดยมีความมุ่งหวังและปรารถนาถึงสังคมที่มีสันติภาพและการเปลี่ยนแปลงสังคมโดยปราศจากความรุนแรง และหลังจากนั้นก็จะเปลี่ยนเป็นแนวคิดเรื่องของการต่อต้านสงครามเกาหลี ในสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้มีการส่งทหารไทยเข้าร่วมรบในสงครามเกาหลี และในอินโดจีน ทำให้เกิดขบวนการเกี่ยวกับสันติภาพขึ้นมา และในช่วงสงครามเย็นได้มีการกล่าวถึงเรื่องของสันติภาพในการเมืองระหว่างประเทศ นักวิชาการที่เป็นผู้ที่บุกเบิกการศึกษาเรื่องสันติภาพและสันติวิธีในสังคมไทย ได้แก่ ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ โดยการเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งและความรุนแรง ซึ่งได้รับอิทธิพลจากนักวิชาการด้านสันติภาพ เช่น Glenn D. Paige และ Gene Sharp รวมถึงมหาตมะคานธีด้วย นอกจากนี้ พุทธศาสนิกชน ได้เสนอแนวคิดในหนังสือ สันติภาพของโลกว่า ควรที่จะมุ่งเน้นตามหลักธรรม มรรค 8 คือ ความถูกต้อง 8 ประการ ประกอบไปด้วย ความถูกต้องทางทฤษฎี ความถูกต้องทางความดี ความถูกต้องทางวาจา ความถูกต้องทางการทำงาน ความถูกต้องทางการดำรงชีวิต ความถูกต้องในความเพียร ความถูกต้องในความมีสติ และความถูกต้องในความมีสมาธิ การที่สันติภาพจะเกิดขึ้นและสำเร็จผลที่ต้องการนั้นบุคคลในสังคมและสังคมโดยรวมต้องมี ตรีปนิธาน คือ การทำให้ทุกคนเข้าถึงหัวใจแห่งศาสนาของตน การทำความเข้าใจระหว่างศาสนา การออกมาเสียจากอำนาจวัตถุนิยม ซึ่งเป็นการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาอธิบายแนวคิดเรื่องสันติภาพ และเสนอวิธีการสร้างสันติภาพในสังคม

1.1.2 ความเป็นมาของแนวคิดความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งในประเทศไทย

ไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดความขัดแย้งในสังคมไทยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์เพราะมนุษย์มีความเห็นที่แตกต่างกันซึ่งก่อให้เกิดความขัดแย้งซึ่งกันและกัน สังคมไทยเป็นสังคมพุทธศาสนาที่มีคำสอนที่พูดถึงความขัดแย้ง การจัดการกับความขัดแย้ง เช่น การแบ่งหน้าที่ของคนในสังคมเพื่อลดความขัดแย้ง หลักธรรมที่ป้องกันความขัดแย้ง เช่น สังคหวัตถุ พรหมวิหารธรรม คำสอนตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการป้องกันความขัดแย้ง การแก้ไขความขัดแย้ง การเปลี่ยนผ่านความขัดแย้ง สังคมไทยมักจะไม่ชอบพูดถึงความขัดแย้ง ทำให้ไม่มีความพยายามในการเรียนรู้และหาวิธีการแก้ไขความเจ็บปวดที่เกิดจากความขัดแย้งแต่กลับใช้วิธียอมรับสภาพ ประนีประนอม หลีกเลียง หรืออดกลั้น ไม่แสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งต่อหน้ากัน คนไทยจึงมีลักษณะเก็บกดความ

ขัดแย้งไว้และแสดงออกในรูปแบบอื่นด้วยการนินทาลับหลัง เลียดสี กระทบกระเทือน ไม่รวมมือไม่พัฒนางานเต็มศักยภาพ สังคมไทยจึงดูเหมือนเป็นสังคมที่สงบสันติแต่ก็พร้อมที่จะใช้ความรุนแรง การศึกษาเรื่องความขัดแย้งในประเทศไทยได้มีการศึกษาอย่างจริงจังควบคู่กับการศึกษาแนวคิดเรื่องสันติวิธี ตั้งแต่ พ.ศ. 2520 โดยได้มีการศึกษางานของ ยีน ชาร์ป ในเรื่องของความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหา การศึกษาความขัดแย้งในสังคมไทยจึงเป็นการศึกษาความขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับอำนาจ และการใช้อำนาจที่ไม่เหมาะสม ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ เป็นผู้ที่บุกเบิกศึกษาเรื่องความขัดแย้งโดยเชื่อมโยงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความขัดแย้งกับความรุนแรง ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในแต่ละช่วงเวลา คือ ยุคสงครามเย็นมีความขัดแย้งอันเนื่องมาจากอุดมการณ์ทางการเมือง สังคมในเวลานั้นตกอยู่ในภาวะวิกฤตด้วยความขัดแย้งอันเกิดจากแรงผลักดันสองด้าน ด้านหนึ่งคือความต้องการการปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่วนอีกด้านหนึ่งคือการกดขี่ทางการเมืองและการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ ความขัดแย้งถูกสะท้อนว่าเป็นการต่อสู้ระหว่างผู้ปกครองหรือชนชั้นนำทางการเมืองที่ผนวกเข้ากับกลุ่มนายทุนและจักรวรรดินิยมกับประชาชนผู้ถูกปกครองซึ่งประกอบไปด้วยชาวไร่ชาวนา และกรรมาชีพ ปัญหาการเมืองถูกวิเคราะห์ว่ามีรากมาจากความขัดแย้งทางชนชั้น การแก้ปัญหาความขัดแย้งทางโครงสร้างเป็นเรื่องของการใช้อำนาจและกำลังบังคับอันเป็นลักษณะของความสัมพันธ์การเมืองแบบอำนาจนิยม การใช้อำนาจและกำลังบังคับถือว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งขั้นต่ำสุดเนื่องจากการตัดสินใจปัญหาโดยใช้ความรุนแรงที่เป็นปัจจัยนำไปสู่การขยายตัวของความขัดแย้งมากยิ่งขึ้น ต่อมาในประมาณ พ.ศ. 2530 ความขัดแย้งในสังคมไทยได้เคลื่อนตัวออกจากประเด็นของการปฏิบัติและการทำสงครามแย่งชิงอำนาจทางการเมืองมาสู่ปัญหาภายใต้บริบทของการเร่งรัดพัฒนา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงของการแย่งชิงทรัพยากรและปัญหาการจัดการกับผลกระทบของการเร่งรัดพัฒนา กระแสการมองปัญหาสังคมจากแง่มุมของความขัดแย้งดังกล่าวได้มีอิทธิพลต่อการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาในประเทศไทย ความขัดแย้งในสังคมไทยพบว่าเต็มไปด้วยความขัดแย้งเงียบ ดังตัวอย่าง เช่น โครงการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมชายฝั่งตะวันออกดูเหมือนจะประสบความสำเร็จตรงที่ไม่ได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งมากมายนัก แต่ปัญหาก็กี่ไม่ได้รับการแก้ไข การศึกษาความขัดแย้งเริ่มเกิดขึ้นอย่างจริงจังและสังคมให้ความสนใจแสวงหาทางออก เริ่มตั้งแต่มีการศึกษาขบวนการชาวบ้านในการต่อสู้เพื่อความเป็นธรรมในกรณีที่ขัดแย้งกับรัฐ ปัญหาความขัดแย้งส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการไม่มีบรรทัดฐานที่จะตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้น กับทั้งยังไม่มียุติการเผชิญหน้ากับปัญหาอย่างมี ความขัดแย้งทางการเมืองในระดับชุมชนที่เกิดขึ้น ในประเทศไทยในช่วง พ.ศ. 2552-2553 มีความสัมพันธ์กับความขัดแย้งทางการเมืองในระดับประเทศซึ่งเกิดจากปัจจัย 3 ประการ คือ 1.ความขัดแย้งทางโครงสร้างที่ไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังทำให้ชนชั้นล่างที่ได้รับผลประโยชน์จากนโยบายประชานิยมซึ่งถือ

ว่าเป็นผู้รับประโยชน์อย่างชัดเจนเกิดความจงรักภักดีต่อรัฐบาลที่ผ่านมาในอดีตอย่างท่วมท้นและมีความเชื่อว่าอำนาจตุลาการและอำนาจบริหารไม่มีความยุติธรรมรวมทั้งการไม่ยอมรับอำนาจของรัฐบาลใหม่ 2. อำนาจเงินทุนที่มีส่วนเชื่อมโยงกับนักการเมืองท้องถิ่น และสายสัมพันธ์ของหัวหน้าแผนกอันยึดโยงอยู่ได้เพราะผลประโยชน์ทางการเงิน 3. ผู้นำชุมชนซึ่งเป็นกลุ่มคนที่มีความจงรักภักดีต่อบุคคลและนโยบายของพรรคการเมืองที่พวกเขาเคยได้รับผลประโยชน์

1.1.3 ความเป็นมาแนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดความรุนแรงในประเทศไทยนั้นมีปรากฏในคำสอนของพุทธศาสนา ที่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องความรุนแรงว่าเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากกิเลสโดยได้จำแนกกิเลสไว้หลายประเภท โดยกิเลสที่เป็นสาเหตุของความรุนแรงนั้น พุทธศาสนาเรียกว่า อุปทาน (ความยึดมั่นถือมั่น) แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ การยึดมั่นในกาม การยึดมั่นในความเห็นหรือลัทธิ การยึดมั่นในข้อปฏิบัติ การยึดมั่นในความเชื่อ แนวคิดความรุนแรงได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบโดยมีการแปลหนังสือของ ฮิน ชาร์ป เรื่อง อำนาจและยุทธวิธีไร้ความรุนแรง ใน พ.ศ. 2529 แปลโดย ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ การศึกษาเรื่องแนวคิดความรุนแรงดังกล่าวได้มีการศึกษาควบคู่ไปกับทฤษฎีสันติภาพ แนวคิดสันติวิธี นอกจากนี้มีการศึกษาแนวคิดของโยฮัน กัลป์ดุง ที่ได้แบ่งความรุนแรงออกเป็น ความรุนแรงทางตรง และความรุนแรงที่ไม่ใช่ทางตรง ได้แก่ ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง โดยมุ่งประเด็นไปที่ภาวะการณ์ที่เป็นอุปสรรคต่อความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ 4 ประการ คือ การดำรงชีวิตอยู่ การมีความเป็นอยู่ที่ดี การมีเสรีภาพ และการมีความรู้สึกรักมีความหมายในชีวิต สาเหตุของการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขความขัดแย้งในสังคมไทยมี 3 ประการ คือ ระบบการศึกษาที่แผ่วงวัฒนธรรมแห่งความรุนแรง เช่น ระบบการลงโทษในโรงเรียน การเรียนรู้แบบเน้นการท่องจำ ความคาดหวังของพ่อแม่และครู ความรุนแรงในครอบครัว และสื่อโทรทัศน์ สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อเสริม ต่อมาได้มีการนำแนวคิดการไม่ใช่ความรุนแรงที่เน้นพื้นฐานทางศีลธรรม ได้แก่ อหิงสา ของ มหาตมะคานธี มาเผยแพร่ รวมทั้งการศึกษาแนวความคิดปฏิบัติการไร้ความรุนแรงที่มีการศึกษากันอย่างแพร่หลายได้แก่งานเขียนของ ฮินชาร์ป ซึ่งหมายถึงการแสดงพฤติกรรมอันไม่ใช่วิถีปกติของบุคคลเป็นการกระทำซึ่งเกินเลยหรือนอกเหนือไปจากที่กำหนดตามกรอบขนบธรรมเนียมประเพณี กระทั่งอาจเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายและหลักการข้อบังคับต่างๆ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง การกระทำโดยละเว้น นั่นคือ การปฏิเสธการกระทำซึ่งดำเนินอยู่เป็นปกติ หรือถูกคาดหวังว่าจะกระทำโดยขนบธรรมเนียมประเพณี หรือกฎหมายและข้อบังคับต่างๆ กำหนดให้ทำ ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมีหลักการมาจากแนวความคิดอหิงสา โดยเป็นการแสดงออกทั้งในเชิงบวก คือ มอบความรักต่อเพื่อนมนุษย์ ต่อศัตรู และเชิงลบคือ การไม่ทำร้ายศัตรูด้วยอาวุธ เครื่องมือสำคัญที่นำมาใช้คือ การคือแพ่งหรืออารยะขัดขืน (Civil

Disobedience) ซึ่งเป็นการใช้สันติวิธีที่มุ่งเปลี่ยนแปลงกฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาลโดยมุ่งกระตุ้นให้สังคมโดยรวมเห็นว่ามี ความอยุติธรรมเกิดขึ้น มีลักษณะเด่นอยู่ที่เป็น การละเมิดกฎหมาย เป็นการกระทำสาธารณะโดยแจ้งให้ทางบ้านเมืองทราบก่อน และผู้กระทำยอมรับผลของการละเมิดกฎหมายนั้น แนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเป็นแนวคิดที่ เชื่อมเกี่ยวกับศีลธรรม อำนาจ เป็นแนวคิดที่ปฏิเสธความรุนแรงในการที่จะให้ ได้มาซึ่งเป้าหมายทางการเมือง และสังคม แนวคิดนี้ได้มีการพูดถึงและนำมาใช้ในการขจัดความขัดแย้งในยุคกลางศตวรรษที่ 20 ในประเทศไทยได้มีการนำปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมาใช้ในการเรียกร้องทางการเมือง ในระยะแรกแนวคิดปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในประเทศไทยถูกนำเสนอในฐานะวิธีการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการ และอำนาจที่ไม่ชอบธรรมทั้งหลาย ต่อมา มีการนำไปใช้ในการเรียกร้องทางการเมือง แต่ก็ เป็นเพียงแต่การนำรูปแบบมาใช้โดยมิได้ยึดถือสาระของแนวคิดไร้ความรุนแรงอย่างแท้จริง

1.1.4 ความเป็นมาแนวคิดสันติวิธีเชิงโครงสร้างในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า สันติวิธีเชิงโครงสร้างเป็นเป็นความรุนแรงที่เกิดจากนโยบายของรัฐ ความไม่เที่ยงกันของสังคม ความด้อยโอกาส ในประเทศไทย การเข้ามาของแนวคิดประชาธิปไตยเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาเพื่อการขจัดความขัดแย้งที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคม และการเมืองให้น้อยลง เพราะหลักการของประชาธิปไตยนั้นเน้นความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นการกระจายทรัพยากรต่างๆ ภายในสังคม แนวคิดสันติวิธีเชิงโครงสร้างในประเทศไทยเริ่มก่อตัวจากการที่มีกลุ่มบุคคลที่เรียกตัวเองว่าคณะราษฎรมองเห็นว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่อำนาจอยู่ภายใต้บุคคลเพียงกลุ่มเดียว ประชาชนถูกเอาเปรียบทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาจากมุมมองของสันติภาพเชิงโครงสร้างจะเห็นได้ว่าความเป็นไปในสังคมไทยในขณะนั้นศักยภาพของคนไทยถูกจำกัดอยู่ที่บุคคลเพียงกลุ่มเดียว เป็นผลให้ประชาชนของประเทศถูกริดรอนสิทธิทั้งในด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และสังคมจึงได้มีการแก้ไขระบบการปกครองประเทศซึ่งเล็งเห็นว่าเป็นตัวบั่นทอนศักยภาพของมนุษย์ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงการปกครองของไทยจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ใน พ.ศ. 2475 และได้มีการวางแผนเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจโดยปรีดี พนมยงค์ ได้ร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขความเป็นอยู่ของประชาชนในการสนองตอบปัจจัยขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในเรื่องการดำรงชีวิต และการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ต่อมาก็ได้มีการกล่าวถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรในท้องถิ่น พื้นฐานของสังคมไทยมีโครงสร้างแบบอำนาจนิยมเห็นได้จากในยุคสงครามเย็นประเทศไทยมีปัญหาความขัดแย้งเชิงโครงสร้างในเรื่องของการใช้อำนาจและกำลังบังคับ อันเป็นลักษณะของความสัมพันธ์การเมืองแบบอำนาจนิยม ความรุนแรงในประเทศไทยจึงเกิดจากปัญหาเรื่องของ

โครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรม ปัญหาดังกล่าวมักนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนในท้องถิ่น ความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เป็นความรุนแรงที่เกิดจากนโยบายของรัฐ ความไม่เที่ยมกันของสังคม ความค้อยโอกาส การเข้ามาของแนวคิดประชาธิปไตย จึงเป็นการขจัดความขัดแย้งให้น้อยลง เพราะหลักการของประชาธิปไตยเน้นความเท่าเทียมกันของคนในสังคม เป็นการกระจายทรัพยากรต่างๆ ภายในสังคม ความรุนแรงเชิงโครงสร้างสอดคล้องกับความรุนแรงเชิงวัฒนธรรม เพราะคำว่าโครงสร้างมีความสัมพันธ์กับ ระบบคิด ระบบเชื่อ ซึ่งไม่จำเป็นต้องใช้ความรุนแรง การแก้ไขต้องแก้ไขที่โครงสร้าง โดยการกระจายอำนาจทางการเมืองเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น สร้างความเท่าเทียมกันในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ

1.1.5 ความเป็นมาแนวคิดอหิงสาในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่าแนวคิดอหิงสาเป็นแนวคิดที่รับมาจากมหาตมะคานธี อหิงสามีน้ำหนักสำคัญอยู่ที่พลังสัจจะและจิตวิญญาณของคนเป็นการต่อสู้ที่มีเป้าหมายเพื่อความ เป็นธรรม โดยไม่เบียดเบียนคู่ต่อสู้ ไม่ใช้ความรุนแรงทางกายภาพ ไม่เกลียดชังและหากมีอะไร เกิดขึ้นผู้ใช้อหิงสาจะต้องยอมทนรับทุกข์เสียเอง ซึ่งในประเทศไทยได้มีการใช้แนวคิดอหิงสาเพื่อ เรียกร้องในการประท้วงซึ่งเป็นการรับเอามาเฉพาะรูปแบบ โดยละเอียดแก่นสาระที่แท้จริง อหิงสา ยึดถือคุณธรรมสูงสุด คือ สัจจะ หรือ สัจจะ หมายถึง ความเจริญอันสูงสุดที่แสดงถึงเอกภาพ ของชีวิตทั้งหมด หัวใจของการต่อสู้ตามแนวทางของอหิงสาเรียกว่า สัตยาเคราะห์ คือ การอุทิศ ชีวิตให้กับสิ่งที่ตนเชื่อว่าคุณต้อง เงื่อน ไชแห่งความสำเร็จของการใช้อหิงสาในการเรียกร้อง มี 4 ประการ คือ ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์จะต้องไม่เกลียดชังฝ่ายตรงข้าม ประเด็นในการต่อสู้ จะต้องเป็นเรื่องที่มีเนื้อหาลงใจจริงเป็นเรื่องถูกต้องทำนองคลองธรรม ผู้ปฏิบัติสัตยาเคราะห์ต้องพร้อมที่จะยอมทนทุกข์ทรมานจนถึงที่สุด การสวดภาวนาเป็นปัจจัยที่สูงส่งสำหรับสัตยาเคราะห์ เพราะศรัทธา ในพระผู้เป็นเจ้าเป็นสิ่งจำเป็น แนวคิดของมหาตมะคานธี เชื่อว่าคนและการกระทำเป็นสองสิ่งที่ต้อง แยกออกจากกัน กล่าวคือการต่อต้านและ โจมตีระบบแต่ต้องไม่โจมตีตัวบุคคล การต่อสู้ของ มหาตมะคานธีจะใช้การต่อสู้ที่เรียกว่า การคือแ่ง เป็นแนวทางที่ประชาชนจะใช้ต่อต้านรัฐบาลใน กรณีที่รัฐบาลไม่ทำงานตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และต่อต้านความไม่เป็นธรรม เพื่อเป็นการสื่อสารต่อรัฐบาลและสังคมว่ามีความผิดปกติ ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรมจึงต้องมีการ เปลี่ยนแปลง การไม่ยอมตามหรือการขัดขืนจึงต้องเป็นไปด้วยแนวทางสันติเพื่อทำให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงตามสิ่งที่เรียกร้อง และพลังของการคือแ่งต่อความไม่เป็นธรรมนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วย แนวทางไม่ใช้ความรุนแรงตอบโต้

1.1.6 ความเป็นมาแนวคิดสันติวิธีเชิงพุทธในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า พุทธสันติวิธี หรือ สันติวิธีเชิงพุทธ หมายถึง วิธีข้อปฏิบัติ หรือชุดของวิธีอย่างใดอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้า หรือสาวกของพระองค์ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ ในสังคมไทยมีการดำเนินชีวิตที่มีการนำหลักธรรมในพุทธศาสนา มาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมาโดยตลอด โดยมีความเชื่อว่าศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งความสงบรักสันติ โดยมีหลักธรรมที่มีความสอดคล้องกับสันติวิธี เช่น สิล 5 เป็นข้อปฏิบัติที่ทำให้ไม่เกิดการเบียดเบียนผู้อื่น พุทธศาสนาสอนให้ไม่โลภ ไม่โกรธ หลงนี้ โลก ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้มีการเบียดเบียนผู้อื่น เบียดเบียนธรรมชาติ หลักคำสอนดังกล่าวนี้ช่วยสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้น สันติวิธีเชิงพุทธเน้นที่สันติภายในคือการมองที่เหตุของการขาดสันติภาพว่ามีต้นตอมาจากจิตใจ ที่ประกอบไปด้วย กิเลส 3 ตัว คือ ตัณหา มานะ และทิฐิ นักวิชาการสันติวิธีเชิงพุทธที่มีผลงานที่โดดเด่น ได้แก่ โยฮัน กัลป์ตุง เป็นนักสันติวิธีที่มีชื่อเสียงก็ได้เสนอ การใช้พุทธสันติวิธี ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง ซึ่งได้รับการแปลเป็นภาษาไทยใน พ.ศ. 2538 กัลป์ตุง มุ่งเน้นความสัมพันธ์ของสังคมในเชิงพหุนิยม การเคารพความแตกต่าง และการใช้ลักษณะของความแตกต่างให้เกิดการสร้างสรรค์ โดยมองว่า ถ้ามุขยมีความร่วมมือร่วมใจกันและกันและมีทัศนะที่ดำเนินไปในทางเดียวกัน โดยใช้พุทธศาสนา เป็นฐานคิดในการก่อให้เกิดทัศนะดังกล่าว สันติภาพของโลกก็จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ส่วนนักวิชาการ สันติวิธีเชิงพุทธในประเทศไทย ได้แก่ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) เป็นนักสันติวิธีที่ใช้พื้นฐาน จากพุทธศาสนามีผลงานทางการศึกษาสันติภาพที่โดดเด่นจน ได้รับการถวายรางวัลสันติภาพจาก องค์การยูเนสโก ใน พ.ศ. 2537 แนวคิดพุทธสันติวิธีเชิงพุทธได้เสนอ ให้มีการสร้างสันติภาพ โดยเริ่มจากภายในจิตใจ โดยใช้หลักคำสอนขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้าในการพิจารณา นั่นคือ เรื่องการรู้เท่าทันกิเลสของมนุษย์ ซึ่งเป็นตัวการทำให้มนุษย์ขาดสันติภาพทั้งภายในจิตใจและ ภายในสังคม นอกจากนี้ยังได้เสนอผลงานที่เกี่ยวกับการใช้พุทธศาสนาเพื่อสร้างสันติภาพ เรื่อง การศึกษาเพื่อสันติภาพ พระไพศาล วิสาโล ได้เสนอผลงานสันติวิธีที่ใช้แนวทางของพุทธศาสนา มาอย่างต่อเนื่อง พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส ได้นำเสนอผลงานเรื่องพุทธสันติวิธี การบูรณาการ หลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้งโดยใช้หลัก อริยสัจ 4 วิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวคิดและ ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง นั่นก็คือ ตัวปัญหา หรือทุกข์ และตัวเหตุ หรือ สมุทัย จากทัศนะของ นักวิชาการต่างๆ ควบคู่กับแนวคิดทางพุทธศาสนาเพื่อมุ่งไปสู่สันติภาพ คือ ตัวดับทุกข์ คือ นิโรธ เครื่องมือสำคัญที่ได้นำเสนอเพื่อจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี คือ อธิกรณสมณะ พุทธสันติวิธี ได้ถูกจัดประเภท 2 ประเภทคือ พุทธสันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง พุทธสันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต

1.1.7 ความเป็นมาแนวคิดสันติวิธีอิสลามในประเทศไทย

ผลการวิจัยพบว่า ศาสนาอิสลามนอกจากสอนให้ศรัทธาในพระเจ้าเป็นเจ้าแล้ว ยังมีคำสอนทั้งในระดับหลักการทั่วไปและในระดับการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน มีคำสอนเกี่ยวกับด้านวัตถุและด้านจิตใจ แทบจะเรียกได้ว่าไม่มีพฤติกรรมหรือแนวความคิดใดของมนุษย์จะพ้นจากข่ายของศาสนาอิสลามไปได้ ประเทศไทยได้มีการจัดตั้งองค์กรมุสลิม โดยมีจุดมุ่งหมายคือ การยกระดับความเป็นอยู่ของมุสลิมภายในประเทศด้วยการให้การศึกษา อบรม และต่อสู้เพื่อสิทธิอันถูกต้องชอบธรรมที่มุสลิมควรได้รับ ในเวลาเดียวกันก็คำนึงถึงความเดือดร้อนของมุสลิมตามคำสอนที่ว่ามุสลิมทั้งหมดเป็นพี่น้องกันและให้อยู่ร่วมกับศาสนาอื่นอย่างปรองดองกัน ครอบคลุมที่ไม่มีการทำลายหรือรุกรานทางศาสนา ได้มีการให้ความหมายของศาสนาอิสลาม ว่าหมายถึงสันติและการยอมจำนนต่อพระเจ้า ศาสดามุฮัมมัดสอนให้แก้ปัญหาโดยใช้ความอดทนหรือใช้การพูดได้เถียงหรือการทำละหมาดเป็นหลักเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือใช้การพูดจาเกลี้ยกล่อม ใช้การพูดจาที่ดีแต่ไม่ใช้ความรุนแรง ประเทศไทยศาสนาอิสลามเป็นฐานกำหนดกรอบความมั่นคงของชุมชน เน้นเรื่องความดีงาม ทางคุณธรรมและจริยธรรมทางศาสนาให้กับบุคคล ครอบครัวและสังคม นั่นคือความมั่นคงของชุมชน ชุมชนมุสลิมมีวิธีการสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนภายใต้กรอบและแนวทางศาสนาเป็นหลักเน้นกระบวนการถ่ายทอดหลักคุณธรรมและจริยธรรมอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง มัสยิดมิได้เป็นเพียงสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจ แต่เป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการและเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน ระบบการศึกษาในชุมชนมุสลิมมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางคุณธรรมและจริยธรรมให้สามารถปฏิบัติเชิงรูปธรรม ความเชื่อตามหลักการศาสนาอิสลามเป็นเกราะกำบังที่เสริมสร้างความแข็งแกร่ง สามารถต้านทานความเลวร้ายทั้งหลายที่ถาโถมสู่สังคมได้อย่างดีเยี่ยม

ต่อมาได้เกิดกระแสปฏิรูปอิสลาม โดยได้เข้ามาสู่ประเทศไทยผ่านทางผู้รู้ทางศาสนาที่ไปศึกษาในต่างประเทศโดยเฉพาะในประเทศอียิปต์และซาอุดีอาระเบียผู้รู้ที่สำคัญคนหนึ่งคือ ฮัจยี สุหลง ซึ่งได้ไปศึกษาที่มักกะฮ์อันมีความแตกฉานภาษาอาหรับ คัมภีร์ และตำราต่างๆ เขาได้เปิดสอนที่ปัตตานีและต่อมาได้รับเลือกเป็นประธานกรรมการอิสลามประจำจังหวัดปัตตานี เขาเป็นผู้นำของฝ่ายปฏิรูปที่เรียกว่า คณะใหม่ มีการใช้กระแสปฏิรูปเพื่อสร้างกระแสอิสลามทั้งมวลและกระแสชาติพันธุ์มลายูนิยมนับเป็นกระแสในระดับท้องถิ่นอาศัยมุมมองเดิมของชาวมุสลิมที่มีต่อศาสนาพุทธมาเป็นเครื่องมือในการปลุกกระดม ซึ่งต่อมาก็ได้มีการประชุมผู้รู้ทางศาสนาอิสลามเพื่อสรุปหลักการของศาสนาอิสลามว่า หลักคำสอนของศาสนาอิสลามยอมรับในความแตกต่างและหลากหลายทางศาสนาและวัฒนธรรม ตลอดจนความหลากหลายทางชาติพันธุ์ การกระทำหรือคำกล่าวใดๆ ที่แสดงให้เห็นว่าศาสนาอิสลามมีความเกลียดชังรังเกียจ ศาสนิกในศาสนาและชาติพันธุ์อื่นๆ ไม่ใช่หลักคำสอนของศาสนาอิสลาม อิสลามมีหลักคำสอนเรื่องญีฮาดชัดเจน และการญีฮาดมิได้หมายถึงการทำลายทรัพย์สินของประชาชนบริสุทธิ์ไม่ว่า

บุคคลนั้นจะนับถือศาสนาอะไร การอ้างคำสอนเรื่องญีฮาดเพื่อนำมาทำลายชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนผู้บริสุทธิ์เป็นการกระทำที่ไม่ถูกต้อง การเรียกว่าญีฮาดหรือไม่จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขที่ว่าถูกกดขี่และขับไล่ออกจากดินแดน ถูกลิดรอนด้านศาสนา และจะต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ทางจริยธรรมในการทำญีฮาด อนึ่งรัฐจะต้องไม่สร้างเงื่อนไขใดๆ อันจะนำไปสู่การอ้างความชอบธรรมของผู้ไม่หวังดีในการกระทำความรุนแรง จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลว่าศาสนาทุกศาสนาสอนให้คนเป็นคนดีและเป็นเครื่องมือในการที่ทำให้สังคมสงบสุข ศาสนาอิสลามในประเทศไทยเดิมถูกมองว่าเป็นศาสนาที่นิยมความรุนแรงต่อมาได้มีการเรียนรู้หลักการคำสอนจึงทำให้เกิดความเข้าใจใหม่ว่าเป็นศาสนาที่นิยมสันติมีคำสอนที่เป็นหลักปฏิบัติสอดแทรกอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันอยู่มาก ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติสอนให้ทุกคนไม่เบียดเบียนกัน ช่วยเหลือเพื่อแผ่ต่อกัน หลักการของสันติวิธีของอิสลามเป็นการอธิบายมุมมองแบบไม่ให้ใครมาทำร้ายตัวเรา การอยู่กันอย่างสันติ ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เน้นการทำให้สังคมสงบสุขเป็นการป้องกันความรุนแรง ความขัดแย้งในสังคม ศาสนาอิสลามถูกใช้เป็นเครื่องมือทั้งการสร้าง ความรุนแรงและการสร้างสันติภาพ โดยใช้หลักคำสอนที่ตีความแตกต่างกันไป โดยใช้ ญีฮาด เพื่อปฏิบัติการความรุนแรง แต่รัฐบาลก็ได้ใช้ผู้นำศาสนาเพื่ออธิบายหลักการและเงื่อนไขของญีฮาดว่าเป็นไปเพื่อปกป้องศาสนาและสันติภาพของสังคม นักวิชาการสันติวิธีในประเทศไทยมองว่าแนวทางในการต่อสู้กับความรุนแรงของมุสลิมที่คล้ายคลึงสัตยาเคราะห์ของมหาตมะคานธี เช่น การไม่ร่วมมือ การคว่ำบาตร และการอพยพออกไป การอพยพเป็นวิธีที่ไม่ใช้ความรุนแรงที่แก่แก่ของอิสลาม ในประเทศไทยผู้ที่ศึกษาสันติวิธีของอิสลามที่มีความโดดเด่น ได้แก่ ชัยวัฒน์ สดอานันต์

1.2 ผลการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

ผลการวิจัยผลการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย จากการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า

1.2.1 การประท้วงหรือชักจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรง

ผลการวิจัยพบว่า การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยช่วงก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 เป็นการเดินขบวนหรือการชุมนุมประท้วงในเรื่องของการร้องทุกข์ หรือ ร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อุปถัมภ์ซึ่งมีสถานะทางสังคมหรือมีตำแหน่งสูงกว่าหรือมีอำนาจเหนือกว่าผู้ที่ทำให้เดือดร้อน ภายหลังจากการรัฐประหารโดยจอมพลสฤษดิ์ รัฐบาลได้ควบคุมการเคลื่อนไหวของประชาชนอย่างเบ็ดเสร็จ โดยประกาศใช้กฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์ และให้อำนาจเบ็ดเสร็จแก่นายกรัฐมนตรีที่นำมาสู่การปราบปรามการชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรง การชุมนุมประท้วงช่วงปี พ.ศ. 2516-2519 ศูนย์กลางนิสิตนักศึกษาได้ยื่นข้อเรียกร้องต่อรัฐบาลให้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญภายใน 6 เดือน มีการชุมนุมประท้วง เดินขบวน ถู้อายประท้วง แจกใบปลิว

ในที่สุดรัฐบาลก็ได้ใช้ความรุนแรงปราบปรามผู้ชุมนุมประท้วง ผลจากการปราบปรามการชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรงในเหตุการณ์ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 ทำให้กลุ่ม องค์การการเคลื่อนไหวสลายตัวลงไปรวมทั้งการยุติบทบาท กิจกรรมของกลุ่มในการเดินขบวนชุมนุมประท้วง การล่มสลายของขบวนการนิสิตนักศึกษา ขบวนการแรงงานและขบวนการชาวนาคด้วย ช่วงหลังรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ การประท้วงได้ขยายตัวมากขึ้น ซึ่งประเด็นการประท้วงของประชาชนจะเป็นเรื่องการพัฒนา เช่น การเคลื่อนไหวประท้วงของสมัชชาคนจนที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อสะท้อนให้เห็นที่มาของการประท้วงว่าเกิดจากการพัฒนาที่ไม่สมประกอบ ซึ่งผลจากการประท้วงทำให้เกิดการเรียนรู้และทำให้ปัญหาได้รับการยกระดับไปสู่ประเด็นทางการเมืองและนโยบายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ การชุมนุมประท้วงในระหว่างวันที่ 17-21 พฤษภาคมพ.ศ.2535 หรือที่เรียกว่า พฤษภาทมิฬ เป็นการชุมนุมประท้วงการเข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีที่ไม่เป็นไปตามครรลองประชาธิปไตยของ พล.อ.สุจินดา คราประยูร ในการประท้วงดังกล่าวได้มีการตอบโต้กันด้วยกำลัง ทำให้มีผู้บาดเจ็บล้มตายและหายสาบสูญเป็นจำนวนมาก มีผลทำให้ พลเอก.สุจินดา คราประยูร ต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี และก่อให้เกิดกระแสเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการทางการเมืองในปัจจุบัน หลังเหตุการณ์พฤษภาทมิฬมีการประท้วงในหลายกรณี อาทิ การประท้วงกรณีเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี ช่วงแรกคัดค้านการสร้างเขื่อน ภายหลังเป็นการชุมนุมเรียกร้องค่าชดเชย ค่าเสียหายให้แก่ชาวบ้าน กรณีการประท้วงเรื่องเขื่อนปากมูล ทำให้เกิดการผลักดันประเด็นข้อใจของชาวบ้านเป็นประเด็นสาธารณะ มีการตอบโต้กันระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานเจ้าของโครงการ นอกจากนี้มีเหตุการณ์เรียกร้องของเกษตรกรชาวอีสาน 9 ปัญหา โดยมีสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสานเป็นแกนนำเรียกร้องในประเด็นการชดเชยค่าเวนคืนการก่อสร้างเขื่อนลำเซาะ อำเภอรุนรี การชุมนุมประท้วงเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำ การชุมนุมประท้วงของกลุ่มชาวบ้านดงใหญ่ที่ถูกเจ้าหน้าที่ขับไล่ออกจากป่าสงวนแห่งชาติ การชุมนุมประท้วงตั้งแต่ พ.ศ. 2540 เกิดขึ้นเป็นระยะ อาทิ โครงการโรงไฟฟ้าพลังงานความร้อนจากถ่านหิน (หินกรูด) การประท้วงต่อต้านการสร้างโครงการท่อส่งก๊าซและโรงแยกก๊าซไทยมาเลเซีย ใน พ.ศ. 2545 กลุ่มผู้คัดค้านได้เคลื่อนขบวนไปเพื่อยื่นหนังสือต่อนายกรัฐมนตรี โดยมีการตกลงกันว่าห้ามผู้ชุมนุมพกพาอาวุธและไม่ใช้ความรุนแรง ห้ามตีม็อบหรือของมีคมแต่ก็ได้มีการสลายการชุมนุมจนเกิดการปะทะกัน การชุมนุมประท้วงในช่วงรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มีจำนวนของการเดินขบวนที่เพิ่มขึ้นมากกว่าในช่วงรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ โดยเฉพาะปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนไหวของขบวนการแรงงานเพื่อเรียกร้องค่าแรงขั้นต่ำ สภาพการจ้างงาน ชาวนารวมทั้งกลุ่มเกษตรกรที่ผลิตพืชไร่พืชสวนทุกชนิดก็ได้มีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลแก้ปัญหาเกี่ยวกับราคาผลผลิต สมัยรัฐบาลนายชวน หลีกภัย

สมัยที่ 1 มีกระแสเรียกร้องเกี่ยวกับการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญทั้งจากฝ่ายการเมืองและฝ่ายนอกการเมือง มีการประท้วงและเรียกร้องด้วยวิธีการสันติวิธี เช่น เรือตรี ฉลาด วรรณทร อดอาหารประท้วงรัฐบาล ที่หน้ารัฐสภา เพื่อเรียกร้องให้รัฐธรรมนูญมาจากสภาผู้แทนราษฎร ให้คณะรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้งโดยตรง และให้ผู้ว่าราชการจังหวัดมาจากการเลือกตั้งทุกจังหวัด นายกเทศมนตรีทุกเทศบาลมาจากการเลือกตั้ง

สมัยรัฐบาล พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร บริหารประเทศ ด้วยนโยบายประชานิยมมีทั้งผู้ที่สนับสนุนและคัดค้านการบริหารประเทศของบุคคลดังกล่าวอย่างกว้างขวาง เกิดทั้งมือสนับสนุน สถานการณ์มีความตึงเครียดและขัดแย้งมากขึ้นอย่างต่อเนื่องทั้งในระดับประเทศและระดับชุมชน จนนำมาซึ่งการทำรัฐประหารยึดอำนาจ ในวันที่ 19 กันยายนพ.ศ. 2549 ภายหลังจากก็ได้มีการชุมนุมประท้วงต่อต้านการรัฐประหารโดยกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) มีการใช้อำนาจสื่อ เป็นเครื่องมือในการทำให้เกิดการรวมพลังในการประท้วง การประท้วงหลังการรัฐประหาร 19 กันยายนพ.ศ. 2549 มีกลุ่มคนที่เป็กลุ่มประชาชนที่มีความเห็นทางการเมืองแตกต่างกันออกมาแสดงพลังเพื่อสนับสนุนและต่อต้านรัฐบาล สังคมไทยเกิดการแตกแยกจนเกือบที่จะเกิดสงครามกลางเมือง กลุ่มองค์กรภาคประชาสังคมได้ออกมารณรงค์ให้ทุกฝ่ายมีความอดกลั้นและไม่ใช้ความรุนแรงต่อกันผ่านกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์ จากประสบการณ์ชุมนุมประท้วงทำให้เกิดการเรียนรู้กันว่าใครใช้ความรุนแรงก่อนจะเป็นฝ่ายแพ้ การชุมนุมประท้วงที่อ้างสิทธิตามกฎหมาย และอ้างว่าเป็นการชุมนุมอย่างสันติจึงมีการช่วยให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรง ทำให้เห็นได้ว่าการเคลื่อนไหวทางการเมืองในประเทศไทยมีการนำการประท้วงหรือการชกจูงโดยไม่ใช้ความรุนแรงมาใช้แต่นำมาเพียงรูปแบบ โดยไม่ได้นำสาระหลักมาใช้ เช่น การนำการประท้วงที่อ้างว่าเป็นแบบสันติวิธีมาใช้แต่ก็ยังมี การพูดจาต่อด้วย ความรุนแรงเพื่อเรียกร้องความสนใจ และนำไปสู่ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การนำสันติวิธีไปใช้จึงเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เกิดความวุ่นวาย เกิดการปราบปรามการประท้วง ปราบกฏการณ์ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในสังคมที่ใช้หลักการสันติวิธีเป็นเพียงเครื่องมือสร้างความชอบธรรมให้กับตนเองเท่านั้น เพราะในการเคลื่อนไหวยังคงมีความรุนแรงทั้งความรุนแรงทางวาจาที่มีการใช้ถ้อยคำรุนแรง คำทอ ความรุนแรงจากการกระทำ เช่น การใช้กำลังกับเจ้าหน้าที่รัฐบาล

1.2.2 สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง

ผลการวิจัย ประเทศไทยได้มีการนำสันติวิธีแบบไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง คือ ในสมัยรัฐบาลของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร ถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีลักษณะที่มีการรวบรวมอำนาจเบ็ดเสร็จโดยใช้บทบัญญัติในรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องมือควบคุมทางการเมืองและควบคุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรให้อยู่ภายใต้อาณัติอย่างเคร่งครัด มีการครอบงำ

องค์กรอิสระ ปัญหาคอร์ปชั่นเชิงนโยบาย การแทรกแซงสื่อและองค์กรอิสระ ความไม่สงบ ในจังหวัดชายแดนใต้ การละเมิดสิทธิมนุษยชน ปัญหาจริยธรรมทางการเมืองโดยเฉพาะกรณี การขายหุ้นชินคอร์ปให้แก่กองทุนเทมาเส็กโดยไม่เสียภาษี ผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่เป็นครอบครัวของ พันตำรวจโท ทักษิณ และเครือญาติ ปัญหาดังกล่าวนำไปสู่การยุบสภาในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549 ก่อให้เกิดกระแสวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมตามมานายกรัฐมนตรีหนีการซักฟอกจากสภา ผู้แทนราษฎร มีกลุ่มคนจำนวนมากนำโดยกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยออกมา ประท้วงกันอย่างกว้างขวางในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มสนับสนุนพันตำรวจโท ดร.ทักษิณ ออกมา ให้การสนับสนุนเช่นกัน อย่างไรก็ตามได้มีการเลือกตั้งในวันที่ 2 เมษายน พ.ศ. 2549 พรรค การเมืองสำคัญๆ เช่น พรรคประชาธิปัตย์ พรรคชาติไทย และพรรคมหาชนตัดสินใจบอยคอต (boycott) ไม่ส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และมีการณรงค์ให้ประชาชนไปลงคะแนนในช่องไม่ลงคะแนน หรือที่เรียกว่า No Vote คือไม่ลงคะแนนให้พรรคไทยรักไทย การตัดสินใจไม่ส่งผู้สมัครของ พรรคการเมืองสำคัญๆ ได้สร้างปัญหาความชอบธรรมให้กับการเลือกตั้ง ในการชุมนุมของกลุ่ม คนเสื้อแดงเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ศูนย์อำนวยการรักษาความสงบเรียบร้อย (ศอ.ร.ส.) ได้ทยอยออกประกาศฉบับต่างๆ รวมทั้งสิ้น 11 ฉบับ กระทั่งคณะรัฐมนตรีมีมติ ประกาศใช้พระราชกำหนดบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน เมื่อวันที่ 7 เมษายนพ.ศ. 2553 และศาลอนุวัติหมายจับแกนนำแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ รวมทั้งสิ้น 17 คน แต่กลุ่มคนเสื้อแดงกลับเพิกเฉย กระทั่งตั้งใจจะละเมิดกฎหมายเหล่านี้ได้เห็นได้ชัด อีกทั้ง ประกาศจะยกระดับการกดดันให้เพิ่มมากขึ้น และยังเชิญชวนให้คนในกรุงเทพและต่างจังหวัด ออกมาร่วมเรียกร้องให้มีการยุบสภาอีกด้วย

การใช้สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อเรียกร้องในประเด็นการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติซึ่งรัฐมีความขัดแย้งกับชุมชนท้องถิ่น ดังในกรณีของกลุ่มสมัชชาคนจนและชาวบ้านรายไสลที่ได้ใช้ปฏิบัติการอารยะขัดขืนซึ่งเป็นการ กระทำทางการเมืองที่อยู่ภายใต้ขอบเขตสันติวิธีโดยไปละเมิดต่อกฎหมายบางประการ ดำเนินการอย่างเปิดเผยต่อสาธารณะ และชาวบ้านก็ยอมรับโทษตามกฎหมาย การแสดงออกซึ่ง การขัดขืนไม่เชื่อฟังเริ่มต้นด้วยการหนีตัวออกจากวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเดิมก่อนที่จะ แสดงออกผ่านทาง การละเมิดกฎหมาย ชาวบ้านได้เลือกใช้ยุทธวิธีตามระเบียบแบบแผนของสังคม การเมืองตามปกติต่อมาได้พัฒนายุทธวิธีเพื่อเพิ่มระดับความท้าทายโดยมีการนำเอายุทธวิธีแบบ ขัดขวางท้าทายระบบสังคมการเมืองปกติมาใช้ โดยเริ่มต้นจากการใช้ยุทธวิธีแบบไม่ผิดกฎหมาย แต่ผิดธรรมเนียมปฏิบัติและความคุ้นชินของสังคมด้วยการลงไปเคลื่อนไหวในอ่างเก็บน้ำเขื่อนรายไสล หลังจากนั้นจึงยกระดับยุทธวิธีโดยการละเมิดกฎหมายโดยการยึดสันเขื่อน การปฏิบัติการของ

ชาวบ้านรายีไสลและสมัชชาคนจนเป็นการใช้สันติวิธีแบบไม่ให้ความร่วมมือทางสังคมและการเมืองเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลหยุดการสร้างเขื่อนรายีไสลจนกระทั่งเมื่อมีการสร้างเขื่อนแล้วก็ได้เรียกร้องให้มีการชดเชยต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น สรุปผลการใช้สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจในประเทศไทยพบว่าต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะประสบผลสำเร็จในการเรียกร้องสิ่งที่ต้องการหรือบางครั้งก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จและพบว่าผู้เรียกร้องจะปรับเปลี่ยนไปใช้วิธีการอื่นในการเรียกร้องเพื่อเรียกร้องให้สังคมเกิดความสนใจและนำไปสู่การเจรจา

1.2.3 สันติวิธีแบบการแทรกแซงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม

ผลการวิจัยพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2516 มีการประท้วงโดยใช้การแทรกแซงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เกิดขึ้นอย่างกว้างขวาง มีการนัดหยุดงานจำนวน 501 ครั้ง พ.ศ. 2517 จำนวน 357 ครั้ง พ.ศ. 2518 จำนวน 241 ครั้ง และใน พ.ศ. 2519 ก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ 6 ตุลา พ.ศ. 2519 จำนวน 133 ครั้ง กระบวนการคัดค้านการแปรรูปรัฐวิสาหกิจของสหภาพแรงงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิต (กฟผ.) การเรียกร้องให้รัฐบาลยุติการแปรรูปไม่ได้รับการตอบสนองที่น่าพอใจจากรัฐบาลทำให้ผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะพนักงานไม่พอใจมีการรวมตัวกันชุมนุมคัดค้าน มีการใช้มาตรการแทรกแซงทางการเมืองโดยมีการณรงค์ที่จะไม่เลือกพรรคการเมืองที่สนับสนุนการแปรรูปรัฐวิสาหกิจในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2548 การเคลื่อนไหวทางการเมืองของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ (นปช.) ใน พ.ศ. 2553 ได้มีการใช้การแทรกแซงทางตรง (Direct Intervention) โดยได้ประกาศยกระดับการเคลื่อนไหว ผ่านยุทธศาสตร์สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ ยุทธศาสตร์แรก ตาต่อตา เต็มที่ต่อเต็มที เป็นยุทธศาสตร์ที่การ์ด นปช. ไปตั้งเต็นท์ประกบกองกำลังทหารที่ประจำอยู่ใกล้กับบริเวณที่ชุมนุมทุกหน่วย และจะให้ผู้ชุมนุมเข้าค้นตัวนายทหารทุกคน เพื่อตรวจสอบว่าทหารที่มารักษาความปลอดภัยให้ผู้ชุมนุมปราศจากอาวุธตามที่กล่าวอ้างจริงหรือไม่ ยุทธศาสตร์ที่สอง เรียกว่า ตามไปดู คือ การที่กลุ่มผู้ชุมนุมอ้างว่าจะตามนายกรัฐมนตรี นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ไปทุกแห่ง ยุทธวิธีดังกล่าวถือว่าการแทรกแซงโดยตรงโดยสันติวิธี คือ การแทรกแซงเข้าไปในสถานการณ์เพื่อมุ่งจะแยกสลาย กระทั่งทำลายแบบแผนพฤติกรรมที่เป็นอยู่ และมุ่งจะสร้างแบบแผนพฤติกรรม นโยบายนโยบาย ความสัมพันธ์หรือสถาบัน ซึ่งเป็นที่พอใจขึ้นมา ในความขัดแย้งทางการเมืองสมัยนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีการชุมนุมประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เครือข่ายสถานเสาวนาเพื่อสันติธรรมที่ได้จัดตั้งขึ้น โดยผู้แทนจากสถาบันพระปกเกล้า สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สมาคมนักข่าวนักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ไทย และองค์กรเครือข่าย ได้จัดกิจกรรมเพื่อยุติความขัดแย้งที่จะนำไปสู่ความรุนแรง เช่น การเข้าพบนายกรัฐมนตรีนายสมชาย วงศ์สวัสดิ์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหม มอบเสื้อขาว

สัญลักษณ์ของสันติและการยุติความรุนแรง ซึ่งนายกรัฐมนตรีได้แถลงว่าให้การสนับสนุนแนวทางของเครือข่ายนี้ เพราะเป็นวิธีการหาทางออก ลดความขัดแย้งในบ้านเมืองโดยหันหน้ามาพูดคุยกัน การเข้าพบผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ เข้าพบผู้นำฝ่ายค้านนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ เข้าพบประธานวุฒิสภา รวมถึงการออกแถลงการณ์เพื่อเรียกร้องให้ชุมนุมอย่างสันติสงบ ปราศจากอาวุธ นับเป็นการรณรงค์เพื่อกดดันสังคมให้ใช้พลังทางสันติ

การเข้ามาใช้อำนาจขององค์กรตุลาการ องค์กรอิสระ และองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เข้ามาแทรกแซงเพื่อยุติความขัดแย้งโดยภายหลังจากการยุบสภาในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2549 เป็นต้นมา ทั้งศาลรัฐธรรมนูญ ศาลปกครอง และศาลยุติธรรมโดยเฉพาะศาลฎีกาแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต่างมีบทบาทมากขึ้น ตั้งแต่การวินิจฉัยว่าการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2549 ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ การยุบพรรคการเมือง 2 ครั้ง โดยพรรคไทยรักไทย และพรรคพลังประชาชนซึ่งสืบทอดมาจากพรรคไทยรักไทย การวินิจฉัยให้นายกรัฐมนตรีพ้นจากตำแหน่งเพราะเป็นพิดิกร ในรายการโทรทัศน์ในฐานะเป็นลูกจ้าง รวมทั้งกรณีการวินิจฉัยกรณีแถลงการณ์ร่วมประสาทพระวิหาร และการตัดสินลงโทษ พ.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ว่ากระทำการอันขัดกันระหว่างประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์สาธารณะ กรณีการเลือกตั้งเดือนเมษายน พ.ศ. 2549 ซึ่งทั้งพรรคฝ่ายค้านและประชาชนกว่า 14 ล้านคนเห็นว่าไม่ชอบธรรมและศาลลงมาตัดสิน ทำให้เปิดโอกาสให้มีการเลือกตั้งใหม่ที่เป็นธรรมขึ้นกว่าเดิมซึ่งเป็นบทบาทสำคัญที่ศาลพยายามดำรงบทบาทในการแก้ไขปัญหาของการเมืองในประเทศ ต่อมาถูกเรียกว่า ตุลาการภิวัตน์ ซึ่งเป็น การแทรกแซงเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ความขัดแย้งที่มีความรุนแรงมากขึ้น การที่กลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตยได้มีการเสนอให้มีการปฏิรูปการเมืองและได้เสนอรูปแบบการเมืองที่เรียกว่าการเมืองใหม่ซึ่งก็เป็นการแทรกแซงทางการเมืองเพื่อลดความชอบธรรมของรัฐบาลและระบอบการเมืองในขณะนั้นว่าเป็นรัฐบาลและระบอบการเมืองที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาของประเทศได้

1.2.4 สันติวิธีแบบการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นรูปแบบอื่น

ผลการวิจัยพบว่า จากประสบการณ์ในอดีตของสังคมที่ผ่านความขัดแย้งและการใช้ความรุนแรงมาหลายครั้ง ได้ใช้สันติวิธีแบบการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นรูปแบบอื่นจนประสบความสำเร็จดังกรณีการใช้คำสั่งนโยบายที่ 66/2523 ที่นำแนวคิด การเมืองนำ การทหาร มาจัดการปัญหาความมั่นคงของประเทศอันเนื่องมาจากผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ รวมทั้งแนวทางสันติวัฒนธรรม การที่กองทัพภาคที่ 2 นำมาใช้เมื่อสังคมอีสานเผชิญกับปัญหาหาเสพติด โดยการให้ความหวังโย อาหาร และให้อภัยเป็นจุดแข็งเพื่อสนับสนุนการแก้ไขปัญหา คำสั่งที่ 66/2523 ได้ระบุถึงสาเหตุของการก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ว่าเป็นเรื่องของความไม่เท่าเทียมกันทาง

เศรษฐกิจ การเมือง และสังคมความไม่เท่าเทียมกันทางการเมือง คือ สภาพการเมืองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยและประชาชนไม่ได้มีอำนาจอธิปไตย แต่อำนาจนี้อยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจและสนใจแต่ประโยชน์ส่วนตัว ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการคือ เปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ด้วยอาวุธเป็นการต่อสู้ในแนวทางสันติ โดยให้โอกาสผู้ที่เข้าร่วมกับพรรคคอมมิวนิสต์ได้กลับเข้าสู่สังคมในฐานะผู้ร่วมพัฒนาชาติ หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2549 ได้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองที่นำไปสู่ความรุนแรง เกิดกลุ่มที่ต่อต้านการทำรัฐประหารและกลุ่มที่ต่อต้าน พันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร อดีตนายกรัฐมนตรี ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีแนวโน้มที่จะนำไปสู่ความรุนแรง ซึ่งต่อมาได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิรูปประเทศไทย (คปร.) เพื่อหาแนวทางในการยุติ ความขัดแย้งทางการเมือง และได้เสนอแนวทางการปฏิรูปประเทศไทย โดยได้เสนอว่า ความล้มเหลว ของประเทศไทยนั้นเกิดจากความเหลื่อมล้ำอย่างสุดขั้วในทุกมิติ ได้แก่ ด้านรายได้ ด้านสิทธิ ด้านโอกาส ด้านอำนาจ และด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างแกนหลักที่ส่งผลให้เกิดปัญหาเชิงโครงสร้างอื่นๆ ด้วย การแก้ไขปัญหาเพื่อความ เป็นธรรมในสังคม จึงต้องเน้นที่รากฐานของความเหลื่อมล้ำต่างๆ เหล่านี้ ด้วยเหตุนี้จะต้องมีการปรับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ เพื่อให้ประชาชนไทยทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้มากขึ้น และมีความเท่าเทียมกัน ทั้งทรัพยากรในรูปแบบกายภาพ และทรัพยากรทางอำนาจโดยคณะกรรมการปฏิรูปได้แบ่งทรัพยากรออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรเศรษฐกิจ ทรัพยากรสังคม และทรัพยากรการเมือง อันนำไปสู่การเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาด้านต่างๆ ตามทรัพยากรแต่ละประเภทโดยเน้นไปที่เครื่องมือหลักๆ 2 ประการได้แก่ การกระจายอำนาจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น เช่น การปฏิรูปที่ดิน การจำกัดเขตแดนถือครองที่ดิน ทรัพยากรแร่โดยหลักการความเป็นหุ้นส่วนสาธารณะ การกระจายการบริหารจัดการน้ำ ทะเล และชายฝั่งให้เป็นหน้าที่ของท้องถิ่นตลอดจน การปรับโครงสร้างการบริหารเมือง การปฏิรูปโครงสร้างอำนาจรัฐ การกระจายอำนาจ การลดการรวมศูนย์ และการมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์ผ่านนโยบายมุ่งเน้นการกระจายผลประโยชน์ และนโยบายมุ่งเน้นการกระจายความเป็นธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาในการชดเชยโอกาสที่ผู้ขาดแคลน โอกาสในการเข้าถึงทรัพยากรต่างๆ อย่างไม่เป็นธรรม จุดมุ่งหมายของนโยบายเพื่อเปิดโอกาสให้คนจนได้มีสิทธิ์เป็นเจ้าของทรัพย์สินเพื่อการดำรงชีวิตที่ดี เพื่อเสริมสร้างให้เกิดการกระจายรายได้ หรือผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ได้มีการเสนอด้านสวัสดิการ เช่น การเพิ่มค่าจ้างและสวัสดิการแรงงาน การปฏิรูประบบพลังงาน การสร้างหลักประกันความเสี่ยงของพืชผลทางการเกษตร และมีการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับประชาชนท้องถิ่นเกี่ยวกับการพัฒนา การบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น โดยการพูดคุยกันถึงสาเหตุของปัญหา และเมื่อมีการรู้ถึงปัญหาก็ได้มีการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งนั้นให้เป็นในรูปของการพัฒนาในสิ่ง

ที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น เช่น ถ้าปัญหาจากการเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจก็ได้มีการพัฒนาเศรษฐกิจให้ดีขึ้น การกระจายอำนาจในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงความขัดแย้งเป็นการปรับปรุงโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำซึ่งเชื่อว่าเป็นต้นเหตุของปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง มีการใช้แนวทางการสร้างความปรองดองเพื่อลดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน แต่ทุกฝ่ายยังมีความหวาดระแวงกันอยู่จึงทำให้ความขัดแย้งยังคงดำรงอยู่ นอกจากนี้การนำสันติวิธีแบบแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นรูปแบบอื่นเพื่อการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ โดยได้มีการวิเคราะห์เห็นว่าปัญหาความไม่สงบในภาคใต้นั้นมีสาเหตุมาจากปัญหาโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา รวมไปถึงกระบวนการยุติธรรม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้มีการพยายามที่จะแก้ไขปัญหาโดยการแปรเปลี่ยนความขัดแย้งเป็นการพัฒนาทางด้านการศึกษา การพัฒนาทางเศรษฐกิจ การแก้ไขกระบวนการยุติธรรม เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับกลุ่มผู้ก่อความไม่สงบ รวมถึงประชาชนในพื้นที่

1.2.5 สันติวิธีแบบการเจรจาต่อรอง

ผลการวิจัยพบว่า การเจรจา เป็น วิธีการที่คู่ขัดแย้งมักเลือกใช้ในการจัดการปัญหาเป็นอันดับแรก นอกเสียจากว่าปัญหามีระดับที่รุนแรงมากขึ้นจนควบคุมได้ยาก คู่ขัดแย้งจึงจะเลือกใช้การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง วัฒนธรรมไทยเมื่อมีความขัดแย้งด้วยวิธีการที่ง่าย ๆ และไม่ต้องใช้ความรุนแรง โดยใช้วิธีการเจรจาอันเป็นกระบวนการทางสันติวิธีเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาในระยะแรก แต่วัฒนธรรมอำนาจนิยมของฝ่ายปกครองก็ยังพร้อมที่จะใช้วิธีอื่นเมื่อการเจรจามีได้ผล สันติวิธีในแนวทางของไทยจึงเป็นเพียงทางเลือกแรกที่ใช้ และเมื่อไม่ได้ผลก็จะลงเอยด้วยการ ใช้ความรุนแรง และหาเหตุผลมารองรับการ ใช้ความรุนแรงนั้น การแก้ปัญหาความรุนแรงในประเทศไทยจะ ใช้การเจรจาต่อรองในด้านแรก คือ เรื่องการหาวิธีแก้ปัญหาที่ยอมรับร่วมกันได้ และเท่าที่ผ่านมามีการตกลงเรื่องวิธีการหาข้อยุตินั้นเป็นปัญหามากพอๆกับประเด็นที่ขัดแย้งกันอยู่ และหากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถยอมรับในวิธีการแก้ปัญหาที่ร่วมกันได้ ข้อยุติที่จะออกมาจากวิธีการนั้นก็สูญเสียมความชอบธรรมไป แนวทางที่จะนำการเจรจามาใช้ในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทยพบว่าจะต้องไม่ใช่การเกลี้ยกล่อม ตะล่อม บังคับ ชูเงิน และขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ การใช้เหตุผลของคู่กรณี การสมัครใจที่จะเข้าร่วมเจรจา การมีความจริงใจ เปิดเผย แสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ และไม่ยึดในจุดยืน นอกจากนี้ ทั้งสองฝ่ายต้องร่วมกันระบุประเด็นปัญหาให้ชัดเจนว่าคืออะไร ถ้าความขัดแย้งมีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่อยู่นอกเหนือไปจากคู่กรณีและข้อตกลงหรือความยินยอมที่จะเกิดขึ้นมีความสำคัญและเกี่ยวข้องก็จำเป็นต้องหาผู้แทนของผู้เกี่ยวข้องที่มีความชอบธรรมและมีอำนาจในการตัดสินใจด้วย

ประเทศไทยได้มีการนำสันติวิธีโดยการเจรจามาใช้ดังต่อไปนี้ ในวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 คณะราษฎร (The People 's Party) ได้ร่วมกันเข้ายึดอำนาจการปกครองจากรัฐบาลในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ และจับกุมและควบคุมตัวอภิรัฐมนตรีบางพระองค์ไว้ เมื่อมีการนำข่าวการปฏิวัติกราบบังคมทูลต่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งขณะนั้นประทับอยู่ ณ พระราชวังไกลกังวล ได้มีการประชุมเพื่อหาทางจัดการกับสถานการณ์โดยได้ข้อสรุปว่าไม่ควรห้ตอบโต้ด้วยกำลังและลี้ภัย แต่ควรประทับอยู่ที่พระราชวังไกลกังวลต่อไป เพื่อคอยทำความตกลงกับคณะปฏิวัติเพื่อหลีกเลี่ยงการนองเลือดและขจัดความเสียหายที่จะสูญเสียอำนาจอธิปไตยของประเทศ ทำให้เห็นได้ว่าเป็นการเลือกใช้นโยบายสันติวิธีเพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของประเทศไทยและก่อให้เกิดความรุนแรงขึ้นมาเพราะทั้งสองฝ่ายเลือกที่จะพูดคุยเจรจาทกลงกัน การเกิดกบฏบวรเดช เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2476 นับเป็นการต่อต้านอำนาจของฝ่ายรัฐบาลครั้งแรกหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. 2475 มีสาเหตุมาจากความขัดแย้งระหว่างผู้นำของระบอบเก่าและระบอบใหม่ มีการนำกำลังทหารส่วนหนึ่งยกมาปิดล้อมกรุงเทพมหานคร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะต่อรองกับคณะราษฎรมีการยื่นข้อเรียกร้องเจรจาให้กับฝ่ายรัฐบาล จำนวน 2 ครั้ง แต่ผลของการเจรจาไม่เป็นผลฝ่ายรัฐบาลได้ตั้งกองกำลังผสมปราบปรามได้สำเร็จ ซึ่งสิ่งที่ทำให้การเจรจาความขัดแย้งทางการเมืองครั้งนี้ไม่ประสบความสำเร็จและเกิดความรุนแรงขึ้นเป็นเพราะมีการใช้กำลังทหารเข้ามาข่มขู่อีกฝ่ายจึงทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันจนนำไปสู่ความรุนแรง

วันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำรัฐประหารอำนาจการปกครองประเทศ ความล้มเหลวในการใช้รัฐประหารเป็นเครื่องมือจัดการกับความขัดแย้งทางการเมืองของจอมพลถนอม กิตติขจร เป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการใช้แนวทางแบบอำนาจนิยมอาจทำให้ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองยุติลงได้ในช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่ไม่สามารถใช้ได้กับทุกสถานการณ์ โดยเฉพาะเมื่อการพัฒนาประเทศได้ทำให้ประชาชนเริ่มเข้าถึงการศึกษามากขึ้น เกิดแนวความคิดด้านประชาธิปไตยและการเคารพสิทธิเสรีภาพ ในขณะที่รัฐบาลในยุคนั้นยังไม่พร้อมที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ความล่าช้าของการร่างรัฐธรรมนูญหลังจากมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2515 ทำให้ฝ่ายนิสิตนักศึกษาเริ่มชุมนุมกันเพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ และมีนักศึกษาโดนจับกุม 13 คนถึงแม้ว่าจอมพลประภาส จารุเสถียร จะยอมเจรจากับนายสมบัติ ชำรงธัญวงศ์ เลขาธิการศูนย์กลางนิสิตนักศึกษา ซึ่งยื่นข้อเรียกร้องให้รัฐบาลปล่อยตัวผู้ต้องหา 13 คน แต่รัฐบาลกลับยื่นกรณที่จะดำเนินการโดยใช้มาตรา 17 การปะทะกันระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารกับผู้ชุมนุมทำให้มีผู้เสียชีวิตทั้งสิ้น 77 คนและได้รับบาดเจ็บ 857 คน ในช่วงความวุ่นวายทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 สถานการณ์

ทางการเมืองมีแนวโน้มที่จะเกิดการใช้ความรุนแรงความรุนแรงจากฝ่ายต่างๆ และภาคส่วนต่างๆ ในสังคมพยายามที่จะเรียกร้องให้มีการพูดคุยกันเพื่อหาทางออกให้กับสังคมไทย โดยเกิดการเจรจากันระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ 2 ครั้ง ในวันที่ 28-29 มีนาคม พ.ศ. 2553 ห้องประชุมสภาพัฒนาการเมือง สถาบันพระปกเกล้า โดยที่เป็นการเจรจากันเอง ฝ่ายละ 3 คน คือ ฝ่ายรัฐบาลประกอบด้วย นายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ นายกรัฐมนตรี นายกรณ์ศักดิ์ สภาวสุ เลขานุการนายกรัฐมนตรี นายชานี ศักดิ์เศรษฐ์ รองเลขานุการพรรคประชาธิปัตย์ และฝ่ายคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ประกอบด้วย นายวิระ มุสิกพงศ์ นายจตุพร พรหมพันธุ์ และนายแพทย์เหวง โตจิราการ การเจรจาดังนี้เป็นการพูดคุยกันเองโดยตรง ไม่มีคนกลางในการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและกำกับกระบวนการ เนื่องจากคู่กรณีไม่ประสงค์จะให้ใครเป็นคนกลาง โดยสถาบันพระปกเกล้าทำหน้าที่เป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกเกี่ยวกับการบันทึกเนื้อหาการเจรจาการใช้อาคารสถานที่ และการบริหารจัดการ

1.2.6 สันติวิธีแบบการสานเสวนา

ผลการวิจัยพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2553 – 2554 สถาบันพระปกเกล้าได้ร่วมกับองค์กรเครือข่าย อาทิ องค์กรประชาสังคม ศูนย์การเมืองภาคพลเมืองและสมาชิกสภาพัฒนาการเมืองในหลายจังหวัดได้ดำเนินการเวทีประชาเสวนาหาทางออกในทุกภูมิภาคทั่วประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์คือเพื่อวางรูปแบบกระบวนการแก้ไขปัญหาคือความขัดแย้งด้วยการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนอันเป็นรากฐานของการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีในการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน สร้างพื้นฐานความเข้าใจในกระบวนการแก้ไขปัญหของชุมชน และเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมแบบพหุภาคี นอกจากนี้สถาบันพระปกเกล้าได้จัดให้มีการสานเสวนาเพื่อหาทางออกสู่ประชาธิปไตยและสังคมไทยที่พึงปรารถนา ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งจากภาครัฐ เอกชน และประชาชน ได้ร่วมกันระดมความคิดเห็นในการหาทางออกและเสริมสร้างความปรองดองทางการเมืองและทางสังคมร่วมกันเพื่อใช้เป็นต้นแบบและแนวทางในการดำเนินงานแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธีและสมานฉันท์ โดยใช้กระบวนการสานเสวนาและสานเสวนาหาทางออก โดยคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการจัดเวทีประชาเสวนา จำนวน 5 ครั้ง ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออก และภาคกลาง จากการสานเสวนาพบข้อสรุปว่า เป็นการสร้างทัศนคติและการตระหนักรู้ในการคิดเชิงบวกให้กับผู้เข้าร่วมการสานเสวนา ด้วยวิธีและกระบวนการมองปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหที่ต้นเหตุสร้างความคิดเชิงเหตุผลโดยอาศัยการฟังกันอย่างตั้งใจและเข้าใจผู้อื่นภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกคน การจัดทำเวทีประชาเสวนาที่มีภาคส่วนต่างๆ ทั่วประเทศ จำนวน 9 จังหวัด พบว่า เวทีประชาเสวนาหาทางออก เป็นหนึ่งของทางออกของความ

ขัดแย้งที่ประชาชนรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ไม่ชี้หน้าด่ากัน และหาทางออกร่วมกัน โดยมีกฎกติการ่วมกัน และมีความยุติธรรม กระบวนการจัดเวทีประชาเสวนาหาทางออกเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีหัวใจสำคัญ คือ การฟังอย่างตั้งใจเพื่อรับฟังความคิดเห็นของอีกฝ่ายไม่ได้มีการชี้นำหรือชี้นำ แต่ร่วมกันแก้ไขปัญหาในอนาคตเพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนได้มีโอกาสได้พูดคุย ฟัง และมีความเข้าใจกันว่าทำไมอีกฝ่ายถึงมีความคิดเห็นเช่นนี้ โดยมีเป้าหมายคือ การร่วมกันหาทางออก ด้วยการร่วมระดมความคิดเห็นเป็นการสร้างความปรองดองทางการเมือง และทางสังคมร่วมกันที่มีความยุติธรรมทางกฎหมาย และทางสังคม เป็นการเริ่มต้นเพื่อการแก้ไขปัญหาด้วยสันติวิธีและสมานฉันท์ที่นำไปสู่ประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

ใน พ.ศ. 2551 ภาคส่วนต่างๆ ของสังคม อาทิ ผู้แทนจากสถาบันพระปกเกล้า สำนักงานสภาพัฒนาการเมือง สมาคมนักข่าว นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุและโทรทัศน์ และองค์กรเครือข่ายได้จัดตั้งเครือข่ายสานเสวนาเพื่อสันติธรรมภายใต้บริบทสถานการณ์ที่กลุ่มพันธมิตรเคลื่อนไหวกดดันรัฐบาลอย่างเข้มข้นและมีแนวโน้มที่อาจจะเกิดความรุนแรงขึ้น เครือข่ายสานเสวนาเพื่อสันติธรรมตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์คือ ปรองดองเรียกร้องให้ทุกคนช่วยกันยุติการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ เสนอให้มีการหันหน้ามาคุยกันด้วยการสานเสวนาเป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของประเทศ และสร้างพื้นที่ให้พลังเงียบและสื่อมวลชน ได้ออกมามีส่วนร่วมในการรณรงค์ไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง เครือข่ายสานเสวนาเพื่อสันติธรรมได้จัดเวทีสานเสวนาครั้งใหญ่ในวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2551 ณ หอประชุมใหญ่ กรมประชาสัมพันธ์ ซอยอารีสัมพันธ์ ถนนพระราม 6 มีผู้ร่วมสานเสวนาประมาณ 1,000 กว่าคน มีการแจกเสื้อ สติกเกอร์ และจัดทำบทความเพื่อเผยแพร่แนวคิดการเสริมสร้างความสมานฉันท์ นอกจากนี้ยังได้มีการใช้การสานเสวนาในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ เช่น ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต.) ได้ร่วมกับสำนักพุทธสมาคม จังหวัดยะลา จัดเสวนาศาสนาสัมพันธ์สู่สันติสุข โดยมีผู้นำทั้งศาสนาอิสลาม ศาสนาพุทธ และศาสนาคริสต์ และผู้นำท้องถิ่นในพื้นที่ 5 จังหวัดชายแดนใต้ เข้าร่วมเพื่อสะท้อนปัญหาและหาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาความรุนแรงในพื้นที่

1.2.7 สันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยคนกลาง

ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทยในท้องถิ่นได้มีการนำวิถีวัฒนธรรมแบบการไกล่เกลี่ยคนกลางมาจัดการความขัดแย้ง ดังเช่น ในท้องถิ่นภาคอีสานมีระบบเจ้าโคตรซึ่งเป็นระบบแห่งการจัดระเบียบที่แสดงออกถึงความเคารพนับถือ ไว้เนื้อเชื่อใจ อ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้อาวุโส เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต่างๆ ประนีประนอม คุ่มครองป้องกันลูกหลานไม่ให้มีปัญหากับเรื่องมรดก ชีวิตครอบครัว ปัจจุบันแม้อำนาจทางบ้านเมืองจะตกไปอยู่กับผู้ใหญ่บ้าน

ก้านแล้วก็ตาม แต่เมื่อมีเหตุการณ์ความขัดแย้งเกิดขึ้นในหมู่บ้าน เขาจะเรียกคูกรณีไปรวมกันที่หมู่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ก้าน แล้วนัดเจ้าโคตรทั้ง 2 ฝ่ายมาตกลงกัน จึงกล่าวได้ว่าในชุมชนท้องถิ่นได้มีการใช้ระบบไกล่เกลี่ยคนกลางเข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งซึ่งก็เป็นการใช้สันติวิธี

ในการเมืองระดับประเทศได้มีการใช้สันติวิธีแบบไกล่เกลี่ยคนกลาง ดังเช่น เหตุการณ์ประท้วงรัฐบาลจอมพลถนอม กิตติขจร เพื่อเรียกร้องรัฐธรรมนูญ จนนำไปสู่ความรุนแรง ในวันที่ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชดำรัสทางวิทยุ และโทรทัศน์ ความตอนหนึ่งว่า วันนี้เป็นวันมหาวิปโยก เกิดการปะทะกันและมีคนได้รับบาดเจ็บ ความรุนแรงได้ทวีขึ้นทั้งพระนคร ถึงขั้นจลาจลมีคนไทยด้วยกันต้องเสียชีวิต ทรงขอให้ทุกฝ่ายระงับเหตุแห่งความรุนแรง ซึ่งเป็นบารมีปกเกล้าที่ทำให้ความขัดแย้งและความรุนแรงสงบลง กรณีการเลือกตั้งทั่วไป 22 มีนาคม พ.ศ. 2535 พรรคสามัคคีธรรมได้รับเลือกตั้งมากที่สุด มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร 79 คน จาก 360 คน นายณรงค์ วงศ์วรรณหัวหน้าพรรคสามัคคีธรรมเป็นแกนนำจัดตั้งรัฐบาล โดยมีการเตรียมเสนอชื่อนายณรงค์ วงศ์วรรณ ในฐานะหัวหน้าพรรคที่มีผู้แทนมากที่สุด เป็นนายกรัฐมนตรี แต่ปรากฏว่านายณรงค์ มีชื่อในแบล็กลิสต์ของอเมริกา ในที่สุดเมื่อวันที่ 10 เมษายน พ.ศ.2535 ได้มีพระบรมราชโองการแต่งตั้ง พลเอก สุจินดา คราประยูร เป็นนายกรัฐมนตรี ซึ่งก่อให้เกิดความไม่พอใจของประชาชนมีการประท้วงเรียกร้องของประชาชนจนนำไปสู่การปะทะกับกำลังของเจ้าหน้าที่มีการใช้กำลังเข้าปราบปรามประชาชนจนมีการเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก เหตุการณ์สงบลงโดยพระบารมีปกเกล้าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยให้ พลเอก สุจินดา คราประยูร และพลตรี จำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้า และทรงมีพระราชดำรัสเตือนสติบุคคลทั้งสอง โดยทรงชี้ให้เห็นถึงผลกระทบที่จะมีต่อประเทศชาติ ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และขอให้บุคคลทั้งสองเป็นตัวแทนฝ่ายต่างๆ หันหน้าเข้าหากัน ช่วยกันคลี่คลายและแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของประเทศชาติ ซึ่งเป็นการใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยคนกลางโดยผู้ที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย สังคมไทยเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมความประนีประนอมค่อนข้างสูง การเมืองไทยจะมีการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งอยู่แล้วทั้งในการเมืองปกติที่เมื่อเกิดความขัดแย้งในการจัดสรรตำแหน่งทางการเมืองการ จัดสรรงบประมาณ การเจรจาทางการเมืองจะมีผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางการเมืองเข้าไปเจรจาผลประโยชน์ทางการเมือง หรือเมื่อเกิดความขัดแย้งจนอาจจะนำไปสู่ความรุนแรงก็จะมีไกล่เกลี่ยจากผู้ที่มิบารมีทางการเมือง ซึ่งเมื่อมีความขัดแย้งทางการเมืองเกิดขึ้นก็มักจะมีผู้ที่เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่ายเข้ามาพุดจาไกล่เกลี่ยจนทำให้สถานการณ์คลี่คลาย สันติวิธีแบบการไกล่เกลี่ยคนกลางในประเทศไทยมักจะเกิดขึ้นเมื่อเหตุการณ์เริ่มเข้าสู่ภาวะวิกฤตแล้ว และบางครั้งก็ได้เกิดความรุนแรงขึ้นแล้วจึงได้มีการไกล่เกลี่ยขึ้น ซึ่งการไกล่เกลี่ยมักจะ

เกิดขึ้นเมื่อมีการเจรจาแล้วระหว่างคู่กรณีความขัดแย้งและการเจรจาไม่ได้ผลจึงจะได้มีการนำสันติวิธีแบบไกล่เกลี่ยคนกลางมาใช้

1.2.8 สันติวิธีเชิงพุทธ

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์พบว่า ประเทศไทยได้มีการนำขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยมในท้องถิ่นมาใช้ในการระงับข้อพิพาท โดยการไกล่เกลี่ยพระมหากษัตริย์ และพระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีบทบาทเป็นอย่างมากในการไกล่เกลี่ย หลักฐานที่ชี้ชัดให้เห็นว่าการระงับข้อพิพาท โดยวิธีการไกล่เกลี่ยได้เกิดขึ้นมาตั้งแต่ก่อนยุคก่อนสุโขทัย ซึ่งในยุคนั้นได้มีกฎหมายที่พระเจ้ามังรายตราขึ้นซึ่งเรียกว่า มังรายศาสตร์ ถือว่าเป็นกฎหมายที่มาจากรัฐราชูปถัมภ์ กำหนดสิทธิหน้าที่พลเมืองมีเนื้อหากฎหมายกำหนดคำสอนทางศาสนา และจารีตประเพณี ไว้ในธรรมนูญกัณฑ์ไตร 203 (ชลากร เทียนส่องใจ 2553: 46) เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองได้มีการพยายามที่จะนำเสนอแนวทางแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้แนวทางสันติวิธีเชิงพุทธ โดยพยายามใช้กระบวนการทางพุทธศาสนาเข้ามาแก้ไข โดยการร่วมมือกันของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การเปิดใจรับฟังปัญหา การใช้เหตุผลและสติโดยไม่ใช้อารมณ์ไม่ทำร้าย ไม่ใช้ความรุนแรงต่อกัน นอกจากนี้พระสงฆ์ก็ได้มีส่วนในการเผยแพร่แนวทางสันติวิธีเชิงพุทธในสังคมไทย เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองก็จะมีการนำหลักคำสอนของพระพุทธเจ้ามาชี้แนะแนวทางในการหาทางออกร่วมกัน มีการพูดเตือนสติว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธเราควรใช้สติ ไม่ใช้อารมณ์โกรธ ในการแก้ไขปัญหา ไม่ใช้ความรุนแรง สันติวิธีเชิงพุทธได้ถูกนำมาใช้ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการลดความรุนแรงของเหตุการณ์ความขัดแย้ง โดยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องยึดหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีไม่ก่อความรุนแรงทั้งทางกายและทางใจ มีการเผยแพร่และเทศนาโดยพระสงฆ์ให้มีการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยการลดละกิเลส ความโลภ โกรธ หลง

1.2.9 สันติวิธีตามแนวคิดอิสลาม

จากการเก็บข้อมูลจากเอกสารและโดยการสัมภาษณ์ มีการใช้แนวคิดสันติแบบอิสลามในประเทศไทยโดยรัฐบาลได้มีการใช้ผ่านการอุปถัมภ์ศาสนาอิสลามโดยการแต่งตั้งผู้นำทางศาสนาอิสลามอย่างเป็นทางการ คือ จุฬาราชมนตรีเพื่อลดความขัดแย้งทางศาสนาในประเทศ และได้อาศัยผู้นำศาสนาเชื่อมโยงระหว่างชาติและประชาชนที่นับถือศาสนาอิสลามเพื่อสร้างเอกภาพให้เกิดขึ้นในชาติซึ่งเห็นได้อย่างชัดเจนเมื่อมีการจัดตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อความสมานฉันท์แห่งชาติขึ้นและได้มีการจัดประชุมประสานความร่วมมือผู้นำศาสนา เรื่อง “บทบาทของศาสนิกในการสร้างความสมานฉันท์” ในการประชุมครั้งนี้ ผู้นำศาสนาพุทธและอิสลามฝ่ายละ 10 คน ได้ร่วมกันประกาศเจตจำนงร่วมกัน ความตอนหนึ่งว่า ผู้นำศาสนาและผู้นำท้องถิ่นทั้งพุทธ

และมุสลิม ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องความสมานฉันท์ พร้อมทั้งชักชวนให้ศาสนิกของตน อยู่ในกรอบคำสอนของศาสนา ยึดมั่นในภราดรภาพของมนุษยชาติ และคุณค่าของชีวิต นอกจากนี้ยังมีการใช้สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในภาคใต้ ซึ่งผู้ก่อความไม่สงบ ได้มีการบิดเบือนคำสอนตามหลักศาสนาเพื่อสร้างแนวร่วมในการสร้างสถานการณ์ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาล และกับประชาชนในพื้นที่ที่นับถือศาสนาพุทธ รัฐบาลได้ร่วมมือกับผู้นำศาสนาอิสลามเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจกับพุทธศาสนิกชนอิสลามว่าศาสนาอิสลามสอนให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติ มีการให้ความรู้ความเข้าใจว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาแห่งสันติภาพ แก่นแท้ของอิสลามไม่ใช่เรื่องของทฤษฎีหรือปรัชญา แต่เป็นเรื่องของการมีชีวิตโดยไม่โกรธตลอดเวลา เพื่อที่จะสามารถรับใช้พระเจ้าและผู้คนแล้วได้ความสงบในจิตใจ ความหมายที่แท้จริงของอิสลามคือสันติภาพ ญihad ในความหมายที่แท้จริงคือ การดิ้นรนต่อสู้กับอิตตาของตนเอง และเอาชนะความโกรธความตระหนงตนของตนเอง ต่อให้ไปดิ้นรนต่อต้านความอยุติธรรมก็ต้องต่อต้านโดยสันติวิธี ไม่มีที่สำหรับความรุนแรง ไม่ว่าแบบใดในศาสนาอิสลาม และรัฐบาลได้เสนอเรื่องไปยังสำนักจุฬาราชมนตรีในกรณีที่ฝ่ายก่อความไม่สงบได้เผยแพร่เอกสารชื่อ การต่อสู้ที่ปัตตานี ซึ่งเนื้อหาส่วนใหญ่มีลักษณะบิดเบือนคำสอนของศาสนาอิสลาม เพื่อให้ทำการศึกษาค้นคว้าหาทางแก้ไข และชี้แจงข้อเท็จจริงต่างๆ ให้ประชาชนได้รับทราบ สำนักจุฬาราชมนตรีก็ได้ออกมาชี้แจงหลักของศาสนาอิสลามที่ถูกต้อง ซึ่งจะเห็นได้ว่ารัฐบาลได้ใช้สันติวิธีตามแนวคิดอิสลามผ่านทางผู้นำศาสนาอิสลามคือสำนักจุฬาราชมนตรี และผู้นำศาสนาในท้องถิ่นเพื่อทำความเข้าใจหลักศาสนาอิสลามที่ถูกต้องเพื่อสร้างสันติภาพให้เกิดในชุมชนท้องถิ่น

1.2.10 สันติวิธีตามแนวคิดอหิงสา

ผลการวิจัยพบว่าการชุมนุมประท้วงในประเทศไทยมีการอ้างว่าอหิงสาในการต่อสู้เรียกร้องเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงการชุมนุมอย่างสงบไม่ใช้ความรุนแรง เพื่อสร้างความชอบธรรมของกลุ่ม ซึ่งการใช้สันติวิธีตามแนวคิดอหิงสาของมหาตมะคานธีจะต้องมีความรัก ความเมตตาต่อผู้ที่เราจะประท้วงโดยมีเป้าหมายเรียกร้องความเป็นธรรมไม่เกลียด โกรธต่อฝ่ายตรงข้าม ซึ่งการชุมนุมประท้วงมีการใช้รูปแบบของอหิงสาแต่กระบวนการ วิธีการมีการปรับซึ่งบางครั้งก็แตกต่างไปจากหลักการของอหิงสาที่แท้จริงจะพบว่ายังมีการใช้ถ้อยคำคำทอซึ่งไม่ได้แสดงถึงความรักต่อฝ่ายตรงข้ามตามแนวคิดของอหิงสา มีการใช้ถ้อยคำที่รุนแรงในการปราศรัย บางครั้งมีการขู่ขู่เพื่อให้เกิดความรุนแรงจากฝ่ายตรงข้ามเพื่อให้เกิดความชอบธรรมของตนเอง และทำลายความชอบธรรมของฝ่ายตรงข้าม มีการปลุกกระดมให้มีการเกลียดชัง ซึ่งก็จะปรากฏว่ามีการใช้ความรุนแรงติดตามมาเสมอ การนำแนวทางอหิงสาของมหาตมะคานธีมาใช้ในประเทศไทยมีข้อที่นำวิเคราะห์ 3 ประเด็น คือ ประเด็นแรก แนวทางอหิงสาของมหาตมะคานธีจะต้องมีความรักและมี

เมตตาทั้งผู้ที่เรารัก และผู้ที่เกลียดเรา ในขณะที่การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยนั้นไม่ปรากฏว่า ผู้นำการชุมนุมประท้วงได้แสดงให้เห็นว่ามีความรักและเมตตาต่อผู้ที่ประท้วง หลายๆ ครั้งมีทั้งคำ คำสาปแช่ง ไล่ส่ง อารมณ์เต็มไปด้วยความเกลียดชัง รวมถึงข้อความ ป้ายผ้าต่างๆ ที่เขียนโจมตีตัว บุคคลด้วยถ้อยคำที่ไม่สุภาพ การพูดวิพากษ์วิจารณ์เป็นไปด้วยถ้อยคำที่เผด็จร่อนสามารถฟ้องร้อง หมิ่นประมาทได้ตามกฎหมาย และภายหลังจากการประท้วงเสร็จสิ้นก็ไม่ปรากฏว่าเกิดบรรยากาศที่ สมานฉันท์ และผู้ที่ประท้วงในภายหลังก็แสดงความชื่นชมต่อมหาตมะคานธี ในประเด็นที่สอง กล่าวถึงความชอบธรรมของการถือแพ่ง ตามแนวทางอหิงสาของมหาตมะคานธีนั้น ข้อเรียกร้อง ต่อสิ่งที่ไม่เป็นธรรมนั้นมีความชอบธรรมมากประชาชนให้การสนับสนุนและรู้สึกว่ามีคุณค่าใน การสนับสนุนและเข้าร่วมประท้วงด้วยในขณะที่ในประเทศไทยการชุมนุมประท้วงเป็นไปเพื่อ ผลประโยชน์ส่วนตัวคน หลายๆ ครั้งไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะ ประเด็นที่สาม กล่าวถึงการไม่ใช้กำลังกับฝ่ายปรปักษ์ การต่อสู้แบบ สัตยาเคราะห์ หรือที่เรียกว่าการต่อสู้ถือแพ่ง รวมถึงการละเมิดกฎหมายของมหาตมะคานธีนั้น ผู้ต่อสู้จะต้องไม่ใช้กำลังกับฝ่ายปรปักษ์ ไม่ทำร้าย ทำลายชีวิตของคู่ต่อสู้ ผู้ต่อสู้จะต้องมีความอดทนและเห็นใจฝ่ายที่เป็นปรปักษ์ ความอดทนหมายถึง การยอมรับทุกข์ด้วยตนเอง ไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับทุกข์ การชุมนุมประท้วงในประเทศไทยที่มีการอ้าง แนวคิดอหิงสาหลายครั้งมีการใช้กำลังโต้ตอบซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้ลดความชอบธรรมในการ เรียกร้อง และลดการสนับสนุนจากมวลชน เป็นการลดพลังของการถือแพ่ง

1.3 ปัญหาและอุปสรรคต่อการนำแนวคิดสันติวิธีไปใช้

1.3.1 สันติวิธีใช้เวลานานเกินไป

ผลการวิจัยพบว่า การนำสันติวิธีมาใช้ในการจัดการกับความขัดแย้งทาง การเมืองต้องใช้ความอดทนเพราะการใช้สันติวิธีต้องใช้เวลาในการการคลี่คลายปัญหาจะรีบร้อน ไม่ได้ เนื่องจากสาเหตุปัจจัยต่างๆ เช่น สถานการณ์มันสุกงอม คู่กรณีไม่พร้อม ทำให้ต้องรอ ระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งสามารถวิเคราะห์หามุมมองปัญหาในเรื่องระยะเวลาที่ใช้สันติวิธีของฝ่ายที่ เป็นผู้ที่ใช้อำนาจรัฐและฝ่ายที่เป็นคู่กรณีได้คือ ในมุมมองของฝ่ายที่ใช้อำนาจรัฐซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจ เหนือกว่าเมื่อเห็นว่าต้องใช้เวลาานก็มักจะใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาเพราะใช้เวลาน้อยกว่า และง่ายกว่าด้วย และถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายที่เป็นผู้ใช้อำนาจรัฐบาลที่บริหารประเทศด้วยเหตุผล ที่ได้ทำสัญญาประชาคมในการที่จะดำเนินนโยบายต่างๆ ภายในระยะ 4 ปี ของการเป็นรัฐบาลโดย แดลงนโยบายต่อรัฐสภานั้นทำให้กลุ่มนักการเมืองที่กุมอำนาจแห่งรัฐพยายามที่จะเข้าไปจัดการ ความขัดแย้งโดยคำนึงถึงเวลา โดยต้องการให้ปัญหาความขัดแย้งยุติลงโดยเวลาอันรวดเร็ว ในมุมมอง ของฝ่ายที่เป็นคู่กรณีกับผู้ใช้อำนาจรัฐซึ่งเป็นผู้ที่ใช้สันติวิธีในการเรียกร้องทางการเมืองเพื่อช่วงชิง ความได้เปรียบทางการเมืองมักจะมุ่งหวังความสำเร็จโดยใช้สันติวิธีเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับ

กลุ่มของตน และเมื่อเวลาผ่านไปนานเข้าก็จะมองว่ารัฐบาลไม่จริงจังในการแก้ไขปัญหาหรือถ่วงเวลา จึงพยายามที่จะใช้กลยุทธ์ต่างๆ เพื่อให้ได้สิ่งที่ตัวเองเรียกร้องให้เร็วขึ้น การใช้เวลาที่ยาวนานจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้สันติวิธีถูกเบี่ยงเบนแนวทางไป ผู้ที่ใช้สันติที่มุ่งหวังในผลที่จะเกิดขึ้นจึงคาดหวังที่จะเคลื่อนไหวให้ประสบความสำเร็จโดยเร็ว ปัจจัยเรื่องของระยะเวลาในการใช้สันติวิธีเกี่ยวข้องกับ ความอดทนของกลุ่มขัดแย้งที่อาจถูกอีกฝ่ายขู่หรือการมุ่งความสำเร็จของอีกฝ่ายนำมาซึ่งการไม่อาจรอการแก้ไขปัญหาที่ใช้เวลานานได้ และอำนาจที่เหนือกว่าของผู้ใช้อำนาจรัฐทำให้ต้องการที่จะแก้ไขความขัดแย้งโดยใช้กำลังความรุนแรงเพื่อให้ปัญหายุติด้วยความรวดเร็ว

1.3.2 สันติวิธีไม่สามารถประกันความสำเร็จได้

ผลการวิจัยพบว่า สันติวิธีในฐานะวิธีการต่อสู้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายมีคุณสมบัติประการหนึ่งที่ไม่ต่างกับวิธีการไปสู่เป้าหมายอื่นๆ นั่นคือ ไม่สามารถรับประกันความสำเร็จได้ในทุกกรณี ความสำเร็จของสันติวิธีย่อมต้องขึ้นอยู่กับเงื่อนไขขององค์ประกอบมากมาย ทั้งเงื่อนไขภายนอกและเงื่อนไขภายในของกลุ่มผู้ใช้สันติวิธี การประเมินความสำเร็จของสันติวิธีต้องนิยามว่าอะไรคือความสำเร็จของสันติวิธีในประเทศไทย ซึ่งที่ผ่านมามีความสำเร็จของการนำสันติวิธีไปใช้ของกลุ่มแต่ละฝ่ายมีการให้ความหมายที่แตกต่างกัน แต่มีเป้าหมายร่วมกันคือการไม่เกิดความรุนแรง การเกิดสันติภาพ ซึ่งถ้าแต่ละฝ่ายให้ความสำคัญกับเป้าหมายหลักมากกว่าสันติภาพก็จะก่อให้เกิดความรุนแรง การให้ความสำคัญกับความสำเร็จของเป้าหมายข้อเรียกร้องในการใช้สันติวิธี ทำให้เมื่อไม่ได้รับการตอบสนองจะมีการเพิ่มความเข้มข้นของการเคลื่อนไหวและละเลยแนวทางสันติวิธี ส่วนฝ่ายรัฐบาลเมื่อใช้สันติวิธีไม่ได้ผลก็มักจะเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายที่ชอบธรรมที่นำไปสู่ความรุนแรง เพราะความกดดันทางสังคมที่จะต้องรักษาความสงบในสังคม ทำให้เมื่อประสบความสำเร็จล้มเหลวในการใช้สันติวิธีก็จะเลือกใช้ความรุนแรงในการยุติความขัดแย้ง การที่แนวทางของสันติวิธีไม่รับประกันว่าผู้ปฏิบัติจะไม่เผชิญกับความรุนแรงและได้รับความสำเร็จตามที่ต้องการ ทำให้บางครั้งก็มีความตั้งใจให้เกิดความรุนแรงเพื่อประโยชน์ทางการเมือง เพราะฉะนั้นความสำเร็จของสันติวิธีจึงเป็นปัจจัยในการตัดสินใจต่อไปว่าจะใช้ความรุนแรงหรือไม่ ของคู่กรณี

1.3.3 ผู้ใช้สันติวิธีมีความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธีในมุมมองที่แตกต่างกัน

ผลการวิจัยพบว่า สันติวิธีได้ถูกตีความที่แตกต่างกันไปบางสำนักกล่าวว่า สันติวิธีคือการไม่ใช้กำลังทางกายกับฝ่ายตรงข้าม บางสำนักบอกว่าสันติวิธีรวมถึงการไม่ใช้ความรุนแรงทางวาจาด้วย และตามแนวทางอหิงสาของมหาตมะคานธียังมีแนวทางว่าจะต้องไม่เกลียดชังคู่กรณีด้วย ความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธีในมุมมองที่แตกต่างกัน คือ ความเข้าใจที่มีต่อตัวสันติวิธีทำให้เกิดความเข้าใจที่แตกต่างกันนำไปสู่กระบวนการคิดและปฏิบัติที่แตกต่าง เห็นได้จาก

การที่รัฐบาลมองว่าสันติวิธีหมายถึงการเคารพกฎหมายและการไม่ก่อความวุ่นวาย แต่ประชาชนมองว่าสันติวิธีคือการประท้วงเพื่อเรียกร้องความต้องการ และการที่รัฐบาลจะยินยอมตามเงื่อนไขการเจรจานั้น มักจะขึ้นอยู่กับจำนวนปริมาณของจำนวนประชาชนที่มารวมตัวกันเพื่อเรียกร้องผลประโยชน์และความต้องการ การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยได้มีความพยายามหลายครั้งเพื่อนำเสนอให้มีกระบวนการรับฟังกันและกันด้วยใจที่ไร้อคติ แต่ก็พบกับความล้มเหลวเพราะคู่ขัดแย้งไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อการเจรจาตามแนวทางสันติวิธี การตีความสันติวิธีที่แตกต่างกันทำให้มีการแสดงออกที่ไม่เหมือนกัน เกิดจากการที่แต่ละฝ่ายต้องการใช้สันติวิธีเพื่อเป็นเครื่องมือในการสร้างความชอบธรรมในเป้าหมายของฝ่ายตน เพื่อช่วงชิงความได้เปรียบ มีการตีความเพื่อเข้าข้างตนเองหรือเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง โดยมีจุดยืนที่แตกต่างกันจนไม่สามารถจะหาจุดร่วมกันได้ เมื่อคู่กรณีแต่ละฝ่ายตีความหมายของสันติวิธีแตกต่างกันจึงทำให้มีการกล่าวหาว่าอีกฝ่ายเป็นสันติวิธีที่ไม่ถูกต้อง ทำให้การนำสันติวิธีมาใช้ประสบกับอุปสรรคและปัญหาทำให้ไม่สามารถที่จะทำให้มีการใช้สันติวิธี ที่ไม่สอดคล้องกับปัญหาและเป้าหมายเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ในสิ่งที่ต้องการได้และทำให้แต่ละฝ่ายยึดจุดยืนของตนเองจนไม่สามารถที่จะประสานความร่วมมือกันได้ เป็นผลให้ในที่สุดต้องใช้กำลังในการตัดสินปัญหา

1.3.4 ผู้ใช้สันติวิธีมีวิธีแสดงออกต่อกันในลักษณะที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า สถานการณ์ความขัดแย้งที่นำไปสู่ความรุนแรงในมุมต่างๆ ของโลกนั้นในความเป็นจริงแล้วประเด็นปัญหาไม่ได้เกิดจากการที่มนุษย์ชาติขาดเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้งจึงทำให้ความขัดแย้งยังคงอยู่ แต่ปัญหาที่ปรากฏชัดในสถานการณ์ปัจจุบันคือท่าทีที่คู่ขัดแย้งแสดงออกต่อกัน ไม่ว่าจะเป็นการพูดหรือกล่าวพาดพิงถึงคู่กรณีในสถานการณ์ต่างๆ ที่มีลักษณะของการเหน็บแนมหรือส่อเสียดคู่กรณีจะเห็นว่า ท่าทีที่ไม่เป็นมิตรดังกล่าวทำให้ช่องว่างของความสัมพันธ์ของคู่กรณีเกิดภาวะสูญญากาศมากยิ่งขึ้นและทำให้กระบวนการสร้างความปรองดองยากยิ่งขึ้น การใช้สันติวิธีในประเทศไทยพบว่ายังมีการใช้คำพูดคำทอ มีการช่วยเพื่อให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรงกลับมาเพื่อที่จะทำลายความชอบธรรม ดังมีคำกล่าวที่ว่าฝ่ายใดใช้ความรุนแรงก่อนเป็นฝ่ายแพ้ นอกจากนี้การที่ผู้ใช้สันติวิธีมีการแสดงออกโดยลักษณะท่าทางที่ไม่เป็นมิตรต่อกัน ทำให้เกิดการเผชิญหน้ากันมีความหวาดระแวงและมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อกัน มีการเรียกร้องความต้องการที่ทำให้อีกฝ่ายไม่สามารถปฏิบัติตามได้ การกล่าวโจมตีของฝ่ายผู้เคลื่อนไหวด้วยสันติวิธีต่อรัฐบาล และการที่รัฐบาลมองว่าผู้ที่ชุมนุมเป็นผู้ที่สร้างความวุ่นวายเดือดร้อนให้กับสังคมท่าทีดังกล่าวทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันซึ่งเป็นอุปสรรคในการใช้สันติวิธีทำให้การคลี่คลายปัญหาด้วยสันติวิธีไม่ได้ผล การมีท่าทีที่แข็งกร้าวต่อกันของคู่ขัดแย้งและยึดจุดยืนของตนเองอย่างเหนียวแน่นทำให้ทั้งสองฝ่ายต่างชิงความได้เปรียบ

ต่อกัน และมีทัศนคติว่าจะต้องมีผู้แพ้และผู้ชนะทำให้แต่ละฝ่ายต้องการเป็นผู้ชนะ การใช้สันติวิธีจึงไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ กรณีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 ฝ่ายที่เคลื่อนไหวเรียกร้องความเป็นธรรมเกิดความรู้สึกว่ามีการใช้อำนาจที่รู้สึกว่าเป็นธรรม จากบริบททางสังคมที่มีความไม่เป็นธรรมและความแตกต่างในเชิงอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ที่หลากหลายในสังคมนั้น ได้มีการเผชิญหน้าซึ่งกันและกันโดยต่างฝ่ายต่างรู้สึกว่ามีใช้อำนาจที่ไม่ชอบธรรมจากอีกฝ่าย

1.3.5 ผู้ใช้สันติวิธีไม่สามารถใช้หลักการและเครื่องมือให้สอดคล้องกับตัวแปรต่างๆ

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยและเงื่อนไขที่จะทำให้สันติวิธีทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวสันติวิธีแต่เพียงประการเดียวเท่านั้น ถึงแม้ว่าเราจะยอมรับว่าสันติวิธีคือทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดการความขัดแย้งได้อย่างยั่งยืน แต่ประเด็นที่ควรใส่ใจมากยิ่งขึ้นคือเราสามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพได้อย่างไร การปรับใช้สันติวิธีให้สอดคล้องกับตัวแปรต่างๆ จึงเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จของสันติวิธีเพราะความขัดแย้งในแต่ละสถานการณ์มักมีที่มาและเงื่อนไขที่แตกต่างกันจึงต้องใช้วิธีการที่เหมาะสม มีประเด็นที่น่าสนใจสำหรับการปรับใช้สันติวิธี คือ ในฐานะวิธีการเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สันติวิธีมีข้อจำกัดที่ต้องคำนึงถึง และผู้ใช้ต้องระวัง คือ สันติวิธีต้องอยู่บนพื้นฐานของศีลธรรม และการไม่ใช้ความรุนแรง โดยขบวนการสันติวิธีที่ใช้เน้นพื้นฐานทฤษฎีแห่งอำนาจโดยการทำลายความชอบธรรมแห่งอำนาจของผู้ปกครอง ซึ่งถ้าผู้ใช้สันติวิธีไม่สอดคล้องกับข้อจำกัดดังกล่าวก็จะทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ การสร้างสันติภาพทุกฝ่ายต้องทำให้กระบวนการมีการเคลื่อนไหวโดยการมีความสัมพันธ์กับกลุ่มต่างๆ ที่หลากหลายเพื่อเอาชนะความไม่มั่นใจ ความไม่ไว้วางใจ การควั่นตัดสิน และลักษณะอื่นที่เป็นอุปสรรคต่อสันติภาพ ควรมีการใช้ความคิดสร้างสรรค์ในกระบวนการเพื่อให้เกิดการเคารพคุณค่าความเป็นมนุษย์ การเคารพซึ่งกันและกัน และความเป็นธรรม ซึ่งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นที่ผ่านมายังไม่ได้มีการใช้กระบวนการของสันติวิธีที่หลากหลาย จึงทำให้การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้วยสันติวิธีมักไม่ประสบความสำเร็จ หรือเป็นเพียงการยุติความขัดแย้งชั่วคราว

1.3.6 ผู้กรณีตอบโต้ด้วยความรุนแรง

ผลการวิจัยพบว่า สันติวิธี คือ การต่อสู้เรียกร้องให้ได้มาในสิ่งที่ต้องการและการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรง ข้อจำกัดซึ่งกลายเป็นมายาคติสำคัญประการหนึ่งของสันติวิธีคือ ความเข้าใจว่าผู้ใช้สันติวิธีจะไม่ถูกโต้ตอบด้วยความรุนแรง ในความเป็นจริงไม่มีหลักประกันใครรับรองได้ว่ากรณีจะไม่ตอบโต้ปราบปรามด้วยความรุนแรง การคาดหวังว่าจะไม่ถูกตอบโต้ด้วยความรุนแรงเป็นทั้งความเข้าใจผิดและความประมาทที่อาจส่งผลร้ายต่อผู้ใช้สันติ

วิธีได้ เพราะทำให้ขาดการเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์และอาจใช้ความรุนแรงเข้าตอบโต้ ซึ่งเป็นการสร้างความชอบธรรมให้แก่คู่กรณี สันติวิธีจะประสบผลสำเร็จได้ก็ต่อเมื่อผู้คน ตระหนักว่าความรุนแรงไม่ใช่ทางออก เมื่อความรุนแรงเกิดขึ้นไม่ว่าใครเริ่มต้นก่อนก็ตามมันมี โอกาสสูญเสียได้ง่าย ถ้าอีกฝ่ายตั้งอยู่ในความสงบมั่นคงในสันติวิธีความสูญเสียก็จะน้อย ขณะเดียวกันก็จะทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงแพ้ยตนเอง แต่ก็มีความเห็นบางส่วนที่เห็นว่าถ้าฝ่ายหนึ่งมี อำนาจเหนือกว่ามากก็อาจใช้ความรุนแรงตอบโต้มาได้ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่ดำรงความเป็น สันติวิธีไว้ได้ก็จะเกิดความรุนแรงและสูญเสีย จึงสรุปได้ว่ากรณีที่คู่กรณีตอบโต้กลับมาด้วยความ รุนแรงไม่ใช่ปัญหาและอุปสรรคของการใช้สันติวิธีเพราะการใช้สันติวิธีจะมีการเตรียมความ พร้อมจากการใช้กำลังจากฝ่ายตรงข้ามด้วยความสงบสันติ อดทนและมีวินัย ซึ่งทั้งสองฝ่ายก็ ตระหนักว่าการใช้ความรุนแรงจะทำให้สูญเสียความชอบธรรม แต่ก็อาจจะเป็นอุปสรรคต่อสันติวิธี ได้ถ้าทั้งสองฝ่ายไม่สามารถที่ดำรงความเป็นสันติวิธีไว้ได้ก็จะเกิดความรุนแรงและสูญเสีย

1.3.7 การแทรกแซงจากกลุ่มอื่น

ผลการวิจัยพบว่า การใช้สันติวิธีเพื่อเรียกร้องทางการเมืองโดยการชุมนุม ประทั่วในประเทศไทยสามารถวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้เกิดความรุนแรงคือการที่มีกลุ่มอื่นเข้า มาก่อ ความวุ่นวายซึ่งก็เป็นสาเหตุให้เหตุการณ์บานปลายกลายเป็นความรุนแรง การแทรกแซงจาก กลุ่มอื่นอาจจะเป็นได้ทั้งการแทรกแซงที่ก่อให้เกิดผลบวกและการเกิดผลลบ สาเหตุของการเข้ามา แทรกแซงที่ก่อให้เกิดผลลบอาจเนื่องมาจากที่มีบางกลุ่มเสียผลประโยชน์จึงไม่ต้องการให้ความ ชัดแย้งจบลง และเนื่องจากปัญหาการใช้สันติวิธีนั้นมีความซับซ้อนซึ่งบางครั้งอำนาจทางการเมือง นั้นอาจมีหลายกลุ่ม และต้องการที่จะใช้สถานการณ์เป็นเครื่องมือในการช่วงชิงผลประโยชน์ทาง การเมือง จึงอาจจะเข้ามาแทรกแซงเพื่อให้คู่กรณีเกิดความเข้าใจผิดและนำไปสู่ความรุนแรง หรือ การที่มีกลุ่มที่ต้องการให้เกิดความรุนแรงขึ้นเพื่อที่จะได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการช่วงชิงอำนาจทาง การเมือง การก่อกวนเพื่อให้เกิดความวุ่นวายเพื่อที่จะได้ประโยชน์บางอย่าง การมีกลุ่มที่ไม่เห็น ด้วยกับการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ใช้สันติวิธี แต่ต้องการให้ใช้ความรุนแรงเพื่อจะได้ในสิ่งที่ ต้องการโดยรวดเร็ว

1.3.8 การมุ่งเอาชนะกันโดยขาดการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

ผลการวิจัยพบว่า ปัจจุบันการแก้ไขปัญหาทางการเมืองในระดับแกนนำ หรือระดับคู่ขัดแย้งนั้นไม่สามารถจะเป็นทางออกให้กับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้เพราะแต่ละฝ่าย ต่างมีจุดยืนที่ไม่อาจลงรอยกันได้ทั้งหมด ต่างฝ่ายต่างใช้สันติวิธีเป็นคำพูดที่สวยหรูต่อภาพลักษณ์ ฝ่ายตนแต่แท้จริงไม่สามารถปฏิบัติตามได้เลยเพราะสิ่งที่มีอิทธิพลเหนือกว่าสันติวิธี คือ ความใฝ่ มุ่งเอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึงประชาชนผู้บริสุทธิ์ การไม่ยอมรับกฎ กติกา ตามแนวทางประชาธิปไตย

อย่างแท้จริงมักอ้าง สิทธิ เสรีภาพ แต่ขาดการคำนึงถึง ภาวะสภาพ การมุ่งเอาชนะกันโดยที่ไม่ได้คิดถึงผลกระทบต่อสังคมส่วนรวมเป็นการให้กิเลสเข้ามาควบคุมจิตใจ เมื่อวิเคราะห์โดยใช้สันติวิธีเชิงพุทธเป็นการใช้ความรุนแรงภายใน ซึ่งจะทำให้ละเลยแนวทางของสันติวิธีใช้วิธีการที่จะนำไปสู่ความรุนแรงได้ เช่น มีการช่วยเพื่อให้อีกฝ่ายใช้ความรุนแรงเพื่อทำลายความชอบธรรมของการใช้อำนาจ ทำให้แต่ละคนต่างใช้วิธีการที่ตนเองคิดว่าจะเกิดผลดีต่อตนโดยที่ไม่ได้คิดถึงผลที่จะเกิดขึ้นต่อส่วนรวม ซึ่งบางครั้งไปขัดขวางการใช้สันติวิธี เพราะวิธีการของสันติวิธีไปทำให้ตนเองเสียประโยชน์ นอกจากนี้การที่มีการแบ่งฝ่ายเป็นพวกเขาพวกเราทำให้แต่ละฝ่ายมีจุดยืนของตนเองที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งเป็นจุดยืนที่คิดถึงแต่ผลประโยชน์ของฝ่ายตนเองโดยไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งจะทำให้การใช้สันติวิธีไม่สามารถนำมาใช้ได้ผล และในบางครั้งการอ้างสันติวิธีก็เป็นเพียงการสร้างความชอบธรรมให้กับการเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมืองเพียงเพื่อประโยชน์ส่วนตนหรือส่วนกลุ่มบุคคล ซึ่งถ้าเป็นแบบนี้จะทำให้ไม่ยอมรับการประนีประนอมหรือข้อเสนอของอีกฝ่ายที่เป็นทางออกของปัญหาที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม การที่คู่กรณีความขัดแย้งคิดว่าการใช้สันติวิธีจะต้องนำมาสู่ชัยชนะและได้ในสิ่งที่ตนเองต้องการ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมก็จะทำให้เกิดท่าทีแข็งกร้าวต่อกันจนในที่สุดก็จะมีการเพิ่มความรุนแรงในการเคลื่อนไหวมากขึ้น ซึ่งสันติวิธีไม่ใช่วิธีที่จะให้ได้ชัยชนะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่เป็นวิธีการที่เข้ามาแก้ไขความขัดแย้งเพื่อให้ทั้งสองฝ่ายชนะและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเป็นผลประโยชน์ของส่วนรวม สรุปได้ว่าการมุ่งเอาชนะกัน โดยขาดการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นอุปสรรคต่อการนำสันติวิธีมาใช้

1.3.9 การสื่อสารและการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม

ผลการวิจัยพบว่า การขัดแย้งด้านข้อมูลเป็นปัญหาพื้นฐานที่อาจจะเกิดจากข้อมูลน้อยไป การแปรผลผิดพลาด การวิเคราะห์ออกมาด้วยความเห็นต่างกัน หรือแม้แต่ข้อมูลมากไป บางครั้งก็เป็นปัญหาความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูล ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองหลังการรัฐประหาร 19 กันยายน พ.ศ. 2549 พบว่ามีการสื่อสารและการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือนเพื่อผลประโยชน์ของกลุ่มตนเป็นจำนวนมาก คู่ขัดแย้งได้ใช้สื่อวิทยุและสื่อสิ่งพิมพ์ให้ข้อมูลที่ เป็นประโยชน์ต่อตนเพื่อแย่งชิงมวลชนมีการปลุกกระดมเพื่อให้เกิดความเกลียดชังกันมากขึ้น มีการแบ่งพวกเขา พวกเรา และมองอีกฝ่ายเป็นฝ่ายผิด และนิยมความรุนแรง ซึ่งการให้ข้อมูลที่บิดเบือนอาจทำให้การใช้สันติวิธีแก้ไขความขัดแย้งเกิดขึ้นได้ยาก แต่ละฝ่ายมีการสื่อสารผ่านสื่อมวลชนที่เป็นของตนเองทำให้คู่กรณีได้รับข้อมูลกันคนละชุดทำให้ผู้ที่รับข้อมูลไม่สามารถแยกแยะและวิเคราะห์ได้ก็จะประสบปัญหาที่จะตัดสินใจว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด ข้อมูลจึงเป็นพื้นฐานการขยาย

ความขัดแย้งให้มากขึ้น การได้รับข่าวสารเพียงด้านเดียวในระยะเวลาที่ยาวนานทำให้เกิดความเชื่อที่ฝังลึก และอาจเป็นความเชื่อที่ไม่ถูกต้อง การใช้สันติวิธีจำเป็นต้องให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับข้อมูลข้อเท็จจริงที่ถูกต้องตรงกัน เพื่อที่จะได้มีการพูดคุยเจรจา หรือใช้กระบวนการเสวนาเปิดใจในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันได้

1.3.10 การไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งของแนวทางสันติวิธี

ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จต่อการใช้สันติวิธีควรประกอบด้วยวิถีคิด วิถีการแสดงออกหรือท่าทีต่างๆ หมายถึง ความเข้าใจที่มีต่อตัวสันติวิธี ความเข้าใจที่แตกต่างนำไปสู่กระบวนการคิดและปฏิบัติที่แตกต่าง การขาดการศึกษาสันติวิธีอย่างลึกซึ้งอาจจะมองและตีความสันติวิธีออกไปในแง่มุมต่างๆ บนพื้นฐานของความเข้าใจและประสบการณ์ของแต่ละคน กลุ่มผู้ที่มีอำนาจอาจมองว่าสันติวิธีคือการเชื่อฟัง การอยู่อย่างสงบไม่ก่อความเดือดร้อน ซึ่งเมื่อใดก็ตามที่มีใครลุกขึ้นมาเรียกร้องความต้องการถือว่าเป็นการไม่ใช้สันติวิธีผู้ที่มีอำนาจจึงมีความชอบธรรมที่จะใช้ความรุนแรงเพื่อรักษาความสงบด้วยกระบวนการที่ใช้ความรุนแรง นักสันติเชิงพุทธมีมุมมองที่แตกต่างออกไปว่าการที่จะทำความเข้าใจในเรื่องของสันติวิธีจะต้องมองไปที่พื้นฐานว่าการจะเกิดสันติได้ต้องมาจากข้างในจิตใจ ต้องมีความรักความเมตตา กำจัดกิเลส เช่น ความโกรธ ความเกลียด ความชิงชัง ให้หมดไปจากจิตใจ เรียกว่าเป็นสันติภายใน ซึ่งถ้าเรามองข้ามพื้นฐานนี้ไปสันติวิธีนั้นก็จะเป็นเพียงเครื่องมือที่นำเราไปสู่เป้าหมายที่ไม่ใช่สันติสุขที่แท้จริง เมื่อเราขาดสันติจากภายในก็จะทำให้มีการตีความสันติวิธีเพื่อผลประโยชน์ของตนเองมีการนำรูปแบบสันติวิธีมาใช้แต่ไม่ได้นำสาระมาใช้ คู่กรณีพูดถึงสันติวิธีในมุมมองของตนเอง เช่น ในการชุมนุมประท้วงรัฐบาลก็จะมีการใช้ถ้อยคำที่รุนแรง คำด้วยคำที่หยาบคาย ส่วนรัฐบาลก็มองว่าสันติวิธีคือการที่ไม่ทำผิดกฎหมาย ทำให้มีการนำสันติวิธีมาใช้อย่างไม่ถูกต้องทำให้ไม่มีประสิทธิภาพ กลุ่มผู้ใช้สันติวิธีกลุ่มต่างๆ ที่มีทัศนคติที่บิดเบี้ยวออกไปจากแก่นแท้ เป็นปัญหาที่ทำให้สันติวิธีไม่สามารถนำมาใช้ได้อย่างได้ผล เช่น มองว่าการสงบนิ่ง หมายถึงการไม่ต่อสู้ หรือโต้แย้งกับคู่กรณีว่าเป็นความหวาดกลัว ไม่กล้าเผชิญ การมองว่าเพื่อสันติภาพสามารถใช้วิธีการอะไรก็ได้ไม่ว่าจะใช้ความรุนแรงก็ตาม จากความเห็นที่แตกต่างเกี่ยวกับสันติวิธีนี้ทำให้การนำสันติวิธีมาใช้ไม่เกิดความสำเร็จตามที่ทุกฝ่ายต้องการ

1.3.11 ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่เป็นไปในทางลบ มีความขัดแย้งในเชิงกลุ่มบุคคลที่สังกัด โครงสร้างชั้นบนที่แตกต่างกัน ความไม่ไว้วางใจกัน นำไปสู่ การไม่ยอมรับการกระทำของอีกฝ่าย การเข้าใจซึ่งกันและกันทำให้คน ในสังคมอยู่กันอย่างสงบคือ การที่ทำให้คู่กรณีไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดจากการได้ข้อมูลไม่เพียงพอ ยังไม่มีเวลารู้จักกันเพียงพอ การไว้วางใจซึ่งกันและกันเป็นสิ่งที่จำเป็นใน

กระบวนการของสันติวิธี ซึ่งถ้าทั้งสองฝ่ายไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันก็จะสร้างเกาะป้องกันตนเองจากฝ่ายตรงข้าม และทำให้ไม่เปิดใจที่จะเจรจาพูดคุยเพื่อหาข้อยุติร่วมกันการไม่ไว้วางใจกันจะทำให้เกิดความหวาดระแวงและจะไม่สามารถพูดคุยกันได้ การไว้วางใจซึ่งกันและกันจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นในกระบวนการของสันติวิธี และเป็นขั้นตอนแรกของการใช้สันติวิธี เพื่อให้เกิดการยอมรับในข้อเสนอของอีกฝ่ายและนำไปสู่การแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบันกลายเป็นชนวนสร้างความแตกแยกก่อให้เกิดความไม่ไว้วางใจกันและนำไปสู่การสร้างความเป็นพวกเขাপกเรา ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการใช้สันติวิธี

2. อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่ได้สรุปในข้างต้น ผู้วิจัยจะอภิปรายผลการวิจัยจากการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้และสรุปผลการวิจัย โดยขอแยกการอภิปรายใน 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้

2.1 พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย

2.2 ผลการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

2.3 ปัญหาและอุปสรรคต่อการนำแนวคิดสันติวิธีไปใช้

2.1 พัฒนาการความเป็นมาของแนวคิดสันติวิธีในประเทศไทย

ผลการวิจัยได้สรุปผลออกมาว่า แนวคิดความขัดแย้งในสังคมไทยมีพื้นฐานมาจากแนวคิดทางพุทธศาสนาที่เชื่อว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นมาพร้อมกับมนุษย์เพราะมนุษย์มีความเห็นที่แตกต่างกันก่อให้เกิดความขัดแย้งซึ่งก็สอดคล้องกับแนวคิดของ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) ที่มองว่าทุกๆ สังคมเกิดความขัดแย้งได้ทุกขณะการขัดแย้งจึงมีอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้เขายังมองว่าความขัดแย้งมีการเปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะอันเป็นการมองตามระนาบเดียวกับพระพุทธรูป ตามกฎแห่งอนิจจัง ทุกขังและอนัตตา ที่มองว่าสรรพสิ่งไม่เที่ยง (อนิจจัง) คงอยู่ในสภาพเดิมตลอดเวลาไม่ได้ (ทุกขัง) และไม่มีส่วนไหนที่เป็นแก่นยืนอยู่ (อนัตตา) สังคมไทยจึงมักจะไม่นิยมพูดถึงความขัดแย้ง ทำให้ไม่มีความพยายามในการเรียนรู้และหาวิธีการแก้ไขความเจ็บปวดที่เกิดจากความขัดแย้งแต่กลับใช้วิธียอมรับสภาพ ประนีประนอม หลีกเลียง หรืออดกลั้น การจัดการความขัดแย้งของสังคมไทยจึงใช้วิธีป้องกันความขัดแย้งโดยใช้คำสอนทางพุทธศาสนาจัดการกับความขัดแย้ง เช่น การแบ่งหน้าที่ของคนในสังคมเพื่อลดความขัดแย้ง หลักธรรมที่ป้องกันความขัดแย้ง คือ พรหมวิหารธรรม สังคหวัตถุ 4 ที่สอนให้คนทุกคนเอื้อเพื่อแบ่งปันกัน มีความรักความเมตตาต่อกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นจึงมักจะหลีกเลียงปัญหา

ความขัดแย้งนั้นไม่พยายามที่จะแก้ไขความขัดแย้งเพราะมีพื้นฐานความคิดว่าทุกอย่างไม่อยู่ถาวร ควรปล่อยความขัดแย้งให้เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา

เมื่อศึกษาความขัดแย้งในประเทศไทยจะพบว่าประเด็นความขัดแย้งได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองเมือง ดังเช่น ในยุคสงครามเย็นความขัดแย้งเกิดขึ้นจากอุดมการณ์ทางการเมือง เพราะสังคมในเวลานั้นตกอยู่ในภาวะวิกฤตด้วยความขัดแย้งอันเกิดจากแรงผลักดันสองด้าน ด้านหนึ่งคือความต้องการการปฏิรูปทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ส่วนอีกด้านหนึ่งคือการกดขี่ทางการเมืองและการรักษาความมั่นคงแห่งชาติ ต่อมาในประมาณ พ.ศ. 2530 ความขัดแย้งในสังคมไทยได้เคลื่อนตัวสู่ปัญหาภายใต้บริบทของการเร่งรัดพัฒนา ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นผลพวงของการแข่งขันทรัพยากรและปัญหาการจัดการกับผลกระทบของการเร่งรัดพัฒนา ซึ่งก็เป็นไปตามที่ ราล์ฟ ดาห์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf) ได้กล่าวไว้ว่าความขัดแย้งมีลักษณะสอดคล้องกับสังคมทุกๆ สังคม เปลี่ยนแปลงได้ทุกขณะ

ผลการวิจัยเรื่องความเป็นมาแนวคิดความรุนแรงและปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในประเทศไทยพบว่า เดิมสังคมไทยศึกษาเรียนรู้เรื่องความรุนแรงจากพุทธศาสนาที่มีคำสอนว่าความรุนแรงเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งที่เกิดจากกิเลส ต่อมาได้มีการศึกษาอย่างเป็นระบบจากแนวคิดของนักคิดตะวันตกที่มีแนวคิดเรื่องการไร้ความรุนแรง (Non-Violence) การไม่ใช้ความรุนแรงว่าเป็นชุดของความเชื่อพื้นฐานเบื้องต้น เกี่ยวกับศีลธรรม อำนาจ และความขัดแย้งที่กลุ่มผู้สนับสนุนได้นำไปปฏิบัติการใช้ความรุนแรง ในความพยายามเพื่อให้ได้มาซึ่งเป้าหมายทางการเมืองและสังคม แนวคิดนี้ได้รับการประยุกต์ใช้เพื่อดำเนินการแก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองโดยปราศจากการใช้ความรุนแรง ปฏิบัติการไร้ความรุนแรง ถือกำเนิดภายในกระบวนการที่ไม่มีใครยอมรับว่าความรุนแรงเป็นวิธีทางเดียว หรือวิธีทางสุดท้ายที่จะแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่างๆ ได้ หากแต่ถือว่าปฏิบัติการไร้ความรุนแรงเป็นการต่อสู้แก้ไขข้อขัดแย้งที่มีประสิทธิภาพวิธีหนึ่งในการเผชิญหน้ากับข้อขัดแย้งทางสังคมการเมืองประเภทต่างๆ ได้ ฉะนั้น จะเห็นว่าการปฏิบัติการไร้ความรุนแรงนั้นแตกต่างจากนักสันตินิยมคนอื่นๆ หรือการไม่ใช้ความรุนแรงตามแนวทางกลุ่มอื่นที่ไม่เพียงแต่จะชักจูงด้วยเหตุผลเท่านั้น หากแต่เป็นการกระทำบางอย่างที่ใช้วิธีการต่างๆ กัน ระยะเวลาแรกแนวคิดปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในประเทศไทยถูกนำเสนอในฐานะวิธีการต่อสู้กับอำนาจเผด็จการและอำนาจที่ไม่ชอบธรรมทั้งหลาย ต่อมามีการนำไปใช้ในการเรียกร้องทางการเมืองแต่ก็เป็นเพียงแต่การนำรูปแบบมาใช้โดยมิได้ยึดถือสาระของแนวคิดไร้ความรุนแรงอย่างแท้จริง เมื่อนำแนวคิดปฏิบัติการไร้ความรุนแรงของนักคิดตะวันตกกับแนวคิดตามพุทธศาสนาวิเคราะห้เปรียบเทียบกันแล้วพบว่าแนวคิดความรุนแรงที่มีปรากฏในคำสอนของพุทธศาสนาที่ได้มีการกล่าวถึงเรื่องความรุนแรงว่าเป็นความทุกข์อย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากกิเลส นั้น ทำให้เชื่อได้ว่าแนวคิด

ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงในสังคมไทยมีต้นกำเนิดมาอย่างช้านาน อาจจะไล่เกี่ยวกับการใช้ความรุนแรง แต่เนื่องด้วยความเชื่อที่ว่าความรุนแรงเกิดจากกิเลสในจิตใจ ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงตามแนวทางพุทธศาสนาจึงเป็นการปฏิบัติภารกิจกับจิตใจของตนเองเพื่อขจัดต้นเหตุของความรุนแรง ดังนั้นจะเห็นว่า ปฏิบัติการไร้ความรุนแรงมิใช่ความคิดที่ใหม่ แต่เป็นแนวคิดที่เก่าแก่ ที่ฝังรากลึกอยู่ในสังคมพุทธมาเป็นพันๆ ปี แต่มีวิธีการที่แตกต่างกันเท่านั้น

2.2 ผลการนำสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย

จากสรุปผลการวิจัยพบว่า ประเทศไทยได้ใช้การเดินขบวนหรือการชุมนุมประท้วงในเรื่องของการร้องทุกข์ หรือ ร้องขอ ความช่วยเหลือจากรัฐบาลซึ่งเป็นผู้อุปถัมภ์ซึ่งมีสถานะทางสังคมหรือมีตำแหน่งสูงกว่าหรือมีอำนาจเหนือกว่า รัฐบาลที่มีอำนาจมากก็จะใช้การควบคุมการเคลื่อนไหวของประชาชนอย่างเบ็ดเสร็จโดยประกาศใช้กฎหมายป้องกันการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และให้อำนาจเบ็ดเสร็จแก่นายกรัฐมนตรีที่นำมาสู่การปราบปรามการชุมนุมประท้วงอย่างรุนแรง สาเหตุที่รัฐบาลที่มีอำนาจมากจะใช้กำลังปราบปรามผู้ประท้วงเป็นเพราะการที่รัฐบาลในขณะนั้นมีอำนาจเหนือกว่า ซึ่งก็เป็นไปตามที่ ปีเตอร์ ที โคลแมน (Peter T. Coleman) ได้กล่าวว่าปกติทั่วไปเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้วทำให้การเจรจามีปัญหา นั่นก็เพราะว่าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้มีอำนาจ มักจะใช้ อำนาจเหนือ (Power Over) กับผู้ที่มีอำนาจน้อยกว่า จนทำให้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งเป็นไปด้วยความยากลำบาก อำนาจเหนือนี้เมื่อมีการนำไปใช้จะก่อให้เกิดความรุนแรงตามมา ดังที่ พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2553: 1-7) ได้กล่าวว่า สันติวิธี คือการไม่ใช้กำลัง หรืออำนาจ ในกระแสนของการจัดการความขัดแย้งในประวัติศาสตร์ของมนุษย์ นั้น เรามักจะใช้ “อำนาจ” เข้าไปจัดการ ซึ่งอำนาจที่เรามักจะนำไปใช้เป็นเครื่องมือที่แทนที่จะใช้ “อำนาจร่วม” (Power with) แต่เรากลับใช้ “อำนาจเหนือ” (Power over) ซึ่งอำนาจเหนือมักจะเดินเคียงคู่กับ “กระบวนการใช้ความรุนแรง” ในการแก้ไขปัญหา

แต่ต่อมาในช่วงหลังรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ การประท้วงได้ขยายตัวมากขึ้น ซึ่งประเด็นการประท้วงของประชาชนจะเป็นเรื่องการพัฒนา เช่น การเคลื่อนไหวประท้วงของสมัชชาคนจนที่เกิดขึ้นในช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจสะท้อนให้เห็นที่มาของการประท้วงว่าเกิดจากการพัฒนาที่ไม่สมประกอบ ซึ่งผลจากการประท้วง รัฐบาลไม่ได้ใช้กำลังในการปราบปรามผู้ประท้วงอย่างรุนแรง จึงก่อให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างรัฐบาล ผู้ชุมนุมประท้วง และประชาชนทั่วไป ทำให้ปัญหาได้รับการยกระดับไปสู่ประเด็นการเมืองและนโยบายที่ต้องได้รับการเอาใจใส่ สิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปรากฏการณ์ของการมีส่วนร่วมดังที่ ปีเตอร์ ที โคลแมน (Peter T. Coleman) เรียกว่า อำนาจร่วม (Power with) อันเป็นกระบวนการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งก็สอดคล้องกับที่ บวรศักดิ์ อุวรรณโณ ได้กล่าวไว้ว่าสันติวิธีเป็นวิธีสนับสนุนกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในทุกๆ กลุ่ม ฉะนั้น การที่ทำให้สังคมเกิดสันติสุขได้นั้น จำเป็นต้องดึงทุกคนในสังคมที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามาหาทางออกร่วมกัน (Inclusive Society) ไม่ใช่ผลักผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกไป การมีส่วนร่วมเป็นพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ในสังคมที่มีการพัฒนาของประชาธิปไตยจึงมักที่จะใช้กระบวนการของสันติวิธีได้ โดยที่ไม่เกิดความรุนแรงตามมา ฉะนั้น ทั้งสันติวิธีและประชาธิปไตยจึงมีความสัมพันธ์ และเกี่ยวพันกัน ถ้าพัฒนาประชาธิปไตยได้มาก โอกาสที่สันติวิธีสัมฤทธิ์ได้มาก และมีโอกาสประสบความสำเร็จ เมื่อสันติวิธีทำงานได้สำเร็จ ประชาธิปไตยต้องได้รับการเกื้อหนุน หรือสร้างสรรค์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มิติของความเท่าเทียมหรือ ความเสมอภาค เพราะหากคุณสมบัติเช่นนี้เกิดขึ้นในสังคมได้ คนในสังคมสามารถยอมรับความแตกต่างในมิติต่างๆ ได้ เช่น ความคิดเห็น ชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา เป็นต้น ซึ่งหลักการเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่เกื้อหนุนสันติวิธีทั้งสิ้น

ผลการวิจัยเรื่องผลการใช้สันติวิธีแบบการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม เศรษฐกิจ ในประเทศไทยพบว่าต้องใช้ระยะเวลายาวนานกว่าจะประสบผลสำเร็จในการเรียกร้องสิ่งที่ต้องการ หรือบางครั้งก็อาจจะไม่ประสบผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เรียกร้องจะมีการปรับเปลี่ยนไปใช้วิธีการอื่นในการเรียกร้องเพื่อให้สังคมเกิดความสนใจและนำไปสู่การเจรจา ซึ่งทำให้มองเห็นว่า แนวคิดและการปฏิบัติการไร้ความรุนแรงด้วยวิธีการไม่ให้ความร่วมมือทางสังคม ทางเศรษฐกิจ ทางการเมือง เป็นวิธีการหาจุดทางในการเจรจากับคู่กรณีโดยไม่ใช้ความรุนแรง การนำสันติวิธีไปใช้ มีอยู่ประเด็นหนึ่งที่ถือได้ว่าเป็นประเด็นสำคัญ และสอดคล้องกันเป็นอย่างดีคือ ในการใช้สันติวิธีนั้น มิแง่มุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการ การแก้ไข หรือการแปรความขัดแย้งโดยไร้ความรุนแรง โดยใช้วิธีการในการจัดการความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ เช่น การต่อรอง การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เป็นต้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้เป็นจุดร่วมที่สำคัญของสันติวิธีกับวิธีการอื่นๆ ที่น่าจะสอดคล้องและลงตัวมากที่สุด ซึ่งผู้ที่นำสันติวิธีไปใช้ต้องปรับกลวิธีให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และอาจจะต้องใช้หลายวิธีโดยที่ จุดหมายสำคัญคือการเรียกร้องโดยไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งอาจจะจบลงด้วยการที่สาธารณะชน และคู่ขัดแย้งรับทราบสิ่งที่ผู้เรียกร้องต้องการและนำไปสู่การเจรจาต่อรอง

2.3 ปัญหาและอุปสรรคต่อการนำแนวคิดสันติวิธีไปใช้

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยที่ทำให้สันติวิธีนำไปใช้ไม่ได้ผลนั้นเป็นตามปัจจัยที่ พระมหาพรหมชา ฐมฺมหาโส (2553 1-7) ได้อธิบายไว้ คือ สันติวิธีใช้เวลานานเกินไป เพราะเราไม่สามารถกำหนดกรอบระยะเวลาในการทำงานได้ว่าจะเสร็จสิ้นเมื่อใด เพราะในการจัดการความขัดแย้ง ประกอบด้วยตัวแปรและเงื่อนไขจำนวนมาก การใช้สันติวิธีจึงต้องอาศัยเวลาในการเพื่อให้ปัจจัยต่างๆ ลงตัว การที่สันติวิธีไม่สามารถประกันความสำเร็จได้ ซึ่งกลุ่มคนจำนวนมากในสังคมได้สร้างความคาดหวังต่อสันติวิธีว่าจะจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงได้ในทุกปัญหา เหตุผลเบื้องหลังของการคิดเช่นนี้อาจจะเกิดจากตัวนักสันติวิธีเองที่พยายามสร้างภาพว่าสันติวิธีคือคำตอบจน

นำไปสู่ความคาดหวังที่สูงไปกว่าความเป็นจริงซึ่งเป็นความคาดหวังที่เป็นปัจจัยให้ตัดสินใจเลือกที่จะใช้วิธีการที่ได้มาซึ่งการยุติความขัดแย้งลงอย่างรวดเร็วถึงแม้ว่าจะเกิดความรุนแรงสูญเสียบ้างก็ตาม ผู้ใช้สันติวิธีมีความเชื่อและความเข้าใจต่อสันติวิธีในมุมมองที่แตกต่างกันซึ่งอธิบายได้ว่าความเข้าใจที่แตกต่างนำไปสู่กระบวนการคิดและปฏิบัติที่แตกต่าง เมื่อสองกลุ่มเข้าใจสันติวิธีในแง่มุมที่แตกต่างกัน ย่อมส่งผลต่อการปฏิบัติที่ทั้งสองกลุ่มแสดงออกต่อกัน ผู้ใช้สันติวิธีมีวิธีแสดงออกต่อกันในลักษณะที่ไม่เป็นมิตรต่อกันเป็นปัจจัยที่ทำให้ช่องว่างของความสัมพันธ์ของกลุ่มเกิดภาวะสูญญากาศมากยิ่งขึ้น และทำให้กระบวนการสร้างความปรองดองยากยิ่งขึ้น ผู้ใช้สันติวิธีไม่สามารถใช้หลักการและเครื่องมือให้สอดคล้องกับตัวแปรต่างๆ กล่าวคือ สอดรับกับสาเหตุของสถานการณ์และความเป็นไปของความขัดแย้ง สอดรับกับสาระและผลอันเกิดจากสาเหตุของความขัดแย้ง สอดรับและเหมาะสมกับตนเองทั้งในด้านความรู้ และความสามารถในการใช้เครื่องมือจัดการความขัดแย้ง สอดรับกับหลักของความพอดี และเหมาะสมของการใช้เครื่องมือ สอดรับกับจังหวะและเวลาของการเข้าไปใช้เครื่องมือ สอดรับกับการปรับตนและแก้ไขตนให้เหมาะสมกับสภาพของกลุ่มและชุมชนมีส่วนได้ส่วนเสียต่อสถานการณ์ของความขัดแย้ง และสอดคล้องกับการปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่มีความแตกต่างกันทั้งความคิด ค่านิยม และ โครงสร้าง การแทรกแซงจากกลุ่มอื่น การมุ่งเอาชนะกันโดยขาดการคิดถึงผลประโยชน์ส่วนรวม การสื่อสารและการให้ข้อมูลแก่สังคมมีการบิดเบือน เพื่อผลประโยชน์ของกลุ่ม การไม่เข้าใจอย่างลึกซึ้งของแนวทางสันติวิธี ความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งก็เป็นไปตามที่ พระมหาพรหมยา ธรรมมหาโส (2553 1-7) ยังกล่าวว่า ในหลายๆ สถานการณ์กลุ่มคนที่มีความโน้มเอียงในการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง มักจะตั้งข้อสังเกตและสงสัยต่อ สันติวิธีว่า ตัวสันติวิธีอาจจะไม่ใช่ทางเลือกที่ดีที่สุดในการจัดการกับความขัดแย้งและความรุนแรงกับบางกรณี และผู้ใช้สันติวิธีหรือนักสันติวิธีเป็นผู้ขัดขวางต่อกระบวนการจัดการความขัดแย้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทำให้ระยะเวลาในการจัดการความขัดแย้งต้องยาวนานเกินไป อีกทั้งไม่สามารถประกันความสำเร็จได้ ส่วนการที่คู่กรณีตอบโต้ด้วยความรุนแรงนั้นพบว่าไม่เป็นปัจจัยที่ทำให้การใช้สันติวิธีประสบความสำเร็จซึ่งสามารถที่จะอธิบายได้ว่าคู่กรณีทั้งสองฝ่ายทราบดีว่าการเคลื่อนไหวด้วยสันติวิธีเป็นการช่วงชิงความชอบธรรมของทั้งสองฝ่ายฝ่ายใดที่ใช้ความรุนแรงก่อนจะเป็นฝ่ายที่สูญเสียความชอบธรรม ซึ่งถ้ารัฐบาลใช้กำลังความรุนแรงก็จะสูญเสียความชอบธรรมในอำนาจการปกครองเพราะ ตามที่ ยีน ชาร์ป ได้กล่าวว่า อำนาจของผู้ปกครองขึ้นอยู่กับ การได้มาซึ่งที่มาแห่งอำนาจทั้งหลายและการได้มาซึ่งที่มาแห่งอำนาจทั้งหลายก็ถูกกำหนดโดยระดับของการยินยอมเชื่อฟังและการร่วมมือของประชาชน ด้วยเหตุนี้ถ้าประชาชนจะถอนอำนาจนั้นกลับคืนมาจากผู้ปกครองที่ไม่ดีก็ไม่ใช่ว่าเรื่องยากอีกต่อไป

อย่างไรก็ดี ความสำเร็จ หรือล้มเหลวในการใช้สันติวิธีนั้น มักจะประกอบด้วยตัวแปรหลักๆ 2 ประการคือ ตัวสันติวิธี และผู้ใช้สันติวิธี กลุ่มคนทั่วไปมักจะตีความสันติวิธีให้สอดคล้องกับผลประโยชน์และความต้องการของตัวเอง หรือกลุ่มตน ซึ่งการตีความเช่นนี้ส่งผลให้สันติวิธีไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้กลไกในการใช้สันติวิธีประสบกับความขัดขาด ปัจจัยและเงื่อนไขสำคัญคือ การที่กลุ่มต่างๆ ศึกษาสันติวิธีให้เข้าใจรอบด้านเกี่ยวกับหลักการ และเครื่องมือของสันติวิธีทั้ง 3 แนวคิด กล่าวคือ สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือเรียกร้องความต้องการ สันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการจัดการความขัดแย้ง และสันติวิธีในฐานะเป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิต การศึกษาและทำความเข้าใจดังกล่าวจะนำไปสู่การมีท่าทีถูกต้อง และแสดงออกทางพฤติกรรม การพูดที่เป็นไปในเชิงบวกมากยิ่งขึ้น

3. ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการนำแนวคิดสันติวิธีมาใช้ในประเทศไทย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังต่อไปนี้

3.1 ข้อเสนอแนะทั่วไป

3.1.1 รัฐบาลควรมีการสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนของสังคมไทยในการนำสันติวิธีมาใช้ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองโดยการออกเป็นมติคณะรัฐมนตรี โดยกำหนดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ

3.1.2 รัฐบาลควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสันติวิธี โดยจัดสรรงบประมาณ เพื่อให้ทุนการศึกษาแก่สถาบันการศึกษา และนักวิชาการ

3.1.3 สถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับสันติวิธีควรมีการเผยแพร่ผลการวิจัย ผลงานทางวิชาการ ที่เกี่ยวกับสันติวิธีให้กับประชาชนทั่วไปและทุกภาคส่วนของสังคม ได้ศึกษา เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญเกี่ยวกับสันติวิธี

3.1.4 ควรมีการบรรจุวิชาสันติวิธีศึกษาไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาเพื่อปลูกฝังความรู้ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธีให้กับนักเรียน

3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

3.2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยความคาดหวังของประชาชนต่อการนำสันติวิธีมาใช้แก้ไขความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทย

3.2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยแนวทางการสร้างวัฒนธรรมการใช้สันติวิธีในการแก้ไข
ปัญหาความขัดแย้งในประเทศไทย

3.2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยปัจจัยที่ส่งเสริมให้การใช้สันติวิธีในการแก้ไขปัญหา
ความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศไทยประสบความสำเร็จ

3.2.4 ควรมีการศึกษาวิจัยวัฒนธรรมและกระบวนการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
ภายในท้องถิ่นในประเทศไทย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- คริสโตเฟอร์ มัวร์ (2542) วันชัย วัฒนศัพท์ แปล *กระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง* ขอนแก่น
สถาบันสันติศึกษา
- โคทม อารียา (2546) “เอกสาร 30 ปี 14 ตุลา จดหมายข่าว ประชาชน” (1 ตุลาคม 2546) 23–25,
<<http://www.santipap.com/kotom.htm>>.)
- _____. (2549) *สันติวิธีกับความมั่นคงในจังหวัดชายแดนภาคใต้* นครปฐม ศูนย์ศึกษาและ
พัฒนาสันติวิธี มหาวิทยาลัยมหิดล
- คำประกาศปี 2000 ของ UNESCO อ้างใน <[http://pirun.ku.ac.th/~fagisvtc/buddhism/
boon/index5.htm](http://pirun.ku.ac.th/~fagisvtc/buddhism/boon/index5.htm)>)
- จรัญ มะลูลีม และคณะ (2538) “มุสลิม องค์กรในประเทศไทย ความสัมพันธ์ต่างประเทศ ประเทศไทย” รายงานการวิจัย กรุงเทพมหานคร สถาบันเอเชียศึกษา มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- จินตนา ยูนิพันธ์ และลิลิต ศรีทรัพย์อนันต์ (2542) “การจัดการศึกษาทางการพยาบาลกับคุณภาพ
บัณฑิต” *วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนীরาชบุรี* หน้า 33 – 37
- เจมส์ โค และคณะ “คู่มือการเพิ่มพลัง ความสามารถกระบวนการจัดการข้อพิพาท”
โดย วันชัย วัฒนศัพท์ และคณะ (2545) นนทบุรี สถาบันพระปกเกล้า
- ฉันทนา บรรพศิริโชติ (2542) “ความขัดแย้งในสังคมไทย: ช่องว่างของการรับรู้และความเข้าใจ”
ใน พัชรี สิโรต บรรณาธิการ *ความขัดแย้งในสังคมไทยยุควิกฤติเศรษฐกิจ* หน้า 32
กรุงเทพมหานคร คบไฟ
- _____. (2547) *ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับสันติวิธีและธรรมชาติของความขัดแย้งใน
สังคมไทย* กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า
- ชญาณิชฎ์ พูลยรัตน์ (2553) “13 ความลับ และสันติวิธีในสังคมไทย” *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*
8, 1 (มกราคม-เมษายน): 16-27
- ชลัท ประเทืองรัตนา (2550) “คานธีกับการชุมนุมประท้วงในสังคมไทย” *วารสารสถาบัน
พระปกเกล้า* ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 34-47
- ชลากร เทียนส่องใจ (2553) “การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลางเชิงพุทธ หลักการและเครื่องมือสำหรับ
การจัดการความขัดแย้ง” *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์คฤภีบัณฑิต สาขาวิชา
พระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

- ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ (2533) *ทำทนายทางเลือก: ความรุนแรงและการไม่ใช้ความรุนแรง*
กรุงเทพมหานคร มูลนิธิโกมลคีมทอง
- _____. (2539) *สันติทฤษฎี/วิถีวัฒนธรรม* กรุงเทพมหานคร เรือนแก้วการพิมพ์
- _____. (2546) *อาวุธมีชีวิต* กรุงเทพมหานคร ฟ้าเดียวกัน
- ชวลี ไชยธีระพันธ์ (2522) “อหิงสาในความคิดของมหาตมะ กานธี” อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เทียนฉาย กิระนันท์ (2530) “อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเศรษฐกิจ และสังคม” ใน *วลัย
อรุณี บรรณาธิการ สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง* กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 99-107
- ธีรยุทธ บุญมี (2547) *Road Map ประเทศไทย* กรุงเทพมหานคร สายธาร
- นงเยาว์ แข่งเพ็ญแข (2549) *สรุปการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 6 สันติวิธีกับความ
ยั่งยืนของประชาธิปไตย วันที่ 5-7 พฤศจิกายน 2547 สถาบันพระปกเกล้า*
- พทุทธิสาณ ชุมพล (2543) “สันติภาพภายใต้เงื่อนไขของความขัดแย้งทางสังคมและการเมืองใน
มนุษย์กับสันติภาพ” ศรีเพ็ญ ศุภพิทยากุล บรรณาธิการ กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- ประทุมสุข อาชาวอรุณ (2530) “การวิจัยสันติภาพ” ใน *ประมวลความรู้เรื่องสันติภาพ*
ทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 115
- ประเวศ วะสี (2545) *สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน* กรุงเทพมหานคร สำนักงานสิทธิมนุษยชน
แห่งชาติ
- _____. (2556) “ทฤษฎี ๓ อำนาจ ใน มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน” ค้นคืนวันที่ 8 มีนาคม 2547
จาก <http://www.geocities.com/midnightuniv/newpage77.htm>
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2538) “สันติภาพเกิดจากอิสรภาพและความสุข” ใน *สู่สานติเสรี :
50 ปี สันติภาพไทย คณะกรรมการงานวันสันติภาพไทย* กรุงเทพมหานคร
แก้วการพิมพ์ หน้า 22
- _____. (2546) *สลายความขัดแย้ง* กรุงเทพมหานคร สหธรรมิก
- _____. (2546) คำว่า “อยากได้ อยากใหญ่ ใจแคบ” เป็น “วาทกรรมประดิษฐ์” จาก “ค้นหา
มานะ และทฤษฎี” วิถีสู่สันติภาพ กรุงเทพมหานคร สหธรรมิก
- พระมหาประยูร ฆมฺมจิตฺโต (2532) *พุทธวิธีสร้างสันติภาพ* กรุงเทพมหานคร อมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป

- _____. (2548) “รูปแบบการจัดการความขัดแย้งโดยพุทธสันติวิธี ศึกษาวิเคราะห์กรณี
กลุ่มน้ำแม่ตาช้าง จ.เชียงใหม่” พุทธศาสนธรรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (2553) “ปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของสันติวิธี” เอกสารการ
บรรยายในหลักสูตรประกาศนียบัตรแนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง
ด้านนโยบายสาธารณะโดยสันติวิธี รุ่นที่ 7
- _____. (2554) พุทธสันติวิธี การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง
กรุงเทพมหานคร 21 เซ็นจูรี่
- พระโสภณคณาภรณ์ (2530) “ความขัดแย้งในจิตมนุษย์หน้า” ใน วลัย อรุณี บรรณาธิการ
สันติศึกษากับการแก้ปัญหาความขัดแย้ง หน้า 38 กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- พิชัย รัตนพล (2549) สรุปการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 6 สันติวิธีกับความยั่งยืน
ของประชาธิปไตย วันที่ 5-7 พฤศจิกายน 2547 สถาบันพระปกเกล้า
- พุทธทาสภิกขุ (2531) สันติภาพของโลก ไชยาธรรมทานมูลนิธิ
- ไพศาล วงศ์วรสิทธิ์ (2533) สร้างสันติด้วยมือเรา: คู่มือสันติวิธีสำหรับนักปฏิบัติการใช้ความ
รุนแรง กรุงเทพมหานคร กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2547) เอกสารประกอบการบรรยาย เรื่อง ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ณ
ห้องประชุมชปค วันที่ 11 มีนาคม 2547 สถาบันพระปกเกล้า
- มารค ตามไท (2542) “การจัดการความขัดแย้งโดยสันติวิธี” ใน สันติวิธี: ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อ
ความมั่นคง สถาบันยุทธศาสตร์ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
สถาบันยุทธศาสตร์ สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ หน้า 80
- _____. (2547) “ปัจจัย และเงื่อนไขแห่งความสำเร็จของสันติวิธีในสังคมไทย” บรรยาย ณ
ห้องประชุมชปค สถาบันพระปกเกล้า (11 มีนาคม 2547)
- โยธัน กัลป์ตุง (2538) “พุทธสันติวิธี ทฤษฎีเชิงโครงสร้าง” แปลจาก สมชาย เย็นสบาย (2538)
กรุงเทพมหานคร วิชาภาษา
- ราชบัณฑิตยสถาน (2542) พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน กรุงเทพมหานคร
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์
- ราชบัณฑิตยสถาน (2544) ศัพท์รัฐศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- รุ่งธรรม ศุภธรรมรักษ์ (2533) “สันติศึกษากับสันติภาพ” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา
หน่วยที่ 1 หน้า 1-14
- วันชัย วัฒนศัพท์ (2553) *ความขัดแย้ง: หลักการ และเครื่องมือแก้ปัญหา* กรุงเทพมหานคร
สถาบันพระปกเกล้า
- ศิริชัย ไม้งาม (2549) *สันติวิธีกับความยั่งยืนของประชาธิปไตย เรื่อง การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง
ในมุมมองของสหภาพแรงงานการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย* วันที่ 5 พฤศจิกายน
2547 กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า
- ศุภณัฐ เพิ่มพูนวิวัฒน์ (2553) “เจรจา เจรจา เจรจา ทางออกของความขัดแย้งในประเทศไทยจริง
หรือไม่” *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* 8 , 1 (มกราคม-เมษายน): 16-27
- สถาบันพระปกเกล้า (2555) รายงาน เรื่อง “การสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ” เสนอต่อ
คณะกรรมการวิสามัญพิจารณาศึกษาแนวทางการสร้างความปลอดภัยแห่งชาติ
สภาผู้แทนราษฎร
- เสม พริ้งพวงแก้ว (2547) “บทเรียนการตความสันติวิธีบนเส้นทางสามแพร่งในสังคมไทยปัจจุบัน”
ค้นคว้าวันที่ 28 สิงหาคม 2547
จาก <http://www.thairath.co.th/thairath1/2547/breaking.news/bknews.php?id=9284>
- สุมน อมรวิวัฒน์ (2530) “การรุกและการปะทะกันทางวัฒนธรรม” ใน วลัย อรุณี บรรณาธิการ
สันติศึกษากับการแก้ปัญหา ความขัดแย้ง กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หน้า 87-91
- สุพัตรา จิตตเสถียร (2553) “การแก้ไขปัญหาความรุนแรงทางการเมืองของไทย พบทางตันจริง
หรือ” *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* 8 , 1 (มกราคม-เมษายน): 28-37
- สุรชาติ บำรุงสุข “สงครามข้ามรัฐ-สงครามในรัฐ: จากสถานการณ์โลกถึงภาคใต้” ใน มติชนสุด
สัปดาห์ ฉบับที่ 1249 หน้า 33
- สุลักษณ์ ศิวรักษ์ (2522) “พุทธศาสนากับบอหิงสธรรม” ใน วีร สมบูรณ์ และไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์
บรรณาธิการ *ปฏิบัติการแห่งความรัก: ยุคสมัยแห่งความรุนแรง* กรุงเทพมหานคร
กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม
- สมพงษ์ ชูมาก (2530) *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีเมือง* กรุงเทพมหานคร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
- อัครมัตสมบูรณ์ บัวหลวง (2549) *สรุปการประชุมวิชาการสถาบันพระปกเกล้า ครั้งที่ 6 สันติวิธีกับ
ความยั่งยืนของประชาธิปไตย* วันที่ 5-7 พฤศจิกายน 2547 สถาบันพระปกเกล้า

- อรุณ รักรธรรม (2538) *ความขัดแย้งในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาเฉพาะระดับเขต*
กรุงเทพมหานคร สำนักวิจัยสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- อุทัย หิรัญโต (2522) *หลักสังคมวิทยา* กรุงเทพมหานคร โอเดียนสโตร์
- เอกพันธ์ ปิณฑวณิช (ม.ป.ป.) เอกสารประกอบการบรรยายทฤษฎีสันติภาพ
- ไอยรา สังฆะ (2553) “ปฏิบัติการอารยะขัดขืนของขบวนการต่อต้านเขื่อนราศีไศล” วิทยานิพนธ์
ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์
- Arun Gandhi. (2004). “The Meaning of Nonviolence: Questions from Prisoners with Answers by
Arun” (Tuesday, August 24, 2004) form <[http://www.dailystar.com.lb/article.
asp?edition_id=10&categ_id=5&article_id=7638](http://www.dailystar.com.lb/article.asp?edition_id=10&categ_id=5&article_id=7638)>.)
- Anthony Storr. (1968). *Human Aggression*, New York: Athenemum.
- Ashley Mongtague. (1968). ed *Man and Aggression* New York: Oxford University.
- Boutros-Ghali (2000). “An Agenda for Democratization,” in *Grobal Democracy*, Barry Holden
(ed), New York: Routledge p.106.
- Encyclopedia Britannica (1978). *The New Encyclopedia Britannica*, Volume 13 U.S.A.
Encyclopedia Britannica p. 845
- Foreign Affairs Summer (1993). Form <<http://www.zmag.org/terrorframe.htm> 221144release
date CPMPWBContents P. Member P>.)
- Georg Simmel. (1955). *Conflict and the Web of Goup-Affiliations*. New York The Free Press.
- Johan Galtung (1969). “Violece Peace and Peace Research”, in *Journal of Peace Research*.
Vol.6 VI, , p. 171.
- Konrad Lorenz. (1969). *on Aggression*, New York: Bantam.
- Gorney, Roderic. (1973). *The Human Agenda*, New York: Bantam.
- M.K. Gandhi. (1968). *The Selected Works of Mahatma*, Gandhi India: Navajivan Publishing
House.
- Peter T. Coleman. (2000). “Power and Conflict”, in *The Handbook Conflict Resolution:
Theory and Practice*, Morton Deutsch and Peter T. Coleman Editors San Francisco
Jossey-Bass Publishers p. 108-128.
- Ralf Dahrendorf. (1959). *Class and Class Conflict in Industrial Society*, California: Stanford
University.

Reymond W. Mack and John Pease. (1973). *Sociology and Social Life*, (New York: D Van Nostrand Company, p. 68.

Robert A, Dahl (2000) *On Democracy* New Haven and London Yale University p. 38-44.

Roderic Corney (1973). *The Human Agenda*, New York: Bantam.

Reymond W. Mack and John Pease. (1973). *Sociology and Social Life*, New York: D Van Nostrand Company.

Throesten Sellin. (1938). *Culture Conflict and Crime*, New York: Social Science Research Council.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวอนอมจิตร เอี่ยมไพโรจน์
วัน เดือน ปีเกิด	วันที่ 31 กรกฎาคม 2508
ที่อยู่	9/286 ถนนเรียบคลองสาม ตำบลบึงอีโต้ อำเภอธัญบุรี ปทุมธานี
โทรศัพท์	ที่ทำงาน 02 8319443
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
ตำแหน่ง	ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานบริหารทั่วไป สำนักงานการประชุม สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

